

วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
 JOURNAL OF GRADUATE STUDIES REVIEW
 ISSN : 2286-9301 **Nakhonsawan Buddhist College**

ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2561

Vol.6 No.3 September-December 2018

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระราชวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระสุวรณ์เมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเมธีธรรมาจารย์,ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระราชวรมุนี,รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
นายพิทวัฒน์ มโนรัตน์	ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชวชิรมณี, ผศ.ดร.
 รศ.ดร.สุพรด บุญอ่อน
 รศ.ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์สุทธิ
 ผศ.ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา
 ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์

หน่วยงานภายนอก

ศ.ดร.กาญจนา เวงรังษี มหาวิทยาลัยนเรศวร
 รศ.ดร.ธานี เกสทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 รศ.ดร.วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ วิทยาลัยนครราชสีมา
 ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
 ดร.ทงศ์ศักดิ์ เหมือนเดย มหาวิทยาลัยภาคกลาง

เลขานุการ : นายดิเรก ต่วงลอย

ผู้ช่วยเลขานุการ : พระเอกจิตต์ อธิปญโญ, นายจักรี บัวยา

ศิลปะกรรม/เวปไซต์ : พระมหาไฉ้ ธมมเมธี, นายณัฐพัชร์ แนนบัว, นายชาคริต เกื้อนนก

สำนักงาน : สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

อาคารหลวงพ่อกุศล ปรีสุทโธ ชั้น 1

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000

โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 022 218892, 026 235623 โทรสาร 026 235623

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระราชวรเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. รศ.ดร.สุพรีด บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. รศ.ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ผศ.ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ผศ.ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รศ.ดร.ธานี เกสทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2. รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3. รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
4. รศ.ดร.พุทธรักษ์ ปรานนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. ผศ.ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
6. ผศ.ดร.สำราญ บุญเจริญ	วิทยาลัยนครราชสีมา
7. ผศ.ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
8. ผศ.ดร.วารภรณ์ ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
9. ดร.ทนงค์ศักดิ์ เหมือนเดย	มหาวิทยาลัยภาคกลาง
10. ผศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี
11. ผศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
12. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณาธิการ

ด้วยวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2561 มีคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยจากสถาบันภายนอกได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่หลากหลายหัวข้อหลากหลายสาขาวิชา ทั้งนี้กองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้กรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการของแต่ละสาขาวิชา เป็นผู้อ่าน และมอบให้เจ้าของบทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์แล้ว และด้วยความตั้งใจของคณะกรรมการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) บทความในฉบับมีเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการ และเรื่องที่คุณท่านจะได้อ่านในฉบับดังกล่าวนี้

คณะกรรมการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำ ให้วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง นำอ่านและเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย :

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความ ปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี	1
: พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ,(ช่วยธานี)	
รูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ	13
: อีรพจน์ แบนเนียน, สาธิต ทรัพย์รวงทอง, สายทิพย์ ยะฟู	
สร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ต้านภัยทุจริต	25
: ทัชชกร แสงทองดี	
ผลการเรียนรู้บทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์	39
: นันธวัช นุสารณ	
รูปแบบพุทธวิถีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจ	49
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
: ประสงค์ หัสรินทร์ , วรกฤต เกื่อนช้าง, วินัย ทองมัน	
กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลัก	59
ทศุติยาปณิกสูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1	
: ทนง ทศไกร , ประเทือง ภูมิภัทราคม, วรกฤต เกื่อนช้าง	
แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิต	77
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	
: ธาณี เกสทอง	
รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย	91
มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง	
: จิตินันท์ ดั่งสุวรรณ, ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน, สาธิต ทรัพย์รวงทอง	
สายทิพย์ ยะฟู, ปพนสรรค์ โพธิ์พิทักษ์	
ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนกับผลการเรียนรู้ตาม	103
กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี	
: รพีพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ, ชุตินา บุรณธินิต, ปิ่นแก้ว โชติอานวย	

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ	113
: อธิพงษ์ คิตดี	
การพัฒนากระบวนการชดเชยเวลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลาปาง	129
ตามหลักศาสนาในคัมภีร์โบราณนครลำปาง	
: อณิษฐา หาญภักดีนิยม, ธีระวัฒน์ แก้วลังกา, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์	
การศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการชดเชยเวลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏ	143
ในคัมภีร์โบราณนครลำปาง	
: พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน, ภัทรเดช ปั่นขยาดนาตุล, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์	
บทความวิชาการ:	
การจัดการความรู้เชิงพุทธ	155
: ประเวศ มหารัตน์สกุล, อานนท์ เมธีวรฉัตร, ฌวงพงศ์ธร นิตติภูวนนท์	
กระบวนการทัศน์แนวใหม่กับการบริหารจัดการท้องถิ่นของไทย	173
: พระศรีรัตนมุนี	
การบริหารจัดการตามหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7	187
: : สุวัฒน์ แจ่มจิต	
แนวความคิดการเลือกอย่างสมเหตุสมผล (Rational Choice Theory):	197
บททดลองเสนอในการ อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย	
: พระสิริพงศ์ พุ่มชยาภรณ์	
การพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยหลักศาสนารัฐยุคประเทศไทย 4.0	211
: สมคิด พุ่มทุเรียน	
การดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย	227
: เรืองศักดิ์ เดชณุกุล	
บทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาภายใต้กระบวนการทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	241
: : พระครูรัตนสุตาภรณ์	
การบริหารจัดการความขัดแย้งตามหลักพุทธธรรม	255
: : พระครูปลัดเถรานุวัตร	
หลักธรรมมาภิบาลกับการบริหารการคลังท้องถิ่น	267
: อัจฉรา หล่อตระกูล	

สารบัญ(ต่อ)

การทาสงครามในนามของพระเจ้าในปรัชญาภควัทคีตาว่าด้วยคุณค่าทาง จริยธรรม	291
: กิตติพัทธ์ โมราสุข	
บทวิจารณ์หนังสือ	
พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเอกภาพในความหลากหลาย	301
: พระครูนิรมิตสังฆกิจ (นินนาท ภู่อเล็ก)	
:	
ภาคผนวก	315
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์	316
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	317
หนังสือเสนอส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	321
ใบตอบรับเป็นสมาชิก	322

การพัฒนาารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5
เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี
Model Development for Driving the Five Precepts Village
Project for Promotion towards the Process of Reconciliation of
Lopburi Province

พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดลพบุรี (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี และ (3) เพื่อเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

(1) ปัจจัยการบริหารตามตัวแบบ 7's Mckinsey คือ ปัจจัยด้านโครงสร้าง ยุทธศาสตร์ ระบบงาน รูปแบบการบริหาร บุคลากร ทักษะความสามารถ และค่านิยม รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาวะผู้นำในการบริหารโครงการ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรีอยู่ระดับมากที่สุด โดยปัจจัยด้านโครงสร้าง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ปัจจัยด้านทักษะความสามารถ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

(2) ระดับความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรีอยู่ระดับมากที่สุด ทั้งนี้ความสำเร็จด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระ ทั้ง 9 ตัวสามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) ผลการถอดบทเรียนในการดำเนินงานที่สามารถนำไปใช้หรือเผยแพร่ได้ คือ การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะต้องมีการฝึกกำลังของเครือข่ายการทำงานด้านสัมมาชีพ จะต้องมีความเห็นที่แสดงความคิดเห็น ผู้นำชุมชนทุกกลุ่ม ต้องมีจิตอาสาจะต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างข้อกำหนดของชุมชน ต้องบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อน การทำงานมองปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง ต้องขับเคลื่อนในแนวระนาบและสร้างกลไกในการขับเคลื่อนจากอุดมการณ์ศรัทธา

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ซึ่งรูปแบบการขับเคลื่อนจะต้องมีความร่วมมืออย่างเหนียวแน่นของเครือข่ายการทำงานที่เริ่มต้นจากคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 บ้านทุ่งท่าช้างร่วมกับบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรชุมชนทั้งองค์กรเชิงวัฒนธรรม องค์กรอาชีพ และองค์กรเยาวชน โดยการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงทำให้เกิดแนวทางในการทำงานคือ “ผสมผสานกิจกรรม ทำสิ่งใหม่ ใส่ใจปัญหา พัฒนาสู่ความปรองดอง”

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, หมู่บ้านรักษาศีล 5, ความปรองดองสมานฉันท์

Abstract

The purposes of this research were : 1) to find good practices that effected on the success driving the five precepts village project for promotion towards the process of reconciliation of Lopburi province, 2) to study the factors that effected on the success driving the five precepts village project for promotion towards the process of reconciliation of Lopburi province, 3) to present the model for driving the five precepts village project for promotion towards the process of reconciliation of Lopburi province by using the mixed method research between the qualitative research and quantitative research.

The finding of the opinions analysis about the factors effected on the success driving the five precepts village project for promotion towards the process of reconciliation of Lopburi Provincesuch as the management of the 7's. Mckinsey are the factors of the strategic structure. Personnel management, skills, abilities and values, as well as public participation and leadership in the project management have the influence on the success driving the five precepts village project for promotion towards the process of reconciliation of Lopburi Province, was at the highest level (4.31), the structure factor had the highest value in an average (4.41), skills factor had the lowest value in an average (4.17). But the level of the success driving the five precepts village project for promotion towards the process of reconciliation of Lopburi province was at high level(4.29). For the success of life quality development level according to five precepts had the high level (4.32). The finding of hypothesis test found that the nine independent variables could forecast the success driving the five precepts village project for promotion towards the process of reconciliation of Lopburi province significantly statistics at 0.05 level.

The findings of the learned lesson in the operation that can be used or disseminated, are to drive the village to preserve the precepts must strength of network of right livelihood, must have the place to express the opinions. Every

community leader must have volunteered participatory process need to be developed and to create community, to integrate cultural capital. The way is to see problems of the community as priority. To be driven in a horizontal axis and to create a mechanism of driving from the ideology of faith.

The model for driving will have the cooperation of the working network that started from the committee to drive the five precepts village project at Thung Tha Chang village with village, the temple, schools and community organizations as well as cultural organizations, professional organizations and youth organizations by supported of Sub-District Administration Organization. This creates the ways to work as "to merge activities, to do new things, to solve the problems, and to develop to the process of reconciliation.

Keywords: Model Development, Five Precepts Village, the Process of Reconciliation

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบัน กำลังเผชิญกับความท้าทายจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อวิถีชีวิต ตลอดจนการให้ความหมายและคุณค่าต่อคำว่า “ความดีและความเจริญ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้ส่งผลต่อการบริโภค แบบแผนการเลี้ยงดูและปฏิสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมในระดับต่างๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรมและชาติโลกทัศน์ทางคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแก่นแกนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ของสังคมไทยขณะนี้ ดังนั้นรัฐบาลปัจจุบันจึงให้ความสนใจต่อการปรับทัศนคติด้านการพัฒนาของคนในสังคม รวมทั้งการจัดทำและวัดประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อลดอคติของการพัฒนากระแสหลัก เพื่อเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการสร้างสังคมปรองดอง ส่งเสริมแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คำนึงถึงรากฐานทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตให้กับสังคมไทยในอนาคตได้ การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ยึดแนวคิดพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ (1) มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ประเทศไทย ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศไทยสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) (2) ยึดหลักปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) ยึดแนวคิดในการพัฒนาที่เป็นองค์รวมและมีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และมีการกำหนดให้หลักเกณฑ์การจัดทำดัชนีจากปัจจัยร่วมที่มีคนส่วนใหญ่ในสังคมให้การยอมรับ และต้องคำนึงถึงการให้ความสำคัญกับให้คุณค่าความสำคัญเป็นค่านิยมร่วมของคนในสังคม ทั้งนี้การพัฒนาให้ตัวชี้วัดความสุขเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนั้น เป็นการสะท้อนเป้าหมายสุดท้ายของการ

พัฒนาและต้องพิจารณาให้สะท้อนถึงวิธีการต่างๆ ที่จะสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายความอยู่เย็นเป็นสุขด้วย โดยมีการแบ่งตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขออกเป็น 3 ระดับคือระดับสังคมไทย ระดับชุมชนและระดับครอบครัว/คน

ภายใต้นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันนั้น ได้กำหนดนโยบายและแนวทางอย่างชัดเจนในการส่งเสริมการใช้หลักการวิชาการและสนับสนุนบทบาทให้องค์กรทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (คณะรัฐมนตรี, ๒๕๕๗: ๖) ขณะที่องค์กรทางพระพุทธศาสนานั้น สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโญ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช (นพรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์, ๒๕๕๗: คำนำ) ได้มีดำริและผลักดันให้คณะสงฆ์ทั่วไปในประเทศดำเนินโครงการหมู่บ้านศีล 5 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปและพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการดำเนินโครงการจะเน้นการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งองค์กรทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ซึ่งที่ผ่านมาสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาความปรองดองสมานฉันท์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปแล้วในหลายพื้นที่

สำหรับการดำเนินงานที่ผ่านมา นั้น เครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตามดำริของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าและมติของมหาเถรสมาคม ได้มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ และพัฒนากระบวนการลดความขัดแย้งในระดับชุมชนได้อย่างมีนัยยะสำคัญ โดยจากการศึกษาของพระเทพปริยัติเมธี, ดร. (พระเทพปริยัติเมธี, ๒๕๕๘) ที่ชื่อว่า “กระบวนการสร้างความปรองดองในสังคมไทยตามรูปแบบพุทธวิธีการชำระอธิกรณ์” นั้น ได้สะท้อนบทบาทสำคัญขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถเชื่อมโยงหลักการและกระบวนการทางพระพุทธศาสนา ต่อการยุติความรุนแรงทางความคิดอันเป็นต้นกำเนิดของปัญหาความแตกแยกในสังคมไทยปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Laura Busch นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านพุทธศาสตร์ศึกษากับสังคมสมัยใหม่ของมหาวิทยาลัยวอชิงตัน ในงานของเธอที่ชื่อว่า “To come to a Correct Understanding of Buddhist: A Case Study on Spiritualization Technology, Religious Authority and Boundaries of Orthodoxy and Identity in a Buddhist Web forum” ได้เสนอผลงานที่อธิบายให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาในสังคมสมัยใหม่ สามารถขยายปริมาณผลของการทำงานเผยแผ่ไปยังพุทธศาสนิกชนได้ด้วยช่องทางการสื่อสารและกลวิธีที่หลากหลายมากขึ้น ด้วยกระบวนการการสื่อสารทางสังคมสมัยใหม่นี้เอง ที่มีส่วนสำคัญต่อการผลักดันบทบาทและโอกาสให้กับองค์กรทางพระพุทธศาสนา เข้ามาพัฒนาสังคมและถ่ายทอดหลักการจิตวิญญาณเพื่อการจรรโลงให้สังคมมีความเจริญทางจิตใจมากยิ่งขึ้นการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนด้วยกลไกของหมู่บ้านรักษาศีล 5 จึงเป็นพุทธวิธีที่สำคัญของการตอบสนองกระบวนการในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ตลอดจนการผลักดันให้องค์กรทางศาสนา สามารถเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น สำหรับรูปแบบและการ

ดำเนินงานตลอดระยะเวลาประมาณ 1 ปีที่ผ่านมา นั้น องค์การทางพระพุทธศาสนาได้ปรับบทบาทเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว โดยให้ความสำคัญแบบองค์รวม กล่าวคือสร้างความร่วมมือในชุมชนเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้กระบวนการดำเนินงานเกิดจากภูมิปัญญาและการประยุกต์หลักพุทธธรรมพื้นฐานที่เหมาะสมกับการพัฒนาของชุมชนนั้นๆ เอง ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นที่ยอมรับทั้งจากหน่วยงานฝ่ายปกครองท้องถิ่นและประชาชน ด้วยปัจจัยที่ไม่มีการครอบงำทางความคิดจากองค์กรใดเฉพาะ อีกทั้งความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาในชุมชนท้องถิ่นนั้น ยังเป็นกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยอยู่เช่นกัน

การนำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ลงไปยังหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดความปรองดองของประชาชนในชุมชนตามเจตนารมณ์ของ คสช. และดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งคลาจารย์ ถึงแม้ว่าโดยปรัชญาพื้นฐานของโครงการจะมีความชัดเจนในการนำศีล 5 มาเป็นกฎพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันแต่ก็เกิดปัญหาในการปฏิบัติอันเนื่องจากกลไกที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนมุ่งให้เป็นภารกิจของภาครัฐ แต่รัฐกลับทำงานในวงกว้างในเชิงประชาสัมพันธ์มากกว่า เช่น การแจกคู่มือ และป้ายสัญลักษณ์ของโครงการ เป็นต้น แต่ในขณะที่การสร้างความตระหนักให้คนดำรงตนอยู่ในศีลเป็นเรื่องของการปรับทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับศีล 5 ภารกิจดังกล่าวจึงสลับกลับไปเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสแบบเสียไม่ได้ ทั้งโดยความเกี่ยวข้องกับโครงการ ทั้งโดยสนองดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งคลาจารย์ วัดจึงต้องเข้ามารับหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนโครงการ และดำเนินการไปอย่างไม่มีทิศทางขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นโครงการแต่ละพื้นที่ ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกัน

ในจังหวัดลพบุรี พบว่า มีปัญหาความขัดแย้งในชุมชนหลากหลายประการที่เกิดจากผลพวงของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในอดีต ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน อีกทั้งยังมีปัญหาที่เกิดจากการละเมิดศีล 5 ของประชาชนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาท ปัญหาการตั้งครุฑก่อนวัยอันควร ปัญหาการติดสารเสพติดและการดื่มสุรา ปัญหาเหล่านี้เป็นสนิมกัดกร่อนความเข้มแข็งของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความอ่อนแออย่างเด่นชัด

จากที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันถือว่าเป็นหลักการที่เป็นสากลคือ ศีล 5 ไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในรูปแบบของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาบทบาทของวัดและองค์การทางพระพุทธศาสนาเพื่อการจรดโลงคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมการสร้างสังคมสมานฉันท์และสันติสุขอย่างยั่งยืนนั้น อีกทั้งถือเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เป็นรูปธรรมยิ่ง ดังนั้นการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี” นี้ จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อค้นหารูปแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยการถอดบทเรียนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ และนำผลไปปรับใช้ในการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนโดยขยายผลในพื้นที่นำร่องโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองนโยบายการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และสันติสุขของรัฐบาลและคณะสงฆ์ไทย ที่จะร่วมมือกันพัฒนาชุด

ความรู้ที่อิงกับการบูรณาการหลักการวิชาการ เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและชุมชนไทย ให้เข้าใจหลักการและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่าง “อยู่เย็นเป็นสุข” ร่วมกันได้ตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีที่ส่งผลต่อความสำเร็จในขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีที่ส่งผลต่อความสำเร็จในขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี โดยแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบเนื้อหาในการศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิดปัจจัย 7 ประการของแมคคินซี (McKinsey's 7S) แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ จากนั้นเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในจังหวัดลพบุรี” นี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณประชากรในการวิจัยคือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดลพบุรี จำนวน 2,292 คน สุ่มตัวอย่างได้จำนวน 400 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามพร้อมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 29 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรีโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้าง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4.41 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านยุทธศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ในขณะที่ปัจจัยด้านทักษะความสามารถมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ 4.17

2.ระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรีพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรีโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การยกระดับคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4.32 ในขณะที่ประชาชนได้รับประโยชน์ และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ในชุมชนมีค่าเฉลี่ยเพียง 4.26

3.ความคิดเห็นต่อปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ด้านโครงสร้างเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรีเป็นอันดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 49.4 รองลงมาคือ ด้านระบบงาน คิดเป็นร้อยละ 18.7 ขณะที่ด้านค่านิยม กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรีน้อยที่สุดซึ่งอยู่ในอันดับสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 2.6

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตัวแปรอิสระ ทั้ง 9 ตัวประกอบด้วย ปัจจัยด้านโครงสร้าง ด้านยุทธศาสตร์ ด้านระบบงาน ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านทักษะความสามารถ ด้านค่านิยม ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านภาวะผู้นำในการบริหารโครงการ สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามตาราง **ตารางที่ 1**ผลการวิเคราะห์ความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบ Enter (Enter Multiple Regression Analysis)

ตัวแปร	Unstandardized		Standardize	t	Sig.
	Coefficients		d		
	B	Std. Error	Beta		
1. ด้านโครงการ สร้าง	0.087	0.018	0.151	4.783	0.000
2. ด้านยุทธศาสตร์	0.069	0.018	0.121	3.811	0.000
3. ด้านระบบงาน	0.075	0.021	0.13	3.599	0.000
4. ด้านรูปแบบการ บริหาร	0.065	0.017	0.135	3.817	0.000
5. ด้านบุคลากร	0.085	0.023	0.143	3.711	0.000
6. ด้านทักษะ ความสามารถ	0.081	0.017	0.159	4.650	0.000
7. ด้านค่านิยม	0.118	0.017	0.228	6.791	0.000
8. ด้านการมีส่วนร่วม ของประชาชน	0.049	0.018	0.095	2.774	0.006
9. ด้านภาวะผู้นำใน การบริหารโครงการ	0.108	0.02	0.191	5.299	0.000
R	= 0.815				
R Square	= 0.664				
Adjusted R Square	= 0.656				
Overall F-test	= 85.467***				
Constant	= 1.129				

แนวปฏิบัติที่ดีที่ส่งผลต่อความสำเร็จในขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดลพบุรี

การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะต้องมีการผนึกกำลังอย่างเหนียวแน่นของเครือข่ายทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานอย่างเข้มแข็ง และเกิดผลในการเปลี่ยนแปลงชุมชนอย่างชัดเจน อีกทั้งต้องทำงานภายใต้เครือข่าย ใช้เครือข่ายเป็นฐานนำคนเข้าสู่สัมมาชีพ จะต้องมีเวทีให้แสดงความคิดเห็น และการยอมรับความเห็นร่วมกัน ผู้นำชุมชนทุกกลุ่ม ทุกประเภทองค์กร ทุกระดับต้องมีจิตอาสาและเป็นแบบอย่างในการเข้าร่วมโครงการการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนจะต้องมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างข้อกำหนดของชุมชนมาใช้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะต้องบูรณาการทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางศรัทธา ทุนทางเศรษฐกิจที่มีอยู่

ในชุมชนเป็นทุนเพื่อการขับเคลื่อนโครงการมีการจัดกิจกรรม การทำงานโดยต้องมองปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง และต้องไม่กระทบต่อวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ ทำอย่างสร้างสรรค์โดยเปลี่ยนแปลงในแบบที่เขาไม่รู้สึกรับผลกระทบขับเคลื่อนในแนวระนาบและสร้างกลไกในการขับเคลื่อนจากอุดมการณ์ศรัทธา ทั้งนี้ในชุมชนต้องมีระบบความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชน

การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะต้องมีการจัดทำคู่มือที่ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน กิจกรรมและตัวชี้วัดในการขับเคลื่อนที่ชัดเจนมีช่องทางสื่อสารเพื่อความเข้าใจในแนวทางการขับเคลื่อน และใช้รูปแบบ “แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” เพื่อการยอมรับในการเข้าร่วมโครงการของประชาชนและทำจากใกล้ตัวในบริบทพื้นฐาน แล้วขยายไปสู่ไกลตัวหรือส่วนรวมในบริบทที่ซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งต้องมีความหลากหลายในการขับเคลื่อน ไม่ตีกรอบด้วยตัวชี้วัดจากองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของพื้นที่ ผสานคติความเชื่อ นิทาน เรื่องเล่า บทเพลงต่างๆ เข้าเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

อภิปรายผล

ส่วนที่ 1 การอภิปรายผลจากการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี

ปัจจัยด้านโครงสร้าง คณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในตำบลทุ่งท่าช้างมีโครงสร้างการบริหารงานเหมาะสมในการดำเนินงานตามภารกิจในการขับเคลื่อน และผู้ที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการในตำบลทุ่งท่าช้างประกอบด้วยคณะสงฆ์ภาครัฐและประชาชนควรมีอำนาจในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยด้านยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดับในตำบลทุ่งท่าช้างสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของรัฐบาลและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน

ปัจจัยด้านระบบงาน การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สร้างการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบการบริหารโครงการทั้งภาครัฐ พระสงฆ์และประชาชนและคณะทำงานการขับเคลื่อนโครงการได้นำความรู้การบริหารโครงการมาใช้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ปัจจัยด้านรูปแบบการบริหาร พระสงฆ์ภาครัฐและประชาชนสามารถกำกับดูแลและติดตามผลการทำงานในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่ให้บรรลุเป้าหมาย และการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ส่งเสริมให้คณะสงฆ์มีวิสัยทัศน์ที่ดีมากขึ้น

ปัจจัยด้านบุคลากร ควรมีการให้รางวัลแก่ผู้ที่เสียสละในการร่วมขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ดำเนินการโครงการประสบความสำเร็จ เพื่อได้เรียนรู้แนวทางในการขับเคลื่อนงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ปัจจัยด้านทักษะความสามารถผู้รับผิดชอบโครงการมีความสามารถในการพัฒนาโครงการให้เกิดการยอมรับและความสามารถของผู้รับผิดชอบโครงการทำให้การขับเคลื่อนโครงการถูกยกระดับเป็นหมู่บ้านต้นแบบ

ปัจจัยด้านค่านิยม การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวิถีคิดค่านิยมและทัศนคติของประชาชนในพื้นที่ แต่ยังจำกัดอยู่ในเฉพาะประชาชนบางกลุ่มที่มีความยินดีและมีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมในการจัดทำแผนขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติตามหลักศีล 5 แล้วทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

ปัจจัยด้านการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารโครงการ คณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในตำบลทุ่งท่าช้างเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน อีกทั้งผู้บริหารทั้งฝ่ายพระสงฆ์ผู้นำประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนโครงการทั้งในด้านคนและเงิน โดยความสำเร็จในการขับเคลื่อนเป็นผลมาจากการที่ผู้นำที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนทำหน้าที่ประสานงานในกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง

ส่วนที่ 2 การอภิปรายผลจากการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของจังหวัดลพบุรี

1. ประชาชนได้รับประโยชน์และเกิดความปรองดองสมานฉันท์ในชุมชน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นการเสริมความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนสามารถลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน และมีการเสริมสร้างพลังความร่วมมือของทุกฝ่ายให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของศาสนา

2. การยกระดับคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สามารถลดปัญหาการเสเพลสื่อลามกอนาจารลดปัญหาการหย่าร้างและความแตกแยกในครอบครัว ลดปัญหาการทะเลาะกับผู้อื่นเป็นผลมาจากเหล่าและสามารถลดการจำหน่ายสิ่งเสพติดเช่นเหล้าบุหรี่

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐโดยเฉพาะรัฐบาล ควรส่งเสริมให้คณะสงฆ์ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่องหรือสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยวัดและพระสงฆ์ โดยการสนับสนุนทรัพยากรการบริหารทั้งในด้านงบประมาณและการสร้างระบบกลไกในการดำเนินงาน

2) มหาเถรสมาคม พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดทำแผนในการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ของประชาชน ไม่จำกัดเฉพาะเพียงหมู่บ้านเท่านั้น แต่ให้ก้าวไปสู่หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรเอกชน กองทัพและองค์กรที่มีปริมาณมวลชนจำนวนมาก เพื่อให้การรักษาศีล 5 เป็นวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทย

3) รัฐบาลและมหาเถรสมาคมควรส่งเสริมให้หมู่บ้านสร้างข้อกำหนดชุมชนที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของคนในชุมชนมาบังคับใช้เพื่อเป็นกติกาพื้นฐานของชุมชน และเพื่อให้กติกาดังกล่าวมีความศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนยอมรับด้วยจิตวิญญาณ อาจจะมีข้อกำหนดเข้ากับศูนย์กลางความศรัทธาของชาวบ้าน เพื่อใช้เป็นกรอบจริยธรรมของชุมชน

ข. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ควรมีการวิจัยแนวทางที่เป็นไปได้ในการขยายผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ไปสู่ครอบครัวรักษาศีล 5 สถานศึกษารักษาศีล 5 ภาคเอกชนรักษาศีล 5 ส่วนราชการรักษาศีล 5 หรือองค์กรอื่นๆ ที่สามารถกำหนดเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถยกระดับความสำนึกในความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความยอมรับในความแตกต่าง การอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเคารพในความเสมอภาคและความเท่าเทียม

3) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อทลายความเชื่อในอุดมการณ์ทางการเมืองแบบแบ่งฝักแบ่งฝ่ายจนเกิดความขัดแย้งในอดีต โดยใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับกรอบของศีล 5 เป็นกิจกรรมปฏิบัติการ

บรรณานุกรม

- นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์. (2557). **คู่มือการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระเทพปริยัติเมธี,ดร. (2558). “กระบวนการสร้างความปรองดองในสังคมไทยตามรูปแบบพุทธวิธีการชำระอธิกรณ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Heuser, Beatrice. (2010). **The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present**. Cambridge University Press.
- Holland, Leslie W. Rue and Phyllis G. (1989). **Strategic Management: Concepts and Experiences**. New York: McGraw-Hill.
- John M. Cohen and Norman T. Uphoff Cohen, **Rural** (1981). **Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**, Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

รูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
The excellence organization management model for community-
based research of Rajabhat University

ธีรพจน์ แนนเนียน* สาธร์ ทรัพย์รวงทอง** สายทิพย์ ยะพู่***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏและ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 35 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) การสร้างรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาयर่างรูปแบบสำหรับตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ กลุ่มผู้ตรวจสอบ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และ 3) การประเมินรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน 20คนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการนำองค์กร องค์ประกอบที่ 2 ด้านแผนกลยุทธ์ องค์ประกอบที่ 3 ด้านบุคลากรองค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการความรู้ องค์ประกอบที่ 5 ด้านเครือข่าย องค์ประกอบที่ 6 ด้านนำผลงานวิจัยไปใช้ และ องค์ประกอบที่ 7 ด้านติดตามและประเมินผล

โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในระดับมากและผู้ประเมินมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในภาพรวมมีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

* สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

*** สาขาวิชาทดสอบวัดและประเมินผล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

คำสำคัญ: องค์การสู่ความเป็นเลิศ,งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ABSTRACT

This research aimed to develop the excellence organization management model for community-based research of Rajabhat University. The research procedure followed three phases: 1) studying the element of the excellence organization management model for community-based research of Rajabhat University. 2) Constructing the excellence organization management model for community-based research of Rajabhat University. 3) Evaluating the excellence organization management model for community-based research of Rajabhat University.

Phase 1) studied the element of excellence organization management models for community-based research of Rajabhat University by document synthesis, related research, interviewing with 35 educational experts data was analyzed through content analysis. Phase 2) constructed the excellence organization management model for community-based research of Rajabhat University by formulated from the information that provided in phase 1 has been for the examination of suitability and feasibility. There were 9 experts in the auditor group for this phase. Phase 3) evaluated the excellence organization management model for community-based research of Rajabhat University by 20 educational experts of university administrators and lecturers. The data was analyzed by means of average and standard deviation in this phase.

The research found that there were 7 components of the excellence organization management model for community-based research of Rajabhat University as following results: corporate leadership, strategic plan, human resource, knowledge management, network, research application and monitoring and evaluation.

The selected auditor experts have a consistent opinion that the constructed model of excellence organization management for community-based research of Rajabhat University has been validated and evaluated as high level of appropriate, feasible and useful.

Keyword: Excellence organization, community-based research, Rajabhat University.

บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมของประเทศแนวทางการ

พัฒนา ต้องให้ความสำคัญกับผลงานวิจัยและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์อย่างเข้มข้น ทั้งในภาครัฐกิจ ภาครัฐและภาคประชาสังคมโดยบูรณาการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและทุกระดับในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้ สมดุลและยั่งยืนสืบไป มีการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ภายใต้ความเห็นชอบของสภาวิจัยแห่งชาติ ได้กำหนดสิ่งที่พึงประสงค์ 4 ประการได้แก่ 1) ระบบวิจัยที่มีความเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในระบบ 2) ระบบวิจัยที่ขับเคลื่อนบนแนวคิดที่นำความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์เป็นศูนย์กลาง 3) ยกระดับขีดความสามารถในการวิจัยของประเทศให้แข่งขันได้ ในระดับนานาชาติ และ 4) เพิ่มมูลค่าผลงานวิจัย ลดการนำเข้า/พึ่งพาเทคโนโลยี จากต่างประเทศ โดยเน้นการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศ ควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการโดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและให้สอดคล้องตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560-2564) มุ่งสู่ประเทศที่พัฒนาบนพื้นฐานการวิจัยและนวัตกรรม มีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ มีการนำองค์ความรู้และนวัตกรรมจากงานวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในด้านเศรษฐกิจและสังคม มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรด้านการวิจัย พัฒนาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน จึงมีการกำหนดนโยบายการวิจัยของชาติ เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการระบบวิจัยของประเทศให้มีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญของการวิจัย โดยมีนโยบายจัดทำโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติและการส่งเสริมการวิจัยในระดับอุดมศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งเพื่อให้มหาวิทยาลัยทุกระดับได้มีการยกคุณภาพงานวิจัยตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย โดยสอดคล้องกับกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งโครงการดังกล่าวถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ระบบอุดมศึกษาไทยเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบอุดมศึกษาโลกได้อย่างมั่นคงและทัดเทียมกับนานาชาติทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องจึงได้คัดเลือกมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศที่มีศักยภาพด้านการวิจัยและมีคุณสมบัติครบตามที่คณะกรรมการกำหนดให้ได้รับการยกระดับให้เป็นเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการวิจัยในระดับอุดมศึกษาและพัฒนาให้เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติที่มีคุณภาพในระดับสากล ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยได้มีการส่งเสริมให้องค์กรมีบทบาทสำคัญในการวิจัย มีพันธกิจหลักในการสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันและผลิตบัณฑิตที่มีลักษณะเป็นผู้นำ เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ นวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงมีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายและแนวทางการบริหารงานที่ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้มหาวิทยาลัยบรรลุพันธกิจดังกล่าวกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นสถาบันอุดมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย การสอน การวิจัย การบริการวิชาการและการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 ระบุว่าให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของ

แผ่นดินมีบทบาทเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างชัดเจน โดยพันธกิจหลักด้านการวิจัยส่วนใหญ่ทำโดยคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยผู้วิจัยจึงได้ขอสัมภาษณ์ ผู้บริหารนักวิจัย/อาจารย์ ที่มีประสบการณ์การทำวิจัยของมหาวิทยาลัยทำให้ได้รับทราบว่าแม้จะมีหน่วยงานราชการหลักที่ให้การกำกับดูแลสนับสนุนงานวิจัยก็ตาม ยังพบปัญหาในการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย ได้แก่ความไม่ชัดเจนของนโยบาย แผนงาน หรือทิศทางการส่งเสริมกลยุทธ์การบริหารงานวิจัย ได้แก่การสร้างทีมงานบริหารงานวิจัยที่คล่องตัว การสร้างระเบียบข้อบังคับในการบริหารเงินทุนวิจัยศักยภาพในการวิจัยที่เป็นทรัพยากร เช่นความพร้อมด้านอุปกรณ์และเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพในการผลิตงานวิจัย การสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ การสร้างแรงจูงใจและกำลังใจแก่นักวิจัย การสร้างเครือข่ายนักวิจัยและเข้าหาผู้ประกอบการหน่วยงานกลางที่เป็นกลไกในการบริหารงานวิจัย ที่ทำหน้าที่สนับสนุนอำนวยความสะดวก ประสานงานระหว่างนักวิจัย คณะมหาวิทยาลัย แหล่งทุน และหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ที่เกี่ยวข้องในด้านการเสนอโครงการของบประมาณ การตกลงทำสัญญา การเบิกจ่ายเงิน การติดตามผลโครงการ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลให้กับชุมชนและท้องถิ่นเป็นต้นจากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อสามารถสร้างศักยภาพนักวิจัยที่มีคุณภาพได้มากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดความเชื่อมโยงการถ่ายทอดเทคโนโลยี แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเรียนรู้ระหว่างกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ งานวิจัยประสบความสำเร็จตามนโยบายและเป้าหมาย นับเป็นหนทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ และนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นที่ดีแก่ประเทศอย่างต่อเนื่องสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
- 2.3 เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูล คือ หลักการแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบบันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คัดเลือกจากมหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลและมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 8 แห่ง โดยวิธีการกำหนดคุณสมบัติ

ประกอบด้วย ผู้บริหารเชิงนโยบายด้านวิจัย จำนวน 3 คน อธิการบดีหรือรองอธิการบดีจำนวน 8 คน ผู้อำนวยการกองบริหารงานวิจัยหรือผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาจำนวน 8 คน คณบดีจำนวน 8 คน และ อาจารย์ จำนวน 8 คนรวมทั้งสิ้น 35 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง(Semi - Structured interview) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาয়กร่างรูปแบบสำหรับตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ กลุ่มผู้ตรวจสอบ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มผู้ประเมิน คือ ผู้บริหารและอาจารย์ จำนวน 20คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลการวิจัย

1) การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการนำองค์กรองค์ประกอบที่ 2 ด้านแผนกลยุทธ์องค์ประกอบที่ 3 ด้านบุคลากรองค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการความรู้ องค์ประกอบที่ 5 ด้านเครือข่าย องค์ประกอบที่ 6 ด้านนำผลงานวิจัยไปใช้ และ องค์ประกอบที่ 7 ด้านติดตามและประเมินผล

2) การสร้างรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการนำองค์กรประกอบด้วย 1) ผู้นำกำหนดทิศทางและเป้าหมายผลการดำเนินงานขององค์กรทั้งในระยะสั้นระยะยาวและถ่ายทอดไปสู่บุคลากรทุกระดับ 2) ผู้นำสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร 3) ผู้นำวางแนวทางปฏิบัติและกำกับให้เกิดระบบงานที่เป็นธรรมโปร่งใสและตรวจสอบได้ 4) ผู้นำสามารถสื่อสารและสร้างความเข้าใจแก่ประชาคมภายในและภายนอกองค์กร พร้อมให้การสนับสนุนแก่ชุมชนและท้องถิ่นองค์ประกอบที่ 2 ด้านแผนกลยุทธ์ประกอบด้วย 1) การกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2) การพัฒนางานวิจัยนวัตกรรมและงานสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น 3) การพัฒนาระบบบริหารเชิงรุกในการสรรหางบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก 4) การพัฒนามาตรฐานและความพร้อมทางด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ 5) การพัฒนาระบบสารสนเทศงานวิจัยให้ทันสมัยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพองค์ประกอบที่ 3 ด้านบุคลากรประกอบด้วย 1) การแสวงหาและคัดเลือกผู้มีศักยภาพสูงด้านการวิจัย เพื่อบรรจุเป็นอาจารย์และนักวิจัยของมหาวิทยาลัย 2) การส่งเสริมให้นักวิจัยปฏิบัติงานด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีจรรยาบรรณเป็นที่

ยอมรับในระดับสากล 3) การสร้างและพัฒนาบันไดวิชาชีพ (Career Path) นักวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ให้นักวิจัยรุ่นใหม่มีความสามารถในการแข่งขัน 4) การสร้างระบบพี่เลี้ยงนักวิจัย (Mentorship) เพื่อส่งเสริมการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ 5) การสนับสนุนกลไกการพัฒนาศักยภาพและทักษะที่เป็นประโยชน์กับการวิจัยองค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการความรู้ประกอบด้วย 1) การจัดการข้อมูลสารสนเทศในการรวบรวมจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้ 2) การใช้เทคโนโลยีในการเก็บเกี่ยว (Capture) องค์ความรู้ให้อยู่ในรูปสื่อต่างๆที่สามารถเผยแพร่ในวงกว้างได้ และมีการปรับปรุงองค์ความรู้ที่จัดเก็บให้ทันสมัยอยู่เสมอ 3) การนำผลลัพธ์จากการจัดการความรู้มาใช้สนับสนุนองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) การพัฒนาระบบการจัดการสินทรัพย์ทางความรู้ด้านงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพองค์ประกอบที่ 5 ด้านเครือข่าย ประกอบด้วย 1) การสร้างเครือข่ายงานวิจัยกับมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนางานวิจัยและศักยภาพของนักวิจัย 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านงานวิจัยกับภาครัฐบาลและเอกชน 3) การสะท้อนความคิดเห็นเพื่อสร้างองค์ความรู้ร่วมกันโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม 4) การสร้างความร่วมมือด้านวิจัยร่วมกันระหว่างคณะและภาควิชา เพื่อให้เกิดความหลากหลายองค์ประกอบที่ 6 ด้านนำผลงานวิจัยไปใช้ 1) การผลิตผลงานวิจัยที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น 2) การนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เชิงพาณิชย์ 3) การสะสมองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยสามารถนำไปใช้ได้เป็นประจำ 4) การบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนและการบริการวิชาการให้กับชุมชนและ องค์ประกอบที่ 7 ด้านติดตามและประเมินผล 1) การพัฒนาระบบกลไกการติดตามและประเมินผลโครงการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เกิดจากข้อสรุปร่วมกันของทุกภาคส่วน 3) การวิเคราะห์ผลผลิต (output) ผลกระทบ (impact) ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุง และ กำหนดทิศทางการบริหารองค์กร

3) การประเมินรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มผู้ประเมินมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในภาพรวม มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 แสดงการจัดลำดับความสำคัญของการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เรียงตามน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย

องค์ประกอบ	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
ด้านการนำองค์กร	3.71	0.70	ระดับมาก	1
ด้านแผนกลยุทธ์	3.67	0.68	ระดับมาก	2
ด้านบุคลากร	3.63	0.72	ระดับมาก	3
ด้านนำผลงานวิจัยไปใช้	3.60	0.55	ระดับมาก	4
ด้านเครือข่าย	3.59	0.50	ระดับมาก	5
ด้านติดตามและ	3.55	0.57	ระดับมาก	6

ประเมินผล				
ด้านการจัดการความรู้	3.53	0.52	ระดับมาก	7

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบในการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ เรียงตามน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย คือ 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านแผนกลยุทธ์ 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านนำผลงานวิจัยไปใช้ 5) ด้านเครือข่าย 6) ด้านติดตามและประเมินผลและ 7) ด้านการจัดการความรู้ สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยแต่ละองค์ประกอบได้ ดังนี้

องค์ประกอบด้านการนำองค์กรเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่หนึ่ง แสดงให้เห็นว่าผู้นำต้องกำหนดทิศทางและเป้าหมายผลการดำเนินงานขององค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและถ่ายทอดไปสู่บุคลากรทุกระดับ ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้องค์กรสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล สร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กรผู้นำต้องให้ความสำคัญและเป็นแบบอย่างที่ดีในการมีวินัย จริยธรรมและจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน วางแนวทางปฏิบัติและกำกับให้เกิดระบบงานที่เป็นธรรมโปร่งใสและตรวจสอบได้ นำผลจากการกำกับติดตามมาปรับปรุงการดำเนินงานในทุกภารกิจ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์และคณะ เรื่อง โครงการวิจัยเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สู่การเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยที่เน้นการวิจัยที่มีความเข้มแข็งและโดดเด่นอย่างแท้จริง คือ ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทางการบริหารและการพัฒนางานวิจัยโดยมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ได้แก่ แนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อตอบสนองนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาล โดยการจัดทำแผนแม่บทการวิจัย (Master Plan) ทุก 3-5 ปี ควบคู่ไปกับนโยบายหรือยุทธศาสตร์ของรัฐบาล และปรับเปลี่ยนแผนแม่บทให้สอดคล้องและทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของถนอมวรรณ ประเสริฐสุข เรื่อง อนาคตภาพการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของมหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า การบริหารงานวิจัยประกอบด้วย การมีภาวะผู้นำทางการวิจัยของผู้บริหารทุกระดับ กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมที่ชัดเจน กำหนดทิศทางและแผนงานวิจัยระยะยาวที่เป็นระบบและเอกภาพ

องค์ประกอบด้านแผนกลยุทธ์เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่สองแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยต้องมีกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ เพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมายในการทำแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์หลักของมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายโดยการพัฒนางานวิจัย นวัตกรรมและงานสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นการพัฒนาระบบบริหารเชิงรุกในการสรรหางบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอกการพัฒนามาตรฐานและความพร้อมทางด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่การพัฒนาระบบสารสนเทศงานวิจัยให้ทันสมัยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานและนำแผนไปสู่การปฏิบัติ มีการวิเคราะห์ ติดตาม ควบคุม กำกับและประเมินผลการดำเนินงาน มีการทบทวนปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จสู่ทิศทางและเป้าหมายขององค์กร จัดทำรายงานผลลัพธ์ด้านการเงินและงบประมาณของการปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ สอดคล้องกับ

แนวคิดของ วิเชียร วิทย์อุดม เรื่อง ทฤษฎีองค์การ พบว่า การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ เพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมายในการทำแผนกลยุทธ์ ทำให้ผู้บริหารสามารถจัดวางยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยได้อย่างถูกต้องกับเป้าหมายแผนปฏิบัติการที่ดียังทำให้ผู้บริหารและบุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุณิสา ศิลป์ศร เรื่อง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัย พบว่า ควรจัดตั้งงบประมาณพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนงานวิจัย และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยให้เพียงพอ

องค์ประกอบด้านบุคลากรเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่สาม แสดงให้เห็นว่าคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสูงสุดขององค์กร ดังนั้นการสรรหา คัดเลือกและคงไว้ซึ่งนักวิจัยที่มีคุณภาพสูง และธำรงไว้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมทางการวิจัยจึงเป็นสิ่งสำคัญการเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นด้านการวิจัยจะต้องมีอาจารย์ นักวิจัยที่มีคุณภาพ สามารถผลิตผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีทักษะในการถ่ายทอดประสบการณ์ด้านการวิจัยให้แก่นักศึกษาและบุคคลอื่นได้ ดังนั้นผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับกระบวนการคัดเลือกอาจารย์ นักวิจัย เพื่อให้ได้คนเก่ง คนดี เข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Best, John W. & Kan, James V. พบว่า บทบาทตามพันธกิจมหาวิทยาลัยวิจัย คือ การสร้างความรู้ใหม่ ความสามารถในงานวิจัยถือเป็นคุณสมบัติเบื้องต้น การเรียนการสอนและการถ่ายทอดองค์ความรู้ การปฏิบัติงานด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีความคิดริเริ่ม ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรด้านการวิจัยมีโอกาสดำเนินการศึกษาต่อ เข้าร่วมประชุมวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เข้าร่วมฝึกอบรมทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวกับการทำวิจัย และที่สำคัญคือการมีงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอและเหมาะสม รวมทั้งการสร้างและพัฒนาบันไดวิชาชีพ (Career Path) นักวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักวิจัยรุ่นใหม่มีความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารย์ พานิช พบว่า การช่วยเหลือนักวิจัยผู้เริ่มต้นเป็นบทบาทสำคัญของการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัย เช่น การสนับสนุนให้นักวิจัยได้ฝึกทำวิจัยกับหัวหน้าโครงการที่มีความสามารถสูง การหาพี่เลี้ยง (mentor) ให้ การส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุมวิชาการในประเทศหรือต่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของคณะทำงานส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง การวิจัยสถาบันเพื่อความเป็นเลิศในระดับสากลของมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า แนวคิดการก้าวสู่มหาวิทยาลัยแห่งความเป็นเลิศนั้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากร ยึดหลักคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยต้องสนับสนุนงบประมาณส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารและข้อมูลเพื่อการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง รวดเร็วและโปร่งใส รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน

องค์ประกอบด้านนำผลงานวิจัยไปใช้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่สี่ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องการผลิตผลงานวิจัยที่ตรงกับความต้องการของสังคม ชุมชนและประเทศ รวมทั้งการนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อเพิ่มมูลค่าพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เชิงพาณิชย์การสะสมองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยสามารถนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คอห์น เจ ฟันสตัน (Cohn J. Funston) พบว่า การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยที่เน้นด้านการวิจัยนั้น มหาวิทยาลัยจะต้องหาจุดเด่นของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เนื่องจากมหาวิทยาลัยไม่สามารถพัฒนางานวิจัยได้ทุกเรื่อง ด้วยความจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจะต้องพัฒนาจุดเด่นให้เป็นที่ต้องการของผู้ใช้ประโยชน์โดยสามารถนำผลงานวิจัยไป

ใช้ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรม รวมถึงการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนและการบริการวิชาการให้กับชุมชน โดยมหาวิทยาลัยจะต้องมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (research-based education) ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก หลักสูตรอาจมีการเชิญนักวิจัยหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงเข้ามาสอนในหลักสูตร ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้หลักสูตรถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยให้กับนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บริทท์แอนเดรียต้า (Britt Andreatta) พบว่า อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจะต้องกระจายความรู้ที่ได้จากการวิจัยผ่านทางกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประสบการณ์ด้านการเรียนรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับแนวคิดของ คอน เจ ฟินส์ตัน (Cohn J.Funston) พบว่ามหาวิทยาลัยจะต้องสร้างองค์ความรู้ด้วยการวิจัยที่มีทิศทางชัดเจนและสามารถนำองค์ความรู้นั้นถ่ายทอดให้กับนักศึกษาโดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษาจะต้องเรียนรู้จากงานวิจัยนั้น ซึ่งจะเป็นการเสริมศักยภาพของการทำวิจัยของมหาวิทยาลัย

องค์ประกอบด้านเครือข่ายเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ห้า แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่อง การสร้างเครือข่ายงานวิจัยกับมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนางานวิจัยและศักยภาพของนักวิจัยนอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับภาคเอกชน อุตสาหกรรม หรือหน่วยงานราชการอื่น เพื่อให้เกิดการทำงานวิจัยในลักษณะเครือข่ายร่วมกัน สร้างและพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สนองต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เจ ลี และเอช เอ็น วิน (Lee, J. and Win, H.N.) เรื่อง “Technology transfer between university research centers and industry in Singapore” พบว่า สำหรับประเทศอุตสาหกรรม เช่น สิงคโปร์ การดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีห้องปฏิบัติการวิจัยของมหาวิทยาลัยสู่ภาคอุตสาหกรรมมีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จ คือ การจัดทำโครงการความร่วมมือในการทำวิจัยและพัฒนาระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรม โดยภาคอุตสาหกรรมมีความสามารถในการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในการทำวิจัย (organization facilities) และมหาวิทยาลัยมีความสามารถในด้านการมีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญ (expertise) ในสาขาต่างๆ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการทำโครงการความร่วมมือดังกล่าวจะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถช่วยเหลือภาคอุตสาหกรรม และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาจดสิทธิบัตรร่วมกับภาคอุตสาหกรรมได้สอดคล้องกับแนวคิดของ เพทาย เย็นจิตโสมนัส พบว่า บทบาทของมหาวิทยาลัยวิจัยที่ควรดำเนินการภายนอกมหาวิทยาลัย ได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงกับภาคการผลิต เช่น อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและการบริการ

องค์ประกอบด้านติดตามและประเมินผลเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่หก แสดงให้เห็นว่าการติดตามและประเมินผลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ทราบว่าการดำเนินงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ต้องการมากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพหรือไม่ ผลจากการติดตามและประเมินผลจะให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จ จุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน ช่วยให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ประกอบด้วย การพัฒนาระบบกลไกการติดตามและประเมินผลโครงการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เกิดจากข้อสรุปร่วมกันของทุกภาคส่วน

การวิเคราะห์ผลผลิต (output) ผลกระทบ (impact) ผลลัพธ์ (outcome) ที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงและกำหนดทิศทางการบริหารองค์กรซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Robert S. Kaplan และ David P. Norton ได้เสนอแนวคิด Balanced Scorecard เพื่อใช้ในการวัดผลของกิจการที่จะทำให้ผู้บริหารระดับสูงเห็นภาพรวมขององค์กรได้ชัดเจนขึ้น ให้ได้ภาพรวมขององค์กรอย่างสมดุล โดยการวัดผลนอกจากการวัดทางด้านการเงินที่เป็นผลของการดำเนินงานที่เกิดขึ้นมาแล้ว ต้องมีการวัดผลด้านกระบวนการบริหารงาน การสร้างความพอใจให้แก่ลูกค้า ตลอดจนสร้างนวัตกรรมและการเรียนรู้ให้แก่องค์กรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการสร้างอนาคตให้แก่องค์กรด้วยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฉัตรนภา พรหมมา เรื่องการพัฒนาระบบประกันคุณภาพงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏและองค์กรท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ผลการประเมินจากการทดลองใช้ระบบประกันคุณภาพงานวิจัยมีความสอดคล้องกัน คือ เป็นที่ยอมรับร่วมกันว่าระบบประกันคุณภาพงานวิจัยที่พัฒนา มีความเป็นประโยชน์ เหมาะสมและเป็นไปได้ ผลการประเมินตามตัวบ่งชี้คุณภาพด้านการวิจัยของแต่ละมหาวิทยาลัยในเครือข่ายส่วนใหญ่เพิ่มขึ้น

องค์ประกอบด้านการจัดการความรู้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่เจ็ด แสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยต้องมีแผนปฏิบัติการจัดการความรู้ด้านงานวิจัย รวมถึงการกำหนดตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน มีระบบกลไกในการสร้าง เผยแพร่องค์ความรู้ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีการทบทวนและประเมินผลกระบวนการจัดการความรู้ของหน่วยงานและนำผลการประเมินกระบวนการจัดการความรู้มาพัฒนาการบริหารงานวิจัย โดยมุ่งหมายให้การจัดการความรู้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงาน ใช้เทคโนโลยีในการเก็บเกี่ยว (Capture) องค์ความรู้ ให้อยู่ในรูปสื่อต่างๆที่สามารถเผยแพร่ในวงกว้างได้ และมีการปรับปรุงองค์ความรู้ที่จัดเก็บให้ทันสมัยอยู่เสมอ นำผลลัพธ์จากการจัดการความรู้มาใช้สนับสนุนองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีกระบวนการในการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) จัดให้มีระบบการจัดการสินทรัพย์ทางความรู้ด้านงานวิจัย ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวคิดของ ปทีป เมธาคุณวุฒิ พบว่า ระบบการบริหารที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถปฏิบัติได้ทุกที่ ทุกเวลา ทั้งในและนอกสถานที่แบบอัตโนมัติและตลอดเวลา เช่น ระบบระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน ระบบจัดเก็บเอกสารหรืออิเล็กทรอนิกส์สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปรัชญา กิตติพงษ์ถาวร พบว่า ทุกหน่วยงานมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานวิจัย ทั้งด้านความรู้ แหล่งเรียนรู้ พัฒนานักวิจัย การสื่อสารเผยแพร่ผลงานวิจัยในเชิงพาณิชย์และการสร้างเครือข่ายนักวิจัยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ การควบคุมบริหารงบประมาณ และฐานข้อมูลนักวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1) ควรให้ผู้บริหารนำองค์ประกอบที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางการพัฒนา เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏสามารถปรับตัวได้ในภาวะแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น
 - 2) ควรส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมถึงส่งเสริมให้บุคลากรมีความเข้าใจแนวทางด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- 3) ควรให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ นำเอารูปแบบการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของตนเอง
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป
 - 1) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และทำให้ทราบปัจจัยแห่งความสำเร็จของผู้บริหาร
 - 2) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการบริหารองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำกระบวนการบริหารไปพัฒนา
 - 3) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการวิจัยบนแนวคิดที่นำความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์เป็นศูนย์กลาง เช่น การพัฒนาระบบจัดการผลผลิตจากการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ และคณะ. (2549). **โครงการวิจัยเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สู่การเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการวิจัย**. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ฉัตรนภา พรหมมา. (2553). **การพัฒนาระบบประกันคุณภาพงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์โดยกระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ถนอมวรรณ ประเสริฐสุข. (2549). **อนาคตภาพการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยของมหาวิทยาลัยขอนแก่น**. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น**.
- ปทีป เมธาคูณวุฒิ. (2544). **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา กิตติพงษ์ถาวร. (2546). **ระบบสนับสนุนการบริหารงานวิจัย**. **วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- เพทาย เย็นจิตโสมนัส. (2550). **มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ**. สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. (2554). **พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547**. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วิจารณ์ พานิช. (2546). **การบริหารงานวิจัย : แนวคิดจากประสบการณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิเชียร วิทย์อุดม. (2549). **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด.
- สุณิสา ศิลป์สร. (2543). **การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงาน**. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2559). **นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2560-2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). **กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- Andreatta, B. Navigating. (2009). **the Research University: A guide for first-year students**. Boston: Wadsworth Cengage Learning.
- Best, John W. & Kan, James V. (2006). **Research in Education**. Tenth Edition. Pearson Education, Boston : Prentice-Hall Inc.
- Funston, John J. (2009). **Research & Teaching**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Kaplan, Robert S. and Norton, David P. (2004). **Strategy maps: converting intangible assets into tangible outcomes**. Boston: Harvard Business School Press.
- Lee, J. and Win, H.N. (2004). **Technology transfer between university research centers and industry in Singapore**. Technovation.

สร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต

Creation of New Values, Youth Unification, Counter-Corruption

ทัชชกร แสงทองดี*

บทคัดย่อ

โครงการ “สร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต” ดำเนินงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต การคอร์รัปชัน สร้างค่านิยมและทัศนคติที่ดีด้านความซื่อสัตย์สุจริต อันจะทำให้เกิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อกำหนดวิธีการ แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านการคอร์รัปชัน และการสร้างวินัยที่ดีแก่เด็กนักเรียน และเพื่อสร้างคู่มือการดำเนินกิจกรรมที่ดีเด่น (Best Practice) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านการคอร์รัปชัน และการป้องกันการทุจริตสำหรับเด็กนักเรียนในสถานศึกษา ผลการดำเนินงานโครงการสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต ทำให้เกิดนักเรียนแกนนำ และสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบในการสร้างค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต และ ยุติธรรม และการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน โดยการดำเนินกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนนี้ จะเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลังของเครือข่ายเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ในการถ่ายทอดกิจกรรมไปยังนักเรียนคนอื่น ๆ และมีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน การสร้างโรงเรียนต้นแบบในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยมีเป้าหมายและทิศทางไปในทางเดียวกันคือก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนไทยที่มีความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรมในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : สร้างค่านิยมใหม่, เยาวชนร่วมใจ, ด้านภัยทุจริต

Abstract

“Creation of new values, youth unification, counter-corruption” Project Implemented with the objectives to create a body of knowledge related to corruption prevention and suppression law, to create moral values and positive attitudes towards honesty and righteousness, in order to create a network of participation to counter corruption for setting procedures to instill

* กลุ่มงานคณาจารย์ คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

virtues, ethics honesty and righteousness. Counter corruption and create good discipline for students In order to create guidelines for best practices in regards to honesty and righteousness, counter-corruption and prevention of corruption amongst students in learning institutions. The results of the creation of new values, youth unification and counter -corruption project builds student leaders and template institutions for creation of values, and attitudes related to honesty, righteousness and justice and providing knowledge about thinking processes regarding laws which are related to prevention of corruption.

The implementation of these activities for children and youth will have an important role in the creation of a power network for children and youth in learning institutions and for activity dissemination to other students and enabling them to implement the activities related to counter-corruption and participation in counter-corruption.

The creation of template schools for counter-corruption with the same goal and direction, which builds honest, righteous and just children and youth for the coming future.

Keywords : Creation of new values, youth unification, counter-corruption

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมาโดยเฉพาะในช่วงปี 2550 – 2554 สังคมไทยและประเทศไทยถูกรุมเร้าด้วยปัญหาต่าง ๆ รอบด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา และปัญหาสังคม จนก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธาในระบบหน่วยงานการปกครองของไทย ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมือง ระบบราชการและภาค เอกชน ปัญหาใหญ่ที่คอยแทรกแซงและเป็นปัญหาที่กัดกร่อนต่อความศรัทธาของประชาชนที่เกิดขึ้นทุกหน่วยงาน คือ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งดูเหมือนจะเป็นปัญหาหนึ่งที่หยั่งรากลึกลงสู่สังคมไทยที่นับวัน จะขยายขอบเขตกว้างขวางออกไป จนยากที่จะหาหนทางแก้ไขจากการค้นคว้าเกี่ยวกับสถานการณ์การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทยระดับโลก (ดร.จรววยพร ธรณินทร์, ออนไลน์ <http://www.charuaypontorranin.com/index>)

ดร.จური วิจิตรวาทการ เลขาธิการองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย (Transparency Thailand) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระนานาชาติที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อรณรงค์แก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน เปิดเผยแพร่รายงาน CPI (Corruption Perceptions Index) คือ ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์

ปัญหาคอร์รัปชันของประเทศต่างๆ ทั่วโลกถึงผลการจัดอันดับดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ประจำปี พ.ศ. 2554 ทั่วโลก พบว่า ประเทศไทยได้ 3.4 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน อยู่อันดับที่ 80 จากการจัดอันดับทั้งหมด 183 ประเทศทั่วโลก และอยู่อันดับที่ 10 จาก 26 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย โดยในปีนี้ประเทศไทยมีคะแนนเท่ากับประเทศโคลัมเบีย เอลซัลวาดอร์ กรีซ โมร็อกโก และเปรู ว่าเป็นประเทศที่มีการทุจริตคอร์รัปชัน (<http://www.prasong.com/การเมือง/54>)

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยเอแบค นวัตกรรมทางสังคม มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ร่วมกับ ประธานสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร เปิดเผยผลสำรวจเรื่อง เยาวชนคิดอย่างไรต่อการร่าง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของประเทศและปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน : กรณีศึกษาเยาวชนอายุ 17 - 19 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งสิ้น 1,269 ตัวอย่าง ซึ่งดำเนินโครงการสำรวจในระหว่างวันที่ 14 - 16 มีนาคม 2550 ประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากการสำรวจที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง คือเมื่อศึกษาความโน้มเอียงทางความคิดเห็นของเยาวชนต่อปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ในช่วงเวลาทำงานของรัฐบาลที่บริหารประเทศในขณะนั้น พบว่าส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่ามีปัญหาทุจริตคอร์รัปชันเกินกว่าร้อยละ 60 ขึ้นไป มีดังนี้ ร้อยละ 70.9 ค่อนข้างเห็นด้วยและเห็นด้วยว่าการตัดสินใจบนหาหลักฐานเอาผิดได้ยาก ร้อยละ 65.0 เห็นว่า การตัดสินใจทำให้ได้รับความสะดวกสบายที่แตกต่าง ร้อยละ 66.5 ค่อนข้างเห็นด้วยและเห็นด้วยว่าเจ้าพนักงานที่รับสินบน มักไม่ถูกดำเนินการเอาผิด ร้อยละ 62.0 ค่อนข้างเห็นด้วยและเห็นด้วยว่าผู้ที่จ่ายสินบนมักไม่มีความผิดหรือรอดพ้นจากความผิดได้ง่ายและร้อยละ 40.5 ค่อนข้างเห็นด้วยและเห็นด้วยว่าการเลี้ยงดูปู่เสื่อคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ยอมรับได้ ซึ่งเยาวชนให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันหมดว่า รัฐบาลชุดนี้ถึงแม้ว่ามีคุณธรรมสูงในการบริหารประเทศ แต่ก็ยังคงมีปัญหาเรื่องคอร์รัปชันอยู่ในเกือบทุกเรื่องเหมือนเดิมจนเยาวชนกรุงเทพฯ บางส่วนมองไปว่าเรื่องคอร์รัปชันเป็นเรื่องธรรมดาเป็นที่ยอมรับได้ไปแล้ว (สำนักเอแบคโพล์ ออนไลน์ www.abacsimba.com)

จากการสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนดังกล่าวทำให้มองเห็นมิติทัศนคติของเยาวชนไทยต่อการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา และผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ไม่ได้รับการลงโทษจากการบังคับใช้กฎหมาย ทัศนคติเช่นนี้จะก่อให้เกิดวิกฤตสังคมทำให้เกิดความเสื่อมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม และระเบียบวินัยที่ดีของเยาวชนไทย ส่งผลกระทบต่อ การเป็นบุคลากรที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม ถ้าหากเยาวชนของไทยขาดความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม และมีทัศนคติว่าเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องธรรมดา เช่นนี้ประเทศไทยคงจะไม่เป็นประเทศที่พัฒนาหรือมีอารยธรรมไปได้อย่างแน่นอน ดังนั้น แนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม เกิดความรู้สึกต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน คณะที่ปรึกษาโครงการเห็นว่า ควรดำเนินการอย่าง

เร่งด่วนโดยปลูกต้นอ่อนของสังคมในเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อให้มีทัศนคติดังกล่าว ตั้งแต่เด็ก ซึ่งเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ในช่วงการเรียนรู้ มีปณิธานแรงกล้าต่อความเชื่อต่างๆ ที่ได้รับ เป็นวัยที่ต้องการความเชื่อมั่น และคุณค่าต่อตนเองเพื่อให้สังคมยอมรับ เป็นวัยที่เหมาะสมที่ควรได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

ส่วนคุณภาพของเด็กและเยาวชนจะเป็นเช่นไรนั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอม กล่อมเกล่า (Socialization) ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นของการบ่มเพาะนิสัยใจคอของบุคคล เพราะเมื่อแรกเกิดขึ้นมาเด็กทุกคนล้วนมีความบริสุทธิ์ ยังไม่มีความคิด ความเชื่ออย่างใดการหล่อหลอมกล่อมเกล่าจากการอบรมเลี้ยงดู จะทำให้เด็กและเยาวชนค่อยๆ ซึมซับข้อมูลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เด็กเรียนรู้ที่จะคิด เชื่อและตอบสนองต่อประสบการณ์ที่ได้รับ โดยเฉพาะด้านการให้คุณค่า (Values) หรือการให้ความสำคัญต่อบางสิ่งบางอย่างที่เราเชื่อว่า ควรทำหรือไม่ควรทำ กระบวนการหล่อหลอมกล่อมเกล่านี้จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมของบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นไป (จुरี วิจิตรวาทการ อ่างใน ศูนย์ สาธารณประโยชน์และประชาสังคม, 2553)

ดังนั้น การมีแนวร่วมในภาคประชาชนโดยการรณรงค์ ส่งเสริมให้ภาคประชาชนเกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการสร้างคุณงามความดี การสร้างความซื่อสัตย์สุจริต และการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จึงได้จัดทำข้อเสนอเพื่อการดำเนินการ ตามโครงการ สร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ต้านภัยทุจริต ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ สามารถตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ พ.ศ. 2552 – 2555 คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างจิตสำนึก ค่านิยมให้หน่วยงานภาครัฐบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ข้อ 1.4 ส่งเสริมค่านิยมการยกย่องและเชิดชูความดี ความซื่อสัตย์สุจริตและการต่อต้านการทุจริต โดยให้ยึดถือเป็นค่านิยมกระแสหลักของชาติ และ ข้อ 1.4.2 รณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สังคมมีค่านิยม ยกย่อง เชิดชู และเห็นคุณค่าของการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐกระทรวงยุติธรรม, 2551) โดยการดำเนินกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนนี้จะเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลังของเครือข่ายเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา การสร้างโรงเรียนต้นแบบในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยมีเป้าหมายและทิศทางไปในทางเดียวกันคือก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนไทยที่มีความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรมในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เด็กนักเรียนในสถานศึกษาได้เกิดความตระหนัก (Awareness) ในสภาพปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในปัจจุบัน

2. เพื่อสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Base) ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน
3. เพื่อสร้างค่านิยมและทัศนคติที่ดี (Attitude) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต อันจะทำให้เกิดเครือข่ายการมีส่วนร่วม (Participation) ในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน
4. เพื่อกำหนดวิธีการแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านการคอร์รัปชัน และการสร้างวินัยที่ดีแก่เด็กนักเรียน
5. เพื่อสร้างคู่มือการดำเนินกิจกรรมที่ดีเด่น (Best Practice) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านการคอร์รัปชัน และการป้องกันการทุจริตสำหรับเด็กนักเรียนในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

- 1) กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ในการดำเนินงาน
กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานในครั้งนี้ คือ เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 หรือนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 - 4 ในเขตพื้นที่ของสำนักงาน ปปท. เขตพื้นที่ 1 - 9 และสำนักงาน ปปท. เขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร รวม 10 เขต จำนวนทั้งสิ้น 30 โรงเรียน โดยจะต้องคัดเลือกนักเรียนแกนนำจากโรงเรียนทั้ง 30 โรงเรียน โรงเรียนละ 20 คน รวมจำนวนนักเรียนแกนนำทั้งหมด 600 คน
- 2) รูปแบบการดำเนินโครงการ
ในการดำเนินโครงการครั้งนี้ คณะผู้ดำเนินงานได้กำหนดรูปแบบการดำเนินโครงการเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้
 1. การฝึกอบรมนักเรียนแกนนำด้านการสร้างค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม และการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน และการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน
 2. การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวิธีการ แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และการสร้างวินัยที่ดีแก่เด็กนักเรียน
 3. การประเมินผลการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของแบบสอบถามเพื่อประเมินผลความรู้และทัศนคติ การนิเทศกิจกรรม และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย
โดยในการดำเนินกิจกรรม ได้แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้
ระยะที่ 1 การคัดเลือกสถานศึกษาเข้าร่วมดำเนิน
ระยะที่ 2 มอบทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมและอบรมนักเรียนแกนนำโครงการ ฯ
ระยะที่ 3 การจัดมหกรรมประกวดกิจกรรม “สร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ต้านภัยทุจริต”
ระยะที่ 4 การจัดทำคู่มือกิจกรรมผลงานดีเด่น (Best Practice)
สรุปผลการดำเนินโครงการในรูปแบบเล่มของรายงานฉบับสมบูรณ์จำนวน 100 เล่ม

คู่มือกิจกรรมผลงานดีเด่น (Best Practice) จำนวน 100 เล่ม และจัดทำแผ่น DVD จำนวน 10 แผ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินโครงการครั้งนี้ คณะที่ปรึกษาโครงการได้แบ่งการดำเนินกิจกรรม ออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การคัดเลือกสถานศึกษาเข้าร่วมดำเนินโครงการ

ระยะที่ 2 มอบทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมและอบรมนักเรียนแกนนำ

ระยะที่ 3 การจัดมหกรรมประกวดกิจกรรม “โครงการสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต”

ระยะที่ 4 การจัดประชุมสัมมนาเพื่อนำเสนอผลงาน

ผลการวิจัย

สรุปผลการดำเนินงาน

คณะที่ปรึกษาโครงการฯ ได้สรุปผลการดำเนินงานโครงการสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต ดังต่อไปนี้

จากผลการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้มีนักเรียนเข้าร่วมโครงการรวมกัน 30 โรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีกิจกรรมที่เป็น (Best Practice) เพื่อนำเสนอกิจกรรมในงานมหกรรมทางวิชาการคณะผู้วิจัยได้สรุปกิจกรรมดีเลิศ (Best Practice) ของโรงเรียนต้นแบบโดยแบ่งตามประเภทของกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมสร้างจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องความยุติธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต อันจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

กิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องความยุติธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต อันจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการปลูกจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องความยุติธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาได้เรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวผ่านการดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนต้นแบบ โดยนักเรียนแกนนำที่ผ่านการฝึกอบรม (Train the Training) จะต้องทำหน้าที่ในการเป็นวิทยากรไปให้ความรู้แก่โรงเรียนในเครือข่ายและขยายผลสู่ชุมชน กิจกรรมในด้านนี้ ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างสรรค์ปทุมวิไล ด้วยหัวใจสุจริตคิดดี กิจกรรมยุวทูตวัฒนธรรมต่อต้านคอร์รัปชัน กิจกรรมเก่งได้ไม่ต้องโกง กิจกรรมเราคือหนึ่งผู้กล้า อาสาช่วยเหลือสังคม กิจกรรมค่ายสร้างคน คนสร้างค่าย กิจกรรมสำนึกพลเมือง (Project Citizen) ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องความ
ยุติธรรม
และความซื่อสัตย์สุจริต อันจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์
รัปชั่น

2. กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิต คุณธรรม จริยธรรม

กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตคุณธรรมจริยธรรม มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนดำเนิน
กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะในชีวิต ได้แก่ ละครสร้างสรรค์ความซื่อสัตย์สุจริตต้านภัยทุจริต
กิจกรรม 5 เหลี่ยมคุณธรรมความซื่อสัตย์ กิจกรรมห้องเรียนสุจริตพิชิตคอร์รัปชั่น กิจกรรม
Smart Mob กิจกรรมภาพยนตร์สั้น ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 กิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิต คุณธรรม จริยธรรม

3. กิจกรรมเสริมสร้างและขยายเครือข่ายสู่สถานศึกษาและชุมชนที่ใกล้เคียง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

กิจกรรมเสริมสร้างและขยายเครือข่ายสู่สถานศึกษาและชุมชนที่ใกล้เคียงเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน เรียนรู้วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชน และให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนและโรงเรียนได้รวมกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นในชุมชน และเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีของสังคม การสร้างเครือข่าย (Networking) ล้างทุจริตให้สิ้น “แผ่นดินไทย” เพื่อเทิดไถ่องค์ราชัน, กิจกรรมประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย กิจกรรมเครือข่ายเยาวชน สร้างค่านิยม สู้สังคม ด้านภัยทุจริต กิจกรรมสร้างเครือข่ายขยายผล สร้างค่านิยม ทศนคติที่ดี ด้านภัยทุจริต ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 กิจกรรมเสริมสร้างและขยายเครือข่ายสู่สถานศึกษาและชุมชน

4. กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นกิจกรรมที่จะทำ ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้กฎหมายและบทลงโทษผู้กระทำผิด พร้อมทั้งเรียนรู้และเสนอแนะ วิธีการและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันผ่านทางกิจกรรมดีเลิศของ โครงการกิจกรรมสถานศึกษาร่วมใจ ด้านภัยคอร์รัปชัน กิจกรรมสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนทวิธา ด้านภัยทุจริตกิจกรรมเยาวชนโรงเรียนวัดทองศาลางาม ร่วมใจด้านภัยทุจริต กิจกรรมเด็กไทย หัวใจสะอาด รักชาติด้านภัยทุจริต กิจกรรมขามแก่นนครวัยใส ร่วมด้านภัยทุจริต กิจกรรม สามัคคีร่วมใจ ด้านภัยทุจริตกิจกรรมสารคดี ด้านภัยทุจริต กิจกรรมสื่อกฎหมาย ด้วยบทเพลง กิจกรรมวิถีพุทธร่วมใจ ด้านภัยทุจริต ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 5.4 กิจกรรมเสริมสร้างและขยายเครือข่ายสู่สถานศึกษาและชุมชนที่ ไกล่เคียง

ผลการดำเนินงานโครงการสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต ทำให้เกิดนักเรียนแกนนำและสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบในการสร้างค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม และการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน โดยการดำเนินกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนนี้จะเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลังของเครือข่ายเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ในการถ่ายทอดกิจกรรมไปยังนักเรียนคนอื่นๆ และมีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน การสร้างโรงเรียนต้นแบบในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยมีเป้าหมายและทิศทางไปในทางเดียวกันคือก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนไทยที่มีความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรมในอนาคตต่อไป

คณะที่ปรึกษาโครงการฯ ได้สรุปผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการดำเนินโครงการสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต ตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1) ได้กลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 หรือนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 - 4 ในเขตพื้นที่ของสำนักงาน ปปท. เขตพื้นที่ 1 - 9 และสำนักงาน ปปท.เขตพื้นที่กรุงเทพมหานครรวม 10 เขต จำนวนทั้งสิ้น 30 โรงเรียน โรงเรียนละ

20 คน รวมจำนวนนักเรียนแกนนำ ทั้งหมด 600 คน ครูแกนนำจำนวนทั้งสิ้น 30 โรงเรียน
โรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวนครูแกนนำทั้งหมด 60 คน

2) ได้รูปแบบการดำเนินโครงการที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชนใน
สถานศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาการจัดกิจกรรมและการขยายผลของโครงการในระยะต่อไป

3) ได้นักเรียนแกนนำมีความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดกิจกรรมไปยัง
นักเรียนคนอื่นๆ และมีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริต
คอร์รัปชั่นและการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่น

4) ได้วิธีการและแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การ
ต่อต้านการคอร์รัปชั่น และการสร้างวินัยที่ดีแก่เด็กนักเรียน

5) ได้คู่มือที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมเพื่อ
การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านการคอร์รัปชั่น และการป้องกัน
การทุจริตสำหรับเด็กนักเรียนในสถานศึกษา

6) สถานศึกษาในจังหวัดพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 30 แห่ง มีกิจกรรมอย่างน้อย 1
กิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในหลักสูตรการเรียนการสอน และเสริมสร้างศักยภาพของเด็ก
และเยาวชน

7) เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาอย่างน้อยสถานศึกษาละ 20 คน ได้รับการพัฒนา
ให้เป็นวิทยากรกระบวนการเพื่อถ่ายทอดให้ความรู้แก่นักเรียนรุ่นต่อไปได้

8) สถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและเผยแพร่กิจกรรมสู่ชุมชนและสังคม

9) เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาผ่านการฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรม

10) คู่มือการถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมโครงการฯ จำนวน 100 เล่ม

11) นักเรียน ร้อยละ 80 ได้ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการ
ดำเนินกิจกรรมกับโรงเรียนต่างๆ

12) ครู และนักเรียนแกนนำ ร้อยละ 80 ได้มีส่วนร่วมในการเข้าค่ายร่วมกัน

13) นักเรียนร้อยละ 80 ที่เข้าร่วมโครงการได้แสดงความรู้ความสามารถในการ
สร้างสรรค์กิจกรรม และการนำเสนอกิจกรรมบนเวที

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

คณะผู้วิจัยได้เสนอแนะระดับนโยบายระดับกระทรวงศึกษาธิการและระดับ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์เชิงรุกในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรม
เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

นโยบายระดับกระทรวงศึกษาธิการ

1) นโยบายเชิงรุก โดยการกำหนดให้โครงการสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต เป็นหนึ่งในกิจกรรมด้านการพัฒนาผู้เรียน ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งได้นำไปใช้ในสถานศึกษา อย่างต่ำเทอมละ 3 หลักสูตรเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ และให้โรงเรียนได้นำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการควรสนับสนุนงบประมาณให้โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา

2) นโยบายระยะยาว โดยการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ การดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนของโรงเรียนต้นแบบ โดยประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมดีเลิศ (Best Practice) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมบริบทโรงเรียนและชุมชนด้านกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

นโยบายระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1) ในส่วนนโยบายระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเน้นการประเมินผลโรงเรียนที่มีการนำโครงการสร้างค่านิยมใหม่ เยาวชนร่วมใจ ด้านภัยทุจริต ไปใช้ในสถานศึกษา ว่ามีผลอย่างเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายหรือตัวชี้วัด

2) จัดสรรบุคลากรทางด้านการศึกษา ป.ป.ท. ตรวจสอบและให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการสนับสนุนให้นักเรียนสามารถสร้างนวัตกรรมและสร้างความเข้มแข็งของสภานักเรียนได้อย่างยั่งยืน

3) ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเปิดเวทีหรือสร้างพื้นที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เช่น สำนักงาน ป.ป.ท.เขตพื้นที่องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษา สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

คณะผู้วิจัย ได้เสนอแนะระดับปฏิบัติการในการพัฒนาและส่งเสริมเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์โดยสามารถจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนได้หลากหลายรูปแบบและวิธีการ โดยมีขอบเขตดังนี้

1) โรงเรียนต้องเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในลักษณะเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนสามารถบูรณาการระหว่างกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

2) โรงเรียนต้องเน้นกิจกรรมที่ตอบสนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้

อาชีพและการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนเห็นแนวทางในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ สุจริต

3) โรงเรียนต้องเน้นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชัน ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม แก่ตนเองและสังคม

4) โรงเรียนควรมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมและสถานักเรียนที่มีศักยภาพในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนอย่างยั่งยืนในด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ในโรงเรียนและชุมชน

5) โรงเรียนส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมบริบทโรงเรียนและชุมชนด้านความซื่อสัตย์สุจริต กระบวนการยุติธรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ในโรงเรียนและชุมชน

6) สร้างพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม โดยต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูที่ปรึกษา และได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนต้นแบบ

(1) โรงเรียนต้นแบบจะต้องดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีการต่อยอดของกิจกรรมให้เกิดผลอย่างยั่งยืน โดยพัฒนากิจกรรมให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ นักเรียนได้เกิดการพัฒนาและกิจกรรมเกิดองค์ความรู้ใหม่

(2) โรงเรียนต้นแบบต้องทำการประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

(3) จัดทำเอกสารทางวิชาการ สื่อการเผยแพร่กิจกรรมสู่ชุมชนและโรงเรียนต้นแบบ และสร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนเครือข่ายหรือโรงเรียนอื่นเข้าศึกษาดูงานการดำเนินกิจกรรม

(4) จัดทำดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

(5) สร้างเครือข่ายโดยไม่หยุดนิ่ง ทำการฝึกอบรมและรับสมัครสมาชิกเครือข่ายทั้งจากโรงเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4. ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการฯ

(1) การสร้างนวัตกรรมกิจกรรมโครงการฯ คณะผู้ดำเนินงานโครงการฯ ควรคิดค้นหรือสร้างนวัตกรรมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่แตกต่าง และนำมาแก้ปัญหาคัดค้านเยาวชนในสถานการณ์ปัจจุบันได้ครบทุกด้าน

(2) การติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนเครือข่ายคณะผู้ประเมินผล จะต้องดำเนินการนิเทศกิจกรรมให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และประเมินผลการดำเนินกิจกรรม

ของโรงเรียนอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาการของโรงเรียนต้นแบบให้ดำเนินกิจกรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- จรววยพร ธรณินทร์. (2553). การป้องกันการทุจริตใน อปท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.charuaypontorranin.com/index.php?lay=show&article&ld=538971578&Ntype=5> [1 ธันวาคม 2554].
- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2544). **ทักษะการบริหารทีมงาน**. กรุงเทพฯ: เอ็กเปอร์เน็ทจำกัด.
- ทิตินา แคมมณี. (2528). **กลุ่มสัมพันธ์: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บูรพาศิลป์.
- พระธรรมปิฎก. (2541). **ผู้นำ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประมะ สตะเวทิน. (2538). **หลักและทฤษฎีการสื่อสาร**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ. **ตัวชี้วัดคอร์รัปชันโลกปี 54 ไทยสอดคล้องตามคาคอันดับไม่ขยับเท่าโคลัมเบีย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.prasong.in.th/การเมือง/54/> [1 ธันวาคม 2554].
- วรรณารถ แสงมณี. (2538 , พฤษภาคม - มิถุนายน). **“ผู้นำกับการบริหารภายในองค์กร”**, วารสารเพิ่มผลผลิต. 33 (9): 19-26.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ: ธนธัชการพิมพ์จำกัด.
- สมชาติ กิจยรรยง. (2554). **สร้างความสำเร็จจากพลังคำพูด**. กรุงเทพฯ: พาวเวอร์ฟูล ไลฟ์.
- สมปราษฎ์ อัมมะพันธ์. (2529). **หลักการพูด**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สุนันทา เลานันท์. (2544). **การสร้างทีมงาน**. กรุงเทพฯ: ดีดีบุ๊กส์โตร์.
- อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์. (2545). **ภาวะผู้นำ**. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อ้อม ประนอม. (2552). **วิทยาการสำหรับเป็นวิทยากร**. กรุงเทพฯ : นวสาส์นการพิมพ์.
- DuBryn, Andrew J. (1998). **Leadership: Research Finding Practice, and Skills**. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Yukl . G. A. (1989). **Leadership in organizations** Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall.
- Stogdill, Ralph M. (1974). **Handbook of leadership: A survey of theory and research**. New York: Free Press.

ผลการเรียนรู้บทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรม
สำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

The effect of e-learning in Medias and Activities
for Learning Computer

นันทวัช นุนารต *

NuntawatNunart

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้จากบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ 2) เพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 เอกคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบจำนวน 40 ข้อ 2) แบบประเมินประสิทธิภาพบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 6 ข้อ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 6 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเรียนรู้จากบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ นักศึกษาร้อยละ 85.71 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 70/70 2) ประสิทธิภาพของบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ บทเรียนเครือข่าย, สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์, ผลการเรียนรู้

* คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ e-mail: nuntawatnunart.nn@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed to study learners' learning achievements in Medias and Activities for Learning Computer, the effect of e-learning in Medias and Activities for Learning Computer and student satisfaction with e-learning in Medias and Activities for Learning Computer. The samples were 28 students in Computer Education, Faculty of Education, NakhonSawanRajabhat University. The instruments used for data collection were 1) the achievement test there are 40 responses. 2) The evaluation model of the e-learning on Medias and Activities for Learning Computer was a 5-level rating scale 6 items. 3) Satisfaction Questionnaire on Computer and Information Technology was a 5-level rating scale 6 items. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation. The following are the finding of the study : 1. Learning outcomes from e-learning in Medias and Activities for Learning Computer was 85.71% of the students passed the criterion is 70/70. 2. The efficiency of e-learning in Medias and Activities for Learning Computer was at the highest level. 3. Students were satisfied with the e-learning in Medias and Activities for Learning Computer as a whole at the highest level.

Keywords: e-learning, Medias and Activities for Learning Computer, achievement.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการเรียน การสอนในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนจะเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ดังนั้นจึงควรหารูปแบบวิธีการสอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากขึ้น (วัลลดา ฤาชา, 2552, น. 1)

การออกแบบพัฒนาเป็นบทเรียนคอมพิวเตอร์ในรูปแบบมัลติมีเดีย ซึ่งมีการโต้ตอบระหว่างผู้ใช้กับคอมพิวเตอร์ ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตามความสามารถของตนเอง ไม่มีเงื่อนไขในเรื่องของเวลาในการเรียนรู้รวมทั้งสามารถประเมินความก้าวหน้าได้ด้วยตนเอง และในการพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนสามารถพัฒนาให้มีรูปแบบการนำเสนอได้ทั้งแบบ Off-line และ Online ที่เป็นที่ยุ้จักในชื่อของ Web-based Instruction (WBI) หรือ e-Learning (วัชรินทร์ ศรีรักษา, 2554, น. 2)

การเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นการเรียนที่อาศัยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในการติดต่อระหว่างผู้เรียนและผู้สอน สามารถดึงดูดและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้และความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จากบทเรียนเครือข่าย เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครู ที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นนี้ ซึ่งจากเดิมใช้เพียงวิธีสอนประกอบคำบรรยาย ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและในการพัฒนาบทเรียนในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงบริบทด้านการเรียนการสอน ประสิทธิภาพของการทำงานของงานบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียนเพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพในอนาคตได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้จากบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 เอกคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 56 คน
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 เอกคอมพิวเตอร์ศึกษา ห้อง 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 28 คนโดยการเลือกแบบเจาะจง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์
ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้
 - 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากเอกสารและคู่มือการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2) วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ

3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ จำนวน 40 ข้อ

4) การตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบ

ผู้วิจัยหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

4.1) นำแบบทดสอบไปหาความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เป็นการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาของแบบทดสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Item-Objective Congruence:IOC) พบว่า แบบทดสอบแต่ละข้อมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80-1.00

4.2) นำแบบทดสอบที่ผ่านการ หาค่าความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว ไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาคอมพิวเตอร์ศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่า ได้ค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.43-0.73 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.73

4.3) นำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้ ไปทดสอบนักศึกษาสาขาคอมพิวเตอร์ศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คนและนำผลคะแนนมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

2.2 บทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

ขั้นตอนการสร้างบทเรียนเครือข่าย

1) วิเคราะห์เนื้อหาในรายวิชา สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

2) ศึกษาวิธีการสร้างบทเรียนเครือข่าย วางแผนการสร้างบทเรียนเครือข่าย เพื่อให้มีคุณลักษณะของบทเรียนที่น่าสนใจและศึกษาโครงสร้างระบบการใช้งานในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เนื้อหาและกิจกรรมที่ออกแบบมีความสอดคล้องกับการทำงานของระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ดำเนินการสร้างบทเรียนเครือข่าย

4) ตรวจสอบข้อมูลผลการนำเสนอบทเรียนเครือข่าย แล้วส่งข้อมูลขึ้นไปไว้ที่เครื่องแม่ข่าย(Server) ส่งขึ้นโดยตรงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

5) นำบทเรียนเครือข่ายให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปหาค่าประสิทธิภาพ

6) หาประสิทธิภาพของสื่อบทเรียนเครือข่าย โดยทำการประมวลผลจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย

6.1) ความสอดคล้องของจุดประสงค์กับเนื้อหาวิชา

- 6.2) ความชัดเจนของเนื้อหาและแบบฝึกปฏิบัติ
- 6.3) ความเหมาะสมของเนื้อหา ในแต่ละหน้า
- 6.4) ความสัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาในแต่ละหน้า
- 6.5) ความสามารถในการเชื่อมโยงเอกสาร (Link)
- 6.6) ความเหมาะสมของกราฟฟิกและภาพเคลื่อนไหวที่ใช้ประกอบ
- 7) นำบทเรียนเครือข่ายที่ผ่านการปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและ
กิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

1) ศึกษาการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจซึ่งมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณ
ค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)

2) สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจโดยมีข้อความจำนวน 10 ข้อ

3) นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
(Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความที่ใช้ในการประเมิน
(IOC) และคัดเลือกข้อที่มีค่าตั้งแต่ 0.60 ถึง 1.00ไว้ ส่วนประเด็นข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
ทั้งหมดได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อนำไปปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 30 คน เพื่อหาค่า
ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha – Coefficient)
ของครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

5) นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจัดพิมพ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

3.1 ข้อมูลผลการเรียนรู้จากบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการ
เรียนคอมพิวเตอร์วิเคราะห์โดยการหาค่า ร้อยละ (Percentage)

3.2 ข้อมูลประสิทธิภาพของบทเรียน บนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการ
เรียนคอมพิวเตอร์วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.3 ข้อมูลความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและ
กิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียน โดยใช้บทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อ และกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

ตาราง 1 แสดงคะแนนการทดสอบหลังเรียนของนักศึกษา (คะแนนเต็ม 40 คะแนน)

คนที่	คะแนน	คนที่	คะแนน	คนที่	คะแนน	คนที่	คะแนน
1	26	15	38	8	29	22	25
2	32	16	32	9	30	23	30
3	28	17	34	10	31	24	32
4	34	18	27	11	27	25	33
5	36	19	33	12	33	26	34
6	33	20	35	13	34	27	35
7	35	21	29	14	36	28	32
จำนวนนักศึกษาทั้งหมด (คน)							28
จำนวนนักศึกษาที่มีคะแนน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 (คน)							24
ร้อยละของนักศึกษาที่มีคะแนน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70							85.71

จากตารางที่ 1 พบว่าจากการทดสอบหลังเรียนของนักศึกษาจำนวน 28 คน มี นักศึกษาจำนวน 24 คนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ซึ่งได้คะแนนตั้งแต่ 28 คะแนน ขึ้นไปโดยคิดเป็นร้อยละ 85.71 ของนักศึกษาทั้งหมด

2. ผลการหาประสิทธิภาพของบทเรียน เครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการ เรียนคอมพิวเตอร์

ตาราง 2 แสดงผลการหาประสิทธิภาพของบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรม สำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ความสอดคล้อง ของจุดประสงค์ กับเนื้อหาวิชา	4.60	0.55	มากที่สุด
2. ความชัดเจน ของเนื้อหาและแบบฝึกปฏิบัติ	4.80	0.45	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของเนื้อหาในแต่ละหน้า	4.40	0.55	มาก
4. ความสัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาในแต่ละหน้า	4.60	0.55	มากที่สุด
5. ความสามารถในการเชื่อมโยงเอกสาร (Link)	4.40	0.55	มาก

6. ความเหมาะสม ของกราฟฟิกและภาพเคลื่อนไหว ที่ใช้ประกอบ	4.40	0.55	มาก
รวม	4.53	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าประสิทธิภาพของบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรม สำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

ตาราง 3 แสดงความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. เนื้อหาเรื่องจากง่ายไปหายากเรียนแล้วเข้าใจง่าย	4.54	0.51	มากที่สุด
2. เนื้อหาให้ความรู้ ความเข้าใจชัดเจนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.43	0.50	มาก
3. การเรียนรู้รายบุคคลช่วยให้ทราบข้อบกพร่องของตนเอง	4.39	0.50	มาก
4. การเรียนสนุกสนาน มีความสุขกับการเรียน	4.61	0.50	มากที่สุด
5. มีความสนใจและตั้งใจเรียนเพิ่มขึ้น	4.64	0.49	มากที่สุด
6. มีกิจกรรมหลายรูปแบบ ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน	4.46	0.51	มาก
รวม	4.51	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาผลการเรียนรู้บทเรียนเครือข่ายเรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ โดยมีวัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้จากบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ 2) เพื่อหาประสิทธิภาพ ของบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรม สำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ และ3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน ที่มีต่อบทเรียนบน

เครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ซึ่งสามารถสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเรียนรู้จากบทเรียนบนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ พบว่าจากการทดสอบ หลังเรียนของนักศึกษา จำนวน 28 คน มีนักศึกษาจำนวน 24 คนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป ซึ่งได้คะแนนตั้งแต่ 28 คะแนนขึ้นไปโดยคิดเป็นร้อยละ 85.71 ของนักศึกษาทั้งหมดซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 70/70 ทั้งนี้เนื่องมาจากวิธีการเรียนด้วยบทเรียนเครือข่ายทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ สนใจกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ในบทเรียน ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยยุทธ จันทร์แปลง (2551) ที่ได้พัฒนาบทเรียนเครือข่ายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิตหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่พบว่าหลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยบทเรียนเครือข่ายแล้วส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 งานวิจัยของ วลัดดา ฤาชา (2552) ที่ได้ศึกษาผลการเรียนรู้บทเรียนเครือข่าย เรื่อง การออกแบบหน้าเว็บสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนเครือข่ายช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นแสวงหาความรู้ในบทเรียนเพิ่มขึ้น และผู้เรียนที่เรียนจากบทเรียนเครือข่าย มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบหลังเรียนสูงขึ้น

2. ประสิทธิภาพของบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการสร้างบทเรียนเครือข่าย ผู้วิจัยได้มีการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และตลอดจนโครงสร้างของเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของผู้เรียน จนส่งผลให้บทเรียนเครือข่ายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ที่สูงขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยยุทธ จันทร์แปลง (2551) ที่ได้พัฒนาบทเรียนเครือข่ายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิตหลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผลการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อบทเรียนเครือข่ายอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของพจนีย์ สุขชานา (2553) ที่ได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อบทเรียนในระดับดี และบทเรียน ที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีได้

3. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อบทเรียนเครือข่าย เรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุดทั้งนี้เนื่องมาจากบทเรียนเครือข่ายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความน่าสนใจ มีรูปแบบกิจกรรมอย่างหลากหลาย เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เนื้อหาให้ความรู้ ความเข้าใจชัดเจน นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้หลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนด้วยบทเรียนเครือข่ายแล้วมีความพึงพอใจต่อบทเรียนเครือข่ายที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี ชัยเจริญ (2552) ที่ได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าหลังจากที่นักศึกษาได้เรียนจากเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาขึ้น นักศึกษามีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง สร้างโอกาสและทางเลือกอย่างหลากหลายในการเรียนรู้ เป็นการปูพื้นฐานและต่อยอดความรู้ ตลอดจนขยายความคิดให้แก่ผู้เรียน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาผลการเรียนรู้บทเรียนเครือข่ายเรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ ซึ่งการวิจัยดังกล่าวสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ไปได้ด้วยดี ต้องขอขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คนที่ให้ข้อเสนอแนะในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คนที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนเครือข่ายเรื่อง สื่อและกิจกรรมสำหรับการเรียนคอมพิวเตอร์ และนักศึกษา ชั้นปีที่ 4 เอกคอมพิวเตอร์ศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ที่ให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ด้วยบทเรียนเครือข่ายด้วยความเต็มใจ จนสิ้นสุดกระบวนการวิจัย

คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างบทเรียนเครือข่ายในเนื้อหาอื่นๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- ชัยยุทธ จันทร์แปลง. (2551). การพัฒนารูปแบบ กิจกรรมการเรียนรู้บนเครือข่ายวิชา เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิต หลักสูตรปริญญาตรี มหาวิทยาลัย ราชภัฏ มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วัชรินทร์ ศรีรักษา (2554). บทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน นวัตกรรมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : วี.เจ. ปรีนติ้ง.
- วลัดดา ฤาชา. (2552). ผลการเรียนรู้บทเรียนเครือข่าย เรื่อง การออกแบบหน้าเว็บสำหรับ นักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. รายงานการศึกษาอิสระปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาหลักสูตรและ การสอน) มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พจนีย์ สุขชวานา. (2553). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาเทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้. กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สุมาลี ชัยเจริญ. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางโดยการเรียนจากสื่อบนเครือข่าย. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
A Buddhist Approach Method Model of Academic Personnel
Development in Accordance With Missions Framework
of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ประสงค์ หัสรินทร์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) เพื่อประเมินรูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างสายวิชาการจำนวน 187 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและในการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่ม และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักจากผู้บริหารระดับวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 11 รูป

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ด้านการผลิตบัณฑิตมีการส่งเสริมให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการผลิตบัณฑิตหรือการจัดการเรียนการสอน ด้านการวิจัยจัดหาแหล่งทุนวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชนให้บุคลากรรักในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม สร้างสรรค์ ส่งเสริมภูมิปัญญา

2. รูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของ

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี ทั้งการผลิตบัณฑิตหรือการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ในวิชาการและวิชาชีพ มีคุณลักษณะตามหลักสูตรที่กำหนด ซึ่งเป็นพันธกิจที่สำคัญที่สุดของวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ ขณะเดียวกันการวิจัยประกอบด้วยหลักอภิปาท 4 ได้ก่อเกิดประโยชน์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) วิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ มีแผนการวิจัย มีระบบและกลไก ตลอดจนมีการสนับสนุนทรัพยากรให้สามารถดำเนินการได้ตามแผน 2) คณาจารย์มีส่วนร่วมในการวิจัยอย่างเข้มแข็ง โดยบูรณาการงานวิจัยกับการจัดการเรียนการสอน และพันธกิจ ด้านอื่นๆ และ 3) ผลงานวิจัยมีคุณภาพ มีประโยชน์ สอนงยุทธศาสตร์ของชาติและมีการเผยแพร่ อย่างกว้างขวาง ส่วนการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติเมื่อประกอบกับหลักอภิปาท 4 แล้วทำให้เกิดรูปแบบการให้บริการทางวิชาการมีความหลากหลาย เช่น อนุญาตให้ใช้ประโยชน์ ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ ให้คำปรึกษา ให้การอบรม ประชุม วิจัยเพื่อช้แนะสังคม หลักอภิปาท 4 มีส่วนช่วยสนับสนุนในการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก โดยบูรณาการเข้ากับพันธกิจอื่นๆ โดยเฉพาะการผลิตบัณฑิต รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ ศิลปะและวัฒนธรรม สร้างสรรค์ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ที่ดีขึ้น

3. การประเมินรูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการบริการ วิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม รูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความถูกต้อง มีความเหมาะสมมีความเป็นไปได้ทุกด้าน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งผลการประเมินออกมาอยู่ในระดับมาก และยังสามารถนำมาบูรณาการใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร คณาจารย์ปฏิบัติหน้าที่ในมหาวิทยาลัยล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้บริหาร คณาจารย์ทุกท่านต่างคาดหวังไว้ก็คือ การดำเนินงานตามกรอบพันธกิจตามหลักอภิปาท 4 ที่ดีและมีมาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้อาจเกิดขึ้นได้หาก ผู้บริหาร คณาจารย์ไม่นำไปบูรณาการใช้จริงในการบริหารงานและเรียนรู้ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

คำสำคัญ : พุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ, กรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

This research consisted of three objectives as follows: 1) to study the state on development of academic personnel in accordance with mission frameworks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2) to construct the

Buddhist approach model on development of academic personnel in accordance with mission frameworks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, and 3) to evaluate the Buddhist approach model on development of academic personnel in accordance with mission frameworks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The study was conducted by using Mixed Methods Research between Quantitative Research and Qualitative Research. Regarding Quantitative Research, the survey research was applied by using data collection of questionnaire from 187 sample group (academic personnel). The data was analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation. In relation to Qualitative Research, it was studied from related documents and In-depth Interviews of 11 Key Informants and focus group discussion from the administrators of University Campus and Buddhist Colleges of Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

According to research on various different aspects, the results found that:

1. Regarding development status of academic personnel in accordance with mission frameworks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, it found that production of graduate aspect has been having promotional motivation to personnel for production of graduates or teaching and learning management, research aspect has been providing research funding sources for personnel, academic service aspect has given an academic service mind to the community, the society and the country, maintenance of art and culture aspect has been organizing activities which restore, conserve, inherit, develop, distribute the art and culture, creating and promoting the wisdom

- 2 . For Buddhist method approach of academic personnel's development in accordance with mission frameworks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, it found that Ittibat 4 principle was the dharma principle that could be well applied for academic personnel's development in accordance with mission frameworks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University both production of graduates or teaching and learning management for learners, having knowledge in academic and professional fields, having qualification under curriculum setting as the most important mission of the campus and the Buddhist college. At the same time,

the research in cooperated with Ittibat 4 has brought about the three important benefits: 1) Having research plan, system and mechanism including having resource support in order to implement as planned in the campus and the Buddhist college. 2) Faculty members were strongly participated in research by integrating the research work with teaching and learning management and other missions. 3) Research work showed its quality and could be useful to meet the national strategy and distributed widely. For community service to community, society and country, when cooperated with Ittibat 4 it would result in a variety of academic services such as allowance to use the university resources as a source of academic reference, provision of consultation, training, meeting, and research for guiding the society. 4) Ittibat 4 has very well contributed to maintenance of art and culture by using the integration with other missions especially production of graduates in addition to activity management for restoring, preserving, inheriting, developing, distributing the art and culture, creating and promoting the local wisdom as the foundation for better knowledge development.

3 . In relation to evaluating the Buddhist approach model of academic personnel's development in accordance with mission frameworks of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, it found that it was correct, suitable, feasible and useful in all aspects of production of graduates, research, academic service and maintenance of art and culture. The results of evaluation were high level. These were applied for management optimization of its own organization. It was considered as an important key due to the administrators and the faculty members in university were different in duties in terms of qualification, age as well as different behaviors. But one thing that the administrators and the faculty members, all, expected of following mission frameworks in accordance with good and standard norm of Ittibat 4 which this could not be existed if the administrators and the faculty members would not actually bring into integration for management and learning in practice effectively in order to lead the organization accessing the success.

Keyword : Buddhist Approach Method of Academic Personnel Development, Mission Framework of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยในการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้ดำเนินการพัฒนาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (MCU-QA) อย่างต่อเนื่องโดยนำวงจรการบริหารงานเชิงคุณภาพ (PDCA) มาใช้ในการพัฒนากระบวนการปฏิบัติงาน (Core Process) เพื่อปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ให้สามารถบรรลุตัวชี้วัดผลสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้ ซึ่งนอกจากระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา ที่กำหนดไว้ ซึ่งนอกจากระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานในการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว การมีส่วนร่วมของบุคลากรถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนให้การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วย

เครื่องมือและวิธีการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยที่ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาสภาพการพัฒนาศูนย์บริการสายวิชาการ และพุทธวิธีการพัฒนาศูนย์บริการสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักอิทธิบาท 4
2. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีรวมทั้งทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาศูนย์บริการสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. สรุปรูปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมมาใช้พัฒนาเป็นแบบสอบถามสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้
4. สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหารสูงสุดในระดับวิทยาเขต และวิทยาลัยสงฆ์ (Key-Expert Information) ที่มีประสบการณ์ตรงและเป็นผู้ผลักดันบุคลากรสายวิชาการเพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนารูปแบบพุทธวิธีจำนวน 11 แห่งๆ ละ 1 รูปรวม 11 รูป
5. เมื่อได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นร่างรูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาศูนย์บริการสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อนำเสนอการสนทนากลุ่ม

6. ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก 1 – 5 สร้างรูปแบบพุทธวิถีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

7. วิเคราะห์ข้อมูลหารูปแบบพุทธวิถีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

8. ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบพุทธวิถีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

9. ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากรูปแบบพุทธวิถีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

10. นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลแสดงความสัมพันธ์ที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์สรุปเป็นค่าการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพุทธวิถีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการผลิตบัณฑิตควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาต่องานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งภายในประเทศและต่างประเทศควรมีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้บุคลากรสามารถจัดทำสื่อนวัตกรรมในการทำงานและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมให้บุคลากรร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพบุคลากรทุกคนควรได้รับงบประมาณในการศึกษาต่อเพื่อนำความรู้มาพัฒนาผู้เรียนให้คุณภาพ

2. ด้านการวิจัยควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมการทำวิจัยตามที่ตนสนใจส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณการวิจัยแก่บุคลากรอย่างทั่วถึงจัดให้มีที่ปรึกษาด้านงานวิจัยแก่บุคลากรประจำมหาวิทยาลัยส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนของบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนควรจัดประกวดผลงานวิจัยระดับสถาบันทุกภาคการศึกษา

3. ด้านการบริการวิชาการควรจัดให้มีศูนย์ให้บริการวิชาการในมหาวิทยาลัยบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานบุคลากรควรมีเว็บไซต์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการให้บริการวิชาการบุคลากรควรได้รับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองในการใช้สื่อเทคโนโลยีต่างๆในการให้บริการวิชาการมีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอสำหรับการให้บริการวิชาการ

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ควรสนับสนุนให้บุคลากรผู้มีผลงานด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมดีเด่นควรได้รับรางวัล เชิดชูเกียรติ จัดตั้งศูนย์ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมภายในมหาวิทยาลัย บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมดำเนินงานบุคลากรสามารถ

เผยแพร่การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมบนเว็บไซต์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆได้ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถร่วมมือกับบุคคลผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมทั้งในมหาวิทยาลัย และหน่วยงานอื่นๆ

5. ด้านฉันทะ มีใจรักงาน ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีใจรักในการให้ความรู้ทั้งวิชาการ วิชาชีพแก่ผู้เรียนอยู่เสมอส่งเสริมให้มีใจรักการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เช่น การเชิดชูเกียรติ รางวัลตอบแทนต่างๆส่งเสริมให้บุคลากรมีใจรักการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม เช่น รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของบุคลากร เกี่ยวกับการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมส่งเสริมให้บุคลากรมีใจรักในการทำวิจัยรูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรมีใจรักในการบริหารจัดการ เช่น ยกย่อง เชิดชูเกียรติ ให้เป็นบุคลากรด้านการบริหารจัดการดีเด่น

6. ด้านวิริยะ พากเพียรทำงาน ควรส่งเสริมให้บุคลากรพากเพียรทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาผู้เรียน เช่น การให้งบประมาณสนับสนุน รางวัล หรือสิ่งตอบแทนอื่นๆส่งเสริมให้บุคลากรพากเพียรทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทั้งในระดับชุมชน สังคม และประเทศชาติ ส่งเสริมให้บุคลากรพากเพียรการผลิตบัณฑิตมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนดส่งเสริมให้บุคลากรพากเพียรให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติส่งเสริมให้บุคลากรพากเพียรในการบริหารจัดการ เช่น การให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่บุคลากร

7. ด้านจิตตะ จดจ่อต่องาน ควรส่งเสริมให้บุคลากรเอาใจใส่ต่อการทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรมีใจจดจ่อต่อการให้ความรู้วิชาการ วิชาชีพแก่ผู้เรียนส่งเสริมให้บุคลากรเอาใจใส่ ตั้งใจให้บริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติส่งเสริมให้บุคลากรเอาใจใส่ ตั้งใจในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เช่น มีค่าตอบแทนที่เหมาะสมต่อบุคลากรส่งเสริมให้บุคลากรมีความตั้งใจในการบริหารจัดการ เช่น การให้คำติชม การสะท้อนผลการบริหารจัดการต่างๆ

8. ด้านวิมังสา พิจารณา สร้างสรรค์พัฒนางาน ควรส่งเสริมให้บุคลากรสร้างสรรค์ ผลงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมให้บุคลากรนำ เทคนิค วิธีการใหม่ๆ มาให้บริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติส่งเสริมให้บุคลากร พิจารณา สร้างสรรค์พัฒนางานบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์รูปแบบพุทธวิธีการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ดังนี้

เชิงนโยบาย

1. ด้านการผลิตบัณฑิต โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก 3 ลำดับ คือ ส่งเสริมให้อาจารย์ทำการศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาและพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมนิสิตต่างๆ อย่างเหมาะสมและครบถ้วน และกระบวนการบริหารจัดการ การเรียนการสอนอาศัยหลักการร่วมมือรวมพลังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและส่งเสริมให้บุคลากรทำการศึกษาวิจัย จัดกิจกรรมนิสิตต่างๆ และร่วมมือรวมพลังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจัดกระบวนการบริหารจัดการการเรียนการสอนแก่บุคลากรให้มากยิ่งขึ้น

2. ด้านการวิจัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก 3 ลำดับ คือ บทความวิจัยหรือบทความวิชาการตีพิมพ์ในระดับชาติ หรือ ระดับนานาชาติ มีเงินงบประมาณสนับสนุนงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ และมีจำนวนเงินต่อจำนวนอาจารย์ประจำและนักวิจัย ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและส่งเสริมให้บทความวิจัยหรือบทความวิชาการของบุคลากรได้ตีพิมพ์ในระดับชาติ นานาชาติ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ และจำนวนเงินต่อจำนวนอาจารย์ประจำและนักวิจัยอย่างเพียงพอ

3. ด้านการบริการวิชาการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก 3 ลำดับ คือ มีส่วนร่วมในการบริการวิชาการแก่สังคมในระดับชาติ บริการวิชาการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคมโดยกว้าง และมีบริการทางวิชาการแบบให้เปล่า โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่าย ตามความเหมาะสม ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริการวิชาการแก่สังคมในระดับชาติ ทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอื่นๆ ชุมชน และสังคม โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก 3 ลำดับ คือ กำหนดหรือสร้างมาตรฐานคุณภาพด้านศิลปะและวัฒนธรรมและมีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ จัดสรรงบประมาณเพื่อให้สามารถดำเนินการการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมได้ตามแผน และกำกับติดตามให้มีการดำเนินงานตามแผนด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและส่งเสริมร่วมกับบุคลากรในการกำหนดหรือสร้างมาตรฐานคุณภาพด้านศิลปะและวัฒนธรรมและมีผลงานเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ จัดสรรงบประมาณเพื่อให้สามารถดำเนินการการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมได้ตามแผน และกำกับติดตามให้มีการดำเนินงานตามแผนด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น

5. **ด้านฉันทะ มีใจรักงาน** โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด คือ มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับรับทราบอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับรับทราบอย่างต่อเนื่อง

6. **ด้านวิริยะ พากเพียรทำงาน** โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด คือ บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาให้มากขึ้น

7. **ด้านจิตตะ จดจ่อต่องาน** โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด คือ มีการรวบรวมเอกสาร คู่มือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ความรู้ให้แก่บุคลากร ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการรวบรวมเอกสาร คู่มือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ความรู้ให้แก่บุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

8. **ด้านวิมังสา พิจารณา สร้างสรรค์พัฒนางาน** โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาบุคลากรน้อยที่สุด คือ นำข้อมูลสารสนเทศรายงานการประเมินตนเอง(SAR)มาปรับปรุงและพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบ ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรวางแผนปรับปรุงและส่งเสริมให้บุคลากรสามารถนำข้อมูลสารสนเทศรายงานการประเมินตนเอง(SAR)มาปรับปรุงและพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบให้ดียิ่งขึ้น

เชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารและบุคลากรในองค์การควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสายวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำเอาองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของหน่วยงานได้

2. ควรประยุกต์แนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานบุคคล มาใช้ในการบริหารบุคลากรขององค์กรให้มากขึ้น

3. ควรนำวิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์ขององค์การมากำหนดเป็นแนวทาง ในการบริหารบุคลากรและดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม

4. ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ด้านการบริหาร การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการดำเนินการต่างๆ แก่ผู้บริหารและบุคลากร เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **พระปฎิภาสภาษาไทย.** (2539). ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลัก
ทศียปาปณิกสูตรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1**
Leadership development strategies of principals in nakhonsawan primary
education service area office 1 in accordance with tuthiyapapanikha sutta

ทง ทศไกร¹

ประเทือง ภูมิภัทราคม²

วรกฤต เกื่อนช้าง³

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 2) เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามหลักทศียปาปณิกสูตร 3) เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1. การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2. การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามหลัก ทศียปาปณิกสูตร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามหลักทศียปาปณิกสูตร จากผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ E-mail. thanong_255@hotmail.com

² รศ.ประธานควบคุมคณาจารย์, อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

³ รศ.อาจารย์ควบคุมคณาจารย์, อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

และผู้อำนวยการโรงเรียน รวมจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมินที่ถามความเหมาะสมใน 4 ด้าน คือ โดยประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและประโยชน์ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากนครสวรรค์เขต 1 พบว่า มีการใช้ชุดฝึกปฏิบัติงาน การประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเข้ม การศึกษาดูงาน การเป็นต้นแบบ การสอนงาน การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การให้คำปรึกษา การฝึกงานในสถานศึกษาต้นแบบ โปรแกรมการเรียนรู้ การศึกษาต่อ การสอนงาน

2. สร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากนครสวรรค์ เขต 1 ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรพบว่า 1. กลยุทธ์ การพัฒนาวิสัยทัศน์(จกขุมมา) ประกอบด้วย (1) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (2) สนับสนุนให้มีการอบรมในการสร้างวิสัยทัศน์ (3) จัดให้มีการศึกษาดูงาน 2. กลยุทธ์ การพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน(วิชูโร) ประกอบด้วย (1) การทำแผนพัฒนา (2) การอบรมให้ความรู้(3) การฝึกปฏิบัติ (4) การศึกษาต่อ 3. กลยุทธ์ การพัฒนามนุษย์สัมพันธ์(นิสสยสัมปันโน) ประกอบด้วย (1) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครอง (2) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน (3) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บริหารด้วยกัน (4) พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

3. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 3 กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกกลยุทธ์ ทุกหัวข้อ
คำสำคัญ : กลยุทธ์การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารโรงเรียน, ทฤษฎีปาปนิคสูตร

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the leadership development strategy functioned by Primary Education Regional Area 1 administrators; 2) to create the leadership development strategy for the Primary Education Regional Area 1 administrators in Nakhonsawan Province by applying the Doctrine of Dutiyapapanika Sutta; 3) to evaluate the

leadership development strategy. The research procedure was divided into 3 phases. Phase 1 involved the study on leadership development of the Primary Education Regional Area 1 administrators. The data participants were 17. The research used structural – interviews and content analysis. Phase 2 was the creation of the leadership development strategy applying the Dutiyapapanika Sutta Doctrine. The focus group with 11 participants. The research tools used were focus group and content analysis. Phase 3 was the created strategy evaluation. The data participants consisted of 30 Regional Area directors and school directors. The study tools used were evaluation forms on 4 dimensions: accuracy, appropriateness, practicality and utilization. The statistics used was frequency and percentage values.

The research results revealed that:

1. The result on the study on leadership development strategy showed that practice kit, Are used workshop, short course training, intensive training, modeling, coaching, experience, practice outcome, self- learning, supervision, apprentice, learning program proto-type, further study and tutoring were recommended.

2. The leadership development strategy for the targeted administrators applying Dutiyapapanika Sutta revealed that the creation should involve 1. The strategy on vision establishment (Cakkhuma) consisted of 1) learning exchange; 2) vision created training; 3) study tour. 2. The strategy on work competency (Vidhuro) consisted of 1) development planning; 2) academic training; 3) practice; 4) further study. 3. The interpersonal development strategy (Nissayasampanno) consisted of 1) interpersonal relationship with community and parent development; 2) interpersonal relationship with staff members or colleagues; 3) interpersonal relationship among administrators; 4) interpersonal relationship with bosses.

3. The evaluation on leadership strategy applying Dutiyapapanika Sutta on 4 dimensions showed the values at very good level.

Keyword : Development strategy, leadership, School director, Dutiyapapanika Sutta

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กล่าวถึงการศึกษาไว้ใน หมวด 5 ว่าด้วยหน้าที่รัฐ มาตรา 54 วรรค สอง ว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแนวการศึกษาแห่งชาติด้วย และวรรค สาม พุดถึง การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติสามารถ เชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ⁴ ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 53 ได้กำหนดให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับอนุญาตประกอบวิชาชีพการบริหารการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่องค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษากำหนด จึงจำเป็นต้องดำเนินไปตามเกณฑ์ และวิธีการที่องค์กรวิชาชีพชั้นสูงนั้นๆ กำหนดคือจะต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพ⁵ การจะดำเนินงานเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุดรวมทั้งสถานศึกษาจะมีประสิทธิผลได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น ปัจจัยการบริหารที่ดี ความสามารถในการจัดองค์การ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และหามาได้อย่างคุ้มค่า⁶ องค์ประกอบที่กล่าวมาทั้งหมดจะเป็นไปได้หากผู้นำทางการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาขาดผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำของผู้บริหาร จึงถือได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารในหน่วยงานมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการ

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.วันที่ 6 เมษายน 2560, หมวด 5 หน้า 14

⁵ ชีระ รุญเจริญ, การบริหารเพื่อการพัฒนาการศึกษา “ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ: ศักยภาพเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้” (กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์, 2545) หน้า 13

⁶ Steers,R.M. Organizational effectiveness : A behavioral view. Santa Monica, CA : Goodyear.

บริหารงานไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำ (Leadership) มีความสำคัญที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ร่วมงานให้สมาชิกขององค์กรร่วมทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ ในด้านความร่วมมือและการทำงานกันเป็นทีมผู้นำจึงต้องคำนึงถึงสมาชิกในองค์กรเป็นสำคัญ ผู้บริหารการศึกษาของสถานศึกษา จำเป็นที่จะต้องเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพและจะต้องสร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวเอง เพื่อเสริมอำนาจบริหารงาน นอกเหนือไปจากอำนาจที่เป็นทางการอันเกิดจากกระบวนการบริหารงานสามารถแนะนำได้ ชี้นำได้ และมีอิทธิพล⁷

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ การทำงานที่ชัดเจน คิดกลยุทธ์เชิงรุก(proactive) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change leader) ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถกำหนดทิศทางเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน มีความมุ่งมั่นต่อการสร้างภาพใหม่ ขององค์กรรวมทั้งเป็นผู้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Change Sponser) ซึ่งช่วยให้เกิดการตัดสินใจการแก้ปัญหา การสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อสารให้บุคลากรในองค์กรเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง⁸

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ตามหลัก ทฤษฎีป้าปกนิกสูตร
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

3.วิธีดำเนินการวิจัย

⁷ กมลวรรณ เกษะนันท์, กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับกลางของโรงเรียนในเครือข่ายคณะภคินี เซนต์ปอล เดอ ชาร์ตในประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย 2555)

⁸ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, การพัฒนาการเปลี่ยนแปลง การบริหารราชการแนวใหม่ บริบทและเทคนิควิธี.กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิชั่น พีร์นัท แอนด์มีเดีย จำกัด 2547 หน้า 72

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร ผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

ขั้นตอนที่ 2. การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร

ขั้นตอนที่ 3. การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยประเมิน ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและประโยชน์

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตาม หลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร ผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

ด้านเนื้อหา

1) การวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร 3 ประการ ได้แก่

(1) จักขุมา (Cakkbuma : shrewd) ตาดี หรือการมีวิสัยทัศน์

(2) วิธูโร (Vidburo : capable of administering business) จัด เจนธุรกิจ หรือการมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

(3) นิสยสัมปันโน (Nisayasampanno : having good credit rating) พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย หรือการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2) ทฤษฎีภาวะผู้นำ

(1) ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ (Trait Theories of Leadership) เป็น กลุ่มที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวผู้นำ เช่น สติปัญญา ความ รับผิดชอบ กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นกลุ่มที่พยายามแสวงหาคำตอบว่า ผู้นำควรเป็นคนเช่นใด

(2) กลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Theory) ศึกษาผู้นำ ตามแนวพฤติกรรมมีจุดเริ่มต้นช่วงปี ค.ศ. 1930 นักวิจัยได้เปลี่ยนจากการศึกษาคุณลักษณะผู้

นำมาเป็นการศึกษาพฤติกรรมแสดงออก โดยพยายามค้นหาแบบผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ที่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์ ในการศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไอโอในช่วงปลายปี 1930

(3) กลุ่มทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Situation Leadership Theory) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของ Fiedler มีกรอบแนวคิดว่า ภาวะผู้นำที่ดีขึ้นอยู่กับความเหมาะสม สอดคล้องระหว่างสไตล์ของผู้นำกับความจำเป็นของสถานการณ์ Fiedler ได้สร้าง เครื่องมือสำหรับประเมินวัด สไตล์ภาวะผู้นำ เรียกว่า LPC Scale สำหรับใช้ประเมินตนเอง

(4) กลุ่มทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformation Approach) ผู้นำจะใช้ความสามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติของสมาชิก เพื่อให้สมาชิกทำงานได้บรรลุเหนือกว่าเป้าหมายที่ต้องการ โดยผู้นำจะถ่ายทอดความคิด ประสบการณ์ และกระตุ้นทางด้านความคิดต่างๆ ให้แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ แนวคิดเริ่มแรกของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงพัฒนาโดย Burn ได้อธิบายความหมายของภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงไว้ว่าเป็นกระบวนการซึ่งผู้นำและผู้ตามได้กระทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริต หรือคุณธรรม และแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น ผู้นำแบบนี้จะปลูกจิตสำนึกให้มีอุดมการณ์ ค่านิยมที่มีคุณธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร จากขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เนื้อหากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

3. นำผลจากข้อ 1 และ 2 มาร่างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร

4. นำร่างกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร ตามข้อที่ 3 เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงร่าง

5. จัดประชุมสนทนากลุ่มการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 3 รูป/คน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกลยุทธ์ จำนวน 4 คน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาวะผู้นำ จำนวน 4 คน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลัก ทฤษฎีปาปนิคสูตร โดยประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้ผู้บริหารได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาและผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 30 คน ประเมินกลยุทธ์ที่สร้างขึ้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้เวลาในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเนื้อหา การ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) สัมภาษณ์เก็บข้อมูลภาคสนาม การวิเคราะห์ และแปรผลข้อมูล การประชุมกลุ่ม (Focus Group) และการสรุปผลการวิจัย รวมทั้งสิ้น 12 เดือน คือ เดือน มีนาคม 2560 มีนาคม 2561

4.สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1

จากปัญหาที่ต้องการทราบข้อที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 เป็นอย่างไร และวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 สรุปผลได้ดังนี้

ภาวะผู้นำ เป็นศิลปะในการสร้างอิทธิพล หรือกระบวนการที่นำกระบวนการต่างๆ ในองค์กร ออกมาใช้ด้วยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการโน้มน้าวจิตใจ ปฏิบัติตามผู้นำ มีความรู้สึกร่วมกันโดยไม่ต้องสั่งการ จนเกิดบรรยากาศที่ดีทำให้ เกิดการทำงานร่วมกันอย่างกระตือรือร้น ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่ตั้งงาม ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้วยการยึดหลักความสำคัญ คือให้รู้ว่าการบริหารที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้นั้น ภาวะผู้นำมีความสำคัญยิ่งต่อองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นผู้ที่นำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นเพราะภาวะผู้นำของผู้บริหารไม่มีมาแต่เกิดสามารถเรียนรู้ได้ ซึ่งมีรูปแบบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำมีหลายรูปแบบ มีหลายชนิด ทั้งเป็นโมเดล และโมเดลวงจรการพัฒนาบุคลากรโดยทั่วไป ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความจำเป็นซึ่งมีความหมาย 2 ประการ ได้แก่ 1) เป็นสิ่งที่ขาดหรือบกพร่องในเรื่องสมรรถนะการปฏิบัติงาน และ 2) เป็นโอกาสหรือศักยภาพในการปรับปรุงงาน ซึ่งขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา ทรัพยากรบุคคล

2. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร

3. การบริหารหลักสูตร โดยมีการแบ่ง เป็น 3 ระยะ คือ 1) การวางแผนจัดหลักสูตรการพัฒนา 2) การดำเนินการอบรมและพัฒนา 3) การดำเนินการเมื่อสิ้นสุดการพัฒนา

4. การประเมินผลและติดตามผลมีวิธีการประเมินผลหลายวิธี คือ 1) การประเมินผลตามช่วงอบรมและพัฒนา เช่น การประเมินก่อนการฝึกอบรม การประเมินขณะดำเนินการ และ ประเมินเมื่อสิ้นสุดการอบรมและพัฒนาและดำเนินการติดตามผล 2) ประเมินผลแนวทางการประเมิน ปฏิบัติการด้าน ความพึงพอใจหรือความรู้สึกต่อการอบรม 3) ประเมินผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการอบรมและพัฒนาเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระหว่างการฝึกอบรมและ 4) ประเมินผลลัพธ์ที่หน่วยงานวัดผลธุรกิจหรือต้นสังกัดต้องการ วงจรพัฒนาที่มีการวิเคราะห์ความจำเป็นการออกแบบพัฒนา การบริหารหลักสูตร และการประเมินผลก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนา รวมทั้งเป็นรูปแบบโปรแกรม แผนในการพัฒนา กระบวนการพัฒนาที่มีขั้นตอนต่างๆ คล้ายกันกับโมเดลและโปรแกรมในการพัฒนานี้เพื่อเพิ่มสมรรถนะของบุคลากร เพื่อขีดความสามารถ เพื่อเป็นต้นแบบเพื่อฝึกปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้จากการกระทำ รวมถึงให้รู้จักตนเอง สร้างวินัยให้เกิดขึ้นในตนเอง มี การศึกษา เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และให้คำปรึกษา มีขั้นตอน 5 ขั้นตอนในการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในภาพรวมซึ่งประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา

1) การกำหนดทักษะการปฏิบัติงานที่สามารถส่งเสริมให้หน่วยงานมีผลผลิตสูง

2) การวิเคราะห์บุคคลที่จะพัฒนาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับโปรแกรมการพัฒนาว่าควรพัฒนาในด้านใด เช่น ความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทศนคติ และแรงจูงใจ ส่วนบุคคลที่บุคคลจำเป็นต้องมี

3) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและพัฒนา

ขั้นที่ 2 การออกแบบหลักสูตรการพัฒนา

เป็นการออกแบบที่พัฒนาครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของหลักสูตรวิธีการพัฒนา เพื่อสาระของการพัฒนาและกิจกรรมของหลักสูตรซึ่งการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาจะต้องมีความชัดเจน และสามารถนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้โดยตรง

ขั้นที่ 3 การประเมินผลก่อนดำเนินการ

เป็นการนำหลักสูตรการพัฒนาเข้าสู่การแนะนำและตรวจสอบให้เกิดความถูกต้องเหมาะสมก่อนจะมีการดำเนินการในขั้นตอนต่อไปเพื่อประกันว่าเป็นโปรแกรมการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 4 การดำเนินการพัฒนา

เป็นขั้นตอนที่จะทำการพัฒนาบุคลากรโดยเน้นหลักการคือ การทำให้งานมุ่งสู่ความสำเร็จด้วยการฝึกอบรม และพัฒนาผู้รับการฝึกอบรมที่มีความสามารถและทักษะในการนำเสนอที่ตื่นอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาที่จะอบรม

ขั้นที่ 5 การประเมินผลการฝึกอบรมและพัฒนา

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 “ด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์”

กรอบกลยุทธ์ด้านที่ 1. วิสัยทัศน์

กลยุทธ์ การพัฒนาวิสัยทัศน์ (จักขุมา)

กลยุทธ์ย่อยที่ 1. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังต่อไปนี้

- 1) จัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
- 2) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนผู้บริหารด้วยกัน
- 3) จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ ที่ประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จ

- 4) การเรียนรู้ด้วยตนเอง

กลยุทธ์ย่อยที่ 2. สนับสนุนให้มีการอบรมในการสร้างวิสัยทัศน์ โดยมีวิธีการ/กิจกรรม การพัฒนาดังต่อไปนี้

- 1) การอบรมสร้างความฝันให้เกิดขึ้นกับผู้บริหาร

2) การอบรมระดมความคิดให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ให้มองกว้าง มองไกล ฝึกการเขียนวิสัยทัศน์

3) การอบรมให้ความรู้ในการสร้างวิสัยทัศน์

4) การอบรมเพื่อสร้างพลังให้เกิดความกระตือรือร้น ตื่นเต้นท้าทาย

5) การอบรมทางไกลผ่านสื่อ เทคโนโลยี หรือ On line

6) การอบรมเชิงปฏิบัติการ

7) อบรมเรียนรู้การครองตน

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.จัดให้มีการศึกษาดูงาน โดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

1) การศึกษาดูงานหน่วยงานอื่น

2) การศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ

3) ศึกษาต่อ เรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง

4) ศึกษาดูงานการบริหารโรงเรียน

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 “ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน”

กรอบกลยุทธ์ 2. ความรู้ความสามารถ

กลยุทธ์ การพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน(วิธูโร)

กลยุทธ์ย่อย 1.การทำแผนพัฒนา โดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

1) กำหนดความจำเป็นในการพัฒนาผู้บริหาร

2) ทดสอบความรู้ในงานบริหาร 4 งานของผู้บริหาร

3) นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ความรู้ความสามารถเพื่อวางแผน

4) จัดทำแผนพัฒนา (ID plan)

5). ดำเนินการพัฒนาดตามแผน

กลยุทธ์ย่อยที่ 2. การอบรมให้ความรู้ โดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

1) การอบรมเสริมจุดแข็ง พัฒนาจุดอ่อน

2) การอบรมตามความสนใจ กลุ่มสนใจ

3) ฝึกอบรมหลักสูตรบริหารระยะสั้น

4) การฝึกอบรมเรียนรู้ในขณะทำงาน

5) การให้คำปรึกษาแนะนำ

กลยุทธ์ย่อยที่ 3. การฝึกปฏิบัติ โดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

- 1) การมอบหมายงานให้รับผิดชอบ
- 2) การมอบหมายงานให้ปฏิบัติ
- 3) การสอนงาน
- 4) การเป็นพี่เลี้ยงควบคุมดูแลระหว่างฝึกปฏิบัติงานก่อนรับตำแหน่ง
- 5) การฝึกปฏิบัติงานในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จก่อนรับตำแหน่ง
- 6) การให้พี่เลี้ยงคอยสอนงานและกำกับติดตามดูแลในขณะปฏิบัติงานใน

โรงเรียนจริง

- 7) ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 มาปฏิบัติ
- 7) ฝึกเรียนรู้การครองงาน

กลยุทธ์ย่อยที่ 4. การศึกษาต่อ โดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

- 1) การศึกษาดูงาน หน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ
- 2) การเรียนต่อ ศึกษาต่อเพิ่มวุฒิ
- 3) การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ เอกสาร
- 4) การศึกษาเรียนรู้กฎหมาย ระเบียบทฤษฎี และฝึกปฏิบัติ
- 5) การแต่งตั้งให้รับผิดชอบงาน

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 “ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์”

กรอบกลยุทธ์ 3. มนุษย์สัมพันธ์

กลยุทธ์ การพัฒนามนุษย์สัมพันธ์(นิสสยสัมปันโน)

กลยุทธ์ย่อยที่ 1 พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครองโดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

- 1) ศึกษาเรียนรู้เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์
- 2) ฝึกและเรียนรู้ในการพูด ด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน เสวนาด้วยถ้อยคำที่

สุภาพ

- 3) ฝึกและเรียนรู้ในการสร้างบุคลิกภาพที่ดีเป็นแบบอย่างได้ทั้งการแต่ง

กายที่เหมาะสม

- 4) สร้างผู้บริหารให้เป็นผู้ที่เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของเป็นกรณี

น้ำใจ ยึดหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ชั้นดี โสรัจจะ

กลยุทธ์ย่อยที่ 2 พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานโดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

- 1) ศึกษาเรียนรู้เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์
- 2) ฝึกและเรียนรู้ในการพูด ด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน เสวนาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ
- 3) ฝึกและเรียนรู้ในการสร้างบุคลิกภาพที่ดีที่เป็นแบบอย่างได้ทั้งการแต่งกายที่เหมาะสม
- 4) สร้างผู้บริหารให้เป็นผู้ที่เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของเป็นคนที่น้ำใจยึดหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 อคติ 4 ชั้นดี โสรัจจะ สาราณียธรรม ทศพิธราชธรรม

- 5) เรียนรู้การบริหารจัดการคน การครองคน
- 6) สร้างความเชื่อมั่นให้กับเพื่อนร่วมงาน
- 7) เอาใจใส่เพื่อนร่วมงาน
- 7) การปรับตัวเองให้เข้ากับเพื่อนร่วมงาน
- 9) การให้นโยบายและข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้ร่วมงาน
- 10) การรับฟังข้อเสนอแนะและความคิดเห็นผู้ร่วมงาน

กลยุทธ์ย่อยที่ 3 พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บริหารด้วยกันโดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

- 1) ศึกษาเรียนรู้เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์
- 2) ใช้หลักธรรมทศ 6 สังคหวัตถุ 4 สัมปยุตธรรม 7 กัลป์ยาณมิตตา 7 ชั้นดี โสรัจจะ สาราณียธรรม 6
- 3) ฝึกให้เป็นผู้รู้เท่าทันตนเอง รู้อารมณ์ตนเองควบคุมอารมณ์ได้
- 4) สร้างความเชื่อมั่นให้กับเพื่อนผู้บริหาร
- 5) ใส่ใจเพื่อนผู้บริหารด้วยกัน
- 6) การปรับตัวเองให้เข้ากับเพื่อนผู้บริหาร

กลยุทธ์ย่อยที่ 4 พัฒนามนุษย์สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา โดยมีวิธีการ/กิจกรรมการพัฒนาดังนี้

- 1) ศึกษาเรียนรู้เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์
- 2) ใช้หลักธรรม กตัญญู กตเวที

3) ปรับปรุงตนเอง ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสติปัญญา ด้านอุดมคติ ให้เป็นที่เอ็นดู

4) เป็นผู้ให้ความร่วมมือผู้บังคับบัญชา

5) ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด

6) ให้ความเคารพนับถือผู้บังคับบัญชา

5. ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีนโยบายในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดให้มีทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามหลักพุทธธรรมโดยกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรรนำผลการวิจัยไปเป็นนโยบายที่จะส่งเสริมในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรสร้างหลักสูตรเชิงพุทธ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำการบริหาร และทำการสร้างแผนแม่บทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้จ่ายในการพัฒนาตามหลักสูตร

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

หน่วยงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโรงเรียน ควรนำผลการวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำไปเป็นนโยบายพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารโรงเรียนตามหลักพุทธธรรมดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามหลัก ทุติยปาปณิกสูตร ด้านจักขุมา วิฐุโร นิสสยสัมปันโน คือ มุ่งพัฒนาให้ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์

2. กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในแผนงบประมาณแต่ละปี

3. กำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเข้ารับการพัฒนาภาวะผู้นำ

4. กำหนดขั้นตอนวิธีการจัดการอบรมพัฒนาภาวะผู้นำ

5. จัดทำหลักสูตรในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียน
โดยตรง

5.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการและประโยชน์ทางการบริหารโรงเรียนในอนาคตที่จะต้องมีความรู้และข้อยืนยันที่กว้างขวางและชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7
2. ควรศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) Explor Factors Analysis
3. ควรพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา นำมาเปรียบเทียบกับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
4. ควรศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำในทศวรรษหน้า กับผู้บริหารโรงเรียนหน่วยงานอื่น ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอื่น หรือผู้บริหารหน่วยงานอื่น
5. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

บรรณานุกรม

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.วันที่ 6 เมษายน 2560, หมวด 5
- ธีระ รุญเจริญ, การบริหารเพื่อการปฏิรูปการศึกษา “ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ: ศักยภาพเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้”(กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์, 2545)
- กมลวรรณ เกษะนันท์, กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารระดับกลางของโรงเรียนในเครือข่ายคณะภคินี เซนต์ปอล เดอ ชาร์ตในประเทศไทย.วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย 2555)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, **การพัฒนาการเปลี่ยนแปลง การบริหาร
ราชการแนวใหม่ บริบทและเทคนิควิธี**.กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิชั่น พรินท์
แอนด์มีเดีย จำกัด 2547

Steers,R.M. Organizational effectiveness : A behavioral view. Santa Monica, CA
: Goodyear

**แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Student Assistant Systems Operating Guidelines
of NakhonSawanRajabhat University Demonstration School**

ธานี เกสทอง*
Thanee Gesthong

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์การวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กลุ่มประชากรได้แก่ ครูและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

1.ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยภาพรวมปัญหาอยู่ระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าปัญหาที่มากที่สุด คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา ด้านการส่งเสริม ด้านการส่งต่อ และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นปัญหาน้อยที่สุด

2. แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ตามกระบวนการ 5 ด้าน คือ 1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้แก่ โรงเรียนควรกำหนดการดำเนินกิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ให้เป็นงานหลักที่ครูต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโรงเรียนควรจัดเวลาและเครื่องมือหรือเอกสาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครู ในการปฏิบัติงานตามแผนงานที่เกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2 ด้านการคัดกรองนักเรียนได้แก่ โรงเรียนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือคัดกรองนักเรียนทุกปีการศึกษาโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษามีการประชุม

*Student Assistant Systems Operating Guidelines of NakhonSawanRajabhat University Demonstration School

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เครื่องมือคัดกรองนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน ได้แก่ โรงเรียนควรสำรวจความต้องการของนักเรียน โรงเรียนควรจัดกิจกรรมชุมนุมตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน 4 ด้านการป้องกันและแก้ไข ได้แก่ โรงเรียนควรกำหนดมาตรการและแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนให้ชัดเจน โรงเรียนควรจัดทำเครื่องมือหรือเอกสาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูในการดำเนินการแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน 5 ด้านการส่งต่อนักเรียน ได้แก่ โรงเรียนควรชี้แจงแนวทางการจัดทำรายงานและรวบรวมข้อมูลผลการส่งต่อนักเรียนให้ผู้รับผิดชอบทราบ โรงเรียนควรจัดทำข้อมูลนักเรียน เพื่อแยกประเภทการส่งต่อภายในหรือภายนอกอย่างชัดเจน

คำสำคัญ : แนวทางการดำเนินงาน, ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Abstract

This research is aimed to study and implement student assistant systems operating guideline of NakhonSawanRajabhat University Demonstration School. This research divided into two steps. First step was investigating the student assistant systems problems of NakhonSawanRajabhat University Demonstration School from the target population which were 3 administrators and 38 teachers. The research materials was 5 Likert rating scale questionnaire with Reliability at 0.98. Statistics used for analytics were Percentage, Mean, and Standard Deviation. Step two was purposed the operating guideline for student assistant systems of NakhonSawanRajabhat University Demonstration School by interviewed from 7 experts by using semi-structured interviewing form and discuss the overall results of the analysis.

The research findings show that,

1. There was high rate of problems on operating the student assistant systems of NakhonSawanRajabhat University Demonstration School. Focused on each criteria found that the highest was student screening followed by problems prevention and protection, extension, transferring, and students knowing in individual respectively.

2. There were 5 elements in student assistant systems operating guideline of NakhonSawanRajabhat University Demonstration School. First was students knowing in individual. It should manage the activities program in meeting and relationship building in individual. These activities may lead to continuing work of teachers and school should provide time, materials, and document for facilitate

both of teachers and students in this performance. Second was to screen the student by managed workshop for teachers in enhancing knowledge and understanding in using materials in screening students in every academic year. School should promote teacher advisors in meeting and sharing of using screening materials incessantly. Third was student extension. School should investigate the students need and setting some activity based on their ability and interest. Forth was protection and solving. School should develop the regulation and rules for prevention and problem solving. Moreover, the documentary and material should be done and available for teachers used with comfortable. And lastly was student transferring. This last element was detailed in which school should declare the reporting guideline and gathering the students' information in transferring student to some responsive person. This will lead to school should develop student information systems for classify students in sending to in- and out school.

Keywords: Operating guideline, student assistant systems, NakhonSawanRajabhat University Demonstration School

บทนำ

นักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคมและเป็นผลผลิตของสถาบันการศึกษา จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการศึกษานั้นครูจำเป็นต้องให้ความเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดีต่อเยาวชนในสถานศึกษา โดยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนด้วยการป้องกันและช่วยเหลือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เพราะสังคมในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อนักเรียน โดยเฉพาะปัญหาการระบาดของยาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ บางครั้งทำให้นักเรียนไม่สามารถปรับตัวได้ จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต สุขภาพกายและสังคม ตลอดจนนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเอง ครอบครัว บทบาทของครูในเรื่องการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ เพราะมีการปฏิบัติกรอย่างสม่ำเสมอ และได้ดำเนินการมานานแล้ว นับตั้งแต่อดีตจนได้รับการยกย่องให้เป็นบุชณียบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบ มีกระบวนการการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิควิธีการหรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้วความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียนและผู้ปกครอง ชุมชนหรือสังคม (กรมสามัญศึกษา, 2554: 1)

การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตั้งแต่ปี พ. ศ. 2544 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์ ยังไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ครูยังประสบปัญหา

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น มีเวลาจำกัด ภาระงานที่รับผิดชอบมีมาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบาย โดยให้ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนทุกคนรับการดูแลช่วยเหลือ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตาม จุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542และพุทธศักราช 2545

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ตามกระบวนการ 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อโดยใช้แบบสอบถามชนิดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่ง 5 หมายถึง ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากที่สุด 4 หมายถึง ปัญหาการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาก 3 หมายถึง ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนปานกลาง 2 หมายถึง ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อย 1 หมายถึง ปัญหาการ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนน้อยที่สุด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีความ เชื่อมั่น 0.98 แล้วนำแบบสอบถามมาเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากร ซึ่งได้แก่ ครูและผู้บริหาร สถานศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 41 คน แล้วนำมาข้อมูลมา วิเคราะห์ด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอแนว ทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์โดยนำผลสรุปจากการวิเคราะห์ขั้นตอนที่ 1 โดยนำปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน สูงสุด 3 อันดับแรกในแต่ละด้าน มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 7 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

ผลการศึกษา

1. ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์โดยภาพรวมปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหามากที่สุด คือ ด้านการคัดกรอง และด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นปัญหาน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1.1 ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ปัญหาอันดับสูงสุด คือ การบันทึกข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

1.2 ปัญหาการดำเนินงานระบบงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนมีปัญหายู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ปัญหาอันดับสูงสุด คือ การคัดกรองนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา จากการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

1.3 ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือด้านการส่งเสริมนักเรียน ปัญหายู่ในระดับมาก) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาอันดับสูงสุด คือ การพบนักเรียนในการเข้าแถวเคารพธงชาติตอนเช้า ซึ่งอยู่ในระดับมาก

1.4 ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ปัญหายู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัญหาอันดับสูงสุด คือ การจัดสถานที่ ห้อง หรือมุม สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อขอคำปรึกษาซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

1.5 ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อ ปัญหายู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ปัญหาอันดับสูงสุด คือ การประสานงานกับหน่วยงานภายในและภายนอกโรงเรียนในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งอยู่ในระดับมาก

2. ผลการนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

2.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีแนวทางการดำเนินงานคือ 1.โรงเรียนควรกำหนดการดำเนินกิจกรรมการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ให้เป็นงานหลักที่ครูต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 2.โรงเรียนควรจัดเวลาและเครื่องมือหรือเอกสาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครู ในการปฏิบัติงานตามแผนงานที่เกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3.โรงเรียนควรมีการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลที่ชัดเจน เข้าใจง่าย สะดวกในการกรอกข้อมูลและครอบคลุมกับการใช้ข้อมูลสารสนเทศ 4.โรงเรียนควรนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 5.โรงเรียนควรมีการประชุมชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงประโยชน์ของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 6.โรงเรียนควรมหาช่องทางสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียนในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้ผู้ปกครองให้ข้อมูลของนักเรียนโดยไม่ปิดบัง 7.โรงเรียนควรแนะนำวิธีการกรอกข้อมูลให้แก่ผู้ปกครองและมีการรายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมให้ผู้ปกครองทราบ 8.โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครู

ทุกคนวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคลที่ผ่านมาและรายงานให้ผู้บริหารทราบ 9. คณะกรรมการที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรนำผลการวิเคราะห์มาสรุปผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมาและปรับปรุงแก้ไขในปีการศึกษาต่อไป

2.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงาน คือ 1. โรงเรียนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือคัดกรองนักเรียนทุกปี การศึกษา 2. โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษามีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เครื่องมือคัดกรองนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 3. โรงเรียนควรมีการประชุมชี้แจง หรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงประโยชน์ของการคัดกรองนักเรียน 4. โรงเรียนควรมหาช่องทางการสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีให้ผู้ปกครองให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นจริง 5. โรงเรียนควรแนะนำวิธีการกรอกข้อมูลให้แก่ผู้ปกครองและมีการรายงานผลการคัดกรองนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ 6. โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูทุกคนทำรายงานผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลที่ผ่านมา แล้วรายงานให้ผู้บริหารทราบ 7. ผู้บริหารรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงาน เพื่อนำข้อมูลให้คณะกรรมการที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นำผลการดำเนินงานมาสรุปผลและปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงาน คือ 1. โรงเรียนควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบของแต่ละกิจกรรม 2. โรงเรียนควรชี้แจงแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมและการพัฒนานักเรียนให้บุคลากรทราบ 3. โรงเรียนควรสำรวจความต้องการของนักเรียน 4. โรงเรียนควรสำรวจความถนัดของครูและ วิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถตามความต้องการของนักเรียน 5. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมชุมนุมตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน 6. โรงเรียนควรมีการนิเทศ ติดตามการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง 7. โรงเรียนควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมโฮมรูม 8. โรงเรียนควรชี้แจงแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูมให้บุคลากรทราบ 9. โรงเรียนควรจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมโฮมรูมอย่างละเอียด 10. โรงเรียนควรนิเทศ ติดตามการปฏิบัติงานกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 11. โรงเรียนควรมีการกำหนดมาตรการการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด 12. โรงเรียนควรมีการจัดทำปฏิทินรายงานผลการดำเนินกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 13. โรงเรียนควรคัดเลือกกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนที่เด่น ๆ เพื่อมอบรางวัลหรือยกย่องเชิดชูเกียรติ 14. โรงเรียนควรจัดหาเครื่องมือหรือเอกสาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน

2.4 ด้านการป้องกันและแก้ไข มีแนวทางการดำเนินงานคือ 1. โรงเรียนควรกำหนดมาตรการและแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนให้ชัดเจน 2. โรงเรียนควรจัดทำเครื่องมือหรือเอกสาร เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูในการดำเนินการแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน 3. โรงเรียนควรมีการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนในการปฏิบัติตามแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน โดยการยกย่องเชิดชูเกียรติ 4. โรงเรียนควรมีการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 5. โรงเรียนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดจนเทคนิคการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน 6. โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษา มีการประชุมแลกเปลี่ยน

เรียนรู้วิธีการให้คำปรึกษาเพื่อ พัฒนาความรู้และทักษะ ตลอดทั้งเทคนิคในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน 7.โรงเรียนควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบกิจกรรมการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน 8.โรงเรียนควรชี้แจงแนวทางการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาให้นักเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ 9. โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษาแบ่งกลุ่มนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง หรือมีปัญหาในด้านต่าง ๆ 10. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมแก้ปัญหาให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง

2.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงานคือ 1.โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการส่งต่อนักเรียน 2.คณะกรรมการควรจัดทำระบบฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงาน ที่สามารถแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ให้กับนักเรียน 3.คณะกรรมการจัดทำตารางนัดหมายกับผู้ที่เกี่ยวข้อง 4.โรงเรียนควรจัดประชุมอย่างน้อยเดือนหนึ่งครั้ง เพื่อให้ทราบการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ 5.โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบจัดทำรายงานและรวบรวมข้อมูลผลการส่งต่อนักเรียน 6.โรงเรียนควรชี้แจงแนวทางการจัดทำรายงานและรวบรวมข้อมูลผลการส่งต่อนักเรียนให้ผู้รับผิดชอบทราบ 7.โรงเรียนควรพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อสะดวกแก่การนำไปใช้ 8.คณะกรรมการผู้รับผิดชอบจัดทำรายงานตามระบบฐานข้อมูลในการติดตามผลการส่งต่อนักเรียนทุกครั้งอย่างเป็นปัจจุบัน 9.โรงเรียนควรนิเทศ ติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงระบบการรวบรวมข้อมูลและจัดทำรายงาน 10.โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 11.ข้อมูลนักเรียน เพื่อแยกประเภทการส่งต่อภายในหรือภายนอก อย่างชัดเจน 12.คณะกรรมการที่รับผิดชอบ ควรมีการจัดทำเกณฑ์และคู่มือการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน เพื่อแยกประเภทการส่งต่อภายในหรือภายนอก 13.โรงเรียนควรมีการประชุมเพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนเพื่อแยกประเภทการส่งต่อภายในและภายนอก

อภิปรายผล

1.จากการศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์พบว่า โดยรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัญหาด้านการคัดกรองนักเรียน มีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด อันดับรองลงมาได้แก่ การป้องกันและแก้ไขปัญหา) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการส่งเสริมนักเรียน ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านการส่งต่ออยู่ในระดับปานกลางและปัญหาหนักสุดท้าย ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งอยู่ในระดับน้อย อภิปรายรายงานการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลผลการศึกษา พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า ปัญหาในระดับมากที่สุด คือ การบันทึกข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะ การจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อทำทะเบียนสะสมให้ครอบคลุมข้อมูลแต่ละด้านของนักเรียนแต่ละบุคคล ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องรู้พื้นฐานครอบครัวของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งครูที่ปรึกษาต้องมีการเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อศึกษาข้อมูลจากผู้ปกครองและนำข้อมูลที่ไดมารวบรวมแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ทั้งนี้ครูที่ปรึกษา

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์อาจได้รับความไม่สะดวกในการเยี่ยมบ้าน ทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตามสภาพความเป็นจริง ครูที่ปรึกษามีภาระงานมากไม่มีเวลาเยี่ยมบ้านนักเรียน ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ครูขาดแคลนงบประมาณในการออกเดินทางไปเยี่ยมบ้านนักเรียนในที่ปรึกษา และผู้มีภาระหน้าที่ในงานด้านการสอนและงานพิเศษในโรงเรียนมาก ทำให้มีเวลาในการทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญญา พงษ์จันโอ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า ครูที่ปรึกษามีภาระงานมากไม่มีเวลาไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ขาดการสนับสนุนงบประมาณในด้านการช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ครูขาดแคลนงบประมาณในการเดินทางไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนในที่ปรึกษา

1.2 ปัญหาการคัดกรองนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายชื่อพบว่า ปัญหาอันดับมากที่สุด คือ การคัดกรองนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา จากการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะครูที่ปรึกษาขาดทักษะในการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน และครูมีภาระในด้านการสอนและงานพิเศษในโรงเรียนมากจึง ทำให้ไม่มีเวลาคัดกรองนักเรียนอย่างละเอียด อีกครั้งในการคัดกรองนักเรียนนั้นต้องใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ครูต้องมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมเพื่อคัดกรองนักเรียน เพราะว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องทำเป็นระบบ โดยต้องศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคลและต้องมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูล มีการนำข้อมูลไปใช้ และต้องมีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งในบางครั้งครูที่ปรึกษายังไม่ได้รับข้อมูลที่แท้จริงจากตัวนักเรียนเอง การกรอกข้อมูลในแบบประเมินพฤติกรรมนั้นก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าข้อมูลนั้นจริงจากนักเรียนหรือไม่ นักเรียนอาจมีเรื่องปิดบังข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนเองไว้เพื่อป้องกันไม่ให้ใครรู้เรื่องราวของตน หรือบางครั้งครูที่ปรึกษายังขาดความรู้และประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาในการสื่อสารกับนักเรียนหรือผู้ปกครอง นักเรียนทำให้นักเรียนไม่กล้าปรึกษาในเรื่องที่เป็นความลับ และอาจทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึก ว่า บุตรหลานของตนอยู่ในความผิดปกติ ผู้ปกครองอาจปิดบังพฤติกรรมนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการให้ข้อมูลนักเรียน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2554: 25) ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลที่นำมาคัดกรองไม่เป็นไปตามความจริงหรือไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน ซึ่งการคัดกรองจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีข้อมูลนักเรียนที่เป็นจริงมี ซึ่งเครื่องมือที่ได้มาตรฐานและเชื่อถือได้ และครูที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในการ คัดกรองนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญญา พงษ์จันโอ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 พบว่าครูที่ปรึกษาขาดทักษะในการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน และครูมีภาระในงานสอนและงานพิเศษในโรงเรียนมากจึงทำให้ไม่มีเวลาคัดกรองนักเรียนอย่างละเอียด อีก

ทั้งการคัดกรองนักเรียนนั้นต้องใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ครูขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมเพื่อคัดกรองนักเรียน

1.3 ปัญหาการส่งเสริมนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่าอันดับมากที่สุดคือการพร้อมนักเรียนในการเข้าแถวเคารพธงชาติตอนเช้า ซึ่งอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเวลาในการทำกิจกรรมของนักเรียนและครูที่ปรึกษามีจำกัด ครูที่ปรึกษาขาดการสำรวจความต้องการของนักเรียนเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องร่วมกัน ทำให้กิจกรรมพิกัดนักเรียนไม่สนใจไม่ชอบ ทำให้นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาแสงเจริญโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมของโรงเรียนบ้านหนองมะปริง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ระยะเวลา 1 ขาดการกำหนดนโยบายการวางแผน การประชุมมีน้อย การดำเนินงานไม่เป็นไปในทางเดียวกัน ขาดงบประมาณในการส่งเสริมนักเรียน ครูไม่มีความรู้ ขาดการประชุมชี้แจงให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความชัดเจนในการทำงาน ขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่มีรูปแบบการทำงานเป็นทีม มีพันธมิตรหรือเครือข่ายทางการศึกษาในการส่งเสริมนักเรียนน้อย ขาดผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในการทำงาน และโรงเรียนการติดตามประเมินผลและขาดข้อมูลระบบสารสนเทศ

1.4 ปัญหาด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผลการศึกษาพบว่าปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ปัญหาอันดับมากที่สุด คือ การจัดสถานที่ ห้อง หรือมุม สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อขอคำปรึกษา ฉะนั้นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียน สาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีบุคลากรโยกย้ายบ่อยผู้ที่มาบรรจุเข้ามาส่วนใหญ่มียุวัยน้อยไม่มีประสบการณ์ในการสอนเท่าที่ควรหรือครูที่บรรจุใหม่ยังขาดความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อีกทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนครูจะต้องมีความเข้าใจนักเรียนต้องมีทักษะในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยและควรตระหนักถึงความสำคัญของการจัดสถานที่ ห้อง หรือมุม สำหรับนักเรียนที่มีการขอคำปรึกษา การให้นักเรียนมีเวลาเข้าพบคำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งกิจกรรมนั้นๆ ครูที่ปรึกษาต้องเสียสละเวลาอย่างมากในการดูแลนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาวรุ่ง มุกดากิจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านหนองแขง อำเภอคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักวิจัยเชิงปฏิบัติ พบว่า การจัดสถานที่ ห้อง หรือมุม สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อขอคำปรึกษา ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม มีบรรยากาศที่ดี นักเรียนมีภาวะผู้นำก่อนพัฒนาอยู่ในระดับ “น้อย”

1.5 ปัญหาด้านการส่งต่อนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ปัญหามากที่สุด คือ การประสานงานกับหน่วยงานภายในและภายนอกโรงเรียนในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่ปรึกษามีเวลาให้นักเรียนน้อย บางครั้งไม่มีการติดตามแก้ไขปัญหาพฤติกรรมหรือดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ครูบางท่านขาดทักษะและวิธีการสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนในการแก้ไขพฤติกรรม ทำให้นักเรียนไม่ไว้วางใจที่จะเข้ามาปรึกษาหารือและยอมรับความช่วยเหลือจากครูที่ปรึกษา การแก้ไขพฤติกรรมจึง

ไม่ต่อเนื่องและนักเรียนก็ไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัวเครือ โปธิชัย ที่พบว่า ครูที่ปรึกษามีบทบาทในการช่วยเหลือนักเรียนและประสานงานกับครูที่ปรึกษาอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหา นักเรียนรวมทั้งประสานงานกับผู้ปกครอง หน่วยงานภายในและภายนอก โรงเรียนในการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป แต่ครูมีปัญหาด้านเวลา เนื่องจากครูที่ปรึกษามีภาระงานสอนและงานพิเศษมาก ไม่มีเวลาปฏิบัติงานครูที่ปรึกษาได้อย่างเต็มที่

2. แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีแนวทางดังนี้ โรงเรียนควรมีการประชุมชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงประโยชน์ของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและหาช่องทางการสื่อสารระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียนในการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้ผู้ปกครองให้ข้อมูลนักเรียน โดยไม่ปิดบัง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของมานพ บุญสมพงษ์ ที่พบว่า โรงเรียนควรหาวิธีให้ผู้ปกครองนักเรียนให้ความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถามและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุดาพรรณ กาลละพงษ์ ที่พบว่า โรงเรียนควรหาวิธีการให้ผู้ปกครองนักเรียนได้ให้ความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถาม

2.2 การคัดกรองนักเรียน มีแนวทางดังนี้ โรงเรียนควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้เครื่องมือคัดกรองนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของรุจิราภรณ์ คำศิลา ที่พบว่า โรงเรียนควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแก่ครูที่ปรึกษาเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและคัดกรองนักเรียนจำแนกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง ซึ่งช่วยพัฒนาในเรื่องการขาดความรู้ ความเข้าใจในการคัดกรองนักเรียน

2.3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน มีแนวทางดังนี้ โรงเรียนควรมีการสำรวจความต้องการของนักเรียนและความถนัดของครู วิทยากร ในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถตามความต้องการของนักเรียนและจัดให้มีกิจกรรมชุมนุม ตามความถนัดและความสามารถของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพรชนก รัตมีรัตน์ ที่พบว่า โรงเรียนควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมที่ตรงกับสภาพปัญหาของนักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กิจกรรมกีฬานันทนาการ ให้ตรงกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของนักเรียน

2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา มีแนวทางดังนี้ โรงเรียนควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดทั้งเทคนิคในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพรชนก รัตมีรัตน์ ที่พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานตามกระบวนการที่ถูกต้อง เพื่อครูที่ปรึกษาในการดำเนินการตามกระบวนการที่ถูกต้องเพื่อครูที่ปรึกษาจะได้นำความรู้ ความเข้าใจในการให้คำแนะนำ ดูแลช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนได้

2.5 การส่งต่อนักเรียน มีแนวทางดังนี้ โรงเรียนควรมีการพัฒนากระบวนการพื้นฐานข้อมูล เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้ โดยจัดทำรายงานตามระบบฐานข้อมูลในการติดตามผลการส่งต่อนักเรียนทุกครั้งอย่างเป็นปัจจุบันและนิเทศ ติดตาม ผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย

ของ จุฬารัตน์ นาคประวัตติ ที่พบว่า ด้านการส่งต่อนักเรียน ทุกฝ่ายในโรงเรียนต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียนร่วมกันกับครูที่ปรึกษา และมีการติดตามเพื่อประเมินผลการส่งต่อนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ความสำคัญการบันทึกข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ ครูที่ศึกษาจำเป็นต้องรู้จักพื้นฐานของครอบครัวนักเรียนแต่ละคน ซึ่งครูที่ปรึกษาต้องมีการเยี่ยมบ้านเพื่อศึกษาข้อมูลจากผู้ปกครอง แล้วนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมแก้ไขปัญหานักเรียน

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน โรงเรียนควรมีการคัดกรองนักเรียนที่ชัดเจนพัฒนาเครื่องมือในการคัดกรองนักเรียนกลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยงกลุ่มมีปัญหาจากการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ)

3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความสำคัญการพบนักเรียนในการเข้าแถวเคารพธงชาติตอนเช้า และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้หลากหลาย เหมาะสมและสม่ำเสมอ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

4. ด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหาครูที่ปรึกษาควรมีทักษะในการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน เสียสละเวลาเพื่อแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างจริงจัง ให้ความสำคัญในการจัดสถานที่ห้อง หรือมุมสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อขอคำปรึกษา

5. ด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนต้องมีการประชุมติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจ และความร่วมมือระหว่างกัน ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6. ควรมีการติดต่อประสานงานระหว่างครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองให้มากขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายได้ร่วมมือกันดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

7. ครูที่ปรึกษาควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว เพื่อให้มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในการจัดบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ครูที่ปรึกษาสามารถใช้การวิจัยระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 องค์ประกอบ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ
3. ควรมีการศึกษาปัญหาในการเยี่ยมบ้านนักเรียนและการพัฒนาวิธีการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองของนักเรียนและครู
4. ควรศึกษาวิธีการใช้วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยการจัดทำ case study ด้านพฤติกรรมการเรียนและความร่วมมือของผู้ปกครอง

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2554). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมสามัญศึกษา. (2554). การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมสุขภาพจิต. (2554). การศึกษาปัญหาและความต้องการการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุขภาพการพิมพ์.
- กัญญา แสงเจริญโรจน์. (2553). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนบ้านหนองมะปริง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- จรินทร์ มณีนุ่ม. (2551). การปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็กกรณีศึกษา : โรงเรียนวัดท่าใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระนครศรีอยุธยา.
- จุฑาภรณ์ นาคประวัตติ. (2553). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในเขตอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ฉิมใจเจริญ.(2554). การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนพากแก้ววิทยาคม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ชวน สุขเจริญ.(2553). ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ดาวรุ่ง มุกดาภิจ. (2554). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแขง อำเภอท่าแซง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติ.วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

- บัวเครือ โพธิ์ชัย. (2558). ปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- บุญประสพ กุลศรี. (2550). การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลหนองวัวซอ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พรชนก รัตมีรัตน์. (2552). ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. กรุงเทพมหานคร.
- มานพ บุญสมพงษ์. (2550). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทรราช เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- รุจิราภรณ์ คำศิลา. (2552). สภาพปัญหาและการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุดาพรรณ กาละพงษ์. (2553). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

The investigation of learning management practices for seminars in
educational administration among the graduate school of rajabhat universities
in the lower northern region

ฐิตินันท์ ดวงสุวรรณ* ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน** สาธิตทรัพย์รวงทอง***
สายทิพย์ ยะพู่**** ปพนสรณ์ โพรธิพิทักษ์*****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2) เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารครูและนักวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 73 คน ขั้นตอนการวิจัย แบ่งออกเป็น ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ขั้นตอนที่ 2 หาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูล และเรียบเรียงเขียนเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($x=4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา ด้านการประเมินผลการ

* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

** มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

*** มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

**** มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

***** มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงสุด ($x = 4.36$) รองลงมาคือด้านการสรุปผลการอภิปราย ($x = 4.33$) และด้านประเด็นการอภิปราย ($x = 4.22$)

2. การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($x = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา ด้านการเจตคติมีอยู่ในระดับสูงสุด ($x = 4.32$) รองลงมาคือด้านทักษะ ($x = 4.30$) และด้านความรู้ ($x = 4.28$)

คำสำคัญ:รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา

Abstract

The purposes of this study were; 1) to investigate the learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school of Rajabhat universities in the northern region, 2) to determine the efficiency of learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school of Rajabhat universities in the northern region. The participants included 73 administrators and scholars among the Graduate School of Rajabhat universities in the northern region. research procedures of this study were; 1) to investigate the learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school of Rajabhat universities in the northern region. The research instruments of this study were an interview and a questionnaire, and 2) to determine the efficiency of learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school of Rajabhat universities in the northern region. The research instruments of this study were the research evaluation form of the learning management practices for seminars in Educational Administration. The data were collected by using frequency, percentage, mean and standard deviation to analyze data through descriptive statistics.

The results revealed that; 1) learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school of Rajabhat universities in the northern region, the average mean score demonstrates at a good level ($x = 4.29$). These areas of considering the learning management practices for seminars in Educational Administration also found that the appropriateness of learning assessment have the highest level ($x = 4.36$). Furthermore, results and conclusion also have an average mean score ($x = 4.33$) and the lower mean score was discussion of

research findings ($x=4.22$), and 2) the efficiency of learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school of Rajabhat universities in the northern region, the average mean score indicate a good level ($x=4.28$). These areas of considering the efficiency of learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school of Rajabhat universities in the northern region also found that attitudes of the efficiency of learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school have the highest level ($x=4.32$). Furthermore, skills and knowledge of learning management practices for seminars in Educational Administration among the graduate school also have average mean scores of 4.32 and 4.30 respectively.

Keywords : The Development Of Learning Model For Graduate School Seminar In Educational

บทนำ

ในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษานั้นมีความแตกต่างกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาบางส่วนยังเน้นให้นักศึกษาเรียนรู้จากตำรา และการฟังคำบรรยาย ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมๆ ในแต่ละบทเรียนสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่มีหลากหลายและไม่เพียงพอ และอาจารย์ผู้สอนบางส่วนมีการเตรียมการสอนน้อยมักใช้วิธีการสอนที่ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและระดับการศึกษาของผู้เรียนส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนในระดับอุดมศึกษาควรฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นความรู้ต่างๆ ที่ได้จากการศึกษา สำหรับกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษายังขาดทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้และการอภิปรายความรู้ ผู้เรียนมักใช้วิธีการเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถที่ตนเองมี ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร (ทิตินา แชมมณี, 2555: 347)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและลงมือปฏิบัติการสัมมนาเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในการทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเข้าใจถึงปัญหา อุปสรรค และองค์ประกอบในด้านต่างๆ ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม พัฒนาตนในการสื่อสารและการอภิปรายกลุ่มย่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากประสบการณ์ด้านการสอนของผู้วิจัยซึ่งได้มีบทบาทในการเป็นอาจารย์ผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนพบว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเสมอในการสอนวิชา การบริหารการศึกษา คือ นักศึกษาขาดความ

กระตือรือร้นในการทำงาน ขาดความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าซักถามและอภิปรายเมื่อพบปัญหา และไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้กระบวนการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์เกิดขึ้นได้ยาก

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนา การบริหารการศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์อภิปรายและประเมินค่าจากกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ในการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับครูที่จะเป็นผู้บริหารและผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อบรรยากาศในห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ดี ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถคิด จดจำ บันทึกเข้าใจสารที่เรียนและสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ได้ นำเสนอข้อมูลและแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยหวังว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชา การสัมมนาการบริหารการศึกษา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

1. การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง มีขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา เพื่อกำหนดกรอบ/แนวคิด/วัตถุประสงค์/ขอบข่ายประชากรและเครื่องมือในการวิจัยและแนวทางการสร้างแบบสอบถาม

1.2 สร้างเครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา และหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.3 สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างซึ่งมีทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน

1.4 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ จากผู้ทรงคุณวุฒิ

1.5 สร้างแบบสอบถามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างโดยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มาวิเคราะห์โดยวิธีการสถิติและสรุปเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสัมมนาทางการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคเหนือตอนล่าง

1.6 ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย (แบบสอบถาม) โดยประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือในการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยดัชนี ความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ของแบบสอบถาม

1.7 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยโดยการหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารครู และนักวิชาการ นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาครู และนักวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง ในปีการศึกษา 2561 จำนวนทั้งสิ้น 89 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 73 คน

การสุ่มกลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางของKrejcie and Morgan (1970 : 608) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 73 คนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยเทียบสัดส่วนและการจับฉลาก

ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้การสัมภาษณ์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 7 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์และ แบบสอบถาม เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างแบ่งเป็น 2 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

4. ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

4.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 กำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างและร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามกรอบแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา

4.1.2 เสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูล

4.2 การสร้างแบบสอบถามรูปแบบจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง มีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 ศึกษาเอกสาร หลักการแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2.2 ร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย

4.2.3 นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คนตรวจสอบความสอดคล้องของ
ข้อคำถาม

4.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารครู และ
นักวิชาการที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม

4.2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเที่ยงตามเกณฑ์แล้ว ไปจัดเก็บข้อมูล
จากกลุ่มตัวอย่าง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

5.1 จัดทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้การสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ

5.1.1 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ถึงผู้เชี่ยวชาญ
เพื่อขอการสัมภาษณ์

5.1.2 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

5.1.3 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และข้อมูลที่ได้จากการ
สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาสรุปร่วมกัน และนำมาจัดทำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหาร
การศึกษาศึกษา บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

5.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ
ประสบการณ์ในการทำงาน นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.2.2 การวิเคราะห์แบบสอบถามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหาร
การศึกษาศึกษาศึกษา บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง นำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (Standard Deviation) สรุปภาพรวมและแปลความหมาย

5.2.3 การวิเคราะห์หาคุณภาพความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดย
ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (พิชญพองศรี, 2553: 143)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหาร
การศึกษาศึกษาศึกษา บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

1. การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษาศึกษาศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษาศึกษาศึกษาศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างกับกลุ่มประชากรผู้บริหาร และครู บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในปีการศึกษา 256

1.2 ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหาร และครู บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ในปีการศึกษา 2561จำนวน 33 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามเพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ส่งแบบสอบถามการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา พร้อมหนังสือมาจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

4.2 รวบรวมแบบสอบถามประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษาคืน ตรวจสอบความถูกต้อง

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา บัณฑิต วิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 4 คน ครูจำนวน 63คน นักวิชาการจำนวน 1 คน และอื่นๆ 5 คนเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 73 ฉบับ แล้วนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวม

ด้านที่	รูปแบบการจัดการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย	4.27	0.467	มาก	4
2	ประเด็นการอภิปราย	4.22	0.533	มาก	6
3	การอภิปราย	4.30	0.531	มาก	3
4	การสรุปผลการอภิปราย	4.33	0.506	มาก	2
5	การสรุปบทเรียน	4.27	0.529	มาก	5
6	การประเมินผลการเรียนรู้	4.36	0.462	มาก	1

รวมเฉลี่ย	4.29	0.425	มาก	-
-----------	------	-------	-----	---

จากตารางที่ 4.1พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29, S.D. = 0.425$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเหมาะสมมากที่สุดคือ ด้านที่ 6 การประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.462$) รองลงมา คือ ด้านที่ 4 การสรุปผลการอภิปราย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33, S.D. = 0.506$) ส่วนด้านที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 2 ประเด็นการอภิปรายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22, S.D. = 0.533$)

ขั้นตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษาภาคเรียนและวิเคราะห์ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างประชากรที่ใช้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักวิชาการ และอื่นๆจำนวน 33 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 33 ฉบับนำแบบประเมินมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน แสดงตามตารางที่ 4.2ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวม

ด้านที่	ประสิทธิภาพ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ด้านความรู้	4.22	0.740	มาก	3
2	ด้านทักษะ	4.30	0.748	มาก	2
3	ด้านเจตคติ	4.32	0.678	มาก	1
รวมเฉลี่ย		4.28	0.694	มาก	-

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X} = 4.28, S.D. = 0.694$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ ด้านเจตคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32, S.D. = 0.678$) รองลงมา คือ ด้านทักษะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30, S.D. = 0.748$) ส่วนด้านที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุดคือ ด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22, S.D. = 0.740$)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างสรุปผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง โดยการอภิปรายกลุ่ม พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านที่ 6 การประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$) รองลงมา คือ ด้านที่ 4 การสรุปผลการอภิปราย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) ส่วนด้านที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ด้านที่ 2 ประเด็นการอภิปราย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$)

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างในภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ ด้านเจตคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมา คือ ด้านทักษะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) ส่วนด้านที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$)

การอภิปรายผล

1. จากการศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สอนมีการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การสังเกตการสัมมนา ตรวจงาน ทดสอบ รายงาน มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้สอนตระหนักและเห็นความสำคัญของการประเมินผลการเรียนรู้ที่ต้องทำควบคู่ไปกับกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สอดคล้องกับ กรณิศการ(2544) ที่กล่าวว่า การวัดผลการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายสำคัญของการวัดผลการเรียนรู้ คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการเจตคติอันเป็นผลเนื่องจากการจัดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการวัดผลการเรียนรู้ จึงต้องใช้วิธีที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างในภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ ด้านเจตคติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างมี

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสนใจในการดำเนินงานในกิจกรรมมากกว่าการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมๆ ทำให้นักศึกษามีความสามารถในการคิดในรูปแบบต่างๆอย่างหลากหลายและได้เรียนรู้แนวคิดใหม่ๆ จากความคิดของเพื่อนนักศึกษาในกลุ่มอื่นๆช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองกว้างขึ้น โดยการระดมสมองและการอภิปรายกลุ่มตามเงื่อนไขโดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดของกันและกัน ให้อิสระทางความคิดตามหลักการและเหตุผล ส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างเมื่อผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เต็มไปด้วยความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดเวลาซึ่งต่างจากการเรียนรู้ที่เกิดจากการบังคับจะทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะทำให้กระบวนการทางความคิดของผู้เรียนหยุดชะงัก สอดคล้องกับ ศิริระ สัตยไพศาล(2556) พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05โดยแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่มส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาดีขึ้นและมีเจตคติและความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ โดยการอภิปรายกลุ่มอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างไปใช้ ควรศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละระดับและนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างไปใช้ ผู้สอนควรศึกษาทำความเข้าใจแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน และควรมีการวิจัยขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ในสถานศึกษาอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษา กับผู้สอนให้ครอบคลุมทุกมหาวิทยาลัยราชภัฏ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ต่อยอดจากการวิจัยครั้งนี้

2.2 ควรสังเคราะห์ความสามารถในการจัดการเรียนรู้การสัมมนาการบริหารการศึกษาตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา แล้วนำมาเป็นกรอบสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน อาจมีองค์ประกอบที่แตกต่างไปจากความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้กว้างขวางและเหมาะสมกับบริบทแต่ละสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). **แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พิชญ์ พงศ์ศรี. (2553). **การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ต้นแก้ว.
- ทิตินา แชมมณี. (2555). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริระ สัตยไพศาล. **ผลการใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่มย่อยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชา IMG462 สัมมนาการจัดการอุตสาหกรรม สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนกับผลการเรียนรู้
ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการ
พยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
สวรรคร์ประชารักษ์ นครสวรรคร์: The relationship between satisfaction
towards teaching-learning process and the Learning outcomes
under Thai Qualifications Framework for Higher Education
(TQF:HEd) in Maternal and Newborn Nursing and Midwifery
Practicum I, College of Nursing, Sawanpracharuk Nakhonsawan

รพีพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ * ชุติมา บุรณธนิต ** ปิ่นแก้ว โชติอำนวนัย***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยายมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 2) ผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 กับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรคร์ประชารักษ์ นครสวรรคร์ จำนวน 129 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน และ 3) แบบสอบถามผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า 1. ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10, S.D.=.69$)

* พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรคร์ประชารักษ์ นครสวรรคร์

** พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรคร์ประชารักษ์ นครสวรรคร์

*** พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรคร์ประชารักษ์ นครสวรรคร์

2. ผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12, S.D.=.63$) 3. ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.496$)

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ ผลการเรียนรู้ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

Abstract

This research is a descriptive research. The objectives of this study were to study 1) satisfaction towards teaching-learning process 2) learning outcome under Thai Qualifications Framework for Higher Education (TQF:HEd) in maternal and newborn nursing and midwifery practicum I and 3) investigate the relationship between satisfaction towards teaching-learning process and learning outcome under Thai Qualifications Framework for Higher Education. The samples were 129 of third year nursing students. Data were collected by questionnaire which consisted of 1) personal data 2) satisfaction towards teaching-learning process and 3) Learning outcome under Thai Qualifications Framework for Higher Education (TQF:HEd) . We analyzed data with frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Pearson's Product Moment Correlation.

The results of the study shown that: 1. Satisfaction towards teaching-learning process was at high level ($\bar{X}=4.10, S.D.=0.69$) 2. The learning outcome under Thai Qualifications Framework for Higher Education in maternal and newborn nursing and midwifery practicum I was at high level. ($\bar{X}=4.12, S.D.=0.63$) 3. The relationship between satisfaction towards teaching-learning process and learning outcome under Thai Qualifications Framework for Higher Education were correlated significantly at 0.05 ($r=.496$)

Keywords : Satisfaction, Learning outcome, Thailand Quality Framework

บทนำ

คุณภาพบัณฑิตเป็นหนึ่งในมาตรฐานหลักตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะบัณฑิตในระดับอุดมศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อ การดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมี

ความสุขทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 123 ตอนที่ 105 ง , หน้า 5) นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาทางการพยาบาลต้องมีการพัฒนาบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา โดยใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2552 ที่ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะการปฏิบัติทางด้านวิชาชีพ (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2552, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนพิเศษ 3 ง (ลงวันที่ 11 มกราคม 2553, หน้า 43) ซึ่งมาตรฐานทั้ง 6 ด้านนี้เป็นหนึ่งในตัวบ่งชี้ที่ 19 ใน การตรวจเพื่อรับรอง สถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ของสภาการพยาบาล (สภาการพยาบาล, 2556: 31) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการผลิตบัณฑิตพยาบาลเมื่อสำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาทางการพยาบาล แล้วจะเป็นผู้มีผลการเรียนรู้ และมีคุณภาพเป็นไป ตามมาตรฐานที่สภาการพยาบาลและคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนดไว้

สาขาวิชาการพยาบาลสุติศาสตร์ รับผิดชอบจัดการเรียนการสอนวิชาการพยาบาล มารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล มารดาทารกและการผดุงครรภ์ 1 จัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ได้จัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการเตรียมความพร้อมก่อนขึ้นฝึกภาคปฏิบัติ เตรียมแหล่งฝึก การวัดและการประเมินผล ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์รายวิชา รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติระดับ รายวิชาทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบรายวิชาจึงต้องการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนในวิชา ดังกล่าวว่าจะสามารถทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ตามที่กำหนดไว้หรือไม่โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาตามการรับรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อนำ ผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในพัฒนาการจัดการเรียนการสอนปีการศึกษาต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาลต่อวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1

2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของนักศึกษาพยาบาลในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาพยาบาลในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1

วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์นครสวรรค์ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 135 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาได้แก่อายุ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรสของบิดา มารดา และรายได้ครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามของวิทยาลัยฯ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ เป็นแบบสอบถามประเมินค่า 5 ระดับตั้งแต่มากที่สุดถึง น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากผลการเรียนรู้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วย 6 ด้านได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรมจำนวน 6 ข้อ ด้านความรู้จำนวน 4 ข้อ ด้านทักษะทางปัญญาจำนวน 4 ข้อ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบจำนวน 3 ข้อ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจำนวน 4 ข้อ และด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพจำนวน 4 ข้อ เป็นแบบสอบถามประเมินค่า 5 ระดับตั้งแต่มากที่สุดถึง น้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปหาความตรงในเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นอาจารย์พยาบาลจำนวน 3 ท่าน มีการปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และไปและนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามและ

คำนวณมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.77, และ 0.84 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้อ่านเอกสารการยินยอมตน ถ้ากลุ่มตัวอย่างยินยอมและให้ความร่วมมือในการทำวิจัย ให้กลุ่มตัวอย่างเซ็นชื่อยินยอมตนเข้าร่วมงานวิจัยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลหลังเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอน จากนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 135 คนได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 129 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 95.56

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ
2. ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 และผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 กับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient)

ผลการศึกษา

1. ผลการวิจัยพบว่าระดับการศึกษาของบิดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับปวช./ปวส. คิดเป็นร้อยละ คิดเป็นร้อยละ 34.1 ระดับการศึกษาของมารดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับปวช./ปวส. คิดเป็นร้อยละ คิดเป็นร้อยละ 51.2 สถานภาพสมรสของบิดามารดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ด้วยกันคิดเป็นร้อยละ 32.9 บิดามารดามีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 30,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 25.6

2. คะแนนความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิด และการผดุงครรภ์ 1 มีค่าคะแนนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10, S.D.=.69$) พบว่าข้อที่มีค่าคะแนนสูงสุดได้แก่การฝึกภาคปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา ($\bar{X}=4.20, S.D.=.68$) รองลงมาได้แก่ นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ ($\bar{X}=4.16, S.D.=.67$) และข้อที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุดได้แก่ จำนวนประสบการณ์ หรืองานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสม ($\bar{X}=4.01, S.D.=.67$) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจในการจัดการ

เรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและ

การผดุงครรภ์ 1

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. เอกสารหรือคู่มือการฝึกภาคปฏิบัติ ชี้แจงรายละเอียดได้ชัดเจน	4.08	0.66	มาก
2. การจัดปฐมนิเทศก่อนฝึกภาคปฏิบัติมีความเหมาะสม	4.05	0.67	มาก
3. จำนวนประสบการณ์ หรืองานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสม	4.01	0.67	มาก
4. จำนวนนักศึกษาที่ฝึกภาคปฏิบัติในแต่ละแหล่งฝึกเหมาะสม	4.11	0.72	มาก
5. จำนวนอาจารย์นิเทศในแต่ละแหล่งฝึกเพียงพอกับจำนวนนักศึกษา	4.07	0.70	มาก
6. ความเหมาะสมของระยะเวลาการฝึกภาคปฏิบัติ	4.10	0.73	มาก
7. การจัดการฝึกภาคปฏิบัติสอดคล้องกับวัตถุประสงค์รายวิชา	4.08	0.70	มาก
8. มีการจัดการเรียนการสอนในการฝึกภาคปฏิบัติที่หลากหลาย	4.08	0.74	มาก
9. นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้	4.16	0.67	มาก
10. นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงตามวัตถุประสงค์	4.12	0.67	มาก
11. การฝึกภาคปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา	4.20	.68	มาก
12. มีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.10	.70	มาก
โดยรวม	4.10	.69	มาก

3. ผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12, S.D.=.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าคะแนนสูงสุดได้แก่ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\bar{X}=4.35, S.D.=.31$) รองลงมาได้แก่ด้านด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ. ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}=4.19, S.D.=.46, 4.19, S.D.=.44$ ตามลำดับ) และด้านที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุดได้แก่ด้านทักษะทางปัญญา ($\bar{X}=4.02, S.D.=.44$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 จำแนกตามรายด้านและโดยรวม

ผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม	4.19	.44	มาก
2. ด้านความรู้	4.08	.55	มาก
3. ด้านทักษะทางปัญญา	4.02	.44	มาก
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ	4.35	.31	มากที่สุด
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ.	4.19	.46	มาก
6. ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ	4.17	.44	มาก
โดยรวม	4.12	.63	มาก

4. ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.44$) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนกับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1

ตัวแปร	r	p-value
ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนกับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1	0.44	<0.05

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานการวิจัยดังนี้

1. ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 มีค่าคะแนนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10, S.D.=.69$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของเจียงคำ กังวลและนิตยา สุขแสน (2557) ที่พบว่าความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศชั้นปีที่ 3 ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา-ทารกและการผดุงครรภ์ 2 อยู่ในระดับมาก ($X = 4.22, S.D. = 0.35$) เมื่อพิจารณาเป็น

รายข้อพบว่าข้อที่มีค่าคะแนนสูงสุดได้แก่การฝึกภาคปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา ($\bar{X}=4.20, S.D.=.68$) รองลงมาได้แก่ นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ ($\bar{X}=4.16, S.D.=.67$) และข้อที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุดได้แก่ จำนวนประสบการณ์ หรืองานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสม ($\bar{X}=4.01, S.D.=.67$) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา-ทารกและการผดุงครรภ์ 1 มีการจัดการเรียนการสอนโดยมีการเตรียมความพร้อมซึ่งมีกิจกรรมที่ประกอบด้วยปฐมนิเทศรายวิชาพร้อมคู่มือการฝึกภาคปฏิบัติ การประเมินความรู้ก่อนขึ้นฝึกสาธิต สาธิตย้อนกลับการตรวจครรภ์ การทำคลอดกับหุ่นเสมือนจริง และทบทวนความรู้ มีการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้ดูแลผู้รับบริการ มีการประชุมปรึกษาหารือก่อนและหลังการปฏิบัติงานโดยมุ่งให้มีการนำความรู้มาอธิบายเกี่ยวกับการดูแลมารดาและทารก การประชุมปรึกษาปัญหาทางการพยาบาล มีการมอบหมายการทำงานกลุ่มจัดทำรายงานกรณีศึกษา และมีอาจารย์สอนภาคปฏิบัติอย่างใกล้ชิด ให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อส่งเสริมการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

2. ผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12, S.D.=.63$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของเจียงคำ กังวลและนิตยา สุขแสน (2557) ที่พบว่าผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของนักเรียนพยาบาลในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 2 อยู่ใน ระดับดี ($\bar{X}=3.84, S.D.=.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าคะแนนสูงสุดได้แก่ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ($\bar{X}=4.35, S.D.=.31$) รองลงมา ได้แก่ด้านด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ. ด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X}=4.19, S.D.=.46$, 4.19, S.D.=.44 ตามลำดับ) และด้านที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุดได้แก่ ด้านทักษะทางปัญญา ($\bar{X}=4.02, S.D.=.44$) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ในการประสบการณ์การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติที่ส่งเสริมให้ทำงานเป็นทีมและการแสดงออกของภาวะผู้นำที่หลากหลาย สถานการณ์จริงในคลินิก จัดให้นักศึกษาได้ฝึกภาคปฏิบัติในภาคบ่าย และดึก ซึ่งมีโอกาสได้เรียนรู้ ทำงานร่วมกับพยาบาลที่เลี้ยงในแหล่งฝึกทำให้นักศึกษาประเมินทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านทักษะทางปัญญาที่มีระดับคะแนนต่ำสุดซึ่งมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สามารถหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ถึงแม้ว่าการเรียนการสอนได้พัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเข้ามาสอดแทรกในการพยาบาลแล้วแต่ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกรวมถึงการนำวิธีการและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ วิจัยและการนำนวัตกรรมมาแก้ไขปัญหาเข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3. ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.44$) สอดคล้องกับผลการวิจัยของเจียงคำ กังวลและนิตยา สุขแสน (2557) ที่พบว่าความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนกับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของนักเรียนพยาบาลชั้นปีที่ 3 ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 2 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.31$) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากทำให้ผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดาทารกแรกเกิดและการผดุงครรภ์ 1 อยู่ในระดับมากด้วย ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการฝึกปฏิบัติ การบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติ และการจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มีค่าคะแนนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10, S.D.=.69$) แสดงว่านักศึกษามีความรู้สึที่ดีหรือความคิดที่ดีเป็นไปตามคาดหวัง โดยได้รับการจูงใจในทั้งในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในการดำเนินการเรียนการสอนทำให้นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีความสนใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้นักศึกษาเกิดผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนควรมีการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และหลักฐานเชิงประจักษ์เข้ามาในการพยาบาลโดยการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อผลการเรียนรู้ตามกรอบคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

บรรณานุกรม

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 123 ตอนที่ 105 ง

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2552, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่พิเศษ 3 ง (ลงวันที่ 11 มกราคม 2553 , หน้า 43).

สภาการพยาบาล. (2556). **คู่มือการรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์**. กรุงเทพมหานคร: จุฑาทอง.

เจียงคำ กังวลและนิตยา สุขแสน. “ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนกับผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของนักเรียนพยาบาลทหารอากาศ ชั้นปีที่ 3 ในวิชาปฏิบัติการพยาบาลมารดา – ทารกและการผดุงครรภ์ 2”, **วารสารพยาบาลตำรวจ**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2547).

กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภค
ในจังหวัดสมุทรปราการ
Internet Shopping Decision Making of Consumers
In Samutprakan Province

อธิพงษ์ คิตติ

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตอย่างไร ศึกษาผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตต่างกันหรือไม่ และศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตหรือไม่อย่างไร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนาและใช้เทคนิคการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติอนุมานในการทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบหาค่า ค่าสถิติ Chi-Square และ F-test (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน จากผลการทดสอบพบว่าผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกันในทุกด้าน ทั้งการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกหลังการซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกหลังการซื้อแตกต่างกันไปตามลักษณะลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภค และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ

คำสำคัญ : กระบวนการ, ตัดสินใจ, ซื้อสินค้า, อินเทอร์เน็ต, จังหวัดสมุทรปราการ

Abstract

The objectives of this research were to find out the process of internet shopping decision making of consumers in Samutprakan province, the different personalities of consumers in Samutprakan province involved to the different process of internet shopping decision making and the factors of marketing mix for electronic commerce affected to the process of internet shopping decision making. This research was the quantitative research using the method of description and survey research techniques. The needed instrument for gathering data from the sample was in form of 400 sets of questionnaire. The descriptive statistics were frequency, percentage, mean and standard deviation and using the inferential statistics for testing hypothesis by searching the statistics of Chi – Square and F-test (One-way ANOVA) at the statistical significance level 0.05

The results revealed that the process of internet shopping decision making of consumers in Samutprakan province were different in all aspects including to the aspect of problem perception, information searching, alternative assessment, purchasing decision and feeling after purchasing that accorded to the researching hypothesis. In addition, the aspect of problem perception, information searching, alternative assessment, purchasing decision and feeling after purchasing of the consumers in Samutprakan province having the process of internet shopping decision making were different depending on the personalities of consumers and the factors of marketing mix for electronic commerce affected to the process of internet shopping decision making of consumers in Samutprakan province.

Keywords: Process, Decision making, Goods purchasing, Internet, Samutprakan province

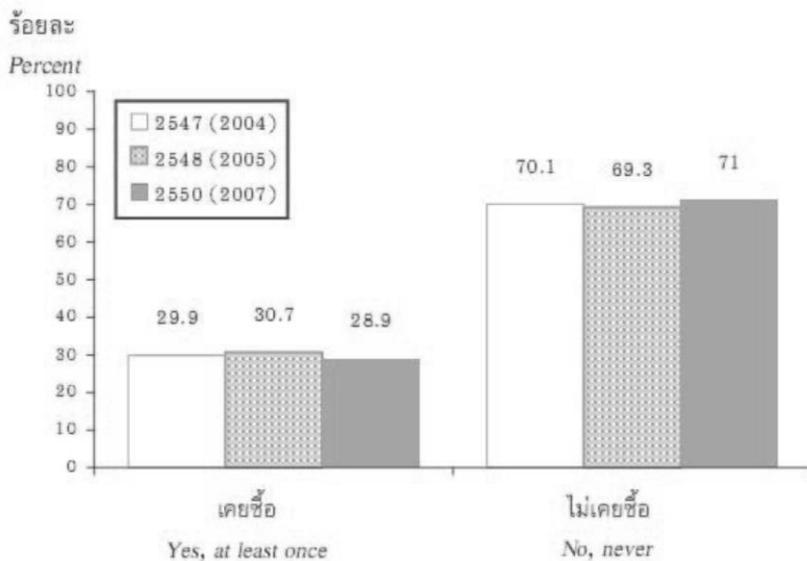
บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ที่มีการพัฒนากันอย่างหลากหลาย เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการใช้งานครอบคลุมพื้นที่และมีจำนวนคนใช้งานมากที่สุด รวมทั้งมีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดคือ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่าอินเทอร์เน็ต ในโลกของอินเทอร์เน็ตนั้น การใช้งานเว็บ

ไซด์หรือเรียกสั้น ๆ ว่า เว็บ นับว่าได้รับความนิยมมากที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่า เว็บเป็นผู้ปลุก กระแสการใช้งานอินเทอร์เน็ตให้ขยายตัวจากกลุ่มผู้ใช้งานทางด้านคอมพิวเตอร์ไปสู่กลุ่ม ผู้ใช้งานอื่น ๆ ในทุกสาขาอาชีพ เว็บจึงกลายเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับ วงการธุรกิจการค้า และยังเป็นตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-Commerce (Electronic Commerce) ขนาดใหญ่ที่มีธุรกิจเกือบทุกประเภทเข้ามามีส่วนร่วม มีการทำการตลาด การ โฆษณา การซื้อขาย และแม้แต่การชำระเงินซึ่งก็สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว โดยแลกเปลี่ยน ข้อมูลผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่า EDI (Electronic Data Interchange) การที่มี เทคโนโลยีที่ทำให้เกิดความสะดวกรวดสบายในการเลือกซื้อสินค้าทั้งยังดำเนินการได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่ว่าคุณจะอยู่ที่มุมไหนในโลกก็สามารถค้นหาข้อมูลและซื้อสินค้าได้

บริษัทหลายแห่งให้ความสำคัญกับการลงทุนและแข่งขันในตลาดที่อาศัยการให้ข้อมูล แก่ลูกค้าเป็นหลัก โดยสื่อผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น นอกจากเป็นการลดต้นทุนให้แก่บริษัท แล้วยังส่งผลดีให้แก่ผู้บริโภคอีกด้วย เพราะเมื่อมีการแข่งขันสูงขึ้นผู้บริโภคจะสามารถมีโอกาส เลือกใช้ของดีราคาถูกมากขึ้น ข้อมูลของลูกค้าที่ได้จากอินเทอร์เน็ตนั้นถือว่าเป็นข้อมูลทาง เศรษฐกิจที่สำคัญเลยทีเดียว Phillip Kotler จากโรงเรียนบริหารธุรกิจ Kellogg ได้กล่าวไว้ว่า “ภายในปี ค.ศ. 2005 ผู้บริโภคจะสามารถซื้อสินค้าเกือบทั้งหมดที่มีอยู่ในขณะนี้ได้โดยการ ซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต โดยการที่ลูกค้าเข้าไปเลือกรูปภาพของสินค้าที่ต้องการจะซื้อ ดู รายละเอียดของส่วนประกอบและคุณสมบัติอื่น ๆ ของสินค้า จากนั้นเมื่อเปรียบเทียบผู้ขายที่ให้ ราคาดีที่สุดหรือมีเงื่อนไขการบริการหรือการชำระเงินดีที่สุดจนเป็นที่พอใจแล้ว ก็สามารถสั่งซื้อ และชำระเงินผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้เลย การเลือกดูสินค้าบนแผ่นกระดาษก็จะค่อย ๆ หายไป ในที่สุด ส่วนผู้ค้าปลีกที่ขายสินค้าหน้าร้านก็จะมีผู้คนมาจับจ่ายลดน้อยลง” (ทักษ์ศิล ฉัตรแก้ว. บรรณาธิการบริหาร. ม.ป.ป. : 39-40) แต่จากรายงานผลสำรวจจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2550 โดยศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ในช่วง เดือนมิถุนายน-กรกฎาคม 2550 พบว่าผู้บริโภคในประเทศยังไม่นิยมการซื้อสินค้าทาง อินเทอร์เน็ตมากนัก จากการสำรวจประสบการณ์ในการซื้อสินค้าบนอินเทอร์เน็ต ผู้ที่เคยซื้อ สินค้าบนอินเทอร์เน็ตมีเพียงร้อยละ 28.90 และลดลงจากปี 2548 ร้อยละ 1.80 ซึ่งเมื่อเทียบกับประโยชน์ของตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ถือว่ายังไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร

แผนภูมิที่ 1 แสดงประสบการณ์การซื้อสินค้าบนอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในประเทศ

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาว่าผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการว่ามีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตอย่างไร โดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ปรับปรุงและกำหนดกลยุทธ์ในระบบตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัด สมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ ผู้ที่ใช้อินเทอร์เน็ตในจังหวัดสมุทรปราการซึ่งไม่ทราบตัวเลขที่แน่นอน จากข้อมูลสถิติและจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย พบว่าในปี

พ.ศ.2559 ช่วงไตรมาส 1 มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งสิ้น 38,000,000คน (We are social.Singapore. 2016) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ซึ่งจะได้ขนาดตัวอย่างอย่างต่ำโดยให้ความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% หรือยอมให้มีค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Close-Ended Questions) ที่มีลักษณะเป็นแบบ Check List ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ที่มีลักษณะเป็น มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์
2. ด้านราคา
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย
4. ด้านการส่งเสริมการขาย

โดยเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2535, หน้า 99) โดยกำหนดค่าปัจจัยตามระดับความสำคัญ ดังนี้

ระดับความสำคัญมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน
ระดับความสำคัญมาก	มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน
ระดับความสำคัญปานกลาง	มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน
ระดับความสำคัญน้อย	มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน
ระดับความสำคัญน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีลักษณะเป็นแบบ Check List โดยจะมีตัวเลือกคำตอบหลายคำตอบ แต่ให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว (Multiple Choice Single-Response Scale) และคำถามแบบปลายเปิด (Opened end) แบ่งเป็นคำถามในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การรับรู้ปัญหา
2. การแสวงหาข้อมูล
3. การประเมินทางเลือก
4. การตัดสินใจซื้อ

5. ความรู้สึกหลังการซื้อ

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

จากผลการวิจัยการให้ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่างที่มีการแจกแจงรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.04 และส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ ข้อคุณสมบัติของสินค้า มีค่าเฉลี่ย 4.22 ข้อรูปแบบของสินค้า มีค่าเฉลี่ย 4.08 ข้อสินค้ามีให้เลือกหลากหลาย มีค่าเฉลี่ย 3.99 และข้อความมีชื่อเสียงของตราสินค้า มีค่าเฉลี่ย 3.86 ตามลำดับ

ปัจจัยด้านราคา

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านราคาอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.87 และส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ ข้อมีการแสดงราคาอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 4.18 ข้อการจ่ายชำระเงินมีความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 3.94 ข้อราคาต่ำกว่าเมื่อเทียบจากการซื้อภายนอก มีค่าเฉลี่ย 3.88 ตามลำดับ นอกจากนี้อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อสามารถต่อรองราคาได้ มีค่าเฉลี่ย 3.47

ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.96 และส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ ข้อความสะดวกในการเข้าถึงร้านค้าผ่านทาง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.03 ข้อเว็บไซต์มีความน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ย 4.00 ข้อการตกแต่งหน้าร้านน่าสนใจมีรูปภาพ และรายละเอียดสินค้าชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 3.90 ข้อผู้ซื้อสามารถติดต่อผ่านผู้ขายได้โดยตรง มีค่าเฉลี่ย 3.90 ตามลำดับ

ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านการส่งเสริมการขายอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.78 และส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ ข้อมีระยะเวลาการ

รับประกันสินค้า มีค่าเฉลี่ย 4.00 ข้อมีบริการรับคืน หรือเปลี่ยนสินค้า มีค่าเฉลี่ย 3.88 ข้อมีราคาพิเศษเมื่อซื้อสินค้าตามเงื่อนไขที่กำหนด มีค่าเฉลี่ย 3.77 ตามลำดับ นอกจากนี้อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อมีการให้ของแถมมีค่าเฉลี่ย 3.46

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตจากผลการวิจัยกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่าง มีการแจกแจงรายละเอียดดังนี้

ด้านการรับรู้ปัญหา

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ปัญหาในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตในส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ เรื่องของสินค้าไม่มีจำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไปมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 38.00 เรื่องไม่มีเวลาเดินทางไปเลือกซื้อสินค้าตามร้านค้า มีจำนวน คิดเป็นร้อยละ 34.00 และเรื่องราคาสินค้าต่ำกว่าการซื้อตามท้องตลาดทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 28.00 ตามลำดับ

ด้านการแสวงหาข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการแสวงหาข้อมูลในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตในส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ ตามแหล่งบุคคล จากเพื่อน/ครอบครัวหรือคนรู้จักมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.00 แหล่งทดลอง จากผู้ที่เคยซื้อและใช้สินค้ามาก่อน คิดเป็นร้อยละ 27.75 และแหล่งชุมชน จากหนังสือพิมพ์/สถาบันคุ้มครองผู้บริโภคหรือหน่วยงานต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 24.25 ตามลำดับ

ด้านการประเมินทางเลือก

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการประเมินทางเลือกในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตในส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ เปรียบเทียบคุณภาพสินค้าจากข้อมูลที่ได้ตามแหล่งข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 48.50 เปรียบเทียบด้านราคา คิดเป็นร้อยละ 40.25 และเปรียบเทียบด้านการส่งเสริมการขาย คิดเป็นร้อยละ 11.25 ตามลำดับ

ด้านการตัดสินใจซื้อ

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการตัดสินใจซื้อในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตในส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านราคาสมเหตุสมผลมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.75 ด้านคุณภาพสินค้าเป็นที่พอใจ คิดเป็นร้อยละ 44.00 และด้านการส่งเสริมการขายน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 11.25 ตามลำดับ

ด้านความรู้สึกหลังการซื้อ

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความรู้สึกหลังการซื้อในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตในส่วนของรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย คือ รู้สึกพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.00 และรู้สึกไม่พอใจ คิดเป็นร้อยละ 11.00 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตในเรื่องของการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกหลังการซื้อแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน พบว่า

ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตไม่แตกต่างกัน

แต่ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษาแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน ดังนี้

ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีเพศแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการแสวงหาข้อมูลแตกต่างกัน

ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีอายุแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการแสวงหาข้อมูลแตกต่างกัน

ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีอาชีพแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกหลังการซื้อแตกต่างกัน

ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการรับรู้ปัญหาแตกต่างกัน

ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการประเมินทางเลือกแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านราคาส่งผลต่อการรับรู้ปัญหาและการตัดสินใจซื้อ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อการประเมินทางเลือกและการตัดสินใจซื้อ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านการส่งเสริมการขายส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

แต่มีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่ส่งผลต่อกระบวนการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านผลิตภัณฑ์ไม่ส่งผลต่อกระบวนการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตในทุกด้าน

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านราคาไม่ส่งผลต่อการแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือกและความรู้สึกหลังการซื้อ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไม่ส่งผลต่อการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูลและความรู้สึกหลังการซื้อ

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านการส่งเสริมการขายไม่ส่งผลต่อการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือกและความรู้สึกหลังการซื้อ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่เคยซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตที่มีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน จากผลการทดสอบพบว่าผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกันในทุกด้าน ทั้งการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกหลังการซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมกรรมการซื้อของ Schiffman and Kanuk (1996) ที่กล่าวถึง กระบวนการของพฤติกรรมกรรมการซื้อ ดังนี้

1. การรับรู้ความต้องการ (Existence of the need) คือหากผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าและได้รับการกระตุ้นทั้งภายในและภายนอก โดยอาศัยการเรียนรู้และประสบการณ์ในอดีตที่ดี จะทำให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมกรรมการซื้อเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นแตกต่างกันไป

2. การค้นหาข้อมูลเพื่อสนองความต้องการ (Consumer Information Processing) คือถ้าผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าแล้วทราบว่า การซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตสามารถตอบสนองความต้องการและมีความคุ้มค่ามากที่สุด ผู้บริโภคก็จะทำการตอบสนองมากเท่านั้น

3. พฤติกรรมการประเมิน (Evaluation) คือการที่ผู้บริโภคมีการรับรู้ว่าการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตได้รับสินค้าที่มีคุณภาพ ราคาถูก และมีการส่งเสริมการขายเป็นที่พอใจ เมื่อผู้บริโภคประเมินข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้แล้วจะทำให้เกิดพฤติกรรมกรรมการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

4. การตัดสินใจซื้อ (Purchase) คือเมื่อผ่านการประเมินผลแล้วจะช่วยให้ผู้บริโภคกำหนดความพอใจในช่องทางการซื้อสินค้าที่เป็นทางเลือก ผู้บริโภคจึงตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

5. ความรู้สึกหลังการซื้อ (Postpurchase Evaluation) คือหลังจากการที่ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตและทดลองใช้สินค้าแล้ว จะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความพอใจหรือไม่พอใจในสินค้าที่ซื้อผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้มีโอกาสกลับมาซื้อซ้ำอีกหรือบอกต่อผู้อื่นเกี่ยวกับการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

จากการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตแตกต่างกัน จากผลการทดสอบ พบว่าผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการที่มีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการรับรู้ปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และความรู้สึกหลังการซื้อแตกต่างกันไปตามลักษณะลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ได้แก่

เพศ อายุ และอาชีพที่แตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการแสวงหาข้อมูลแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เนื่องจากเพศ อายุและอาชีพที่แตกต่างกัน จะมีกระบวนการทางความคิด ประสบการณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับและสภาพแวดล้อมในการรับข้อมูลแตกต่างกัน

อาชีพแตกต่างกัน มีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เนื่องจากอาชีพของแต่ละบุคคลจะนำไปสู่ความจำเป็นและความต้องการสินค้าที่แตกต่างกัน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการรับรู้ปัญหาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เนื่องจากโอกาสทางเศรษฐกิจหรือรายได้ ซึ่งมีผลต่ออำนาจการซื้อและทัศนคติเกี่ยวกับการจ่ายเงิน

ระดับการศึกษาแตกต่างกันมีกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตด้านการประเมินทางเลือกแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เนื่องจากระดับการศึกษาจะทำให้บุคคลมีวิจารณญาณในการเลือกทางที่เหมาะสมและมีความคุ้มค่าในการซื้อมากที่สุด

จากการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อกระบวนการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ จากผลการทดสอบพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรม การซื้อของ Schiffman and Kanuk (1996) ดังต่อไปนี้

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านราคาส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคด้านการรับรู้ปัญหาและการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรม การ

ชื่อของผู้บริโภค คือหากผู้บริโภคมีความต้องการสินค้า ผู้บริโภคจะทำการพิจารณาด้านราคาว่ามีความเหมาะสมกับสินค้าและคุ้มค่ามากน้อยแค่ไหนกับราคาที่จ่ายไป ซึ่งผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสินค้ามีการแสดงราคาอย่างชัดเจน ราคาต่ำกว่าเมื่อเทียบจากการซื้อภายนอกสามารถต่อรองราคาได้ และการจ่ายชำระเงินมีความปลอดภัย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคด้านการประเมินทางเลือกและการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมกรรมการซื้อของผู้บริโภค คือหากผู้บริโภคประเมินข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งผู้บริโภคให้ความสำคัญกับที่มีความสะดวกในการเข้าถึงร้าน ค้นหาง่าย เว็บไซต์มีความน่าเชื่อถือการตกแต่งหน้าร้านน่าสนใจมีรูปภาพ รายละเอียดสินค้าชัดเจน และผู้ซื้อสามารถติดต่อผ่านผู้ขายได้โดยตรง สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้านการส่งเสริมการขายส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคด้านการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมกรรมการซื้อของผู้บริโภค คือหากผู้บริโภคทำการประเมินผลในการส่งเสริมการขายแล้วจะช่วยให้ผู้บริโภคกำหนดความพอใจในการซื้อสินค้าที่เป็นทางเลือกได้ ซึ่งผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีระยะเวลาการรับประกัน มีบริการเปลี่ยนหรือรับคืน มีราคาพิเศษเมื่อซื้อสินค้าตามเงื่อนไขที่กำหนด และมีการให้ของแถม สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดของการขายสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต โดยนำกระบวนการตัดสินใจประยุกต์เข้ากับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงที่สุดในการวางกลยุทธ์

1. การใช้กลยุทธ์ทางด้านราคาเพื่อเพิ่มยอดขายและเรียกร้องความสนใจกับผู้บริโภค ซึ่งภายในหน้าเว็บไซต์ที่ขายสินค้าควรมีการแสดงราคาอย่างชัดเจน ราคาควรต่ำกว่าเมื่อเทียบจากการซื้อภายนอก และสามารถต่อรองราคาได้ โดยอาจกำหนดแนวทางการตั้งราคา เช่น ใช้กลยุทธ์ราคาชุด (Product Set Pricing) เป็นการนำเอาสินค้าแบบเดียวกันหรือต่างชนิดกันมากกว่า 1 ชิ้น มารวมขายเป็นชุดโดยตั้งราคารวมของชุดให้ต่ำกว่าราคาขายปกติของสินค้าแต่ละชิ้นที่นำมารวมกันเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าในจำนวนที่มากขึ้น

2. การจัดทำหน้าเว็บไซต์ในการเสนอขายสินค้าให้มีความสะดวกในการเข้าถึงร้านค้า ค้นหา และการตกแต่งหน้าร้านให้น่าสนใจมีรูปภาพ รายละเอียดสินค้าชัดเจนจะทำให้ผู้บริโภคมีความสนใจมากขึ้นเปลี่ยนจากผู้เยี่ยมชมเว็บไซต์เป็นลูกค้าเพื่อซื้อสินค้าได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น ควรมีข้อมูลที่เน้นไปเฉพาะสิ่งที่ต้องการนำเสนอ เช่น การสร้างหัวข้อที่น่าสนใจ การใช้ข้อความกระตุ้น ได้แก่ ส่วน ลดพิเศษ ข้อความไม่ยาวจนเกินไป และมีแบบฟอร์มเพื่อให้กรอกสั่งซื้อเป็นการปิดการขายได้เลยทันที

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับประชากรที่อาศัยอยู่ในส่วนภูมิภาคเป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อทำการเปรียบเทียบกับประชากรอาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการในด้านกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอิสระเกี่ยวกับความปลอดภัยในการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตรวมทั้งปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ปัจจัยด้านวัฒนธรรม สังคมและจิตวิทยา ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภค

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ผู้บริโภคไม่ทำการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นแนวทางลดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำธุรกิจบนอินเทอร์เน็ต

บรรณานุกรม

- กานต์สุตา มาฆะศิริานนท์ และวีรวิธ มาฆะศิริานนท์. (2554). **วิธีเขียนแผนการตลาด**. กรุงเทพฯ: เอ็กชเปอร์เน็ท.
- กิตติ ภัคดีวิฒนะกุล และทวีศักดิ์ กาญจนสุวรรณ. (2547). **คัมภีร์การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์**. กรุงเทพฯ: เคทีพีคอมพ์แอนด์คอนซัลท์.
- โคชิเออร์, เดวิด. (2542). **เปิดโลกการค้าอิเล็กทรอนิกส์=E-commerce**. แปลโดย ฉันทวุฒิ พิษผล. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โปรวิชั่น.
- เจริญศักดิ์ รัตนวราห์ และวัชรพล เกษตรระชนม์. (2554). **ชี้ทางรวยด้วย E-Commerce ใครก็ทำได้**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น
- ฉัตรชัย อินทสังข์. (2554). “ตลาดเฉพาะกลุ่ม หนทางสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.” **วารสารปัญญาทัศน์** 2, 2 (มกราคม-มิถุนายน): 42-49.
- ชลทิพย์ บุญเสนา และสิริ คงศรีวิศาล. (2557). “ปัจจัยเหตุของความไว้วางใจแรกเริ่มก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี: วิธีวิทยาคิว.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร**.

- ชลลดา เจริญลาภ และสุวภัทร เกตสม. (2554). “การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทวีศักดิ์ กาญจนสุวรรณ. (2552). **การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์**. กรุงเทพฯ: เคทีพีคอมพิวเตอร์คอนซัลท์.เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น. (2558). **พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ e-commerce**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2559 เข้าถึงได้จาก <http://elearning.northcm.ac.th/it/lesson10-1.asp>
- ธงชัย สันติวงษ์. (2549). **พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง.
- นันทพร พงษ์พรรณนากุล. (2557). “การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อสินค้าเบเกอรี่ผ่านร้านค้าออนไลน์.” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปณิดา มีจินดา และศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2554). **กลยุทธ์การตลาดและการวางแผน**. กรุงเทพฯ:diamond in business world
- ประภาพร จาชาตี. (2553). “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์นมผงดัดแปลงสำหรับทารกของมารดาที่เลี้ยงดูบุตรในอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี.”วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปริญญ์ ลักขิตานนท์. (2544). **การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- ปิยนุช ไชยฤกษ์. (2552). **สร้างธุรกิจออนไลน์ด้วย Joomla & Virtuemart**. กรุงเทพฯ: บริษัทอีเอ็กซ์พีมีเดีย
- ภาวูธ พงษ์วิทยากานู. (2550). **E-Commerce สูดยอดช่องทางรววย ทุนน้อย ทางการเงิน สร้างรายได้24 ชั่วโมง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พงษ์วรินทร์พิมพ์.
- ภาวูธ พงษ์วิทยากานู. (2557). **ผลการสำรวจการเติบโตของ E-Commerce ประเทศไทยปี 2556**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2559. เข้าถึงได้จาก <http://www.pawoot.com/Thailandecommerce-value-2013>
- ระพีพรรณ ศรีศรีณกุล. (2555). “พฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต (พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.” คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ล้วน สายยศ. (2543). **เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- วันดี รัตนกายแก้ว. (2554). “พฤติกรรมกรซื้อสินค้าในเครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุค : กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. เข้าถึงเมื่อ 12 สิงหาคม 2559 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2558). พฤติกรรมผู้บริโภค. เข้าถึงเมื่อ 12 สิงหาคม. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/พฤติกรรมผู้บริโภค>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2538). พฤติกรรมผู้บริโภค ฉบับพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: บริษัท วิสิตีพัฒนา จำกัด
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์จำกัด.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด.
- ศูนย์พัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. (2558). ความรู้เบื้องต้น e-commerce. เข้าถึงเมื่อ 12 สิงหาคม 2559 . เข้าถึงได้จาก <http://www.thaiecommerce.org/index.php?lay=show&ac=article&id=538636758>
- สมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย. (2558). เริ่มต้นหาเว็บไซต์ E-commerce. เข้าถึงเมื่อ 18 สิงหาคม 2559 . เข้าถึงได้จาก <http://www.thaiecommerce.org/index.php?lay=show&ac=article&id=538636822&Ntype=6>
- สิน พันธุ์พินิจ. (2547). เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สุพิทย์ กาญจนพันธุ์. (2550). ความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์. กรุงเทพฯ: เทคโนโลยีการศึกษาและพัฒนาสังคม.
- สุภาพร ชุ่มสกุล. (2554). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: บริษัท ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2543). พฤติกรรมผู้บริโภค. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- อาณัติ ลี้มัคเดช. (2546). **E-commerce เรียนรู้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ภาคทฤษฎีและปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท กลุ่มแอดวานซ์ รีเสิร์ช จำกัด
- Market Corporation of America. (1999). **GVU's ninth www user survey internetshopping summary**. Retrived October 20, 2015 , from <http://www.cc.gatech.edu>
- Ravi Agawal. (1998). **E-commerce's Value**. Forrester Research. Press release. Retrived October 20, 2015, from <http://www.forrester.com>
- Solomon. Michale R. (2002). **Consumer Behavior: buying, having and being**. 5th ed news jersey: Prantice Hall.

การพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง
ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

The Cultural Socialization Process Development of Temple
And Community in Lampang Province According
to Nakorn Lampang Ancient Scripture

อณิษฐา หาญภักดีนิยม* ธีระวัฒน์ แก้วลังกา** ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์***
Anitta Hanphakdeeniyom, Theerawat Kaewlangka, Silawat Chaiwong

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน
ในจังหวัดลำปาง ตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษา
กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง 2. เพื่อศึกษา
พัฒนาหลักปฏิบัติตามกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางตาม
หลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง 3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิง
วัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณกับการอยู่ร่วมกันของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง
ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ
(Qualitative method) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative method) ร่วมกัน เพื่อให้เกิด
ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำ
สอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้านจิตใจ เข้าร่วมกิจกรรม
รู้สึกภาคภูมิใจที่ในชุมชนมีสมบัติของบรรพบุรุษที่ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด และเป็นที่ยึดเหนี่ยว
ทางจิตใจ และเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ หลักธรรมในคัมภีร์โบราณ
ทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม ด้านสติปัญญาสามารถนำหลักธรรมในคัมภีร์โบราณไป
อบรมสั่งสอนคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏใน
คัมภีร์โบราณได้เป็นอย่างดี ตลอดจน ด้านพฤติกรรม หลักธรรมคำสอนสามารถปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

* นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ สมุทรปราการ

** อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

*** อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นคร

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามป่ง สามกวี และเรื่องธรรมดาสอนโลก สารสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตร การฟังธรรมเทศนาประกอบคำสอน การแบ่งกลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอตามความเข้าใจ และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้และรับเอาระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ของกลุ่มคนในสังคมมาพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะต่างๆ ตามที่สังคมยอมรับ ผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม (Agents of Socialization) คือตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นอิทธิพลและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

คำสำคัญ: การขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม, วัด, ชุมชน, คัมภีร์โบราณนครลำปาง

Abstract

Research report on the development of cultural refining processes of temples and communities in Lampang Province According to the doctrine in the ancient Lampang city The objectives are: 1. To study the process of cultural refinement according to the teachings in ancient Lampang 2. To study and develop the principles of cultural refinement of temples and communities in Lampang Province according to the teachings in ancient Lampang city 3. To analyze the development of cultural refinement processes according to the doctrines in ancient scriptures and the coexistence of temples and communities in Lamphun Province the Which is an action research that uses the qualitative method and Quantitative method together for more complete

From the research results found that From the study of cultural refinement process according to the doctrine in ancient Lampang city The opinions of participants in mental activities Participating in the activities, feel proud that in the community, there is a treasure of ancestors that allow generations to inherit. And is a mental anchor And believe in the doctrinal principles that appear in the ancient scriptures The principles of the ancient scriptures make you feel that you are valuable in society. Wisdom can bring the Dharma in the ancient scriptures to teach the family well. Can transfer the principles, teachings that appear in ancient scriptures as well as the behavior,

principles, teachings, can change the behavior of people in the community as well

As for the practice of cultural refinement that appears in the Thammasat story, the story of Sam Pung Sam Kiew and the ordinary story teaches the world. The essence of each content Analyze and link with Buddhism principles Various belief principles And gathered as a set of knowledge to spread to the villagers in the community to learn Through activities such as prayers, prayers Listening to sermons, teaching Grouping, brainstorming, exchange, learn Presentation based on understanding And summarizing the knowledge gained from the content in each subject Which is the process of making people learn and accept the rules, rules, behaviors and values Of people in society to develop themselves to have various features As society accepts Through agents of socialization, which are religious representatives, including temples and monks Which is considered to have an influence and is the psychological center of the people in the community

Keywords: The cultural Socialization process, temple, community, Nakorn Lampang ancient scripture

บทนำ

ศาสนาพุทธมีหลักธรรมที่จารึกไว้ในพระไตรปิฎกมานานหลังพุทธปรินิพพานเพียง 443 ปี แต่ด้วยกาลผ่านไปความคลาดเคลื่อนของคำสอนอาจจะเกิดขึ้นได้เพราะสมัยก่อนไม่มีเทคโนโลยีช่วยจดจำตรวจสอบ พระสงฆ์ก็สืบทอดทรงจำจารจารึกคัดลอกสืบทอดกันมาตามยุคตามสมัยจึงเกิดประวัติการทำสังคายนาพระไตรปิฎกสายเถรวาทนับตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 7 เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญในดินแดนล้านนาในราว พ.ศ. 2020 พระธัมมทินนมหาเถระเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าตาล (วัดรำเปิง) เห็นว่าพระไตรปิฎกผิดเพี้ยนคลาดเคลื่อนมาก มีความประสงค์ที่จะกระทำการชำระพระไตรปิฎกให้ถูกต้องจึงชักชวนพระสงฆ์ที่ฉลาดชำนาญในพระไตรปิฎกกว่า 100 รูป มาทำสังคายนาที่วัดมหาโพธารามมหาวิหาร (วัดเจ็ดยอด) พระเจ้าติโลกราชเป็นเจ้าภาพอุปถัมภ์การทำสังคายนาพระไตรปิฎกนับเป็นการสังคายนาครั้งที่ 8 ใช้เวลา 1 ปีจึงแล้วเสร็จ (สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ, 2556: 325-362)

เมื่อพระเจ้าติโลกราชให้พระสงฆ์ชำระพระไตรปิฎกบริสุทธิ์ดีแล้วก็ให้ทำการจารจารึกคัมภีร์เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา การจารึกคำสั่งสอนพระไตรปิฎกลงใบลานหรือพับสาถือว่าเป็นการสร้างบุญกุศลอย่างยิ่งไม่หย่อนกว่าการสร้างพระพุทธรูปตามค่านิยมโบราณที่กล่าวว่า “ อักขระตัวหนึ่งแทนพระพุทธรูปองค์ใดองค์หนึ่งๆ เพราะฉะนั้นผู้ที่เป็นนักปราชญ์พึงเขียน (คัดลอก) ไตรปิฎกเถิด เมื่อไตรปิฎกยังมีอยู่ก็เชื่อว่าพระตถาคตยังมีอยู่ถึง 84,000 พระองค์

อักษรก็ตีพระพุทธรูปก็ตีมีผลเท่ากันโดยแท้ เพราะฉะนั้นบัณฑิตพึงจารึกอักษรไว้ในสมุดหรือใบลาน ซึ่งถือว่าเป็นธรรมเจดีย์อักษรในพระไตรปิฎกมีประมาณ 28 โกฎีกับ 27 ตัว” พระธรรมคัมภีร์ใบลานจึงเป็นเอกสารที่ใช้จดจารคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ด้วยอานิสงส์นับประมาณมิได้จึงมีธรรมเนียมการสร้างคัมภีร์ใบลานถวายไว้มากมาย เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ก็ใช้เทศนาในพิธีต่างๆ เป็นวัจนธรรมและประเพณีแบบพุทธตลอดปี โดยเฉพาะชาวล้านนาที่มีประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งยึดโยงกับพระพุทธศาสนามาช้านาน (โครงการสารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 8 มิถุนายน ๒๕๖๐)

คัมภีร์ใบลานหรือหนังสือใบลาน ทำมาจากใบต้นลาน การบันทึกตัวอักษรลงในใบลานเรียกว่า จาร การทำใบลานเป็นผูก ต้องเจาะรูตรงกลางใบลาน ค่อนไปทางด้านซ้าย หรือจะเจาะรู 2 รู ให้ห่างจากปลายลาน ๒ ช่าง ประมาณ ช่างละ 1 คืบ แล้วร้อยด้วยด้ายที่พันเป็นเชือกเรียกว่า “สายสยอง” (บางท้องถิ่นเรียกว่า “สายสนอง”) เมื่อร้อยผูกรวมกันเรียกว่า คัมภีร์ใบลานหนึ่งผูก โดยทั่วไปคัมภีร์ 1 ผูกมักจะมีจำนวนใบลานประมาณ 24 แผ่น คัมภีร์ใบลานที่มีเนื้อหายาวมีจำนวนรวมกันหลายผูก นับเป็น 1 เรื่องหรือ 2 ชุด ทางล้านนาเรียกว่า 1 กับ คัมภีร์ใบลานนับเป็นเอกสารโบราณถึงจะมีอายุน้อยกว่าศิลาจารึก แต่มีอายุมากกว่าหนังสือสมุดไทยหรือสมุดข่อย เป็นเรื่องอายุการใช้งานของวัสดุที่ใช้รองรับการจารึก หรือการเขียน ในดินแดนล้านนาได้พบเอกสารใบลานที่อยู่ในสภาพดีและสมบูรณ์ ซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 400 ปี ถึง 500 ปี ขึ้นไป (สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ, 2548) หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการบันทึกหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆ ลงในคัมภีร์ใบลานแล้วคือ คัมภีร์ใบลานพระไตรปิฎก ภาษาบาลี อักษรธรรมล้านนา ที่จารเมื่อ จ.ศ. 833 (พ.ศ. 2104) ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อักษรและภาษาที่จารึกในคัมภีร์ใบลานเป็นอักษรภาษาโบราณ ได้แก่ อักษรขอม ภาษาบาลีไทย อักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมือง ภาษาบาลีล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมลาว ภาษาบาลีลาว เป็นต้น ซึ่งคนปัจจุบันน้อยคนนักที่จะสามารถอ่านได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณมาช่วยอ่านหรือแปลด้วยการปริวรรตถอดอักษรหรือการถอดความหมายออกมา (พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพื่องวรรณกรรม, 2552)

ในจังหวัดลำปางได้มีการสำรวจคัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่พบว่าได้ทำการสำรวจ ทำทะเบียน และถ่ายไมโครฟิล์มคัมภีร์ใบลานเก็บไว้ โดยมีวัดที่สำรวจในจังหวัดลำปางจำนวน 96 วัด จำนวนคัมภีร์ที่สำรวจ 60,564 ผูก/ฉบับ คัมภีร์ที่ถ่ายไว้จำนวน 2,958 ผูก/ฉบับ ซึ่งการสำรวจคัมภีร์ใบลานเป็นงานด้านการสำรวจและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานที่เก็บรักษาไว้ตามวัดหรือสถานที่ต่างๆ เพื่อให้ทราบจำนวนชื่อเรื่องตลอดจนถึงสภาพคัมภีร์ใบลานเพื่อทำการซ่อมแซมและเก็บรักษาให้เหมาะสม แต่จำนวนวัดในจังหวัดลำปางมีวัดจำนวน 706 วัด จึงน่าจะยังคงหลงเหลือคัมภีร์ใบลานอีกจำนวนมากมหาศาล ที่ยังไม่ได้ทำการสำรวจมาก่อน คัมภีร์ใบลานจำนวนมากที่มีอยู่ในปัจจุบัน บางแห่งไม่ได้รับการ

ดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร หากถูกปล่อยทิ้งไว้เป็นเวลานานอาจถูกทำลายจากหนู มอด ปลวก ฯลฯ ตลอดจนจนถึงความร้อนและความชื้น เมื่อเก็บไว้ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม ก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการผุพังของคัมภีร์โบราณ และการเก็บคัมภีร์โบราณในหีบธรรมเป็นเวลานาน ทำให้โบราณหมดอายุเร็วขึ้น เพราะไม่ได้สัมผัสกับอากาศภายนอกและถูกกดทับเป็นเวลานาน ๆ มีส่วนทำให้โบราณบิดงอหรือเสียหายได้ ถ้าปล่อยข้อมูลเหล่านี้ทิ้งไว้อยู่ในสภาพเก่าเก็บนั้นอีก คัมภีร์เหล่านั้นก็อาจถูกทำลายหรือเสียหายไปโดยยังมีได้ทำการสำรวจอนุรักษ์เอาไว้เลย

ปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความเจริญทางด้านนวัตกรรมเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทหรือมีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มากขึ้น แม้ว่าภาคเหนือของประเทศไทยมีวัฒนธรรมและวรรณกรรมเฉพาะตัว อันส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ ทั่วภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวาง หากแต่ว่าความมั่งคั่งทางคัมภีร์โบราณยังคงน้อย เนื่องจากขาดการเข้าถึง แม้ว่าแหล่งข้อมูลปฐมภูมิมีอยู่อย่างมากมายก็ตาม นอกจากคัมภีร์โบราณในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณี หลักธรรม คำสอน กฎหมายจารีตประเพณี ตำนานและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมและยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติ เป็นรากฐานความมั่นคง เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ และความภาคภูมิใจของชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงามสืบทอดมายาวนาน ทำให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญและอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดให้แก่คนรุ่นหลังผ่านกระบวนการขัดเกลาทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบันซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งขึ้นอยู่กับสังคมนั้นๆ และวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคม สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้แก่สังคม เพราะวัฒนธรรมจะมีทั้งความศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน หากด้วยการเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้นปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนคนส่วนใหญ่ในสังคมปรับตัวเองไม่ทัน จนเกิดการลบล้างวัฒนธรรมหรือการปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนต่างๆ โดยเฉพาะคำสอน หลักธรรม ประวัติ ประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าผ่านคัมภีร์โบราณ เพราะคัมภีร์โบราณถือว่ามีความสำคัญมากในอดีต

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสั่งสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง เพื่อเป็นการพัฒนาหลักปฏิบัติในชุมชนท่ามกลางกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ และค่านิยม เพื่อนำไปเป็นเกราะป้องกันปัญหาทางสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสั่งสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

2. เพื่อศึกษาพัฒนาหลักปฏิบัติตามกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปางตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณกับการอยู่ร่วมกันของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative method) ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก การเลือกพื้นที่ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พื้นที่ในการวิจัย

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เนื่องจากเป็นชุมชนที่ โครงการย่อยที่ ๑ เรื่อง การศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ดังกล่าว

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 3.1 พระสงฆ์ในวัดไหล่หิน
- 3.2 ชาวบ้านในชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
- 3.3 เยาวชนในชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
- 3.4 ประชาชนชาวบ้าน ในชุมชนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา
- 3.5 นักวิชาการหรือข้าราชการในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

เครื่องมือการวิจัย

4.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง

4.2 แบบประเมินการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง

4.4 กล้องบันทึกภาพ

4.4 เครื่องบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาซึ่งได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมหรือเหตุการณ์ที่มองเห็น เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น สภาพทั่วไปของชุมชน

เชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติจากแบบประเมินการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในจังหวัดลำปาง เช่น ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา

ผลการศึกษา

จากการศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบประเมินประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา

จากผลการศึกษาในเรื่องเพศของผู้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ พบว่า คนในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ช่วงอายุมากกว่า 51 ปี ขึ้นไป รองลงมาอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี ช่วงอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี และช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี ตามลำดับ ในส่วนของสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่สมรสแล้ว โสด และหม้าย/อยู่ร้าง และระดับการศึกษาประถมศึกษา รองลงมาคือผู้ที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี และระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง สำหรับด้านจิตใจ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกภาคภูมิใจที่ในชุมชนมีสมบัติของบรรพบุรุษที่ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในสังคม และหลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีความคิดและมุมมองในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต

ด้านสติปัญญาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า สามารถนำหลักธรรมในคัมภีร์โบราณไปอบรมสั่งสอนคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณได้เป็นอย่างดี และสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ ตลอดจนสามารถเป็นสื่อกลางในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเมื่อมาขอให้ท่านอธิบายหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์โบราณ

ด้านพฤติกรรมการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า หลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชน ได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ยึดถือและสามารถบอกได้ว่า แต่ละสถานการณ์ควรปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในชุมชน และนิยายหรือวรรณกรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณท่านคิดว่าสอดคล้องกับบทบาททางสังคมของแต่ละคนในปัจจุบัน

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปางวรรณกรรมที่จารีกอยู่ในคัมภีร์โบราณนครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของสังคม ล้วนที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่ สร้างค่านิยมที่ดั่งงามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญา และจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีความค่าควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป และเป็นการคงไว้ซึ่งสังคม กระบวนการในการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้นี้ เรียกว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จัดอยู่ในประเภทของการขัดเกลาทางด้านจิตใจ การถ่ายทอดในเรื่องเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคม (Social Value) ได้แก่ การถ่ายทอดในเรื่องความคิด ความเชื่อทศนคติ และค่านิยมที่สังคมเห็นว่ามีความค่าในตัวเอง และมีการบำรุงรักษาเพื่อถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังในสังคม เพื่อให้คงอยู่ต่อไป รวมถึงเป็นการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม ได้แก่ การถ่ายทอด บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) ประกอบด้วย กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนหรือคตินิยมที่สังคมสร้างไว้เพื่อกำหนดแนวทางให้คนในสังคมยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ และเป็นตัวกำหนดแนวพฤติกรรมของมนุษย์เมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กัน

จากวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ประกอบด้วย ๓ ด้านที่สำคัญ ดังนี้

ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน เช่น การดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่มัวเมาหลงใหลในอบายมุข การรักษาศีล การมีวิริยะหรือความเพียรในการทำงาน การดำเนิน

ชีวิตตามหลักมรรค ๘ และหลักขราวาสธรรม ๔ อันเป็นหลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการคบมิตร การสร้างบ้านเรือน การพิจารณาแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบพิจารณาโดยใช้เหตุและผลตามหลักอริยสัจ ๔ การใช้สติปัญญาพิจารณาและใช้วิจารณ์ญาณประกอบการเชื่อสิ่งต่างๆ การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ อันเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ได้แก่ การปฏิบัติต่อกันตามหลักทศทั้ง ๖ การมีน้ำใจต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ความมีเมตตาจิต ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักพรหมวิหารธรรม ๔ การมีความซื่อสัตย์ มีสัจจะและความจริงใจต่อกัน ไม่นินทาว่าร้าย หรือพูดยุยง ส่อเสียดให้เกิดการแตกความสามัคคีในหมู่คณะ

ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ซึ่งล้วนแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องศาสนาของชาวล้านนาในอดีตที่ยึดมั่นในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ความเชื่อในเรื่องของบุญ - บาป, ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น โดยเชื่อว่าหากประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตมีความสุข เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งแก่ตน ครอบครัวและสังคมส่วนรวม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ซึ่งความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ไว้ว่า หมายถึงกระบวนการที่คนเรียนรู้การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของสังคม โดยการซึมซับเอาบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมมาเป็นของตนและเรียนรู้ในการปฏิบัติตนตามบทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปางวรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน ๓ เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกิวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตร การฟังธรรม เทศนาประกอบคำสอน การแบ่งกลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอตามความ

เข้าใจ และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้และรับเอาระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ของกลุ่มคนในสังคมมาพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะต่างๆ ตามที่สังคมยอมรับ ผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม (Agents of Socialization) คือตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นอิทธิพลและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

ผลจากการทดลองใช้ชุดความรู้ดังกล่าว พบว่า ชาวบ้านกลุ่มตัวอย่าง มีความสนใจในการเรียนรู้หลักคำสอนจากคัมภีร์โบราณล้านนา เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับคติคำสอนท้องถิ่นที่เคยได้ยินจากคนรุ่นเก่าร่วมกับการสอนโดยใช้นิทานหรือวรรณกรรมประกอบคำสอนเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจ อีกทั้งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน คติ ค่านิยมและความเชื่อต่างๆ ของชาวล้านนาที่มีมาแต่อดีต อันเป็นแบบแผนที่ควรยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตน และการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม ชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

คติธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ประกอบด้วย หลักศาสนา ความเชื่อหรือค่านิยมทางสังคม จารีตประเพณีที่สืบต่อกันมาแต่โบราณ สิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของชาวบ้านในสังคมโดยรวม แต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ การขัดเกลาทางสังคมในเชิงวัฒนธรรมนี้จะหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ตรงกับลักษณะที่สังคมปรารถนาตามหลักของทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งผลที่ได้จากการเรียนรู้หลักและวิถีปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาทางวัฒนธรรมดังกล่าว ชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างได้นำหลักคำสอน และคติ ความเชื่อไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่คนในชุมชนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง สำหรับด้านจิตใจ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกภาคภูมิใจที่ในชุมชนมีสมบัติของบรรพบุรุษที่ให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเชื่อในหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม และหลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีความคิดและมุมมองในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรม หลักธรรมในคัมภีร์โบราณทำให้ท่านมีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต ด้านสติปัญญาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง พบว่า สามารถนำหลักธรรมในคัมภีร์โบราณไปอบรมสั่ง

สอนคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณได้เป็นอย่างดี และสามารถนำหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ ตลอดจนสามารถเป็นสื่อกลางในการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเมื่อมาขอให้ท่านอธิบายหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์โบราณ ด้านพฤติกรรมกรการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณครลำปาง พบว่า หลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ยึดถือและสามารถบอกได้ว่า แต่ละสถานการณ์ควรปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในชุมชน และนิยายหรือวรรณกรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์โบราณ ท่านคิดว่าสอดคล้องกับบทบาททางสังคมของแต่ละคนในปัจจุบัน

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณครลำปางวรรณกรรมที่จารึกอยู่ในคัมภีร์โบราณครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่ สร้างค่านิยมที่ดั่งงามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญา และจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีความค่าควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป หลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม เป็นเนื้อหาอุปมาด้วยการยกเรื่องของพระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติมิชอบ ละเมิดพุทธบัญญัติ ไม่รักษาศีล มีความประพฤติไม่สำรวมขึ้นประกอบคำสอน มีหลักธรรมที่สำคัญประกอบด้วย เรื่องของการรักษาศีลอันเป็นบ่อเกิดของความสงบ ความดั่งงาม เนื่องจากศีลเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษากาย วาจา ใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และอธิบายให้เห็นถึงอันสืบส่งของการเป็นคนรักษาศีล ที่ทำให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นที่รักใคร่ของผู้คน เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะไปสู่สุคติภูมิ

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสามปิงสามกิว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ออกเดินทางออกไปหาทรัพย์สินต่างเมือง ในคัมภีร์ได้แต่งเป็นเรื่องราวผูกไว้ด้วยปริศนาธรรมคำสอน ๖ ประการ ได้แก่ ๑. สนุกอย่างอนอน ๒. เมียวนอนอย่า

ยื่น ๓. โอบน้าที่เห็น ๔. เหม็นที่รู้ ๕. นอนสูงที่นอนค้ำ ๖. นอนต่ำที่นอนหงาย ซึ่งแต่ละข้อนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มิโทษหรือไม่มีโทษแล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ ซึ่งความหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้น

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปางวรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน ๓ เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกัวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ การสวดมนต์ทำวัตร การฟังธรรมเทศนาประกอบคำสอน การแบ่งกลุ่มระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนำเสนอตามความเข้าใจ และการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้และรับเอาระเบียบ กฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่างๆ ของกลุ่มคนในสังคมมาพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะต่างๆ ตามที่สังคมยอมรับ ผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม (Agents of Socialization) คือตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดและพระสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลและเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน

คติธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ประกอบด้วย หลักศาสนา ความเชื่อหรือค่านิยมทางสังคม จารีตประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ สิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของชาวบ้านในสังคมโดยรวม แต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรณ พิชิตน์ (๒๕๕๙) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง พบว่าความเข้มแข็งของชุมชนเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมีการเข้าใจ รักสามัคคีกัน โดยรวมกลุ่มกันเป็นองค์กร ชุมชนมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะมีการเรียนรู้ภายใต้กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่ก่อตัวตามพื้นฐานธรรมชาติ เมื่อเกิดปัญหา ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาเกิดขึ้น และงานวิจัยของศรัญญ์ มงคลอิทธิเวช (2552) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่ พบว่า ชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา มีประเพณีวัฒนธรรมที่ตีงาม

มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้นำที่มีความสามารถ และเมื่อมีปัญหาชุมชนก็มีกลไกทางสังคมที่ดีในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาร่วมกัน

วรรณกรรมประเภทคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาโบราณ วิธีการปฏิบัติตน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผน และสามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชน ให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมชุมชนเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม คติคำสอน ความเชื่อ ท้องถิ่นล้านนาที่ควรแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดระเบียบในสังคมซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543: 30-32)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

- 1) ควรตระหนักถึง ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส ในชุมชน เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชน
- 2) ผู้คนในชุมชนควรส่งเสริมให้คนในครอบครัวเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกเหนือจากที่คนในครอบครัวได้อบรมสั่งสอนจากหลักธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
- 3) การพัฒนาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนร่วมมือกับภาคีเครือข่ายกับชุมชนต่างๆ และขยายชุมชนต้นแบบให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยและพัฒนาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ ไม่เพียงแค่วัด และชุมชน ควรจะนำกระบวนการพัฒนาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมเข้าไปสู่หน่วยงานองค์กรในพื้นที่และขยายเป็นวงกว้างในแต่ละบริบทและวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

- โครงการสารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, **การชำระพระไตรปิฎก**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ๒๕๖๐ จากเว็บไซต์ <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=16&chap=2&page=t16-2-infodetail16.html>
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- นิภาพรรณ พิพัฒน์. (2549). **แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง: กรณีศึกษาแขวงเม็งราย จังหวัดเชียงใหม่**, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพ็ญวรรณ. (2552). **รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา: เอกสารไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2521-2533**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม.
- ศักดิ์ศรี มงคลอิทธิเวช. (2552). **กระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนน่าอยู่: กรณีศึกษาบ้านสบยาบ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ. (2548). **โครงการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา: ปริวรรตและวิเคราะห์กฎหมายล้านนา**. (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
- สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ. “การเปลี่ยนความหมายของการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์,” **วารสารวิจิตรศิลป์** ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2556).

การศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม
ที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

The Study of Practiced Knowledge to Refine The Cultural Practices
As Depicted in the Ancient Texts of Lampang

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวัตตโน * ภัทรเดช ปั่นชยาธนาตุล ** ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ ***
Phrakrusangkarak Suphanut Phuriwattano, Pattharadach Panchayathanadul,
Silawat Chaiwong

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอนเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ 2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ 3. เพื่อจัดทำชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) และใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ที่มีความรู้เรื่องคัมภีร์โบราณ และผู้เชี่ยวชาญภาษาล้านนา มาตั้งพูดคุยกันในเรื่องของหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ โดยดำเนินการในพื้นที่วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง วัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และร่วมกันวิเคราะห์คัมภีร์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้และหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมองค์ความรู้ด้านหลักคำสอนคตินิยม ความเชื่อ จาริต ประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะตามวรรณกรรมที่ปรากฏในงานวิจัย คือ วรรณกรรมประเภทคำสอนต่างๆ คือ จริยธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมล้านนาแต่โบราณ ตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามป้งสามกิว และเรื่อง ธรรมดาสอนโลก ล้วนแล้วแต่มีเนื้อหาสาระที่แฝงไปด้วยหลักธรรมในการดำรงชีวิต

* คณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนศึกษาสงฆ์เคราะห์จิตอารีย์ จังหวัดลำปาง

** อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

*** อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นคร

ให้อยู่ในครรลองคลองธรรม โดยการทำความดี ละเว้นความชั่วเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ศีล 5 ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ประมาท การพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ การเสียสละ หรือการสงเคราะห์ โดยการแบ่งปันสิ่งของต่างๆ แก่คนที่ควรให้ ความอดุสาหะและความพยายาม มีความเพียร ความอดทน และมีความพยายาม อันจะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จ พร้อมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

คำสำคัญ: องค์ความรู้, การขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม, คัมภีร์โบราณนครลำปาง

Abstract

This research report the study of knowledge and principle practice for refinement cultural appearing in ancient scriptures of Lampang with the following objectives, 1. To explore ancient scriptures teachings literary genres for refinement cultural, appearing in Lampang ancient scripture. 2. To study the knowledge and principle practice for refinement cultural appearing in ancient scriptures. 3. To create set of knowledge and practices for cultural refinement that appears in ancient scriptures.

This research conducted in the form of documentary study and field study by taking action focus group from local wisdom villagers and those who have knowledge of ancient scriptures also Lanna language experts. Then sit together talk about the principles that appear in the scriptures at Pong Sanook Temple area Amphoe Mueang, Ban Lu Temple area Mae Tha District, Hli- Hin Temple area Ko Kha District , Lampang Province. And together analyze the scriptures in order to obtain knowledge and principles of Buddhist practices for cultural refinement, knowledge of doctrine, morals, beliefs, traditions, rituals of Buddhism and local wisdom.

The research found that characteristics of the literature that appear in this research are various types of teachings ethics or guidelines as follow traditions of Lanna society since ancient times. For examples in this research, such as the Parable Metaphor Thamma story, Sam Pung, Sam Kiew and normal teaching the world, there are all content that is hidden with the principles of living in Dharma by doing good deeds. Ignoring evil as basis, including the 5 precepts which are negligent. Self-development in order to live in a happy society, justice, equality and freedom, sacrifice or relief with sharing things to the one who should give,

ameliorate, perseverance, patience and effort to help people succeed the most important thing is always ready to develop themselves.

Key words: knowledge, refine the cultural practices, Nakorn Lampang ancient scripture

บทนำ

ศาสนาพุทธมีหลักธรรมที่จารึกไว้ในพระไตรปิฎกมานานหลังพุทธปรินิพพานเพียง 443 ปี แต่ด้วยกาลผ่านไปความคลาดเคลื่อนของคำสอนอาจจะเกิดขึ้นได้เพราะสมัยก่อนไม่มีเทคโนโลยีช่วยจดจำตรวจสอบ พระสงฆ์ที่สืบทอดทรงจำจารจารึกคัดลอกสืบๆ กันมาตามยุคตามสมัยจึงเกิดประวัติการทำสังคายนาพระไตรปิฎกสายเถรวาทนับตั้งแต่ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 7 เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญในดินแดนล้านนาในราว พ.ศ. 2020 พระธัมมทินนมหาเถระเป็นเจ้าของอาวาสวัดป่าตาล (วัดรำเปิง) เห็นว่าพระไตรปิฎกผิดเพี้ยนคลาดเคลื่อนมาก มีความประสงค์ที่จะกระทำการชำระพระไตรปิฎกให้ถูกต้องจึงชักชวนพระสงฆ์ที่ฉลาดชำนาญในพระไตรปิฎกกว่า 100 รูป มาทำสังคายนาที่วัดมหาโพธารามมหาวิหาร (วัดเจ็ดยอด) พระเจ้าติโลกราชเป็นเจ้าภาพอุปถัมภ์การทำสังคายนาพระไตรปิฎกนับเป็นการสังคายนาครั้งที่ 8 ใช้เวลา 1 ปีจึงแล้วเสร็จ (สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ, 2556: 325-362)

เมื่อพระเจ้าติโลกราชให้พระสงฆ์ชำระพระไตรปิฎกบริสุทธิ์ดีแล้วก็ให้ทำการจารจารึกคัมภีร์เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา การจารึกคำสั่งสอนพระไตรปิฎกลงใบลานหรือพับสา ถือว่าเป็นการสร้างบุญกุศลอย่างยิ่งไม่หย่อนกว่าการสร้างพระพุทธรูปตามค่านิยมโบราณที่กล่าวว่า “อักษรตัวหนึ่งแทนพระพุทธรูปองค์ใดองค์หนึ่งๆ เพราะฉะนั้นผู้ที่ป็นนักปราชญ์พึงเขียน (คัดลอก) ไตรปิฎกเถิด เมื่อไตรปิฎกยังมีอยู่ก็ชื่อว่าพระตถาคตยังมีอยู่ถึง 84,000 พระองค์ อักษรก็ดีพระพุทธรูปก็ดีมีผลเท่ากันโดยแท้ เพราะฉะนั้นบัณฑิตพึงจารึกอักษรไว้ในสมุดหรือใบลาน ซึ่งถือว่าเป็นธรรมเจดีย์อักษรในพระไตรปิฎกมีประมาณ 28 โกฏิกับ 27 ตัว” พระธรรมคัมภีร์ใบลานจึงเป็นเอกสารที่ใช้จดจารคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ด้วยอานิสงสนับประมาณมิได้จึงมีธรรมเนียมการสร้างคัมภีร์ใบลานถวายไว้มากมาย เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ใช้เทศนาในพิธีต่างๆ เป็นวัฒนธรรมและประเพณีแบบพุทธตลอดปี โดยเฉพาะชาวล้านนาที่มีประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งยึดโยงกับพระพุทธศาสนาเข้ามานาน

คัมภีร์ใบลานหรือหนังสือใบลาน ทำมาจากใบต้นลาน การบันทึกตัวอักษรลงในใบลานเรียกว่า จาร การทำใบลานเป็นผูก ต้องเจาะรูตรงกลางใบลาน ค่อนไปทางซ้ายหรือขวาจะเจาะรู 2 รู ให้ห่างจากปลายลาน ๒ ข้าง ประมาณ ข้างละ 1 คืบ แล้วร้อยด้วยด้ายที่พันเป็นเชือกเรียกว่า “สายสยอง” (บางท้องถิ่นเรียกว่า “สายสนอง”) เมื่อร้อยผูกรวมกันเรียกว่า คัมภีร์ใบลานหนึ่งผูก โดยทั่วไปคัมภีร์ 1 ผูกมักจะมีจำนวนใบลานประมาณ 24 แผ่น คัมภีร์ใบลานที่มี

เนื้อหายาวมีจำนวนรวมกันหลายผูก นับเป็น 1 เรื่องหรือ 2 ชุด ทางล้านนาเรียกว่า 1 กับ คัมภีร์ไบลานนับเป็นเอกสารโบราณถึงจะมีอายุน้อยกว่าศิลาจารึก แต่มีอายุมากกว่าหนังสือสมุดไทยหรือสมุดข่อย เป็นเรื่องอายุการใช้งานของวัสดุที่ใช้รองรับการจารึก หรือการเขียน ในดินแดนล้านนาได้พบเอกสารไบลานที่อยู่ในสภาพดีและสมบูรณ์ ซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 400 ปี ถึง 500 ปีขึ้นไป (สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ, 2548) หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีการบันทึกหลักฐานคำสอนต่างๆ ลงในคัมภีร์ไบลานแล้วคือ คัมภีร์ไบลานพระไตรปิฎก ภาษาบาลี อักษรธรรมล้านนา ที่จารเมื่อ จ.ศ. 833 (พ.ศ. 2104) ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อักษรและภาษาที่จารึกในคัมภีร์ไบลานเป็นอักษรภาษาโบราณ ได้แก่ อักษรขอม ภาษาบาลีไทย อักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมือง ภาษาบาลีล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมลาว ภาษาบาลีลาว เป็นต้น ซึ่งคนปัจจุบันน้อยคนนักที่จะสามารถอ่านได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณมาช่วยอ่านหรือแปลด้วยการปริวรรตถอดอักษรหรือการถอดความหมายออกมา (พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพ็ญวรรณ, 2552)

ในจังหวัดลำปางได้มีการสำรวจคัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ได้ทำการสำรวจ ทำทะเบียน และถ่ายไมโครฟิล์มคัมภีร์ไบลานเก็บไว้ โดยมีวัดที่สำรวจในจังหวัดลำปางจำนวน 96 วัด จำนวนคัมภีร์ที่สำรวจ 60,564 ผูก/ฉบับ คัมภีร์ที่ถ่ายไว้จำนวน 2,958 ผูก/ฉบับ ซึ่งการสำรวจคัมภีร์ไบลานเป็นงานด้านการสำรวจและอนุรักษ์คัมภีร์ไบลานที่เก็บรักษาไว้ตามวัดหรือสถานที่ต่างๆ เพื่อให้ทราบจำนวนชื่อเรื่อง ตลอดจนถึงสภาพคัมภีร์ไบลานเพื่อทำการซ่อมแซมและเก็บรักษาให้เหมาะสม แต่จำนวนวัดในจังหวัดลำปางมีวัดจำนวน 706 วัด จึงน่าจะยังคงหลงเหลือคัมภีร์ไบลานอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้ทำการสำรวจมาก่อน คัมภีร์ไบลานจำนวนมากที่มีอยู่ในปัจจุบัน บางแห่งไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร หากถูกปล่อยทิ้งไว้เป็นเวลานานอาจถูกทำลายจากหนู มอด ปลวก ฯลฯ ตลอดจนถึงความร้อนและความชื้น เมื่อเก็บไว้ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม ก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการผุพังของคัมภีร์ไบลาน และการเก็บคัมภีร์ไบลานในหีบธรรมเป็นเวลานาน ทำให้ไบลานหดอายุเร็วขึ้น เพราะไม่ได้สัมผัสกับอากาศภายนอกและถูกกดทับเป็นเวลานาน ๆ มีส่วนทำให้ไบลานบิดงอหรือเสียหายได้

ดังนั้น ถ้าปล่อยข้อมูลเหล่านี้ทิ้งไว้อยู่ในสภาพเก่าเก็บนั้นอีก คัมภีร์เหล่านั้นก็อาจถูกทำลายหรือเสียหายไปโดยยังมีได้ทำการสำรวจอนุรักษ์เอาไว้เลย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสำรวจ รวบรวม และอนุรักษ์คัมภีร์นครลำปางซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง และเป็นการศึกษาองค์ความรู้ทางด้านต่างๆที่ปรากฏในคัมภีร์ธรรมให้เข้าใจถึงหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมของคัมภีร์ในจังหวัดลำปางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอนเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์
3. เพื่อจัดทำชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการตั้งนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และพระสงฆ์ในวัดจำนวน ๓-๕ รูป
2. วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และพระสงฆ์ในวัดจำนวน ๓-๕ รูป
3. วัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และพระสงฆ์ในวัดจำนวน ๓-๕ รูป

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคัมภีร์โบราณ
2. คัดเลือกคัมภีร์โบราณที่มีความสำคัญและปริวรรต
3. ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ภาษาล้านนาอ่านคัมภีร์โบราณที่เตรียมไว้

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ที่มีความรู้เรื่องคัมภีร์โบราณ และผู้เชี่ยวชาญภาษาล้านนา มานั่งพูดคุยกันในเรื่องของหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ โดยประเด็นที่สนทนากันได้มากจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์โบราณ และข้อคำถามในการสนทนาอาจจะเกิดขึ้นระหว่างการสนทนากันในขณะนั้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยศึกษาสำรวจและรวบรวมคัมภีร์ที่วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง, วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
2. รวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่คัมภีร์โบราณ
3. คัดเลือกคัมภีร์โบราณที่มีความสำคัญและปริวรรต ศึกษาองค์ความรู้และหลักปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์คำภีร์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้และหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมองค์ความรู้ด้านหลักคำสอนคติธรรม ความเชื่อ จารีต ประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการศึกษา

คำภีร์ล้านนาได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ การใช้เหล็กแหลมจารลงบนใบลาน ต่อมาก็มีการเขียนบันทึกลงในกระดาษ หรือสมุดข่อย ภาษาล้านนา เรียกว่า “ปี่สา” ลักษณะการจารึกเช่นนี้ มีมาตั้งแต่โบราณ และมีอยู่ตามวัดต่างๆ จนกระทั่งกิจการพิมพ์เริ่มมี จึงได้มีการพิมพ์ลงบนหนังสือ ทำเป็นรูปเล่มในเวลาต่อมา ในงานชิ้นนี้ ผู้วิจัย พบว่า วรรณกรรมที่อยู่ในคำภีร์ใบลานจะเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรภาษาล้านนา ที่แต่งขึ้นเป็นภาษาล้านนา (อาจมีภาษาบางสืผสมบ้างบางเนื้อหา) แต่ส่วนใหญ่เป็นการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับหลักคำสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและความเป็นไปของบ้านเมือง

ลักษณะตามวรรณกรรมที่สำคัญ ที่ปรากฏในงานวิจัย มีดังนี้ คือ วรรณกรรมประเภทคำสอน วรรณกรรมคำสอนที่ต่างเป็นร้อยแล้ว มักจะต่างใช้เทศน์เช่นเดียวกันวรรณกรรมประเภทชาดก มีการยกภาษาบาลีขึ้นตั้งแล้วอธิบายขยายความเป็นร้อยแล้วหรือมีการแต่งเป็นร้อยกรอง คำสอนต่างๆ คือ จริยธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมล้านนาแต่โบราณ ตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามป้งสามกิว และเรื่อง ธรรมดาสอนโลก วรรณกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ปริวรรตออกเผยแพร่ว่า ต้นฉบับที่เป็นสมุดข่อยหรือใบลานยังคงกระจัดกระจายอยู่ตามวัดต่างๆ ทั่วภาคเหนือ ประกอบกับวรรณกรรมเหล่านี้เป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ เป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาในอดีต การบอกเล่าหรือการเล่าเรื่องด้วยคำสั้นๆ บางครั้งสามารถสื่อความหมายแห่งชุดความรู้นั้นได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมประเภทสุภาษิตสอนใจหรือคำให้พรในโอกาสต่างๆ สามารถสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้กับหมู่คณะ และสามารถเป็นคตินำทางให้อนุชนได้ประพฤติปฏิบัติตามได้

ปมาธรรม (พระสุศีล) เป็นเรื่องที่กำลังกล่าวถึงผู้ประพดิล่วงละเมิดพุทธบัญญัติมีธรรมอันลามก หลอกหลวงชาวบ้าน มีความประพฤติสกปรก น่ารังเกียจ และบุคคลผู้ศีลนั้น เมื่อตายไปย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินินาต นรก แต่ถ้าใครเป็นผู้รักษาศีลที่ดี ก็จะได้รับอานิสงส์ของศีล 5 ประการ นี้ 1. ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ 2. กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล บุคคลรอบข้างย่อมเห็นความประพฤติ อันดีงามของคนมีศีล คนมีศีลจึงเป็นที่รัก 3. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าไปสู่บริษัทใด ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธ์ มีความภาคภูมิใจ ในความดีของตน มีใจเป็นปกติ ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครรู้กรรมชั่วของตน เพราะรักษาศีลมาเป็นอย่างดี คนมีศีลใครๆ ก็ชอบ ก็จะไปสู่ที่ชุมชนใดก็ตาม ย่อมมีความ

อาจหาญเข้าไป 4. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาลละ คนมีศีลย่อมมีสติ สมบูรณ์ อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติอยู่เสมอๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ต้องคอย ระมัดระวังไม่ให้ผิดศีล ครั้งเมื่อถึงคราวที่หมดบุญ หมดอายุขัย ก่อนที่จะลาจากโลกนี้ไป ย่อมมี สติสัมปชัญญะสมบูรณ์เพราะได้ฝึกมาอย่างดีแล้ว ทั้งยังเห็นการกระทำอันดีงามจากการรักษา ศีลของตน ย่อมปลื้มปิติใจ 5. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

สามปंगสามกิว เป็นเรื่องที่กล่าวถึง ปริศนาธรรมคำสอน 6 ข้อ 1. สนุกอย่านอน 2. เมียวนอนอย่าเย็น 3. โอน่าหื้อเห็น 4. เหม็นหื้อรู้ 5. นอนสูงหื้อนอนค้ำ 6. นอนต่ำหื้อนอน หมาย กล่าวคือ

1. สนุกอย่านอน เมื่อได้ทรัพย์สิ่งของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความ ประมาท เข้าด้วยหลักธรรมว่าด้วยเรื่องประมาท 1.สติ ความระลึกได้ 2. สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

2. เมียวนอนอย่าเย็น ภรรยาที่อดอดอันเอาใจ หรือยกยอสรรเสริญไม่ควรเชื่อใจใน คำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ

3. โอน่าหื้อเห็น เมื่อได้กลิ่นเหม็นเนา ควรหาสาเหตุว่า มันกลิ่นซากอะไร เพื่อจะ กำจัด หรือมีสิ่งอะไรที่ผิดปกติ เช่น อาจนจะเป็นคนที่ถูกฆาตกรรมก็ ต้องสมมติฐานหลายๆ หลักความจริงให้ปรากฏ

4. เหม็นหื้อรู้ การได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตามควรหาเหตุผลควรวิเคราะห์ดูว่าใช่ หรือไม่อย่าง อย่ายิ่งเชื่อเสียทีเดียว

5. นอนสูงหื้อนอนค้ำ การนอนที่สูงควรนอนมองลงมาข้างล่างเพื่อดูว่าจะมีสิ่งใด ขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่

6. นอนต่ำหื้อนอนหมาย หากนอนในที่ต่ำควรมองข้างบน ว่ามีอะไรผิดปกติ หรือไม่ มี อะไรที่จะตกใส่เราหรือไม่ เปรียบเทียบหลักการทำงานของ ลูกจ้ำง หรือลูกนึ่ง

เรื่อง ธรรมดาสอนโลก เป็นเรื่องที่ต้องการสื่อสารการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน เนื้อหาสาระ ได้แบ่งออกเป็น 6 ประการ คือ

1. เหตุนำมาซึ่งอุบาทว์ อัปรีดิ์, จัญไร, ไม่เป็นมงคล

2. เหตุให้ท่านดูแลตน ไม่ฉลาด หาสาระไม่ได้ มักอวดอ้างตน มักกินอาหารอันเน่าอัน เหม็น มักนุ่งเสื้อผ้าเก่าอยู่เนืองๆ

3. เหตุให้ท่านชัง มักขูโยงให้เขาทะเลาะกัน มักบ่นจนเกิดการเคยชิน เอาความผิด ไปสู่ท่านเป็นนิจ ไม่ทำการทํางาน อวดรู้ และชอบขอข้างของเครื่องใช้ของผู้อื่น

4. เหตุให้กินหนาง ทํางานหรือทําส่งไห้ไม่คิดให้รอบคอบแล้วมาเสียใจที่หลัง เจ็บป่วยไม่รับรักษา คนอื่นบอกว่าไม่ดีแต่เรากลบบอกว่าสิ่งนั้นดี จะไปเหยียบยืมของใช้ของคนอื่น ต้องดูให้ถี่ถ้วนต้องตรวจสอบความเรียบร้อย ดูความสมบูรณ์ของสิ่งของที่ยืมมา

5. เหตุให้ภรรยาเกลียดเสียชายเป็นคนไม่มีศีลอยู่ครองเรือนร่วมกัน เมื่อชายแต่งงานไปอยู่ด้วยกันภรรยาโดยไม่มีสมบัติติดตัวไปจะถูกตีดินนินทาได้ และมักเป็นโรคไม่สบาย

6. เหตุให้ท่านชอบใจ ได้ของมาแบ่งปันญาติ ช่วยเหลืออุระของท่านด้วยดี คำชুমิตรสหาย

จากข้อความข้างต้นที่ได้วิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามปิงสามกิว และเรื่อง ธรรมดาสอนโลก ล้วนแล้วแต่มีเนื้อหาสาระที่แฝงไปด้วยหลักธรรมในการดำรงชีวิตให้อยู่ในครรลองคลองธรรม โดยการกระทำความดี ละเว้นความชั่วเป็นพื้นฐาน ได้แก่ศีล 5 ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่กล่าวมุสา และไม่เสพสิ่งเสพติดมีนเมา ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ประมาท การพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ การเสียสละ หรือการสงเคราะห์ โดยการแบ่งปันสิ่งของต่างๆ แก่คนที่ควรให้ ความอดุสาหะและความพยายาม มีความเพียร ความอดทน และมีความพยายามอันจะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จ พร้อมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ความรักความเมตตา เพราะการที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้นั้น ความรัก ความเมตตาเป็นสิ่งสำคัญ และการมีคุณธรรม อดทน อดกลั้น การยกย่องเคารพ การไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ การไม่ข้องแวะด้วยอบายมุข

อภิปรายผลการศึกษา

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่แต่งโดยชาวล้านนา ด้วยประเพณีนิยมและความเชื่อในเรื่องอานิสงส์ในการเขียนธรรม สร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด และพุทธศาสนาดังกล่าว จึงทำให้มีผู้สร้างและเขียนคัมภีร์ต่างๆ ไว่เป็นอันมาก ซึ่งความเชื่อและ คานิยมในผลานิสงส์ดังกล่าว ก็ให้เกิดการยอมรับและการคติแห่งประสงฆ์และชาวพุทธล้านนา จะต้องจัดสร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด ด้วยเหตุเพื่อความยั่งยืนของพระสัทธรรมและอานิสงส์ต่อผู้ที่จะได้รับผลทั้งในปัจจุบัน คือ ความมีสติปัญญาและผลในอนาคต คือ สวรรค์สมบัติ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรม/คัมภีร์ล้านนาในสมัยต่อมานั้น ก็มีข้อที่น่าสังเกตว่า สนวนใหญ่จะไม่ค่อยระบุนามผู้แต่ง และวันเดือนปีที่สร้าง ซึ่งนักวิชาการผู้ที่มีความรู้ในวรรณกรรมล้านนา ให้เห็นว่า คัมภีร์ที่คัดลอกต่อกันมา และที่หลงเหลืออยู่นั้น สนวนหนึ่งเป็นภูมิความรู้ของพระ มหาเถระ นักปราชญ์ในยุคทองของวรรณกรรมล้านนา การที่มีผู้นำไปคัดลอกต่อนั้น อาจเป็นลูกศิษย์จึงไม่กล้าที่จะออกนามว่าเป็นของตนถึงแม้ว่าบางเรื่องบางคัมภีร์อาจระบุว่า ตนเองเป็นผู้จารต่อมาพระเถระเหล่านั้น และบางฉบับอาจจะระบุได้ต้นฉบับมาจากไหนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ศึกษาสำรวจวรรณกรรมคัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆ พบว่า มีวรรณกรรมประเภทต่างๆ ถึง 410,775 ผูก/ฉบับ โดยในจังหวัดลำปางมีวัดที่สำรวจ 69 วัด จำนวนคัมภีร์ที่สำรวจ 60,654 ผูก/ฉบับ คัมภีร์ที่ถ่ายไว้ 2,958 ผูก/ฉบับ แบ่งประเภทของคัมภีร์ที่ปรับปรุงใหม่ออกเป็น 28 หมวด คือ หมวดพุทธศาสนา พุทธตำนาน

มหาชาติชาดก ทศชาติชาดก ชาดกทั่วไป พระสูตร พระอภิธรรม พระวินัย ธรรมะทั่วไป อานิสงส์ต่างๆ วรรณคดีเกี่ยวกับจักรวาล ประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ตำนานปุชนิเวตน์ พระสาวกที่มีชื่อเสียง พยากรณ์เหตุการณ์อนาคต บทสวดมนต์ พิธีกรรมสงฆ์ และเทศินาย หมวดนิทานพื้นบ้าน หมวดกฎหมายโบราณ หมวดจริยศาสตร์ หมวดประวัติศาสตร์ หมวดโหราศาสตร์ หมวดโคลงกลอน หมวดยาสมุนไพร หมวดลัทธิพิธีกรรม หมวดไสยศาสตร์ หมวดปกิณกะ และหมวดปกรณวิเสส และยังสอดคล้องกับสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำการสำรวจทำการอนุรักษ์และทำสำเนาฐานข้อมูลไมโครฟิล์มเอกสารล้านนาออกเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต พบข้อมูลของจังหวัดลำปางจำนวน 207 เรื่องจากทั้งหมด 1,057 เรื่อง วัดที่ได้ทำการศึกษาได้แก่ วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จำนวน 92 เรื่อง, วัดไหลหิน อำเภอเกาะคา จำนวน 46 เรื่อง, วัดบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จำนวน 22 เรื่อง, วัดพระธาตุลำปางหลวง จำนวน 20 เรื่อง, วัดนาคตหลวง อำเภอแม่ทะ จำนวน 8 เรื่อง, วัดนาเดา อำเภอเสริมงาม จำนวน 6 เรื่อง, วัดเวียง อำเภอเถิน จำนวน 5 เรื่อง, วัดห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จำนวน 4 เรื่อง, และคัมภีร์ที่ไม่ระบุวัดที่สำรวจพบ จำนวน 4 เรื่อง ตลอดจนสอดคล้องกับ พิสิฐรัฐ โคตรสุโพธิ์ กล่าวถึงการจัดทำโครงการวิจัย สำรวจรวบรวม และจัดทำระบบสารสนเทศ สำเนาภาพถ่ายพระธรรมคัมภีร์โบราณว่า ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา คณะนักวิชาการและนักวิจัยได้สนใจและรื้อฟื้นทำการสำรวจ อนุรักษ์ ลงทะเบียน และทำสำเนาคัมภีร์โบราณและเอกสารโบราณพื้นถิ่นขึ้นมาใหม่ ในการสำรวจอนุรักษ์นี้เป็นการลงมือสำรวจอย่างละเอียด จัดระบบเอกสารให้เป็นฐานข้อมูลเพื่อการอ้างอิงและเป็นแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่นขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อสืบสานต่อยอดลมหายใจ สร้างกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยปราชญ์ล้านนาในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ลงมือทำการสำรวจและอนุรักษ์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มล้านนาภาคใต้จากสถาบันวิจัยสังคมก็ได้ทำการสำรวจอนุรักษ์ด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกัน เป็นการให้ความร่วมมือส่งเสริมกันและกัน

ลักษณะวรรณกรรมที่ปรากฏในงานวิจัยเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน โดยมีคำสอนต่างๆ คือ จริยธรรมหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ล้านนา มาแต่โบราณ ตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น เรื่อง ปมาธรรม เรื่อง สามปิงสามกิว และเรื่อง ธรรมตาสอนโลก จากข้อค้นพบ ทั้ง 3 เรื่อง จะแฝงด้วยหลักธรรมในการดำรงชีวิตโดยยึดหลักศีล 5 ประการ นี้ 1. ย่อมถึงกองโภคทรัพย์มากมาย อันมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ 2. กิตติศัพท์อันงามของคนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล บุคคลรอบข้างย่อมเห็นความประพฤติ อันดีงามของคนมีศีล คนมีศีลจึงเป็นที่รัก 3. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีลจะเข้าไปสู่บริษัทใด ผู้มีศีลย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ มีความภาคภูมิใจ ในความดีของตน มีใจเป็นปกติ ไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีใครรู้กรรมชั่วของตน เพราะรักษาศีลมาเป็นอย่างดี คนมีศีลใครๆ ก็ชอบ ก็จะไปสู่ที่ชุมชนใดก็ตาม ย่อมมีความอาภัพเข้าไป 4. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาลละ คนมีศีลย่อมมีสติสมบูรณ์ อันเนื่องมาจากการได้ฝึกสติอยู่เสมอๆ เพราะเมื่อจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ต้องคอย

ระมัดระวังไม่ให้ผิดพลาด ครั้งเมื่อถึงคราวที่หมดบุญ หมดอายุขัย ก่อนที่จะลาจากโลกนี้ไป ย่อมมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์เพราะได้ฝึกมาอย่างดีแล้ว ทั้งยังเห็นการกระทำอันดีงามจากการรักษาศีลของตน ย่อมปลื้มปิติใจ 5. คนมีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่ง สุบิน กล่าวว่าการดำเนินชีวิตตามปกติของคนเรา ด้วยการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่คิดพูดทำในสิ่งที่ชั่ว สร้างความดี และทำใจให้ผ่องใส เป็นไปตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา และงดเว้นด้วยการไม่ประพฤติดีทางกายและวาจา

และมีปริศนาธรรมคำสอน ๖ ข้อ ๑. **สนุกอย่างนอน** เมื่อได้ทรัพย์สินของมาอย่าหลงดีใจจนขาดสติ อาจเสียทรัพย์ด้วยความประมาท ๒. **เมียวนอนอย่ายืน** ภรรยาที่อดอ้อนเอาใจหรือยกยอสรรเสริญไม่ควรเชื่อใจในคำพูดนั้น เพราะภรรยาอาจมีพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ ๓. **โอ้เนาหื้อเห็น** เมื่อได้กลิ่นเหม็นเนา ควรหาสาเหตุว่า มันกลิ่นซากอะไร เพื่อจะกำจัด หรือมีสิ่งอะไรที่ผิดปกติ เช่น อาจนจะเป็นคนที่ถูกฆาตกรรมก็ ต้องสมมติฐานหลายๆ หลักความจริงให้ปรากฏ ๔. **เหม็นหื้อรู้** การได้รับข่าวสารสิ่งใดมาก็ตามควรหาเหตุผลควรวิเคราะห์ดูว่าใช่หรือไม่อย่างไรอย่าเพิ่งเชื่อเสียทีเดียว ๕. **นอนสูงหื้อนอนค่า** การนอนที่สูงควรนอนมองลงมาข้างล่างเพื่อดูว่า จะมีสิ่งใดขึ้นมาทำร้ายเราหรือไม่ ๖. **นอนต่ำหื้อนอนหงาย** หากนอนในที่ต่ำควรมองข้างบน ว่า มีอะไรผิดปกติ หรือไม่ มีอะไรที่จะตกใส่เราหรือไม่ เปรียบเทียบหลักการทำงานของ ลูกจ้างหรือลูกน้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558: 561)

ตลอดจนหลักการใช้ชีวิตประจำวัน การคบมิตร การสร้างบ้านเรือน และวิธีการปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดความเดือดร้อน เนื้อหาสาระ ได้แบ่งออกเป็น 6 ประการ คือ ๑. เหตุนำมาซึ่งอุบาทว์ อัปรีดี, จัญไร, ไม่เป็นมงคล ๒. เหตุให้ท่านดูแลตน ไม่ฉลาด หาสาระไม่ได้ มักอวดอ้างตน มักกินอาหารอันเน่าอันเหม็น มักนุ่งเสื้อผ้าเก่าอยู่เนืองๆ ๓. เหตุให้ท่านชัง มักยุโยงให้เขาทะเลาะกัน มักบ่นจนเกิดการเคียดชัง เอาความผิดไปสู່ท่านเป็นนิจ ไม่ทำการทำงาน อวดรู้ และชอบขบข้างของเครื่องใช้ของผู้อื่น ๔. เหตุให้กินแหว่ง ทำงานหรือทำสิ่งไหนไม่คิดให้รอบคอบแล้วมาเสียใจทีหลังเจ็บป่วยไม่รีบรักษา คนอื่นบอกว่าไม่ดีแต่เรากลับบอกว่าสิ่งนั้นดี จะไปเหยียบยืมของใช้ของคนอื่น ต้องดูให้ถี่ถ้วนต้องตรวจสอบความเรียบร้อย ดูความสมบูรณ์ของสิ่งของที่ยืมมา ๕. เหตุให้ภรรยาเกลียดเสีย ชายเป็นคนไม่มีศีลอยู่ครองเรือนร่วมกัน เมื่อชายแต่งงานไปอยู่ด้วยกันภรรยาโดยไม่มีสมบัติติดตัวไปจะถูกติฉินนินทาได้ และมักเป็นโรคไม่สบาย ๖. เหตุให้ท่านขบใจ ได้ของมาแบ่งปันญาติ ช่วยเหลืออุรุษของท่านด้วยดี คำขุมิตรสหาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

ชุมชนในภาคเหนือหรือท้องถิ่นต่างๆ ควรมีคณะกรรมการวัดต่างๆ จัดการสำรวจซ่อมแซมคัมภีร์โบราณที่มีการชำรุด แยกหมวดหมู่คัมภีร์ และจัดกิจกรรมอนุรักษ์ โดยมี

หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจนองค์กรอิสระ เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมและปรัวรรต คัมภีร์นำหลักธรรมที่อยู่ในคัมภีร์ไบเบิลมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต โดยการทำออกมาใน รูปแบบของสื่อต่างๆ หนังสือการ์ตูน หนังสืออ่านเล่น และหนังสือทางวิชาการ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิเคราะห์เชิงลึกในหมวดต่างๆ เช่น หมวดพระวินัย หมวดสุดตันตปิฎก หมวดพระอภิธรรม คัมภีร์บาลี หมวดชาดก หมวดนิยายพื้นเมือง หมวดตำนานทาง พระพุทธศาสนา ตำนานเมือง/ราชวงศ์ หมวดกฎหมายโบราณ ตำราโหราศาสตร์ กวีนิพนธ์ ร้อย กรอง ตำรายาพื้นบ้าน ซึ่งจะพบองค์ความรู้และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และหน่วยงาน อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

- พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพ็ญวรรธธรรม. (2552). **รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา: เอกสารไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2521-2533.** เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม.
- พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ และคณะ. (2556). **รายงานวิจัย กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนา โดยปราชญ์ท้องถิ่น.** เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นพบุรีการ พิมพ์เชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **วัดน้ำบ่อหลวง สมบัติวัด ศรีท้าววัด. (2556). หนังสือที่ระลึกงานทอด ผ้า กฐินพระราชทาน ประจำปีพุทธศักราช 2556, สรัสวดี – สมโชติ อ่องสกุล บรรณาธิการ, เชียงใหม่: หจก.วนิดาการพิมพ์.**
- รุ่ง สุปิน. (2550). **พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- วคิน อินทสระ. (2541). **พุทธจริยศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. (2538). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี.** เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ. (2548). **โครงการปรัวรรตพระคัมภีร์ล้านนา: ปรัวรรตและ วิเคราะห์กฎหมายล้านนา.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา.
- สมิทธิ์ ถนอมศาสนะ. “การเปลี่ยนความหมายของการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ในสมัย รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์”. **วารสารวิจิตรศิลป์** ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2556).

การจัดการความรู้เชิงพุทธ

Buddhist Knowledge Management

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล* อานนท์ เมธีวรฉัตร** ณวพงศ์ธร นิติภูวนนท์***
Pravej Maharutsakul, Anond Metheewarachatra, Navapongthorn Nitiphuvanon

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้เชิงพุทธขององค์กรและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สืบเนื่องจากพัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความก้าวอย่างรวดเร็ว เป็นวงกว้างต่อทุกกิจกรรม และกิจการของทุกภาคส่วน (disruptive technology) ไม่ว่าจะเป็นการจัดการองค์กรและการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม บางครั้งแยกไม่ออกว่าอะไร สิ่งใดเป็นข้อมูลใดเป็นความรู้หรือปัญญาที่ต้องจัดการ การไม่สามารถจำแนกแยกแยะว่าอะไร สิ่งใดเป็นข้อมูลสารสนเทศ หรือความรู้ จึงเหมาะรวมจัดการ เป็นการแก้ไขปัญหามากกว่าจุดดับทุกขไม่ได้อันเป็นเช่นนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดการความรู้โดยนำความรู้มาจัดเป็นระบบให้ปรากฏชัดแจ้ง เพื่อจะได้นำความรู้ที่นำไปแก้ไขปัญหาคือพัฒนาการขององค์กร และหากมีการบูรณาการจัดการความรู้เข้ากับหลักพุทธธรรมในการดับทุกข์ ยิ่งจะทำให้การจัดการความรู้มีประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางหลักคิดอริยสัจสี่ในการแก้ไขปัญหาคือสาเหตุ(สมุหทัย) มิใช่แก้ที่อาการ(ทุกข์) และให้หลักวิเคราะห์เชิงสัมพันธ์ภาพว่าผลต้องมาจากเหตุปัจจัยเสมอ (อิทัปปัจจยตา) จึงต้องมุ่งวิเคราะห์ให้รอบคอบถี่ถ้วนในการสาวหาสาเหตุแห่งทุกข์ที่เป็นปัญหาด้วยหลักธรรมโยนิโสมนสิการ แล้วจึงรวบรวมและประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดเป็นปัญญาเพื่อนำไปปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนมรรควิธีจนแก้ไขปัญหาคือดับทุกข์ได้ โดยมีกระบวนการจัดการความรู้ในทางพุทธศาสนา ดังนี้ (1) ต้องคิดเบื้องต้นว่าปัญหาคือทุกข์เป็นผลมาจากเหตุปัจจัยเสมอ (2) การแก้ไขปัญหาคือดับทุกข์ต้องแก้ที่สาเหตุ (3) คิดวิเคราะห์ถี่ถ้วนอย่างรอบคอบในการสาวหาสาเหตุแห่งปัญหาและแนวทาง (4) วางแนวทางมรรควิธีในการแก้ไขที่สาเหตุ (5) ลงมือปฏิบัติจนสาเหตุแห่งปัญหาหรือทุกข์ได้รับการแก้ไขสำเร็จและได้ผลตามที่คิดชอบ ตามหลักที่ว่าคิดดีแล้ว ปฏิบัติชอบแล้ว ผลจึงออกมาดีชอบ ตามหลักปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ดังนั้นการจัดการความรู้เชิงพุทธสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีในการจัดการองค์กรและการดำเนินชีวิตของมนุษย์

คำสำคัญ : การจัดการ, ความรู้, พุทธ

* Teacher, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus

** Teacher, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus

*** Teacher, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus

Abstract

The objectives of this paper were to study Buddhist Knowledge management and Human Life. Due to the development of digital technology is moving rapidly toward a broader activity which impacts on Companies in all sectors, so we call “disruptive technology”. Whether it is in the organization and the lives of people in society. Sometimes indistinguishable anything. What is the wisdom or knowledge to manage its. Being unable to distinguish anything. What data, information or knowledge is so inclusive deal. The problem is not the point Suffering is not When this need for a knowledge management system is organized by the knowledge that they appear clear. To put that knowledge to solve problems or develop the organization. And the integration of knowledge management with the Buddhist principles of Sorrows. Will make knowledge management more effective. The Lord Buddha has laid a four Noble Truths to solve the problems that cause suffering (origin of suffering) and not the symptoms (pain) and the analysis of relationships that have resulted from factors always. (Idhabajata or specific conditionality). We must look carefully analyzed carefully to determine the cause of her distress or trouble with the principles of the Law requires critical reflection (yoniso–manasikara). Then gather and apply knowledge to wisdom is to be implemented step by step approach to solve problems and cope with problems. The Knowledge Management in Buddhism: (1) to think that the primary problem or distress as a result of the factors affecting it (2) problems or suffering to correct the cause. (3) Think carefully analyzed carefully to determine the cause of their problems and solutions (4) lays approach to resolve the causes (5) acting as the cause of problems or troubles have been resolved successfully and as a result, I right think. The main idea is that good I like to practice The result was a well-liked Thus, according to attain enlightenment, knowledge management under the Buddhist Pariyat, Practices and Attribute can be used to better manage the organization and implementation of human life.

Key Words : Knowledge, management, Buddhist

บทนำ

ปัจจุบันความรู้ได้พัฒนาตามเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างกว้างขวาง รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร ผลกระทบจากเทคโนโลยีดิจิทัลถึงกับยอมรับว่าทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (disruptive technology) ไม่ว่าจะในด้านของโครงสร้าง กระบวนการ กลยุทธ์ ผลิตภัณฑ์ และวัฒนธรรมองค์กร รวมทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม หากไม่สามารถแยกแยะจำแนกว่าสิ่งใด เรื่องใด กรณีใดที่เป็นเพียงข้อมูลสารสนเทศหรือความรู้ ย่อมมีผลต่อการจัดการองค์กรและการดำเนินชีวิตเป็นทวีเท่ากล่าวคือถ้าพนักงานและมนุษย์เราไม่สามารถแยกแยะสิ่งใด เป็นข้อมูล สารสนเทศ หรือความรู้ ยิงนำมาซึ่งความสับสนในการดำเนินชีวิตและการจัดการงานที่ตนเองรับผิดชอบ ไม่รู้จะอย่างไรได้ก็จัดการแบบเหมารวมทั้งหมด ทำให้เสียเวลาและสิ้นเปลืองทรัพยากร

การทำงานขององค์กรบรรลุเป้าหมายได้ เป็นผลสืบเนื่องจากคนในองค์กรมีความสามารถในการจัดการความรู้ (knowledge management) หลายคนอาจสงสัยว่าการจัดการความรู้ เป็นการจัดการความรู้ของใคร และมีอยู่ในที่ใด อยู่ที่ตัวพนักงานหรือองค์กร ความรู้อาจมีอยู่ในตัวพนักงาน (in head) หรืออยู่ที่องค์กร (organization's knowledge) ในการดำเนินงานขององค์กรต้องอาศัยคนในองค์กรช่วยกันคิดช่วยกันทำ เนื่องจากองค์กรเป็นบุคคลสมมุติ ตามภาษากฎหมาย ไม่สามารถจัดการด้วยตนเองได้ ต้องอาศัยคนในองค์กรร่วมกันจัดการความรู้ กล่าวคือพนักงานจะจัดการความรู้เพื่อแปรเปลี่ยนเป็นผลผลิต ผลลัพธ์ขององค์กร ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็เช่นกันต้องมีการจัดการความรู้ในงานอาชีพและการดำเนินชีวิตของตนเอง การจะจัดการความรู้ได้ดีต้องมีความสามารถในการจำแนกว่ากรณีใด เรื่องใด สิ่งใดเป็นความรู้ (knowledge) ข้อมูล (data) สารสนเทศ (information) ความชำนาญ (expertise) หรือความสามารถ (capability) การจัดการความรู้มองอีกด้านหนึ่งคือการจัดการทรัพยากรองค์กรโดยมีจุดมุ่งหมายเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อสร้างนวัตกรรม และเป้าหมายสุดท้ายคือกำไร (profit) ถ้าเป็นองค์กรภาคราชการ ภาคสังคมจึงมุ่งหมายสร้างภาพพจน์และการยอมรับจากประชาชน บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าการจัดการความรู้เชิงพุทธขององค์กา และจัดการความรู้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างไร เพื่อความเข้าใจความรู้ตรงกับผู้เขียน ควรที่จะเข้าใจความหมายประเภทความรู้ ความรู้ในทางพุทธศาสนาและทางคณิตศาสตร์ การจัดการความรู้ และกระบวนการจัดการความรู้ ดังต่อไปนี้

ความหมายความรู้

การที่มนุษย์เราสามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใด ส่วนใดเป็นข้อมูล สารสนเทศหรือความรู้ มีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่และอาชีพการงาน ความเข้าใจโดยทั่วไปเข้าใจว่าความรู้คือข้อมูลหรือสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์หิวจัย ในงานหน้าที่ใดก็ตามจะพบว่าความรู้

อาจอยู่ในรูปแบบของการปฏิบัติ (practical) ชุดความคิด (concept) หรือปรัชญา (philosophy) ความรู้ อาจมีความหมายแบบแคบหรือแบบกว้าง ดังที่เมื่อนักวิชาการให้ความหมาย ดังนี้

ความรู้ (knowledge) หมายถึงการจัดระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา (Woolf,1990) หรือสารสนเทศที่ถูกจัดระบบและวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจโดยนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ (Turban,1992) ความรู้ อาจเป็นเรื่องของความเข้าใจทั้งโดยปริยายหรือโดยแจ้งชัดในสิ่งหนึ่งสิ่งใด (implicit and explicit) หรือเป็นเรื่องของการปฏิบัติที่เป็นความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทั่วไปหรือเรื่องเฉพาะ หรือการมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง (Sowa,1993) บางคนเข้าใจว่าความรู้เป็นเรื่องของความจริงและความเชื่อ (truths and beliefs) เป็นเรื่องของมุมมองและความคิด (concepts and perspective) การตัดสินใจโดยเฉพาะคดีความ (judgements) ความขัดแย้ง ความคาดหวัง (expectations) และระเบียบวิธีต่างๆ (methodologies) ส่วนการจะจัดการอย่างไร (know-how) (wig,1993) ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำแนกแยกแยะและจัดการความรู้ ซึ่งแต่ละคนมีความเข้าใจไม่ตรงกัน บางทีก็เข้าใจว่าความรู้เป็นเรื่องของข้อมูลเชิงลึก (insights) ประสบการณ์ (experiences) หรือกระบวนการที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าถูกต้องและเป็นจริงที่ก่อให้เกิดความคิด พฤติกรรม และการสื่อสารระหว่างมนุษย์ (van der Spek and Spijkervet,1997) นักวิชาการบางคนมองว่าความรู้เป็นเรื่องของเหตุและผลเกี่ยวกับสารสนเทศและข้อมูลที่สามารทำให้เกิดผลงาน ใช้ในการแก้ไขปัญหา (problem solving) การตัดสินใจ การเรียนการสอน (Beckman,1997) ความหมายความรู้ดังกล่าวข้างต้นดูเหมือนจะให้ความสำคัญกับความรู้ที่อยู่ในตัวพนักงาน เมื่อพิจารณาความรู้ในมุมมองขององค์กรซึ่งเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้สามารถทำงาน ทำนิติกรรมสัญญาบางอย่างได้เสมือนมนุษย์ โดยมองความรู้ขององค์กร หมายถึงแหล่งรวมของสินทรัพย์ที่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง หรือเป็นสินทรัพย์ทางปัญญา โครงสร้างพื้นฐาน หรือสินทรัพย์ทางการตลาด (Brooking,1996) ความหมายอีกลักษณะหนึ่งที่สัมผัสได้จากการปฏิบัติงานอธิบายว่าความรู้จะมีลักษณะของการขับเคลื่อนข้อมูลสารสนเทศที่แฝงอยู่ในงานประจำหรือกระบวนการที่ปรากฏในรูปของกิจกรรมงานที่ร้อยเรียงหรือจัดระเบียบกิจกรรมในการปฏิบัติงาน ที่เรียกว่า ระบบองค์กร (organization's system) กระบวนการผลิตภัณฑ์ กฎกติกา (rules) หรือวัฒนธรรม (culture) แล้วแต่กรณี (Myers,P.ed.,1996)

ในทางพุทธศาสนาเราจะได้ยินคำว่า “ รู้แจ้งเห็นจริง ” แสดงว่ามีความเข้าใจในสิ่งที่ทำและรู้ว่าผลเป็นอย่างไร รู้ว่าสิ่งใดเป็นปรมาตม์ที่เป็นความจริงอันเป็นที่สิ้นสุด หรือสิ่งใดเป็นเรื่องของการสมมุติ “ ความรู้ ” ในทางพุทธศาสนาจึงกินความถึง “ ปัญญา ” ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ใช้ในการอธิบายสรรพสิ่งและปรากฏการณ์ทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นย่อมมีเหตุ เมื่อรู้ว่าสิ่งใดเป็นเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์หรือปัญหาจึงดับทุกข์ ด้วยการแก้ไขที่เหตุแห่งปัญหา ที่เรียกว่า “ ปัญญา ” พระพุทธเจ้าได้ให้หลักคำสอนที่เป็น

กระบวนการในการดับทุกข์หรือแก้ไขปัญหาที่สาเหตุ เรียกว่า หลักธรรม “อริยสัจสี่” ได้แก่ ทุกข์ คือสภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่การเกิด(ชาติ) การแก่ การเก่า(ชรา) การตาย การสลายไป การสูญสิ้น (มรณะ) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คืออุปาทานขั้นหรือขั้น 5 สมุหทัยคือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ที่เกิดจากตัณหา ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์ ภาวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยภวทิฏฐิหรือสัสสตทิฏฐิ และวิภวตัณหา-ความทะยานอยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวทิฏฐิหรืออุจเฉททิฏฐิ นิโรธ คือความดับทุกข์ ได้แก่ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือดับตัณหาทั้งสาม ได้อย่างสิ้นเชิง และมรรคคือแนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ (1) สัมมาทิฏฐิ-ความเห็นชอบ (2) สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ (3) สัมมาวาจา-เจรจาชอบ (4) สัมมากรรม-การทำงานชอบ (5) สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ (6) สัมมาวายามะ-พยายามชอบ (7) สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ (8) สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลาง ซึ่งมรรคที่มีองค์ประกอบแปดนั้นสามารถสรุปได้เป็นไตรสิกขาได้ดังนี้ (1) อริสัสสิกขา ได้แก่สัมมาวาจา สัมมากรรม และสัมมาอาชีวะ (2) อริจิตสิกขา ได้แก่สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ (3) อริปัญญาสิกขา ได้แก่สัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ (ราชบัณฑิต, 2548 : 65-66) ในการนำอริยสัจสี่ไปปฏิบัติซึ่งเป็นกิจในอริยสัจสี่กล่าวคือ การจะรู้อะไรสิ่งใดเป็นทุกข์ เป็นปัญหา ต้องทำความเข้าใจปัญหาหรือสภาวะที่เป็นทุกข์อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง (ปริญาญา – ทุกข์) เมื่อรู้อะไรสิ่งใดคือทุกข์หรือสภาวะที่เป็นปัญหา และรู้อะไรมีสาเหตุต้นตอปัญหาจึงขจัดที่สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (ปหานะ-สมุหทัย) เมื่อสาเหตุทุกข์ ต้นเหตุของปัญหา เมื่อทุกข์หรือปัญหาถูกดับหรือแก้ไขจนหมดจด (สังขนิริยา-นิโรธ) แล้วรู้สึกถึงสาเหตุทุกข์หรือปัญหาจึงวางแผนฝึกปฏิบัติตามแนวทางการดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ขจัดสาเหตุปัญหาเพื่อนำไปสู่จุดที่ไร้ทุกข์ ไร้ปัญหา (ภาวนา-มรรค) ความรู้ในทางพุทธศาสนาที่สอนให้มนุษย์เข้าใจว่าสิ่งหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนมีเหตุที่มา (อิทัปปัจจยตา) เป็นหลักธรรมที่อธิบายถึงการเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรมทั้งหลายเพราะอาศัยกัน การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดมีขึ้น (ม.ม.(ไทย) 13/355/371) และสอนมนุษย์ดับทุกข์แก้ไขปัญหาที่สาเหตุ จึงเป็นความจริงอันประเสริฐคืออริยสัจสี่ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ โปรดมนุษย์ชาติ และแนวคิดแก้ไขปัญหาและดับทุกข์โดยอาศัยหลักอริยสัจสี่ จึงกลายเป็นรากฐานในวิชาการวางแผนที่มีการศึกษากันอยู่ในปัจจุบัน กระบวนการวางแผนจึงเหมือนกับกระบวนการอริยสัจสี่ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ การเตรียมแผน เป็นการศึกษาวเคราะห์ข้อมูล สภาพปัญหา ปัจจัยภายในภายนอกที่มีอิทธิพลต่อองค์กร (pre-plan position) การกำหนดแผน (formulation) – รู้ว่าจะทำได้อย่างไร การนำแผนไปปฏิบัติ (implementation)-ทำตามที่กำหนดไว้ในแผน

และการประเมินแผน (evaluation)-ผลเป็นตามที่คุณคิดและกำหนดไว้ในแผนหรือไม่เพียงใด ความรู้ในทางพุทธศาสนา (wisdom) จึงสอนให้คนคิดเจริญสติ นำไปปฏิบัติทำทีละชั่ว (เจริญปฏิบัติ) และได้ผลดี (เจริญสุข) ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนให้เริ่มจากการคิดวิเคราะห์ดีชอบ ปฏิบัติชอบ และผลออกมาดีชอบและดี เหล่านี้ก็อยู่ในรูปของหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ประเภทความรู้

นอกจากเรารู้ว่าความรู้มีลักษณะแตกต่างจากข้อมูลและสารสนเทศอย่างไร ถ้าสามารถจำแนกประเภทความรู้ (knowledge typologies) ยิ่งทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความรู้ได้ดีขึ้น จากความหมาย “ความรู้” ทำให้รู้ว่าความรู้มีความแตกต่างจากข้อมูลและสารสนเทศอย่างไร ความรู้อาจอยู่ในความคิดของมนุษย์ซึ่งยากที่จะสัมผัสได้ จนกว่าจะมีการถ่ายทอดออกมาให้คนอื่นได้รับรู้ หรือแสดงเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นความรู้ขององค์กรที่อาจอยู่ในเอกสาร (document) หรือแฟ้มเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ในคอมพิวเตอร์ สำหรับความรู้ที่อยู่ในสมองมนุษย์ยากที่จะสืบค้นได้ ต่างจากความรู้ขององค์กร อาจจะถูกจัดกระจายขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทขององค์กรเพราะแต่ละองค์กรธุรกิจต่างกันความรู้จึงต่างกันด้วย ส่วนความรู้ในเอกสารอาจปรากฏในรูปของข้อความ (text) ตารางหรือกราฟ เป็นต้น สำหรับความรู้ในระบบคอมพิวเตอร์ อาจอยู่ในรูปแบบที่ถูกจัดเป็นระบบ ระเบียบ มีการจัดโครงสร้างอย่างดี เป็นต้น

การเข้าถึงความรู้ทั้งที่เป็นความรู้โดยปริยายและความรู้ที่ปรากฏแจ้งชัด (tacit, implicit & explicit knowledge) ซึ่งความรู้ทั้งสองประเภทสามารถเข้าถึงได้ ดังนี้ ความรู้แบบแฝงเร้น (tacit) ที่อยู่ในสมองมนุษย์หรือความรู้ขององค์กร (human mind หรือ organization) จะเข้าถึงได้โดยการสอบถามหรือสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออก ส่วนความรู้โดยปริยายอีกชนิดหนึ่ง (implicit) อาจเป็นความรู้ของมนุษย์ หรือขององค์กรก็ได้ สามารถเข้าถึงได้โดยการสอบถาม การถกเถียง ลักษณะความรู้ชนิดนี้เป็นความรู้ที่ยังไม่เป็นทางการ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการและสื่อสาร ส่วนความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง (explicit) ส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในเอกสารหรือคอมพิวเตอร์ ถือว่าเป็นความรู้ที่เป็นทางการสามารถเข้าถึงและจัดการง่าย ส่วนในทางพุทธศาสนาการจะเข้าถึงความรู้ต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือน้อมนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติ โนงากะ และตาเคอชิ (Nonaka and Takeuchi, 1995) ได้อธิบายความรู้มีอยู่สองลักษณะได้แก่ความรู้โดยปริยาย (tacit knowledge) คือความรู้ที่เป็นประสบการณ์ (knowledge of experience) ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ (here and now) หรือความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ (analog knowledge) ซึ่งความรู้ประเภทนี้ต้องมีการเรียนรู้ขัดเกลาทางสังคม (socialization) แล้วจึงพัฒนาเป็นกรอบความคิด (conceptual knowledge) ส่วนความรู้ที่ชัดแจ้ง สามารถนำไปปฏิบัติและจัดทำให้เป็นระบบ (systematic

knowledge) ควิน (Quinn,1996) ได้แบ่งความรู้ออกเป็น 5 ชนิดโดยจำแนกตามจุดมุ่งหมายในการใช้ความรู้ ได้แก่

(1) ความรู้เชิงทฤษฎี (know – what) เป็นความรู้ข้อเท็จจริงรู้ว่าอะไร เป็นอะไร ความรู้ประเภทนี้ส่วนใหญ่มาจากการศึกษา เป็นความรู้ที่จดจำมาส่วนใหญ่ได้จากการเรียน เมื่อคนที่มีความรู้แบบจำเวลาทำงานไม่ค่อยมั่นใจที่จะใช้ความรู้จึงต้องปรึกษาผู้ที่มีประสบการณ์

(2) ความรู้เชิงทฤษฎีและบริบท(know – how) เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกความเป็นจริงที่ซับซ้อน คนที่มีความรู้ประเภทนี้สามารถนำความรู้ไปใช้งานแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานได้ ส่วนใหญ่จะพบอยู่ในคนที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาหลายปี

(3) ความรู้เชิงปฏิบัติ (know – where) เป็นความรู้ในการปฏิบัติ รู้ว่าความรู้ใดเหมาะสมกับสถานที่ สถานการณ์ใด เป็นความรู้ของคนที่มีความประสบการณ์ในงานหลายปีและมีความเข้าใจสภาพพื้นที่ได้ดี

(4) ความรู้เชิงเหตุและผล (know – why) เป็นความรู้เชิงเหตุและผลของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ เป็นความรู้ของผู้ทำงานมาระยะหนึ่งแล้วเกิดความรู้ฝังลึก สามารถถ่ายทอดความรู้อย่างมีเหตุผลให้กับผู้อื่นหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้พร้อมทั้งรับเอาความรู้จากผู้อื่นไปปรับใช้ในบริบทของตนเองได้

(5) ความรู้ในเชิงคุณค่าหรือความเชื่อ (care – why) เป็นความรู้ที่เป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เกิดจากแรงขับเคลื่อนมาจากภายในตนเอง ผู้ที่ใช้ความรู้ประเภทนี้สามารถสกัดประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่ กับความรู้ที่ตนเองได้รับมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ เช่น สร้างตัวแบบหรือทฤษฎีใหม่หรือนวัตกรรม หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ เบกแมน (Beckman,1997) ได้แบ่งความรู้ออกเป็น 5 ลำดับจากที่มีคุณค่าน้อยถึงลำดับที่มีคุณค่ามาก ดังนี้ (1) ข้อมูลคือข้อความ(text) การประมวลผล (code) จินตภาพ (image) หรือเสียง (sound) ซึ่งทำให้เข้าใจโครงสร้างและความหมาย (2) สารสนเทศ (information) คือข้อมูลที่ถูกระบบระเบียบที่มีการออกแบบโครงสร้าง มีการตีความและสรุป (3) ความรู้ (knowledge)อาจอยู่ในรูปกรณีศึกษา (case) กฎ กติกา (rule) กระบวนการ (proceses) หรือตัวแบบ (model) (4) ความเชี่ยวชาญ (expertise) เป็นความรู้เชิงหลักการ เข้าใจตรรกะของงาน ทำให้การปฏิบัติงานมีความเร็วและถูกต้องในการให้คำแนะนำ การอธิบายและการตัดสินใจสำเร็จและมีความมีเหตุผล และ(5) ความสามารถ เป็นความรู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดระบบงานเช่นมีความสามารถในการเก็บรวบรวมความรู้ (knowledge repository) การบูรณาการงานอย่างเป็นระบบ และมีความสามารถหลักที่สำคัญ (core competence) ส่วน โทบิน (Tobin,1996) ได้จัดลำดับความรู้ออกเป็น 5 ลำดับ ดังนี้ (1) ข้อมูล (data) คือเป็นความรู้ในเชิงความสัมพันธ์และจุดมุ่งหมาย (2) สารสนเทศ (information) เป็นการนำไปใช้งานได้ (application) (3) ความรู้ (knowledge) เป็นเรื่องของปรีชาญาณและประสบการณ์ และ (4) ปัญญา (wisdom) เป็นความฉลาดในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา รู้ว่าสถานการณ์ใดควรใช้

ความรู้ชนิดใด ปัญหานี้ถือได้ว่าตรงกับความรู้ในพระพุทธศาสนามากที่สุด เพราะหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนให้มนุษย์ชาติแก้ไขปัญหาหรือดับทุกข์อย่างมีสติ หรือตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นอาการที่จิตไม่หลงลืม ระวังยับยั้งชั่งใจไม่บุ่มบ่าม ไม่ให้เพลินเพลิน หลั่งเปลอ สามารถป้องกันความเสียหายจากความประมาทเพลินแล้ว

จะเห็นว่าความรู้มีอยู่สองความหมาย ถ้าเป็นความหมายอย่างกว้างเป็นการรวมเอาความตั้งแต่ข้อมูล สารสนเทศ ส่วนความหมายอย่างแคบหมายถึง องค์ความรู้ ที่มีใช้ข้อมูลหรือสารสนเทศ ความรู้ในความหมายอย่างแคบอาจอยู่ในรูปของทฤษฎี กฎ แนวปฏิบัติ ความเชี่ยวชาญ หรือความสามารถหลัก เป็นต้น

ความรู้ในทางพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามีความเป็นวิทยาศาสตร์ ที่ว่าเป็นวิทยาศาสตร์คือไม่เชื่ออะไรโดยไม่มี การพิสูจน์ การจะเชื่ออะไรนั้นต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นจริงเสียก่อน วิทยาศาสตร์เชื่อในเหตุผล ไม่เชื่ออะไรลอยๆ ต้องมีหลักฐานมายืนยันเห็นเป็นประจักษ์ จึงต้องมีการทดลองปฏิบัติให้เห็นจริง วิทยาศาสตร์ไม่เชื่อเพราะศรัทธา ไม่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อภินิหาร วิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปอย่างมีเหตุผล มีความเป็นระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวข้อสัมพันธ์กัน ซึ่งตรงกับหลักพุทธธรรม “ปฏิจจสมุปบาท” เป็นลักษณะที่สรรพสิ่งหรือปรากฏการณ์ทั้งหลายสัมพันธ์เนื่องอาศัยเป็นเหตุปัจจัยต่อกัน ไม่ได้สอนให้มนุษย์เชื่อและศรัทธาอย่างมกมายในอิทธิปาฏิหาริย์ และเทศนาปาฏิหาริย์ แต่สอนให้ศรัทธาในอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ที่จะก่อให้เกิดปัญญาในการดับทุกข์แก้ไขปัญหาชีวิตที่สาเหตุ ไม่สอนให้เชื่อให้ศรัทธาในสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ สอนให้มนุษย์นำเอาหลักศรัทธาโยงไปหาการพิสูจน์ด้วยประสบการณ์ ด้วยปัญญาและด้วยการลงมือปฏิบัติ ดังหลักของความเชื่อใน “กาลามสูตร” คืออย่าเชื่อเพียงเพราะให้ฟังตามกันมา อย่าเชื่อเพียงเพราะได้เรียนตามกันมา อย่าเชื่อเพียงเพราะได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา อย่าเชื่อเพียงเพราะเสียงเล่าลือ อย่าเชื่อเพียงเพราะอ้างตำรา อย่าเชื่อเพียงเพราะตรรกะ หรือนึกคิดเอาเอง อย่าเชื่อเพียงเพราะอนุমানหรือคาดคะเนเอา อย่าเชื่อเพียงเพราะคิดตรองตามแนวเหตุผล อย่าเชื่อเพียงเพราะตรงกับทฤษฎีของตนหรือความเห็นของตน อย่าเชื่อเพียงเพราะรูปลักษณะน่าเชื่อ อย่าเชื่อเพียงเพราะท่านเป็นสมณะหรือเป็นครูอาจารย์ของเรา

การที่ไม่ให้เชื่ออะไร โดยไม่พิสูจน์ หรือลงมือปฏิบัติ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้ที่ต้องเริ่มจากประสบการณ์ที่สัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้าคือตา หู จมูก ลิ้น กาย รับรู้มา ต้องแสวงหาคำอธิบายเชิงเหตุและผล ผลย่อมเกิดจากเหตุ มีประเด็นที่માพิจารณาความรู้ทางพุทธศาสนาอาจมีความแตกต่างกับวิทยาศาสตร์อยู่บ้างคือวิทยาศาสตร์จะเริ่มหาความรู้จากประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัสทั้งห้า ส่วนพุทธศาสนายังเน้นปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากจิตใจด้วย ไม่ได้เน้นแบบวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ที่แสวงหาความรู้ในความจริงที่มีอยู่ในธรรมชาติเท่านั้น

อย่างไรก็ดีระยะหลังวิทยาศาสตร์มีการใช้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติประยุกต์ใช้ในวิทยาการที่ก่อประโยชน์แก่มนุษย์เรียกว่าวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เช่นความรู้ทางการแพทย์ วิศวกรรม จิตวิทยา เป็นต้น หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาสอนให้เกิดความรู้และเข้าใจธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ และอีกทางหนึ่งสอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจคุณค่าทางจริยธรรมเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคมรวมทั้งต่อธรรมชาติ เช่นหลักไตรสิกขาที่สอนให้ละเว้นความชั่ว มุ่งทำความดี และสอนให้จิตใจสงบบริสุทธิ์ นี่คือความพิเศษของศาสนาพุทธที่สอนให้รู้เข้าใจธรรมชาติและกฎธรรมชาติได้แก่ สอนให้รู้หลัก “อิทัปปัจจยตา” (ผลย่อมเกิดจากเหตุปัจจัย) “หลักไตรลักษณ์” (สภาพที่เป็นปกติวิสัยหรือเป็นไปตามธรรมชาติ) “หลักอริยสัจสี่” (ความจริงอันประเสริฐในการดับทุกข์) “หลักเบญจขันธ์” (องค์รวมของชีวิตที่ประกอบด้วยทั้งรูปธรรมและนามธรรม; รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ) การจะรู้ว่าอะไรเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลหรือปรากฏการณ์ต้องผ่านกรอบคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่ต้องรอบคอบในการคิดอย่างถี่ถ้วน และยังสอนให้คุณค่าของจริยธรรมให้มนุษย์นำไปปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของมนุษย์และสังคม กล่าวโดยสรุปวิทยาศาสตร์สอนให้มนุษย์ใช้เทคโนโลยีที่มีฐานจากความรู้วิทยาศาสตร์เพื่อใช้และควบคุมธรรมชาติ ในขณะที่หลักพุทธธรรมสอนมนุษย์ให้นำสัจธรรมเพื่อสร้างจริยธรรมให้มนุษย์ดำเนินชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติได้และใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดการความรู้

มนุษย์ทุกคนดำเนินชีวิตในแต่ละวันมีสิ่งที่จะต้องจัดการและแก้ไขตามบทบาทหน้าที่ที่สมมุติในสังคมแต่ละสังคม ก็ต้องใช้ความรู้ในการจัดการงาน อาชีพของตน ซึ่งความรู้ในตัวมนุษย์จึงมีความสำคัญโดยเฉพาะความรู้ที่มนุษย์ได้ศึกษาและมีประสบการณ์พร้อมจะนำออกมาใช้ตามกิจการงานของแต่ละคน ครอบครัวและชุมชน ในส่วนขององค์กรมีความรู้ทั้งที่เป็นส่วนที่พนักงานมีอยู่และเป็นความรู้ขององค์กร ประเด็นที่สำคัญในการทำการใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพของผู้คนในสังคม หรือการทำงานในองค์กรต้องมีความสามารถในการจำแนกแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลที่มีการสกัดตัดแต่งจัดระบบระเบียบให้กลายเป็นสารสนเทศ และเพิ่มคุณค่าให้เป็นความรู้ เป็นความเชี่ยวชาญ หรือเป็นความสามารถที่ใช้ในการทำงาน ซึ่งทุกอาชีพจะมีกระบวนการจัดการความรู้ ส่วนการจะจัดการความรู้ได้ดีและทำให้ภารกิจงานสำเร็จนั้นยังต้องอาศัยความสามารถในการจัดการความรู้ในแต่ละชนิดด้วยวิธีการที่ต่างกัน เบกแมน (Beckman, 1997) ได้อธิบายถึงลักษณะการคัดเลือกความรู้ที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ การแบ่งปัน การจัดการรู้ที่เป็นทางการ (formal knowledge) และความเชี่ยวชาญ การที่รู้ว่าจะใช้ความรู้ในลักษณะใดมีความสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร ความรู้ที่ชัดเจนและความรู้โดยปริยายจะต้องมีการจัดการอย่างเป็นทางการ กล่าวคือความรู้โดยปริยายจะต้องทำให้เป็นความรู้ที่ชัดเจนซึ่งจะมีคุณค่าต่อองค์กร ความรู้ที่เป็นทางการแล้วควรจัดการด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการจัดเก็บ สืบค้น แบ่งปันและประยุกต์ใช้ ความรู้ที่อยู่ในรูปของทฤษฎี

และการปฏิบัติควรจัดระเบียบวิธีและนำไปปฏิบัติสร้างคุณค่าแก่องค์กร ในการนำความรู้สู่ปฏิบัติควรบูรณาการทั้งวิธีการและรูปแบบ

การเรียนรู้จากประสบการณ์สำคัญอย่างไร ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ทำให้เกิดความมั่นคงในการปฏิบัติงาน การเรียนรู้จากประสบการณ์หรือความผิดพลาดจากผู้อื่นทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพได้ เพราะไม่ต้องผิดพลาดเหมือนผู้อื่น อย่างไรก็ตามการปฏิบัติที่ยากจะดีได้หากปราศจากทฤษฎีที่ดี ดังที่อัลเบิร์ต ไอสไตน์ กล่าวไว้ ความรู้และการเรียนรู้ การสร้างความสมดุลระหว่างการรวบรวมและการจัดหาความรู้ด้วยการเรียนรู้และการสร้างความรู้ใหม่ การบูรณาการการจัดการความรู้และการเรียนรู้ขององค์กรจะเป็นการสร้างคุณค่ามากกว่าต่างคนต่างทำ ความรู้และความเชี่ยวชาญมีความแตกต่างกันคือ ความรู้เป็นการประยุกต์ใช้สารสนเทศและข้อมูลเพื่อการอ้างอิงที่แม่นยำ (valid inference) ส่วนความเชี่ยวชาญเป็นบ่งชี้ถึงผลการปฏิบัติงานที่เป็นเรื่องของเหตุผลที่จะทำงาน การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจและการเรียนรู้ในความรู้ใหม่ๆ การจัดการความรู้ (knowledge management; KM) ที่มีคุณค่าต่อองค์กรเป็นการใช้ความรู้จนทำให้งานหน้าที่ประสบผลสำเร็จ มีนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมาย “การจัดการความรู้” ดังนี้

การจัดการความรู้คือการนำความรู้มาจัดอย่างเป็นระบบ (systematic) ทำความรู้ให้ปรากฏชัดแจ้ง บางครั้งต้องสร้างความรู้ หรือการทำให้เกิดความรู้ใหม่ แล้วนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและได้ผลตอบแทนจากการใช้ความรู้ หรือเป็นกระบวนการรวบรวมความเชี่ยวชาญในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งความรู้ดังกล่าวอาจอยู่ในฐานข้อมูล (databases) เอกสาร หรืออยู่ในความคิดของพนักงาน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้การผลิต การดำเนินงานขององค์กรได้ผลตอบแทนจากการใช้ความรู้ดังกล่าว หรือเป็นการใช้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมกับคนและเวลาในการตัดสินใจที่ดีที่สุด (Petrash, 1996) หรือการวางแผนทางอย่างเป็นระบบในการค้นหา ทำความเข้าใจ และใช้ความรู้ในการสร้างคุณค่า (O'Dell, 1996) การจัดการความรู้จึงเป็นการกำหนดแนววิธีการที่จะรวบรวมความรู้ทั้งที่เป็นความรู้โดยปริยายและความรู้ที่ชัดชัดของพนักงานและขององค์กรเพื่อใช้ความรู้เหล่านั้นในการดำเนินงานขององค์กร โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างผลตอบแทนจากการใช้ความรู้ดังกล่าว การจัดการความรู้มีกระบวนการนำไปใช้หรือมีขอบเขตของการจัดการความรู้ตั้งแต่การเกิดชุดความคิด มีกระบวนการ มีการจัดการรูปแบบ และจัดการแล้วนำไปปรับใช้ในการดำเนินงาน หรือการที่จะรู้ว่าจะจัดการความรู้ได้อย่างไร จำเป็นต้องรู้ว่าความรู้ใดเป็นความรู้ที่จำเป็นในการทำงาน ซึ่งในการจัดการองค์กรพื้นที่งานที่ต้องมีการจัดการความรู้ได้แก่การตลาด (marketing) นวัตกรรม (innovation) ทรัพยากรมนุษย์ (human resources) การเงินการคลัง (finance resources) สภาพทางกายภาพในการทำงาน (physical resources) ความสามารถในการผลิต (productivity) ความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) เทคโนโลยี (technology) และกำไรที่ต้องการ (profit requirement) เป็นต้น แล้วกำหนดค่าความรู้นั้นว่ามีความจำเป็น

เพียงใดในแต่ละงาน ความรู้นั้นมีอิทธิพลความสำเร็จของงานอย่างไร มีอะไรบ้างที่เป็นทรัพยากรความรู้ (knowledge resources) แล้วเรียนรู้พร้อมกับคาดหวังว่าความรู้เหล่านั้นว่าเมื่อนำไปใช้จะเกิดอะไรขึ้น หรืออาจเป็นการมองการจัดการความรู้ได้เป็นสามรูปแบบได้แก่ กฎเกณฑ์ การพัฒนา หรือความสามารถ (DiBella and Nevis,1998)

กระบวนการจัดการความรู้

การทำให้ความรู้มีคุณค่าและเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าขององค์การให้อยู่ในรูปขององค์ความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ จะต้องดำเนินการให้เป็นทางการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ มีการกระจายแบ่งปันและประยุกต์ปรับใช้ในการทำงาน การจัดการความรู้มีส่วนอย่างสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน พนักงานและองค์การต้องมีการวิเคราะห์ให้ได้มาว่าสิ่งใดเป็นความรู้ที่มีคุณค่าต่อองค์การ (acquisition) แล้วสร้างเป็นองค์ความรู้นำไปถ่ายทอดและใช้ประโยชน์จากความรู้ เมื่อใช้แล้วต้องมีการเก็บองค์ความรู้เหล่านั้นเพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่างๆ (MarQuardt,1996) เบกแมน (Beckman,1997) ได้อธิบายขั้นตอนในกระบวนการจัดการความรู้ออกเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้ (1) แยกแยะ (identify) ว่าลักษณะกิจกรรมงานใดเป็นความสามารถหลัก (core competencies) งานใดเป็นงานเชิงกลยุทธ์ หรือเป็นความรู้ที่สำคัญ (2) การสร้างและรวบรวมความรู้ที่มีอยู่ (capture) (3) คัดเลือก (select) ความรู้ที่มีคุณค่า มีความถูกต้อง คัดเอาความรู้ที่ขัดแย้งออกไป (4) เก็บความรู้ที่ใช้ในการทำงาน (store) (5) แบ่งปันความรู้ (share) ให้พนักงานและกลุ่มเพื่อทำหน้าที่ (6) ประยุกต์ปรับใช้ในงานหน้าที่ (apply) การตัดสินใจ การแก้ปัญหา (7) สร้างหรือพัฒนาความรู้ใหม่ (create) ด้วยการวิจัย พัฒนา หรือคิดริเริ่มสร้างนวัตกรรม (8) นำออกเผยแพร่ทำให้ยอมรับ (sell) โดยมีการพัฒนาและทำการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการใหม่

ปัจจุบันได้มีการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้เพื่อสนับสนุนการกระบวนการจัดการความรู้ให้มีความสะดวกในการดำเนินงานและใช้งาน ซึ่งในการออกแบบระบบสารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้จะประกอบด้วยสถาปัตยกรรมและมาตรฐานของเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology;IT) คอมพิวเตอร์ (computer hardware) เพื่อให้สามารถสื่อสารด้วยข้อมูล เสียง ภาพ เครือข่าย (network) และระบบความปลอดภัย (security) ในการเชื่อมต่อประสานระบบต่างๆ (interface) ทั้งข้อมูลและสารสนเทศรวมทั้งโปรแกรมสำเร็จรูป (software applications) ที่จะทำให้องค์กรมีความฉลาด เช่นสำนักงานอัตโนมัติ ระบบอัตโนมัติสนับสนุนทางการเงิน บัญชี การตลาด คลังพัสดุ การจัดจำหน่าย เป็นต้น ข้อมูล สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วเป็นความรู้ สามารถจัดเป็นความรู้ในรูปของจินตภาพ - ภาพ วิดีโอ เสียงและสัญญาณเกี่ยวกับกิจการ ข้อความ (text) หรือข้อมูลที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (hypertext)

เอกสาร แบบแผนผัง แบบรูป ขอบเขตงาน รายงาน กราฟ แผนภูมิ กรณีศึกษา กฎระเบียบ (rules) สายการบังคับบัญชา คู่ค้า โปรแกรมบริการ (server) กระบวนการ ทรัพยากรในการบริหารงาน และลักษณะผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามความรู้ที่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาให้มีคุณค่ามากขึ้น เช่น ข้อมูลและกรณีศึกษาสามารถพัฒนาให้มีคุณค่าสูงขึ้น โดยพัฒนาเป็นกฎ ระเบียบในการปฏิบัติงาน หรือข้อมูลสารสนเทศ สามารถพัฒนาเป็นกราฟ หรือแผนภูมิ เป็นต้น

ในการจัดการงานและองค์กรบางครั้งมีข้อมูลจำนวนมาก ไม่รู้จะจำแนกแยกแยะอย่างไรว่าเป็นสารสนเทศ ความรู้หรือปัญญา ดังที่รับรู้เป็นการทั่วไปว่าการจะทำให้ข้อมูลมีคุณค่าเป็นสารสนเทศได้ โดยการจัดหมวดหมู่ การคำนวณ การหาค่าเฉลี่ย การย่อ ขั้นตอนในการทำให้สารสนเทศมีคุณค่าเป็นความรู้จะต้องมีการเปรียบเทียบ แสดงถึงผลลัพธ์ การเชื่อมประสาน หรือการสนทนาให้ได้ความ สำหรับการพัฒนาความรู้ให้เป็นปัญญาที่มีคุณค่าสูงขึ้น จะต้องมีการนำไปปฏิบัติได้ วัดประสิทธิภาพได้ และสามารถช่วยตัดสินใจอย่างเฉียบแหลม ดังภาพ (Liebowitz,1999 :8-4) จากภาพจะเห็นว่าจัดการความรู้ เป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับข้อมูล สารสนเทศ ความรู้ จนเกิดปัญญาที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาหรือดับทุกข์เชิงรุกที่เป็นปัญหาในการพัฒนาองค์กร หรือการดำรงชีวิตของมนุษย์ จะเห็นว่า เลโบวิทซ์ และ โทบิน (Liebowitz,1999 and Tobin,1996) อธิบายการจัดการความรู้ได้สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา อธิบายขยายความ การที่มนุษย์เรารู้เพียงข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ ยังไม่ถือว่าได้ว่าได้ตระหนักรู้ หรือรู้แบบเข้าใจ (cognition) ที่จะนำไปใช้งานได้ นำไปแก้ไขปัญหาได้หรือพัฒนางานได้ จึงต้องพัฒนาและเพิ่มคุณค่าให้เกิดปัญญาตามหลักพุทธศาสนาให้ได้

10. ตื่นตัวและมองการณ์ไกล

11. มีการแบ่งปันความรู้ และคุณค่าความเชี่ยวชาญ

ในมุมมองการจัดการ (management perspective) การจัดการความรู้ก่อให้เกิดผลทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ในอดีต (past) เป็นเรื่องของผลลัพธ์ (results) และการเงิน (finance) ผลลัพธ์และการเงินเป็นการสะท้อนถึงการกระทำในอดีต การดำเนินการให้เกิดผลในปัจจุบันเป็นเรื่องของกระบวนการ ลูกค้า ทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งที่จะเกิดผลในอนาคต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร การพัฒนา การปรับปรุง เป็นต้น ส่วนการวัดความสำเร็จขององค์การที่มีการจัดการความรู้ได้ดีหรือไม่เพียงใด สามารถวัดได้จากการครองสัดส่วนตลาด (market share) ความพึงพอใจของลูกค้า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ขวัญกำลังใจพนักงาน งบประมาณการวิจัยและพัฒนาต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด จำนวนชั่วโมงในการฝึกอบรมพนักงานต่อคนต่อปี ผลประกอบการ อัตราการเข้าออกพนักงาน ประสิทธิภาพการบริหารและรายได้ เป็นต้น

การจัดการความรู้ในองค์การและการจัดการวิถีชีวิตตามหลักพุทธธรรม

การดำเนินงานขององค์การจะมีข้อมูลที่อาศัยอยู่ในรูปแบบของหลักการ (principles) แนวคิด (concepts) เทคนิค (techniques) เครื่องมือ (tools) หรือกรรมวิธี (methodologies) หรือจะมองในรูปแบบของลำดับความรู้ (knowledge hierarchy) ก็จะแบ่งเป็นข้อมูล สารสนเทศ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความสามารถ (Beckman, 1997) หรือแบ่งเป็นข้อมูล สารสนเทศ ความรู้ และปัญญา (Tobin, 1996) จะแบ่งอย่างไร ความสำคัญอยู่ที่การจัดการความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อกิจการหรือธุรกิจ โดยการจัดการความรู้นั้นต้องมีส่วนในการปรับปรุงให้การประกอบกิจการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มในการดำเนินธุรกิจและดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ พัฒนาองค์การให้มีความสามารถหลักของตนเอง (core competencies) เช่นบริษัทปูนซีเมนต์ไทย มีความสามารถเด่นของตนเองในเรื่องวัสดุก่อสร้าง บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ มีความสามารถในเรื่องเกษตรแบบอุตสาหกรรม การเกษตร เป็นต้น ซึ่งองค์การจะต้องแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นข้อมูล สิ่งใดเป็นสารสนเทศ สิ่งใดเป็นความรู้ สิ่งใดเป็นปัญญา (identify) แล้วจึงรวบรวม ปรับ จัดการ ประยุกต์ใช้ แบ่งปัน และสรรสร้างองค์ความรู้ใหม่

การจัดการความรู้ นอกจากสามารถแยกแยะว่าข้อมูลใด สิ่งใดเป็นข้อมูล สารสนเทศ และความแล้วเป็นการช่วยให้การดำเนินงานขององค์การดีขึ้น (better manage) มีการแบ่งปันความรู้ สร้าง กระจายความรู้ที่ถือว่าเป็นสินทรัพย์ขององค์การ เท่านั้นยังไม่เพียงพอต้องรู้ต่อการจัดการความรู้จะก่อให้เกิดผลลัพธ์แก่องค์กร หรือเรียกอีกหนึ่งก็คือทุนมนุษย์นั่นเอง (human Capital) และผลลัพธ์ที่เป็นคุณค่าของความรู้จะวัดกันอย่างไร ผลลัพธ์ที่สะท้อนคุณค่าของความรู้ขึ้นอยู่กับประเภทของกิจการ เช่นธนาคารโลก มีมาตรการวัดผลลัพธ์ความ

ช่วยเหลือทางการศึกษาที่เกิดจากการจัดการความรู้ในสองส่วน ส่วนแรกคือการสร้างสรรค์ความรู้ (creation of knowledge) จะดูกันที่ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (gross national product; GNP) และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาโดยตรง ส่วนที่สองคือ การซึมซับเอาความรู้ (assimilation of knowledge) ได้แก่ จำนวนผู้ลงทะเบียน การศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาระดับอุดมศึกษา (tertiary education) ส่วนการรู้หนังสือวัดจากความเป็นผู้นำด้านผลงานวิชาการ สัดส่วนผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือ จำนวนปีเฉลี่ยในการศึกษา (Liebowitz, 1999) ดังกล่าวเป็นมาตรการวัดของธนาคารโลกที่ให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่ประเทศที่ขอความช่วยเหลือ ที่นี้มาคิดว่าถ้าเป็นการจัดการความรู้ในองค์การธุรกิจจะมีมาตรการวัดคุณค่าของการจัดการความรู้จากอะไร ตัวอย่างบริษัทขนส่งสแกนเดี (Skandia) จะมีการบูรณาการมาตรการวัดคุณค่าในด้านการเงิน ลูกค้า ทรัพยากรบุคคล กระบวนการ และการพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ โดยในแต่ละด้านจะมีมาตรการวัดคุณค่าความรู้หรือทุนมนุษย์ดังนี้ ด้านการเงิน จะดูจากรายได้เบื้องต้นที่ได้จากค่าธรรมเนียมการประกัน ด้านลูกค้าวัดได้จากความพึงพอใจของลูกค้า ความจงรักภักดีจากลูกค้า หรือส่วนแบ่งตลาด ด้านทรัพยากรบุคคลวัดได้จากจำนวนพนักงาน อายุเฉลี่ย และดัชนีการเสริมสร้างสมรรถนะ (empowerment index) ด้านกระบวนการ วัดได้จากอัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน รายได้เบื้องต้นต่อพนักงานขาย และอัตราส่วนการเรียกค่าเสียหายสุทธิ และด้านการพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ วัดจากค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมต่อหัวพนักงาน การปฏิบัติการขาย เป็นต้น จะเห็นว่า การจัดการความรู้นั้นต้องเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ขององค์กร

การจัดการความรู้เป็นการปรับความรู้ไปสู่ความต้องการและตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมรวมทั้งผู้ประกอบการ ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงเทคโนโลยีที่จะใช้ การจัดการ และ การใช้ความรู้ที่มีอยู่เพื่อปรับสารสนเทศให้เกิดเป็นความรู้ที่ใช้งานได้ และเกิดปัญหาในการดับทุกข์แก้ไขปัญหตามหลักพุทธศาสนา ในการดำรงชีวิตประจำก็เช่นกัน มีปัญหา ความทุกข์ไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือใจให้ต้องหาทางแก้ไขเพื่อดับทุกข์ พระพุทธเจ้าสอนให้แก้ไขที่สาเหตุแห่งทุกข์หรือปัญหา(สมุทัย) โดยการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชื่อมโยงให้ได้ว่าสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดทุกข์ หรือปัญหาคืออะไร ที่เป็นเหตุเป็นผลกัน ผลขึ้นกับเหตุ เหตุปัจจัยก่อให้เกิดผล (อิทัปปัจจยตา) หลักคิดการจัดการความรู้ในการแก้ไขปัญหา การพัฒนางานใดก็ตามต้องยึดหลักที่ว่าต้องแก้ไขที่สาเหตุมิใช่อาการของปัญหาหรือปรากฏการณ์ จึงต้องวิเคราะห์หาสาเหตุที่ส่งผลก่อให้เกิดอาการปัญหาหรือปรากฏการณ์ให้รอบด้านอย่างรอบคอบถี่ถ้วนโดยยึดหลักธรรม “โยนิโสมนสิการ” (ส.ม. (ไทย) 19/464/129) เพื่อเจริญปัญญาในการดับทุกข์ แก้ไขปัญหา แล้วจึงดำเนินการตามที่ได้ข้อสรุปว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือดับทุกข์ได้อย่างเป็นขั้นตอน (มรรควิถี) ซึ่งวิธีการจัดการความรู้คู่ปัญญาของพุทธศาสนา สามารถนำไปบูรณาการกับการจัดการความรู้ของศาสตร์ตะวันตกได้อย่างลงตัว และทำให้สามารถใช้ความรู้คู่ปัญญาได้อย่างมี

ประสิทธิผลในการดับทุกข์ แก้ไขปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องขององค์การหรือการดำรงชีวิตของมนุษย์

การจัดการความรู้ในทางพุทธศาสนามีกระบวนการคิด ปฏิบัติและประเมินผลอย่างเป็นระบบดังนี้ (1) ต้องคิดเป็นเบื้องต้นว่าปัญหาหรือทุกข์เป็นผลมาจากเหตุปัจจัยเสมอ (2) การแก้ไขปัญหาหรือดับทุกข์ต้องแก้ไขที่สาเหตุ (3) คติวิเคราะห์ถี่ถ้วนรอบคอบในการสาวหาสาเหตุ (4) วางแนวทางมรรควิธีในการแก้ไขที่สาเหตุ (5) ลงมือปฏิบัติจนแก้ไขสาเหตุแห่งปัญหาหรือทุกข์ได้สำเร็จได้ผลตามที่คิดชอบ ตามหลักที่ว่าคิดดีชอบแล้ว ปฏิบัติชอบแล้ว ผลจึงออกมาชอบ สอดคล้องตามที่คติวิเคราะห์แต่แรกว่าเมื่อมีเหตุปัจจัยอย่างนี้ผลจะเป็นอย่างนั้น เป็นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบตามหลักปรีชาปฏิบัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จะเห็นว่าการจัดการความรู้เชิงพุทธสามารถนำไปใช้ได้อย่างดีในการจัดการองค์การและการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม

บรรณานุกรม

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- Brooking, A.(1996). *A Introduction to Intellectual Capital*.Cambridge UK : The knowledge Broker Ltd.
- Beckman ,T.(1997). “A Methodology for Knowledge Management.” International Association of science and technology for development (IASTED) AI and soif computing Conference.Canada :Banff.
- DiBella,A. and Nevis,E.(1998). *How Organizations Learn; An Integrated Strategy for Building Learning Capability*. San Francisco:Jossey- Bass.
- Liebowitz,J.,ed.(1999).*Knowledge Management ; Handbook*.New York :CRC Press.
- Liebowitz,J and Beckman,T.(1998).*Knowledge organizations : What Every Manager Should Know*.New York: St.Lucie Press.
- Myers,(1996).*Knowledge Management and Organizational Design*.Oxford, UK: Butterworth – Heinemann.
- Nonaka,I. and Takeuchi,H.(1995). *The Knowledge – Creating Company : How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. Oxford : Oxford University Press.

- O'Dell,C.(1996).A Current Review of Knowledge management Best Practice; Conference on Knowledge Management and the Transfer of Best Practice. Business Intelligence.London. December 1996.
- Petrash,G.(1996).Managing Knowledge Asset for Value; Knowledge-Based Leadership Conference. Boston : Linkage ,inc
- Sowa,J.(1984).Conceptual Structures. New York: Addison Wesley.
- Turban,E.(1992).Expert Systems and Applied Artificial Intelligence.New York:Macmillan.
- Tobin,D.(1996). Transformational Learning : Renewing Your Company through Knowledge and skills. New York : John Wiley & Sons.
- Van der Spek,R. and Spijkervet.(1997). “Knowledge management : Dealing Intelligently with Knowledge” Knowledge Management and its Integrative Elements. New York: Liebowitz & Wilcox,eds.CRC Press.
- Woolf,H.,ed.(1990). Webster’ s New World Dictionary of the American Language, Chicago : G.and C.Merriam.
- Wiig,K.(1993).Knowledge Management Foundation. Arlington, TX: Schema Press.

กระบวนทัศน์แนวใหม่กับการบริหารจัดการท้องถิ่นของไทย

The Local management of Thailand: On New Paradigm

พระศรีรัตนมุนี*
Phrasirattanamunee

บทคัดย่อ

การพัฒนาของการบริหารจัดการท้องถิ่นในปัจจุบันนี้ เป็นผลมาจากแนวคิดการจัดการภาครัฐแบบใหม่ซึ่งนำแนวทางการบริหารจัดการแบบใหม่มาใช้ โดยที่ไม่ยึดโยงอยู่กับระบบราชการมากเกินไป พยายามลดข้อจำกัดในเรื่องพรมแดน เน้นการสร้างความร่วมมือ การเป็นหุ้นส่วน พันธมิตร และความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายกับหน่วยงานที่จะมีพันธกิจร่วมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยเริ่มมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการที่เคยเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะด้วยตนเอง มาเป็นผู้จัดหา หรือ ผู้จัดซื้อบริการดังกล่าวให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงาน การแก้ไขปัญหา ด้านต่างๆ เกิดประโยชน์กับประชาชนในท้องถิ่นของตนเองมากที่สุด

คำสำคัญ : กระบวนทัศน์แนวใหม่, การบริหารจัดการ, ท้องถิ่นของไทย

Abstract

The development of local administration today. As a result of the new governmental management concept, the new management approach is introduced. Not too attached to the bureaucracy. Trying to reduce border restrictions. Focus on Collaboration Partnering and networking relationships with agencies that share a common mission. In other words. Local Thai government organizations tend to change their role from being self-employed. To procure or procure such services to its own people. In order to complete the operation. Troubleshooting various aspects. Benefit the local people most.

Keywords: New Paradigm, Management, Local Thailand

*อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นผลผลิตจากการกระจายอำนาจนับวันจะมีบทบาทที่สำคัญมาก ขึ้นทุกขณะและในเกือบทุกประเทศ ทั้งนี้เพราะ การปกครองท้องถิ่นเกี่ยวข้องโดยตรงกับวิถีชีวิต ของคนส่วนใหญ่ในแต่ละประเทศ อีกทั้ง บทบาทของการปกครองท้องถิ่นสามารถสร้างความแตกต่างจากบทบาทของหน่วยงานรวมอำนาจคือส่วนกลางแต่เดิมในเรื่องที่สำคัญๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น การรู้และเข้าใจปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริง ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและตรงกับความต้องการ อีกทั้งประชาชนสามารถเข้าถึงการ บริการสาธารณะจากรัฐโดยผ่านการปกครองท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้กระทบไปทุก ภาคส่วน ไม่เว้นแม้แต่สังคมในชุมชนท้องถิ่น จากกระแสดังกล่าวทำให้ปัญหาและปรากฏการณ์ ต่างๆ มีความซับซ้อนและเป็นพลวัตมากขึ้น กระบวนทัศน์ของการปกครองท้องถิ่นเดิมจึงไม่อาจ ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้ดีเช่นเดิม จึงทำให้มีการแสวงหา กระบวนทัศน์ใหม่ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและภารกิจขององค์กรปกครองท้องถิ่นขึ้น

การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์เก่า

การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์เก่า อาจกล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการแยก การเมืองและการบริหารออกจากกัน ในขณะที่การบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นเองก็ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดระบบราชการ ทั้งนี้เพราะในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 เมื่อเกิดปัญหา เกี่ยวกับการบริหารราชการโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาที่ต้องเผชิญกับระบบอุปถัมภ์ซึ่งหยั่งรากลึก ในสังคมอเมริกันและก่อให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันโดยเฉพาะในกิจการภาครัฐ จึงทำให้เกิด กระแสการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูประบบอุปถัมภ์ขึ้น ต่อมา ในปี ค.ศ. 1887 ตัวแบบการบริหารที่พยายามแยกการบริหารออกจากการเมือง รูปแบบการบริหารงานที่ได้รับการยอมรับอย่างมากในเวลาต่อมา แนวคิดทั้งสอง กระแสมีความสอดคล้องกันกล่าวคือต่างก็มีเป้าหมายในการลดระบบอุปถัมภ์ และนำเอาระบบ คุณธรรมเข้ามาใช้แทน ดังนั้น แนวคิดทั้งสองกระแสดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นกระบวนทัศน์ต่อมาของ การบริหารงานภาครัฐ ซึ่งในที่นี้ขอเรียกกระบวนทัศน์ดังกล่าวว่า “กระบวนทัศน์เก่า” ที่เป็นตัวแบบการบริหารกิจการภาครัฐแบบดั้งเดิมหรือแบบประเพณีนิยม (The traditional model of public administration) ทั้งนี้เมื่อเทียบกับกระบวนทัศน์การบริหารงานภาครัฐที่เป็นแนวโน้มในปัจจุบันซึ่ง จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

ในมุมมองของการปกครองท้องถิ่น ย่อมเป็นที่แน่นอนว่า ได้รับผลจากแนวคิดทั้งสอง กระแสดังกล่าวทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นผลผลิตของการ

บริหาร และการปกครองของรัฐบาลในแต่ละประเทศ กล่าวคือ ในบางประเทศการปกครองท้องถิ่นเกิดจากรัฐธรรมนูญ เช่น บราซิล เดนมาร์ก ฝรั่งเศส อินเดีย อิตาลี ญี่ปุ่น และสวีเดน เป็นต้น ในขณะที่ บางประเทศการปกครองท้องถิ่นเป็นผลผลิตของรัฐธรรมนูญระดับมลรัฐ เช่น ออสเตรเลีย และ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น บางประเทศ การปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้นจากกฎหมายระดับมลรัฐ เช่น แคนาดา และปากีสถาน เป็นต้น บางประเทศ การปกครองท้องถิ่นเกิดจากคำสั่งของผู้บริหาร เช่น จีน เป็นต้น และอีกหลายๆ ประเทศที่การปกครองท้องถิ่นถูกจัดตั้งโดยรัฐสภา (พระราชบัญญัติ) เช่น นิวซีแลนด์ อังกฤษ รวมทั้งประเทศไทยด้วย (จุมพล หนิมพานิช, 2548: 157) จึงคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า รูปแบบการปกครองท้องถิ่นจะมีลักษณะคล้ายกับระบบการปกครองของส่วนกลาง ในประเทศ ส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตย การปกครองท้องถิ่นจะมีการแยกการบริหาร และการเมืองออกจากกัน กล่าวคือโครงสร้างส่วนใหญ่จะแบ่งเป็นสองส่วนคือฝ่ายบริหารและฝ่าย นิติบัญญัติ ในส่วนของการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นเองก็ได้รับอิทธิพลจากระบบ การบริหารงานของส่วนกลาง ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็คือ การบริหารงานแบบระบบราชการที่เน้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวดิ่ง ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา มากกว่า ความสัมพันธ์ในแนวราบ ในแง่ของการบริหารงาน จะให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการ (process) มากกว่าผลลัพธ์ (Outcome) โดยการบริหารจะเน้นความเป็นเหตุเป็นผล ความถูกต้องตามระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องมากกว่าที่จะเน้นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะระบบราชการมีสาระสำคัญคือ เป็นการบริหารงานที่ เน้นกฎระเบียบ มีลำดับชั้นหรือสายการบังคับบัญชา การทำงานบนพื้นฐานของเอกสารที่เป็นทางการ เน้นความเชี่ยวชาญ และความมั่นคงในอาชีพ (Weber, M., 1984: 24) จากหลักการบริหารงานที่ เน้นกฎระเบียบดังกล่าวระบบราชการจึงให้ความสำคัญกับอำนาจที่ใช้ในการบริหารงานว่า ผู้ปกครองหรือผู้บริหารจะต้องมีอำนาจในการปกครองโดยเฉพาะอำนาจตามกฎหมายที่มีเหตุผล และมีความชอบธรรม อำนาจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจใน แนวดิ่งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ดังนั้น จึงมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

การปกครองท้องถิ่นเป็นผลผลิตของรัฐบาล ไม่ว่าจะในระดับรัฐบาลกลาง หรือรัฐบาลระดับมลรัฐดังกล่าวแล้ว จึงทำให้รูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไปมี ลักษณะคล้ายกับส่วนกลาง ไม่ว่าจะเป็นระบบการปกครองหรือระบบการบริหาร กล่าวคือ หลักการแยกการเมืองออกจากการบริหาร และระบบราชการ ดังจะเห็นได้จากรูปแบบการปกครองท้องถิ่น ที่มีอยู่โดยทั่วไปของประเทศต่างๆ ทั้งนี้ แม้ว่า การปกครองท้องถิ่นจะมีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่ เป็นที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไปในหลายประเทศ คือ รูปแบบนายกเทศมนตรี-สภา (Mayor-Council) โดยรูปแบบดังกล่าว โครงสร้างการปกครองท้องถิ่น จะถูกแยกเป็นสองส่วนคือฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร กล่าวคือ โดยหลักการมีการแยกกัน ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภา (Council) ประกอบด้วยสมาชิก ที่มาจาก

การเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายหรือตรากฎหมายที่จะใช้บังคับในท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติของเทศบาล เป็นต้น และพิจารณางบประมาณประจำปี ส่วนฝ่าย บริหารประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากกาเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม (Burns, J. M., Peltason, J. W., Cronin, T. E., Magleby, D. B., and O'Brien, D. M., 2002: 165-166) มีหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวคือ ดำเนินการบริหารกิจการของท้องถิ่น โดยการ บังคับใช้กฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น อนึ่งในการ จัดระบบการบริหารงาน ฝ่ายบริหารจะมีการจัดสายการบังคับใช้ในแนวดิ่ง จากผู้บริหารระดับสูงคือ นายกองค์รปกครองท้องถิ่นลงไปถึงเจ้าหน้าที่ชั้นปฏิบัติการ และมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในสายการบังคับบัญชาตามหลักการของระบบราชการดังกล่าวแล้ว

รูปแบบการปกครองท้องถิ่นดังกล่าวนี้ ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายเป็นเวลายาวนานเกือบ ศตวรรษ แต่เมื่อสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ เปลี่ยนไป จากปัจจัยต่าง ๆ เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ สภาพ การแข่งขันระหว่างประเทศ วิถีทางเศรษฐกิจ กระแสความคิดในการลดบทบาทและขนาดของ ภาครัฐที่เกิดจากแนวคิดแบบอนุรักษนิยม การเติบโตและการมีบทบาทมากขึ้นขององค์กรประชา สังคม และที่สำคัญคือ การเติบโตและเข้มแข็งของภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งปัญหาของการทุจริต คอร์รัปชัน และความไม่มีประสิทธิภาพของรัฐบาล (Hughes, O. E., 1994: 125-128) ตลอดจนถึงระบบราชการที่มี ลักษณะแข็งตัวไม่ยืดหยุ่นเหมาะกับงานประจำและการควบคุม แต่ไม่เหมาะกับสภาพแวดล้อมที่มี ความเป็นพลวัตและมีลักษณะของปัญหาที่ซับซ้อน ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนเชิงกลยุทธ์ให้ เหมาะสมสอดคล้องอยู่เสมอ คำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวแบบการบริหารแบบดั้งเดิมต่อ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าวจึงเกิดขึ้น และทำให้เกิดการปฏิรูประบบการ บริหารงานภาครัฐในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศสมาชิก OECD อันได้แก่ กลุ่มประเทศ เวสมินสเตอร์ (สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา) ประเทศสหรัฐอเมริกา และ ประเทศในภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และเยอรมนี เป็นต้น ตลอดช่วงเวลาปลายทศวรรษ 1980 ถึงต้นทศวรรษ 1990 จึงทำให้เกิดกระบวนทัศน์การ บริหารจัดการภาครัฐใหม่ขึ้น การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการบริหารงานในกระบวนทัศน์เก่าไม่อาจตอบสนองหรือแก้ปัญหาที่ มีความซับซ้อนและมีความเป็นพลวัตสูงได้ดังกล่าวแล้ว จึงได้มีการแสวงหากระบวนทัศน์ใหม่ที่มี ความเหมาะสมมากกว่า ในส่วนของการปกครองท้องถิ่น ปรากฏมีแนวโน้มของกระบวนทัศน์ใหม่ ที่นำมาปรับใช้กับการปกครองท้องถิ่น คือ การบริหารจัดการภาครัฐแบบใหม่ และการจัดการปกครอง

การจัดการภาครัฐแบบใหม่ (New Public Management)

จากการศึกษาของธนาคารโลกที่ทำการศึกษารวบรวมใน 14 ประเทศซึ่งครอบคลุม ประเทศ ในยุโรป อเมริกา และเอเชีย รวมทั้งผลการศึกษานักวิจัยที่สนใจเกี่ยวกับการ บริหารงานภาครัฐ พบว่า แนวคิดการจัดการภาครัฐแบบใหม่ (NPM) ได้ถูกนำมาใช้กับการ บริหารงานภาครัฐโดยมี วัตถุประสงค์สำคัญ คือ 1) เพื่อเป็นการลด ค่าใช้จ่ายของรัฐที่มีเป็น จำนวนมาก เนื่องจากโครงสร้างทางการบริหารที่ใหญ่และจำนวนบุคลากรที่มาก 2) เป็นการ ปรับปรุงการดำเนินงานของรัฐให้มีลักษณะเป็นรัฐวิสาหกิจหรือกึ่งรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้เพื่อให้การ จัดหาการบริการสาธารณะแก่ประชาชนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) เป็นการ ปรับปรุงระบบอัตโนมัติกรรม กล่าวคือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาใช้ใน การบริหารงานภาครัฐและการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน 4) เพื่อเป็นการปรับปรุงระบบการ ว่าจ้างบุคลากรภาครัฐให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถ ความรู้ และความชำนาญ และ 5) เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการร่วมมือ กับ หน่วยงานอื่นในการดำเนินกิจการภาครัฐ

รูปแบบการบริหารที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เป็นพลวัต และช่วยแก้ไข จุดอ่อนของการบริหารในกระบวนทัศน์เก่า ที่มีโครงสร้างใหญ่โต มีการเคลื่อนไหวและ ตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างเชื่องช้า อีกทั้ง ใช้ ทรัพยากร ไม่คุ้มกับผลที่ได้รับ รูปแบบการ บริหารในกระบวนทัศน์ใหม่ จึงเน้นถึงความคล่องตัว ประหยัด ประสิทธิภาพ และผลลัพธ์จาก การดำเนินงาน มากกว่าที่จะเน้นถึงปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ การบริหารในกระบวนทัศน์ ใหม่ ที่เรียกว่า การจัดการภาครัฐแบบใหม่ จึงมีหลักการที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ความเป็นมือ อาชีพ 2) ความชัดเจนในการประเมินผล 3) เน้นผลลัพธ์ 4) ทำให้หน่วยงานเล็กลง 5) สร้าง ระบบการแข่งขัน 6) นำเอารูปแบบการ บริหารงานของเอกชนมาปรับใช้ 5) ประหยัดและมีวินัย ในการใช้ทรัพยากร

แนวคิดการจัดการภาครัฐแบบใหม่นั้น จะให้ความสำคัญกับการที่ให้อำนาจการตัดสินใจ อยู่ในมือของนักบริหารมืออาชีพ กล่าวคือ นักบริหารกิจการภาครัฐจะต้องมีความเป็นมืออาชีพ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีวิสัยทัศน์ในงานและองค์การที่ตนเองรับผิดชอบเข้าสู่ตำแหน่งด้วย ความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ในการปฏิบัติงานจะให้ความสำคัญกับการประเมินผลงาน ที่มี ความชัดเจนโปร่งใส กล่าวคือ มีการกำหนด นิยาม วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนถึง ตัวชี้วัดความสำเร็จของงานที่เป็นรูปธรรมซึ่งสามารถกำหนดนับได้ในเชิงปริมาณ นอกจากนี้ การบริหารกิจการภาครัฐแบบใหม่จะเน้นผลลัพธ์มากกว่าปัจจัยนำเข้าหรือกระบวนการ ดังนั้น จึงให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพการผลิต เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี อีกทั้ง เพื่อให้มีการ ตอบสนองต่อปัญหาหรืองานที่มีความซับซ้อนและ เฉพาะเจาะจง การบริหารกิจการภาครัฐแบบ ใหม่ จึงให้ความสำคัญกับการแยกหน่วยงานภาครัฐให้ออกมาเป็นหน่วยงานย่อย เล็ก ๆ แล้วทำ การจัดระบบบริหารของแต่ละหน่วยงานที่ได้ทำการแยก ย่อยแล้วนั้นให้มีความเหมาะสมตาม

ลักษณะงานที่รับผิดชอบ ในการกำหนดงบประมาณ เช่นเดียวกัน คือ กำหนดงบประมาณแบบ เฉพาะให้สอดคล้องกับงานแต่ละอย่าง ของแต่ละองค์การดังกล่าว อีกประการหนึ่งที่สำคัญและ มีความแตกต่างจากแนวคิดการบริหารใน กระบวนทัศน์เก่า คือ การส่งเสริมให้มีการแข่งขันขึ้น ในภาครัฐในการดำเนินกิจการของ ภาครัฐนั้น จะเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันของหลายๆ หน่วยงานที่จะเข้ามาดำเนินกิจการภาครัฐ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการทำสัญญาจ้างเหมา หรือ การประมูลงาน ที่ทำให้เกิดการแข่งขันของหน่วยงานต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ามาดำเนินกิจการของ รัฐ เช่น การจัดทำบริการสาธารณะ เป็นต้น การแข่งขันดังกล่าวจะทำให้การบริการภาครัฐได้ มาตรฐานและมีต้นทุนต่ำ ในส่วนของวิธีการบริหารแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแบบใหม่ ส่งเสริมให้มีการนำเอาการบริหารจัดการแบบเอกชนมาใช้ หลักการข้อนี้หมายความว่ารัฐจะต้อง นำเอาวิธีการบริหารจัดการ แบบภาคเอกชนที่ได้ผ่านการทดสอบแล้วว่าได้ผล มาประยุกต์ใช้กับ การบริหารกิจการภาครัฐ โดยรัฐต้องเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจากเดิมที่เป็นแบบเน้นการ ควบคุมสั่งการ มาเป็นการบริหารจัดการแบบภาคเอกชน ที่มีความยืดหยุ่นในการจัดท่า ว่าจ้าง กำกับดูแล และให้รางวัล เป็นต้น ประการสุดท้าย คือ ให้ความสำคัญกับเรื่องวินัยและการใช้ ทรัพยากรอย่างประหยัด กล่าวคือ การใช้ทรัพยากรของรัฐจะต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและความ ประหยัด โดยต้องมีวินัยในการใช้ทรัพยากร เช่น การใช้งบประมาณ และทรัพยากรอื่นๆของรัฐ ต้องมีการศึกษาความต้องการ ความเป็นไปได้ คุ้มค่า และการใช้อย่างประหยัดแต่เกิด ประโยชน์สูงสุด

กล่าวโดยสรุป การจัดการภาครัฐแบบใหม่ (NPM) ก็คือ แนวทางการจัดการภาครัฐที่ มี สาระสำคัญไม่แตกต่างจากการจัดการในภาคเอกชน โดยภาครัฐนำเอาวิธีการบริหารจัดการ แบบ เอกชนมาประยุกต์ใช้กับการจัดการในภาครัฐ การจัดการภาครัฐแบบใหม่ เน้นแยก การเมืองกับการบริหารออกจากกัน และการจัดการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ที่เน้นให้ความสำคัญถึง การประหยัด ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งช่วยแก้ไขจุดอ่อนแบบเดิม คือ การบริหารงาน ภาครัฐมีโครงสร้างที่ใหญ่โต ใช้ทรัพยากรมาก มีสายการบังคับบัญชายาว เคลื่อนไหวเชื่องช้า และขาดประสิทธิภาพเมื่อพบกับสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นพลวัตสูง ทั้งนี้เพราะแนวคิด NPM ได้เน้นถึง การลดขนาดของหน่วยงานให้เล็กลง มีการนำวิทยาการที่ทันสมัยเข้ามาใช้ เพื่อให้เกิด ความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็เน้นถึงวินัยและการใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัด ดังนั้น การนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแบบใหม่มาใช้ในการปกครองท้องถิ่นจึงเป็น เรื่องจำเป็น เนื่องจากจะช่วย ให้ท้องถิ่นมีความประหยัดและมีประสิทธิภาพ

การจัดการปกครอง

การจัดการปกครอง (Governance) ถือเป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญต่อกระบวนทัศน์ ใหม่ของ การปกครองท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม อาจมีความสับสน ระหว่างการปกครองกับการ จัดการปกครอง ดังนั้น เพื่อให้มีความเข้าใจแนวคิดของการจัดการปกครอง ที่ชัดเจน ในเบื้องต้น

นี้ จึงควรทำความเข้าใจแนวคิดดังกล่าว และในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวนี้ วิธีที่เห็นว่าดีที่สุดก็คือ การนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดเดิมคือการปกครอง ก็จะทำให้เห็นความแตกต่าง และทำให้เข้าใจความหมายและแนวคิดของการจัดการ ปกครองที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

“การปกครอง” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐทั้งหมด อีกทั้งยัง เกี่ยวข้องกับเรื่องนิติบัญญัติและตุลาการ นอกจากนั้น ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องของหน่วยงานและกระบวนการที่ดำเนินการโดยบุคคลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แล้วเข้ามากำหนดนโยบาย และประการสุดท้าย เกี่ยวข้องกับข้าราชการผู้ทำหน้าที่ในการปฏิบัตินโยบาย ในขณะที่ให้ ความหมายของ “การจัดการปกครอง” ว่าความหมายโดยทั่วไป การจัดการปกครอง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในเรื่องที่ช่วยให้สามารถกำหนดนโยบาย การ นำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย นัยที่สองเป็นการให้ ความหมายอย่างกว้างว่า การบริหารการปกครองเกี่ยวกับกฎ หน่วยงาน และเครือข่ายที่จะเป็นตัวกำหนดให้ ประเทศหรือ องค์การสามารถปฏิบัติงานได้

จากความหมายข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงจุดเน้นที่แตกต่างกัน คือ “การปกครอง” จะเน้น ถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานและกระบวนการบริหารงานของรัฐทั้ง 3 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายบริหารทั้งที่เป็น ฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ 2) ฝ่ายนิติบัญญัติ และ 3) ฝ่ายตุลาการ การจัดการปกครองจะเน้นถึงปัจจัยหรือสิ่งที่จะช่วยให้รัฐบาลสามารถปฏิบัติงานได้ อันประกอบด้วยลักษณะ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน กฎหมาย หน่วยงาน และ เครือข่าย เป็นต้น

องค์การสหประชาชาติ โดย UNDP ได้ให้ความหมายของการจัดการปกครองว่า หมายถึง ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่างๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศเพื่อภาคส่วนต่างๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อาจกล่าวได้ว่า การจัดการปกครอง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายและการ จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมร่วมกับสังคม การประสานเชื่อมโยง การกำกับดูแล และความรับผิดชอบต่อ การ ตรวจสอบ (Pierre, J. and Peters, G., 2005: 3-6) นั่นคือ การจัดการปกครองจะ เน้นถึง การใช้ศิลปะในการบริหารมากกว่าอำนาจหรือกฎหมาย กล่าวคือในการดำเนินงาน ในเบื้องต้นจะ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสังคมหรือชุมชนที่มีส่วนได้เสียต่อกิจกรรม นโยบาย แผนงาน หรือโครงการ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและการจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังถึง สิ่งที่จะดำเนินการให้แก่ชุมชนหรือสังคม ประการต่อมาคือการประสานเชื่อมโยงสิ่งที่จะดำเนินการกับสังคมหรือชุมชน ด้วยการประสานงาน ทำความเข้าใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องถึงเป้าหมาย พันธกิจ และกิจกรรมของหน่วยงานที่จะต้องทำให้มีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน แนวคิดการจ้ดปกครองจะเน้นการกำกับดูแล (Steering) มากกว่าการควบคุม (Control) การกำกับดูแล ดังกล่าว อาจอยู่ในรูปของ กฎ ระเบียบ แนวทาง การชี้แนะ และ การสนับสนุนให้หน่วยงานที่ รับผิดชอบและดำเนินกิจการของรัฐให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้

กำหนดไว้ หลักการอันหนึ่งที่สำคัญ ของการจัดการจัดการปกครอง คือ ความรับผิดชอบต่อการตรวจสอบ ทั้งนี้เพราะ เมื่อหน่วยงานภาครัฐ ทำความตกลงร่วมมือ หรือทำสัญญาจ้างเหมา กับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่หน่วยงานภาครัฐเพื่อจัดหา การบริการให้แก่ประชาชน หน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานภาคเอกชน จะดำเนินงานโดยมุ่งเน้นถึงผลลัพธ์เป็นหลัก แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการหรือขั้นตอน ในการปฏิบัติงาน ดังนั้น กระบวนการจัดการปกครองดังกล่าวจึงต้องให้ความสำคัญกับความ รับผิดชอบต่อการถูกตรวจสอบ

จากความหมายและแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ความหมายของทั้ง “การปกครอง” และ “การจัดการปกครอง” มีลักษณะทับซ้อนกันอยู่ จึงต้องดูที่นัยซึ่งซ่อนอยู่ในความหมายและแนวคิด จะทำให้เห็นความแตกต่างระหว่าง “การปกครอง” และ “การจัดการปกครอง” ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ จากคำนิยาม ข้างต้น จะเห็นได้ว่า “การปกครอง” มีความหมายครอบคลุม ทั้งเรื่องหน่วยงานและ กระบวนการทำงานของทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ อีกทั้งยังเน้นหนักไปถึงเรื่อง ของการใช้อำนาจและกฎหมาย ในขณะที่การจัดการปกครองจะมีความหมายที่นุ่มนวล ยืดหยุ่นกว่า (จุมพล นิมพานิช, 2548: 157) กล่าวคือ การจัดการปกครองจะเน้นถึงเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง รัฐกับประชาชน (government and people) โดยเน้นถึงศิลปะในการบริหารมากกว่าการใช้อำนาจ หรือกฎหมาย

ในมิติของการเปลี่ยนแปลงจากการปกครองสู่การจัดการปกครอง อาจแบ่งเป็น 4 มิติ คือ 1) การจัดการปกครองที่เป็นกระบวนการ 2) การจัดการปกครองที่เป็นลักษณะความร่วมมือ 3) การจัดการปกครองด้วยระบบการตลาด และ 4) การจัดการปกครองที่เป็นเครือข่าย การจัดการปกครองที่เป็นกระบวนการ (Procedural governance) เป็นการจัดการปกครองที่ ยังมีองค์ของการปกครองแฝงอยู่ กล่าวคือ ยังมีการควบคุมดูแล และการใช้กฎระเบียบ ต่างๆ เป็นแนวทางในการดำเนินกิจการของรัฐ ยังมีกลิ่นอายการบริหารในกระบวนการที่ค่อนข้างแฝงอยู่ หากแต่ มีการนำเอาระบบการทำสัญญาจ้างเหมา และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการ บริหาร การจัดการปกครองในมิตินี้ ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในช่วงกลางทศวรรษ 1970 และ ในช่วงต่อมาคือ ในช่วงทศวรรษ 1980 รูปแบบการจัดการปกครองที่เข้ามาแทนที่การจัดการปกครองที่เป็นกระบวนการ คือ การจัดการปกครองที่เป็นลักษณะความร่วมมือเป็นการจัดการปกครองที่เน้นถึงเป้าหมายที่กำหนดและเน้นการประเมินผลการดำเนินงาน กล่าวคือ การบริหารลักษณะนี้เจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติงานจะต้องรับผิดชอบต่อเป้าหมาย การดำเนินงาน ซึ่งถูกกำหนดโดยผู้บริหาร อีกทั้งมีการประเมินผลการดำเนินงาน ในระบบการ บริหารงานแบบนี้ จึงมีโครงการพัฒนาการบริหารจัดการ ระบบการวางแผนที่เน้นเป้าหมาย และ โครงการปฏิรูประบบงบประมาณ เป็นต้น และในช่วงเวลาถัดมา การจัดการปกครองด้วยระบบการตลาด (Market governance) หรือแบบกึ่งการตลาด (quasi-market) ก็ถูกนำเสนอและใช้กัน ใน ประเทศต่างๆ ในช่วงทศวรรษ 1990 กล่าวคือ เข้ามาแทนที่การจัดการปกครองที่เป็นลักษณะความ ร่วมมือซึ่งมีบทบาทในทศวรรษก่อนหน้า การจัดการปกครองแบบนี้ จะเห็นได้

จากรูปแบบของ การทำสัญญาจ้างเหมาการแข่งขันประกวดราคา การให้ บริษัทเอกชน ดำเนินงานแทน การจัดการปกครองรูปแบบนี้ในบางครั้งจะถูก เรียกว่า ระบบการทำสัญญา ข้อตกลง หรือการบริหารภาครัฐแบบผู้ประกอบการ ซึ่งช่วยให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ใน การดำเนินงาน และลดขั้นตอนเรื่องกฎระเบียบต่างๆ ทำให้งานเดินไปได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ใน ปัจจุบันรูปแบบการจัดการปกครอง ถูกพัฒนารูปแบบให้เป็นการจัดการปกครองที่เป็น เป็นรูปแบบการจัดการปกครองที่เติมเต็มจากแบบความร่วมมือและแบบ การตลาด รูปแบบการ จัดการปกครองแบบนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการที่หน่วยงานของรัฐซึ่งพึ่งพา หน่วยงานจากภายนอก ด้วยวิธีต่างๆ กล่าวคือ นอกจากการทำสัญญาจ้างเหมา เป็นต้นแล้ว ยังได้ พัฒนารูปแบบไปสู่การ สร้างพันธมิตร หรือการดำเนินงานร่วมกันในลักษณะที่เป็นเครือข่าย มีการจัดตั้งเป็นหน่วยงาน เครือข่าย เช่น สมาคม เป็นต้น เป็นสื่อกลางในการสร้างความร่วมมือ มีการลด กฎระเบียบ และ การควบคุมที่เข้มข้น

กล่าวโดยสรุป การจัดการปกครอง เป็นรูปแบบที่เน้นในเรื่องของศิลปะในการบริหาร มากกว่า การใช้อำนาจและกฎหมาย เน้นการกำกับดูแลมากกว่า การควบคุม เน้นการมีส่วนร่วม ซึ่ง เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวตั้ง การสร้างความ ร่วมมือ การสร้างเครือข่ายและการใช้ระบบการตลาด ก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการปกครอง

การบูรณาการแนวคิดที่เป็นกระแสหลักของการปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่

การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่เกิดจาก การบูรณาการของสองแนวคิด กระแสหลักที่สำคัญ คือ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และการจัดการปกครอง ทั้งสอง แนวคิดดังกล่าวมีลักษณะที่บูรณาการกันได้อย่างลงตัว มากกว่าจะขัดแย้งกัน ดังที่เพียร์และปี เตอร์ ให้ความเห็นว่าการจัดการปกครองเป็นเรื่องของกระบวนการสวนการจัดการภาครัฐแบบ ใหม่เป็นเรื่องของผลลัพธ์ (Pierre, J. and Peters, G., 232) ทั้งนี้เพราะ การจัดการปกครองเป็น เรื่องของการพัฒนารูปแบบการปกครอง ที่ทำให้การบริหารงานภาครัฐและเอกชนมีลักษณะ คล้ายกัน ซึ่งทำให้กระบวนการทำงานของรัฐที่เคยถูกมองว่า มีความล่าช้า และยึดติดกับ กฎเกณฑ์ตลอดจนถึงความสัมพันธ์ใน แนวตั้ง มีความรวดเร็วและเน้นความสัมพันธ์ในแนวราบ คือการมีส่วนร่วม การสร้างพันธมิตรและ เครือข่าย ตลอดจนถึงการพึ่งพาทรัพยากรจาก องค์กรภายนอกในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ้างเหมา เป็นต้น ส่วนการจัดการภาครัฐแบบใหม่จะ ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ ซึ่งเคยถูกละเลยในกระบวนทัศน์การบริหารแบบเก่า ดังนั้น เมื่อนำ สองแนวคิดนี้มาผสมผสานกัน จึงทำให้จุดอ่อนที่เคยมีในกระบวนทัศน์การบริหารงานภาครัฐ แบบเก่าลดลง กล่าวคือ ในกระบวน ทัศน์การบริหารแบบใหม่ จะทำให้กระบวนการทำงาน ภาครัฐมีความเหมาะสมกับบริบทของ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็ให้ ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์โดยมีการ ประเมินผลการดำเนินงานที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

การบูรณาการสองแนวคิดต่างมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน คือ ขจัดระบบลำดับชั้นการปกครองระบบการบังคับบัญชาในแนวดิ่งส่งเสริมการกระจายอำนาจและหน้าที่ มีระบบการประเมินผลงานที่ชัดเจน (Peters, G., 2002, 24(2) : 153-183) ซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวคิดการจัดการภาครัฐแบบใหม่ (NPM) จะทำให้อำนาจและบทบาทโดยตรงของรัฐในการดำเนินกิจการภาครัฐลดลง แต่จะเพิ่ม บทบาทให้แก่หน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่ภาครัฐ ได้เข้ามาช่วยในการดำเนินกิจการซึ่งจะช่วยทำให้ลด ค่าใช้จ่าย และเพิ่มประสิทธิภาพ จากแนวคิดนี้จะทำให้บทบาทของรัฐเปลี่ยนไปจาก “ผู้ดำเนิน กิจการมาเป็นผู้จัดหา” การบริการให้แก่ประชาชน ในขณะเดียวกันแนวทางการจัดการปกครอง (Governance) แม้ว่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องของประสิทธิภาพ แต่เรื่องที่ทำให้ความสำคัญมากกว่า จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมเช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับ สมรรถนะของเครือข่ายภาคสังคมพลเมืองในการบริหารจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ด้วยตัวเอง

กล่าวโดยสรุป การปกครองท้องถิ่น เมื่อผสมผสานทั้งสองแนวคิดดังกล่าว จะทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทั้งในแง่ของการปกครองและการบริหาร กล่าวคือ ในแง่ของการ ปกครอง จะลดองศาของการควบคุมด้วยอำนาจและกฎหมายลง แต่จะใช้การกำกับดูแลปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจการปกครองในแนวดิ่ง เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ ที่เน้นการมีส่วนร่วมแทน ในส่วนของการบริหาร จะมีการนำเอารูปแบบ การบริหารงานแบบเอกชน มาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว ความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับ ความเป็นพลวัตของงานที่รับผิดชอบ มีการลดขนาดของหน่วยงานให้เล็กลงเพื่อให้มีความ เหมาะสมกับหน้าที่ ลดขั้นตอนการทำงานให้สั้นลง ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า เน้นถึง ผลลัพธ์เป็นสำคัญ โดยมีระบบการประเมินที่มีเกณฑ์ชี้วัดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นต้น

การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่

จากการสำรวจแนวคิดสองกระแสหลักที่มีผลต่อการปกครองท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าแนวคิดดังกล่าวมีผลต่อการปกครองท้องถิ่นในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทั้งในแง่ ของการปกครองและการบริหาร ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดทั้งสองมาบูรณาการร่วมกันแล้ว การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่จะมีลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. มีรูปแบบความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวดิ่ง การปกครองท้องถิ่นในกระบวน ทัศน์ใหม่จะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวดิ่ง ดังที่เคยเป็นมา ทั้งนี้เพราะ จะมีการเรียกร้องและส่งเสริมการกระจายอำนาจจากระดับบนมาสู่ระดับ ล่าง หรือจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นมากขึ้นตามลำดับ จึงทำให้มีการขยายตัวในแนวราบกล่าว คือ ท้องถิ่นจะเติบโตมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย พบว่า หน่วยงาน ปกครองท้องถิ่น จะมีอัตราส่วนบุคลากรที่ปฏิบัติงานมากกว่ารัฐบาลกลางและท้องถิ่นเหล่านี้ก็ไม่ได้อยู่ภายใต้สายการบังคับบัญชาของ ส่วนกลาง หากแต่มีอิสระใน

การบริหารจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นด้วยตนเองตามหลักการ กระจายอำนาจ ส่วนกลางมีเพียงการกำกับดูแล แนะนำ และสนับสนุน เท่าที่ควรจะเป็นเท่านั้น ลักษณะความสัมพันธ์ในแนวราบดังกล่าวจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทั้งภายในและ ภายนอกองค์กร ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจการต่างๆ ของท้องถิ่น

2. ให้ความสำคัญกับความเป็นมืออาชีพ เมื่อประชาธิปไตยในท้องถิ่นได้รับการส่งเสริม มากขึ้น ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่มีผลต่อ วิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของตนเอง ตลอดจนถึงเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้าใจมากขึ้น พัฒนาการของการ เลือกคนที่จะมาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นจะค่อยๆ เปลี่ยนไป กล่าวคือ ประชาชนจะให้ความสำคัญใน การเลือกผู้บริหารมืออาชีพมากกว่านักการเมืองมืออาชีพ กล่าวคือจะให้ความสำคัญกับการเลือกคน ที่มีความรู้ ความสามารถ มีเกียรติยศชื่อเสียง และมีความเป็นมืออาชีพในการบริหาร มากกว่า ความสัมพันธ์ส่วนตัว ดังจะเห็นได้จากการเลือกผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งอยู่ในเขตเมืองหลวง เช่น กรุงเทพมหานคร เป็นกรณีตัวอย่าง หรือในการจะพิจารณาหน่วยงานที่จะจ้างเหมาเพื่อให้ทำกิจการ ของท้องถิ่น ตัวท้องถิ่นเองก็ต้องพิจารณาถึงหน่วยงานที่เป็นมืออาชีพด้านนั้น เข้ามาดำเนินการ เป็นต้น

3. พึ่งพิงทรัพยากรในการดำเนินกิจการจากภายนอก การปกครองท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ ใหม่จะปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากที่เป็นผู้ดำเนินการเองไปเป็นผู้จัดหา กล่าว คือ องค์กรปกครองท้องถิ่นจะไม่ดำเนินกิจการต่างๆ เช่น การจัดทำบริการสาธารณะ เป็นต้นด้วยตนเองทุกอย่าง ดังที่เคยทำมาในอดีต แต่อาจจะเลือกทำเฉพาะสิ่งที่ตนเองถนัดและทำได้ดี เท่านั้น ที่เหลือจากนั้น ก็จะใช้วิธีการบริหารจัดการ กล่าวคือประสานกับหน่วยงานจากภายนอก เพื่อดึงเอาทรัพยากรหรือสมรรถนะที่หน่วยงานอื่นมีอยู่เข้ามาช่วยในการจัดทำบริการสาธารณะแก่ ประชาชนในท้องถิ่น ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำสัญญาจ้างเหมา การเปิดประมูล หรือประกวดราคา การสร้างพันธมิตร หรือการเป็นหุ้นส่วนกัน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคเอกชน ตลอดจนถึงการสร้างเครือข่ายหรือสมาคม เป็นต้น

4. นำรูปแบบการบริหารงานของเอกชนมาปรับใช้ เนื่องจากการบริหารงานตามรูปแบบ ของกระบวนทัศน์เก่าถูกมองว่า มีความล่าช้า และไร้ประสิทธิภาพสำหรับสถานการณ์ที่มีความเป็น พลวัตสูง เนื่องจากยึดติดอยู่กับกรอบของกฎเกณฑ์และขั้นตอน ดังนั้น การนำเอา รูปแบบการ บริหารงานของเอกชนมาปรับใช้จะช่วยให้ลดขั้นตอนการดำเนินงานให้สั้นลง อีกทั้ง มีการสร้างระบบการแข่งขัน และ การปรับปรุงคุณภาพอยู่เสมอเพื่อให้ สอดรับกับการเปลี่ยนแปลง เช่น กรณีของการวิเคราะห์และนำจุดเด่นของกลุ่มแข่งมาปรับปรุงจุดอ่อนของตน เป็นต้น

5. ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อการถูกตรวจสอบ เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นใน กระบวนทัศน์ใหม่นั้น หน่วยงานภาครัฐไม่ได้จัดทำบริการสาธารณะด้วยตนเอง ดังกล่าวแล้ว เมื่อมอบภารกิจให้หน่วยงานอื่น เช่น ภาคเอกชน เป็นต้น จัดทำแทนหน่วยงาน

เหล่านั้นก็จะดำเนินงานบนพื้นฐานของแนวคิดและวัตถุประสงค์ของตน เช่น ภาคเอกชนก็จะคำนึงถึงกำไรและการลดต้นทุน เป็นต้น ดังนั้นในการนี้ความรับผิดชอบต่อการถูกตรวจสอบจึงมีความจำเป็น หน่วยงานดังกล่าวนั้น จะต้องดำเนินกิจการที่ได้รับมอบหมายจากรัฐด้วยความโปร่งใส ไม่สร้าง ความเสียหายหรือเอาเปรียบประชาชนผู้บริโภคหรือผู้รับบริการจากรัฐโดยผ่านหน่วยงานที่จัดทำ ดังนั้น หน่วยงานดังกล่าวนี้ จะต้องพร้อมและรับผิดชอบต่อการที่จะถูกตรวจสอบอยู่เสมอ

6. ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ การบริหารงานภาครัฐในกระบวนการทัศน์เก่าถูกมองว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ โดยละเลยการให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ ดังนั้นผลที่ ตามคือการใช้ทรัพยากรโดยไม่คำนึงผลที่จะได้รับ จึงก่อให้เกิดความเสี่ยงและความสูญเปล่า ในการใช้ทรัพยากร เช่น งบประมาณ เป็นต้น ในกระบวนการทัศน์ใหม่ของการบริหารงานภาครัฐจึงให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ โดยจะต้องมีการควบคุมคุณภาพการผลิตหรือการให้บริการ อีกทั้งมีการประเมินผลงานที่มีเกณฑ์ชี้วัดที่สามารถกำหนดนับได้ในเชิงปริมาณและมีความเป็นรูปธรรม การให้รางวัล หรือค่าตอบแทนจะทำโดยยึดผลงานที่ผ่านการประเมินแล้วเป็นที่ตั้ง ในการนี้ จึงทำให้แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเปลี่ยนไป คือจะต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และ คุ่มค่า โดยคำนึงถึงผลที่ได้รับเป็นสำคัญ ดังกรณีของการใช้งบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นกรณี ตัวอย่าง

7. ให้ความสำคัญกับการนำวิทยาการที่ทันสมัยเข้ามาใช้กับหน่วยงาน คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ท้องถิ่นเป็นภาคส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่ได้รับผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น วิทยาการที่ ทันสมัยจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร เช่น การจัดทำระบบ ข้อมูล ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ซึ่งช่วยทำให้การดำเนินงานของท้องถิ่น โดยเฉพาะการ จัดทำบริการสาธารณะมีความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การปกครองท้องถิ่นในกระบวนการทัศน์ใหม่นั้น เป็น ลักษณะของการปรับปรุงเปลี่ยนร่าง การบริหารในกระบวนการทัศน์เก่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็น การแก้ไขจุดอ่อนของการบริหารในกระบวนการทัศน์เก่า ที่มีคำถามเกี่ยวกับการยึดติดอยู่กับขั้นตอน และ กฎระเบียบ มีโครงสร้างองค์การที่ใหญ่โต มีความล่าช้า และไร้ประสิทธิภาพ ในขณะที่การบริหารกิจการภาครัฐในกระบวนการทัศน์ใหม่ มีการลดขนาดของหน่วยงานให้เล็กลง ลดระเบียบขั้นตอนที่เป็นทางการของระบบราชการลงให้มากที่สุด แต่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดมากที่สุด ทั้งนี้ โดยมีการนำระบบการบริหารงานแบบเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารภาครัฐ ซึ่งจะช่วยให้งานต่างๆ โดยเฉพาะการจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชน ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินไปได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ใน ขณะเดียวกัน ประชาชนก็จะสามารถได้รับการบริการที่มาตรฐาน จากมืออาชีพที่ได้รับมอบหมาย งานจากองค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะ

สรุป

กระบวนการทัศน์ใหม่ของการปกครองท้องถิ่น เกิดจากแนวคิดของสองกระแสหลัก คือ การจัดการภาครัฐแบบใหม่ (NPM) และการจัดการปกครอง (Governance) แต่มีจุดมุ่งหมายในทิศทางเดียวกัน คือ ต้องการแก้ไขจุดอ่อนของการบริหารในกระบวนการทัศน์เก่า ที่มีระเบียบขั้นตอน และเป็นรูปแบบ อีกทั้งมีระเบียบกฎหมายมาก ซึ่งก่อให้เกิดความล่าช้า ไม่มีความยืดหยุ่นพอที่จะทำให้ความเหมาะสมกับสภาพปัญหาปัจจุบันที่มีความซับซ้อน และเป็นพลวัตสูง การปกครองท้องถิ่นในกระบวนการทัศน์ใหม่ จึงถูกเชื่อว่าจะมีความเหมาะสมกับบริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามการปกครองท้องถิ่นในกระบวนการทัศน์ใหม่ก็ยังถูกมองว่า จะมีความเหมาะสมกับหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ยังขาดระบบต่างๆ ที่ได้มาตรฐาน ทั้งนี้เพราะการบริหารงานในกระบวนการทัศน์ใหม่ แม้ว่าจะให้ความสำคัญกับ ประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความประหยัด แต่ในขณะเดียวกันก็ยังถูกมองว่าได้ละเลยการให้ความสำคัญต่อคุณค่าที่สำคัญบางประการเช่น ความเที่ยงธรรม และความถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดปัญหาหลักที่ประเทศกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนาทั้งหลายกำลังเผชิญอยู่ คือปัญหา การทุจริตคอร์รัปชัน และการเอาเปรียบจากชนชั้นปกครองและผู้ประกอบการ ด้วยช่องทางต่างๆ

เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นในกระบวนการทัศน์ใหม่ สามารถปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะกับประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทั้งหลาย จึงควรต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นของประเทศนั้นๆ ในเรื่องการสร้างระบบมาตรฐานที่เป็นกลไกสำคัญ ต่อการบริหารกิจการภาครัฐ มีการเตรียมความพร้อมของประชาชนโดยเฉพาะในเรื่องการสร้าง กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นของประชาชนอย่างแท้จริงโดยมีหลักประกันเรื่อง งบประมาณในการดำเนินการดังกล่าว นอกจากนี้ จะต้องมีการสร้างระบบการคัดกรองและการ ตรวจทางการเมืองที่ดีในทุกขั้นตอน ในส่วนบุคลากรของรัฐซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในฐานะผู้ ปฏิบัติ จะต้องมีการปลูกฝังค่านิยม สร้างวัฒนธรรมที่ดี และจัดระบบค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อ ไม่ให้บุคลากรเหล่านั้น ต้องแสวงหาประโยชน์จากอำนาจและหน้าที่ของตน อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ดังที่ในหลายประเทศกำลังประสบอยู่ ประการสุดท้าย จะต้องมีการสร้างระบบการตรวจสอบที่มีความเป็นอิสระไม่ถูกรบงำจากอำนาจใดๆ สามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐและของหน่วยงานอื่นที่ดำเนินกิจการของรัฐได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- จุมพล หนิมพานิช. (2548). **บริหารจัดการภาครัฐใหม่: หลักการ การแนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Brown, T. L. Contracting Out by Local Governments in Transitioning Nations: The Role of Technical Assistance in Ukraine. 2001. **Administration & Society**. 32(6).
- Burns, J. M., Peltason, J. W., Cronin, T. E., Magleby, D. B., and O'Brien, D. M. (2002). **Government by The People**. New Jersey: Pearson Education.
- Considine, M. and Lewis, J. M. Bureaucracy, Network, or Enterprise? Comparing TaTTC Models of Governance in Australia, Britain, the Netherlands, and New Zealand. 2003. **Public Administration Review**. 63(2).
- Hughes, O. E. (1994). **Public Management & Administration: An Introduction**. New York: Martin's Press.
- Peters, G. The Changing Nature of Public Administration: From Easy Answers to Hard Questions. 2002. **Asian Journal of Public Administration**. 24(2).
- Pierre, J. and Peters, G. **Governing Complex Societies: Trajectories and Scenarios**. New York: Palgrave Macmillan. Pierre and Peters, 2005.
- Weber, M. (1984). **Bureaucracy**. *Critical Studies in Organization and Bureaucracy*. Fischer, F. and Sirianni, C. eds., Philadelphia: Temple University Press.

การบริหารจัดการตามหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา
โดยใช้หลักธรรมสัปปริสธรรม 7

Management According to The Principle of Buddhism, In Buddhism
Used the Principle Pineapple Dhamma 7

สุวัฒน์ แจ้งจิต*

บทคัดย่อ

ในสถานการณ์ปัจจุบันประเทศชาติต้องการนักบริหารผู้ที่มีความรู้ ความซื่อสัตย์ สุจริตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ย่อมต้องการผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นทุนเดิม นั้นหมายความว่าบุคคลนั้นๆ เป็นคนที่ยึดมั่นถือมั่น ในสิ่งที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นในการเสริมสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของ องค์กรนั้นๆ รวมไปถึงทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ผู้ปฏิบัติตามในองค์กรหรือ ผู้ใต้บังคับบัญชา จากที่กล่าวมาแล้ว สามารถวิเคราะห์ให้เห็นว่า หลักธรรมสัปปริสธรรม 7เท่าที่ ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีจำนวนมากซึ่งล้วนแต่เป็นคุณธรรมสำหรับคนดี และใน ขณะเดียวกันก็เป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีอีกด้วย ผู้วิจัยจึงสามารถ สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมผู้นำที่เป็นคนดี มีจริยธรรม มี คุณธรรม มาปกครองหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความสงบสุข การพัฒนาหมู่ คณะ ให้มีศักยภาพที่มั่นคงและก้าวหน้าตลอดไปในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา

ในทางพระพุทธศาสนาคุณสมบัติของผู้นำที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้ คือ สติ ปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ ของบุคคลตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เช่น สัปปริส ธรรม 7 ก็จะมีคุณสมบัติที่ดีได้และสามารถนำไปปฏิบัติการทำงานบรรลุความสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ คุณธรรมทั้ง 7 ประการคือ 1) อัมมัญญุตารู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญุตารู้ ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล 3) อุตตัญญุตารู้จักตน 4) มัตตัญญุตารู้จักประมาณ 5) กาลัญญุตารู้จักกาลเวลา 6) ปริสัจญุตารู้จักชุมชน สังคม 7) ปุคคสัจญญุตารู้จักบุคคล คือ คุณธรรมที่ สำคัญ สำหรับสัปปริสชน หรือคนดีและเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย ย่อมนำ บุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ

* นิสิตปริญญาเอก พุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครสวรรค์

Abstract

In the present situation, public administration needs. Those who have knowledge, honesty, the original capital. The person is the one holding on to what is right, honesty. Acting with a sense of commitment. To strange goodness, have responsibility. To lead the organization. In clouding the cause of harmony in the group. Followers in the organization or subordinates. From the above. Can be analyzed. Principle of Pine-apple Dhama 7. As it appears in the Buddhist scripture, there are a lot of virtues for good people. And the same time, it is an important virtue, leadership with good leadership with good leadership as well. Researcher can conclude, Buddhism is a religion that focuses on promoting good leaders, thical, have virtue. Come to the congregation. Society and nation in order to achieve peace, the group development, To have a stable and progressive potential. For ever in the constantly changing world.

In Buddhism, the qualities of good leaders should be characterized. Is intellect, goodness Knowledge, ability. The person is base on the principles of Buddhism. Like Pineapple Dhamma 7, it has good features. And can put in to practice, achievement purpose. The seven virtues are 1) Thumbum = know the root cause. 2) The eve = knowing the purpose knowing the reason 3) The aura = know their 4) Mantana = Approximate 5) Bekind = know time 6) Conjunctiva = know the community 7) Pact = know the person Important moral for Pineapple Dhamma 7. Good people and virtue important for leaders. It will lead the person to true value. Can call a perfect person.

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นความท้าทายขององค์กรที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้าง ค่าธรรมเนียมภาษี ความคาดหวัง ความต้องการจากลูกค้า สังคมในโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) และเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยสภาพพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่างและหลากหลาย เช่น ค่านิยม ทักษะคติ ภาษา ความต้องการผลประโยชน์ และกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น ด้วยความแตกต่างของบุคคลผนวกเข้ากับความพยายามที่จะดำรงและรักษาความเป็นอัตลักษณ์ (Identity) จึงเกิดการบริหารจัดการในองค์กร ฉะนั้น องค์กรจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถให้กับองค์กร สร้างนวัตกรรม และ

การสร้างแรงจูงใจ พัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการรับรองความเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ในสังคมหน่วยงานองค์กรใดๆ ไม่ว่าจะมีความใหญ่หรือขนาดเล็กในการบริหารองค์กรนั้นๆ ต้องมีผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรนั้นๆ ทั้งนี้เพราะว่าผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องบริหารจัดการ เช่น การวางแผน สั่งการ ควบคุมและกำกับดูแลให้บุคลากรขององค์กรนั้นปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ ปัญหาเป็นที่น่าสนใจว่า ผู้นำจะต้องทำอะไรหรือมีวิธีการนำอย่างไร จึงทำให้บุคลากรในสังกัดที่เป็นผู้ตามเกิดความรักและผูกพันกับงานและองค์กร พุ่มเทศความรู้ ความสามารถ พยายามทำงานนั้นให้ประสบความสำเร็จด้วยความเต็มใจ ตั้งใจในการปฏิบัติงาน และสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายขององค์กร

ในสถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยต้องการนักบริหารผู้ที่มีความรู้ ความซื่อสัตย์ สุจริตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ย่อมต้องการผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นทุนเดิม นั่นหมายความว่าบุคคลนั้นๆ เป็นคนที่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นในการเสริมสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ รวมไปถึงทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ผู้ปฏิบัติตามในองค์กรหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

การบริหารงานของผู้บริหารนั้นสามารถอ้างอิงนำหลักการในทางทฤษฎีของการบริหารงานของท่านผู้รู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับสากลทั่วไป แต่ในบางครั้งการบริหารงานในแนวต่างๆ ตามหลักการบริหารนั้นอาจจะมีความกระด้างอยู่บ้างก็เป็นไปได้ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้การบริหารงานไม่ประสบความสำเร็จตามคาดหวัง แต่ถ้ามีการผสมผสานหลักการทางทฤษฎีต่างๆ ของการบริหารเข้ากับหลักคำสอนทางศาสนาแล้ว เชื่อว่าจะทำให้เสริมสร้างทักษะการบริหารงานได้ดีและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะในทางพุทธศาสนานั้นสอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานจะเกิดความอ่อนนุ่มในการบริหารงานมากขึ้น เกิดความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้

การบริหารงานย่อมต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ควบคู่กันไป ซึ่งคำว่า “ศาสตร์” นั้นอาจแปลความว่า การบริหารงานย่อมต้องยึดกฎระเบียบแบบแผนตามกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันคำว่า “ศิลป์” เป็นการใช้ทักษะเทคนิคในด้านมนุษยสัมพันธ์ในการช่วยบริหารงาน ประคับประคองให้เกิดความยืดหยุ่นแต่ต้องไม่ผิดกฎ กติกา ระเบียบ กฎหมายที่กำหนดไว้ อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนภายหลังได้ ดังนั้นผู้บริหารทุกคนต้องตระหนักในเรื่องดังกล่าวนี้ให้มาก

ผู้นำคือบุคคลใดก็ตามที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่ม หรือมีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการทำงาน ผู้นำอาจเป็นคนๆ เดียวกับผู้บริหารหรือไม่ก็ได้

ดังนั้นในกลุ่มหรือองค์กรหนึ่งๆ อาจมีผู้นำหลายคนนอกเหนือไปจากผู้บริหารหรือหัวหน้าซึ่งเป็นผู้นำโดยตำแหน่ง เป็นต้น “ผู้นำ” คือบุคคลที่มีลักษณะคุณสมบัติที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจหรือได้รับความไว้วางใจอันเนื่องจากคุณลักษณะพิเศษของบุคคลนั้นเอง ให้เป็นผู้ที่มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถชักชวนหรือชี้แนะให้บุคคลอื่นช่วยปฏิบัติภาระต่างๆ ให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม “ผู้นำ” ยังมีคำอื่นๆ อีก เช่น “ผู้บังคับบัญชา” “ผู้บริหาร” “ผู้จัดการ” “ผู้อำนวยการ” “หัวหน้า” เป็นต้น โดยผู้นำจะต้องเป็นผู้มีอำนาจ มีความรู้ ความสามารถ มีอิทธิพล มีศิลปะ ในการนำหรือการจูงใจผู้ตาม (Followership) ผู้อื่น ให้กระทำหรือดำเนินกิจการต่างๆ ของกลุ่มหรือของตนเองให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ผู้นำมีต่อผู้ตามในองค์กร

ผู้นำที่จะนำพาองค์กรให้พัฒนาเจริญรุ่งเรือง ต้องมีภาวะผู้นำที่ดีเป็นคุณสมบัติ และจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีต่อการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งการบริหารจัดการองค์กรเป็นเรื่องของศาสตร์และศิลป์ของผู้นำที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรในฐานะที่เป็นศาสตร์ หมายถึง ผู้นำต้องมีความรู้ในเรื่องการจัดการทฤษฎี หลักการและขบวนการต่างๆ เพราะความรู้ในเรื่องนี้จะช่วยให้ผู้นำสามารถหลีกเลี่ยงการใช้สามัญสำนึกในการพิจารณาการจัดการต่างๆ ในองค์กร ในฐานะที่เป็นศิลป์ หมายถึง ผู้นำสามารถนำความรู้ประยุกต์ โดยใช้เทคนิคต่างๆ ภายใต้เงื่อนไขของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่ไม่เหมือนกัน จึงเรียกได้ว่าผู้นำต้องมีกุศโลบายหรือนำความรู้มาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ด้วย ฉะนั้นในยุคของโลกาภิวัตน์นี้ ผู้นำต้องเรียนรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอเพราะเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กรและการบริหารจัดการมักจะเปลี่ยนแปลงตามลักษณะของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคและแต่ละสมัย

ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักฐานและเอกสารหรือคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้งหมด เราจะพบว่าพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องภาวะผู้นำเอาไว้โดยเห็นว่าในสังคมทุกสังคมนั้นจะต้องมีบุคคลที่เกิดมาเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือมาเป็นผู้นำผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งบุคคลที่มีภาวะผู้นำและเป็นผู้เข้ามาแก้ไขปัญหาในทางพระพุทธศาสนานั้นหากพิจารณาจากหลักฐานเชิงคัมภีร์เราจะพบว่าในอัครศิษฏ์ผู้สุตตรซึ่งเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยกำเนิดและพัฒนาการของโลกและสังคมมนุษย์ได้ระบุว่าเมื่อโลกมนุษย์และสังคมมนุษย์เกิดขึ้นมาแล้วในระยะแรกมนุษย์มีกิเลสและไม่มีศีลธรรมอันเป็นกฎจริยธรรมพื้นฐานของสังคมก็ทำให้เกิดการเอาไรต์เอาเปรียบกันต่อมามนุษย์ก็ได้เริ่ม

พิจารณาหาบุคคลผู้ที่มีความเหมาะสมเข้ามาเป็นผู้นำเพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งก็ถือว่าเป็นกรณีที่ชี้ให้เราเห็นว่าภาวะผู้นำนั้นเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาพระพุทธศาสนา

หลักในการบริหารมีหลายพุทธวิธี ขึ้นอยู่กับเป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานที่เน้นการวางแผนที่สามารถวัดผลผลิตได้ และเป็นการวางแผนที่คำนึงถึงบริบทขององค์กรทั้งภายในและภายนอกขององค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้องค์กรก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสถานการณ์ แต่ที่สำคัญที่ได้ยึดถือกันมาโดยตลอดคือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) โดยมีการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่สำคัญๆ ทุกคนควรจะต้องรับรู้ รับทราบ ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันทำ

ดังที่กล่าวมาในข้างต้นแสดงถึงแนวคิดพุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำและการบริหารจัดการองค์กร ในปัจจุบันได้มีนักวิชาการทางการศึกษาได้ทำการศึกษาทั้งในทางวิชาการทางโลกและทางธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความสำคัญจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบว่าแนวคิดเรื่องพุทธวิธี การพัฒนาภาวะผู้นำกับการบริหารจัดการองค์กรสามารถนำมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือ ได้อย่างไร ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคเหนือ และสังคมได้ต่อไป

คุณสมบัติของผู้นำที่ปรากฏในหลักธรรม เป็นการพิจารณาในแง่ของคุณธรรมที่เป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางไว้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตหรือการทำหน้าที่ในการบริหารของ ผู้ที่เป็นผู้นำ โดยหลักธรรมสำคัญที่บ่งถึงความเป็นผู้นำนั้นคือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ส่วน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะมีความเหมาะสมเพียงใด มีหลักพุทธธรรมอีกส่วน คือ สัปปุริสธรรม ในสัปปุริสสูตร อุปริปัญญาสภัมชฌิมนิกาย ปรากฏพุทธโอวาทเรื่องธรรมของคณตี (สัทบุรุษ) คนที่สมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษยชาติมีธรรมะหรือคุณสมบัติที่เรียกว่า สัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ

1) ธัมมัญญตา (รู้หลักและรู้จักเหตุ) คือรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติกิจหน้าที่ และการดำเนินกิจการต่างๆ รู้เข้าใจในสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่งฐานะ อาชีพการงานของตน มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการจะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่ และความรับผิดชอบนั้นๆ ตลอดจนถึงสูงสุด คือรู้เท่าทันกฎธรรมดา หรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อชีวิตอย่างถูกต้องมีจิตใจเป็นอิสระไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต

2) อตถัญญตา (รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล) คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร รู้ว่าที่ตนทำอย่างนั้นๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไรหรือควร

ได้บรรลุถึงผลอะไร ที่มีหน้าที่ตำแหน่งฐานะการงานอย่างนั้น เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจกรรมที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร เป็นต้น ตลอดจนถึงขั้นสูงสุด คือรู้ความหมายของคตินิยมและประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต

3) อัตตัญญา (รู้จักตน) คือ รู้จักตัวตนของเราเอง ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม สามารถประเมินตนเองได้ในหลักธรรม ดังนี้ ศรัทธา (ชอบ รักในงานอะไร) ศील (วินัย) สุตะ (ความรู้) จาคะ (ความเสียสละ) ปัญญา (กระบวนการในการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่) เป็นต้น แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

4) มัตตัญญา (รู้จักประมาณ) คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอน และการสนุกสนานรื่นเริงต่างๆ

5) กาลัญญา (รู้จักกาล) คือ รู้การเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงานปฏิบัติการต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา เป็นต้น

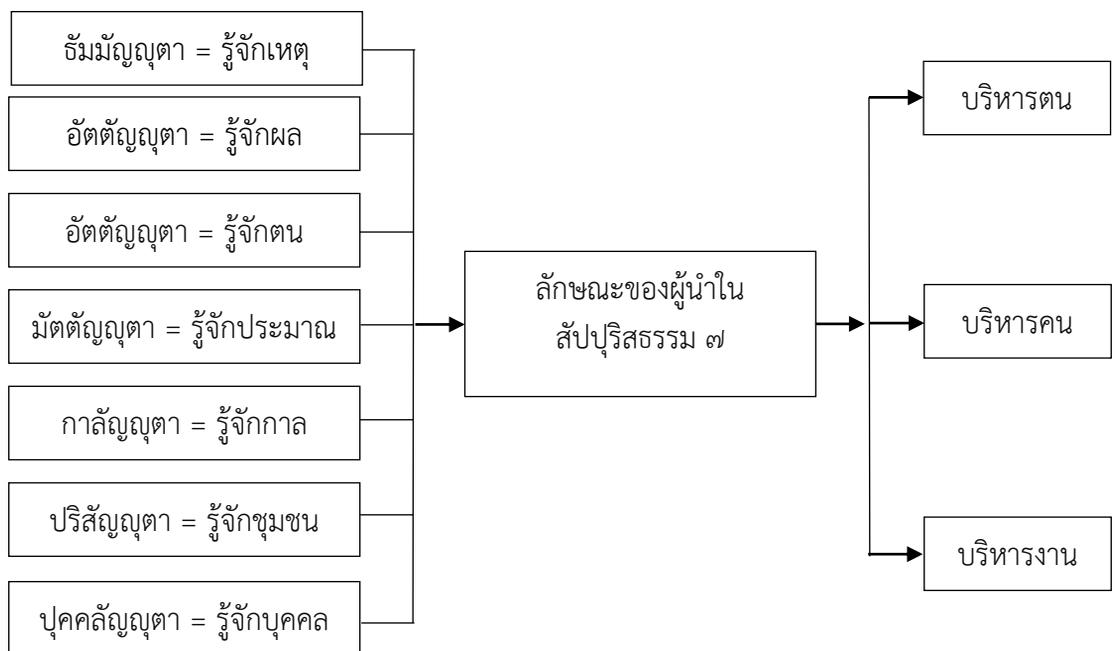
6) ปริสัจญญา (รู้จักชุมชน) คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ประชุมชนและชุมชน รู้กาลอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นชุมชน และต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิจอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้อย่างนั้นๆ เป็นต้น

7) บุคคลัญญา (รู้จักบุคคล) คือ รู้จัก และเข้าใจ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอหยาศัยความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิงหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ ได้คิดอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผลดี เป็นต้น มีข้อธรรมจากสัปบุริสสูตร จตุกกนิบาตอังคุตตรนิกาย กล่าวถึงการแสดงออก หรือพฤติกรรมของสัตบุรุษ (ผู้มีคุณธรรม) ไว้ดังนี้คือ

แม้ถูกถาม ก็ไม่เปิดเผยความเสียหายของผู้อื่น จะกล่าวอะไรถึงไม่ถูกถามเล่าแต่เมื่อถูกถามเข้าถามเข้าก็ไม่แก้ปัญหาโดยตรง อ้อมค้อมหวังเหนียว กล่าวความเสียหายของผู้อื่นโดยย่อไม่เต็มที่ แม้ไม่ถูกถามก็ไม่เปิดเผยความดีของผู้อื่นจะกล่าวอะไรถึงถูกถามเล่า เมื่อถูกถามเข้าก็แก้ปัญหาโดยตรงไม่อ้อมค้อม ไม่หวังเหนียว กล่าวความดีของผู้อื่นเต็มที่อย่างกว้างขวาง แม้ไม่ถูกถามก็ไม่เปิดเผยความเสียหายของตน จะกล่าวอะไรถึงถูกถามเล่า แต่เมื่อถูกถามเข้าก็แก้ปัญหาโดยตรง ไม่อ้อมค้อมไม่หวังเหนียวแล้วกล่าวความเสียหายของตนเต็มที่อย่างกว้างขวาง แม้ถูกถาม ก็ไม่เปิดเผยความดีของตนจะกล่าวอะไร ถึงไม่ถูกถามเล่า แต่เมื่อถูกถามเข้าก็ไม่แก้ปัญหาโดยตรง อ้อมค้อม หวังเหนียว แล้วกล่าวความดีของตนโดยย่อ

ในข้อนี้หมายความว่า พฤติกรรมของสัตว์บุรุษนั้น มีลักษณะอุปนิสัยไม่ชอบกล่าวให้ผู้อื่นเสียหาย แม้บุคคลนั้นจะเป็นคนไม่ดีก็ตาม แม้ถึงที่สุดคือ เมื่อมีใครมาถามก็ไม่เปิดเผยในเรื่องที่ไม่ดีของเขา กล่าวแต่เรื่องดี ยิ่งไม่ต้องพูดว่า จะกล่าวออกมาเอง หากว่าจำเป็นจะต้องชี้แจง ก็กล่าวแต่เพียงอ้อมๆ แต่ถ้าหากเป็นเรื่องที่ดีแล้วควรขยายความให้ผู้อื่นทราบ ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากเป็นเรื่องของตนถ้าเป็นเรื่องเสียหาย ก็กล่าวอย่างเต็มที่ ไม่ปกปิด ไม่อ้อมค้อมพอเป็นเรื่องความดีของตน ไม่ควรสรรเสริญเยินยอตนเอง นี่คือคุณสมบัติของคนดี

กรอบของคุณสมบัติผู้นำที่ปรากฏในหลักธรรมนี้ พอสรุปให้พิจารณาได้จากแผนภาพดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการบริหารจัดการองค์กร ผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติของผู้นำคือ

- จักขุมา คือ เป็นผู้มิวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ รูปการณ์ สถานการณ์ออก และจะวางแผนเตรียมรับหรือรุกได้อย่างไร
- วิจูโร คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญในงาน รู้จักหลักการและวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ และ
- นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มิมีมนุษยสัมพันธ์ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น ในการดำเนินชีวิตหรือการทำงานที่ในการบริหารจัดการของผู้ที่เป็นผู้นำ

ซึ่งมีหลักธรรมสำคัญที่บ่งถึงความเป็นผู้นำนั่นก็คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ประกอบด้วยความเป็นผู้รู้หลัก และรู้จักเหตุ รู้ความมุ่งหมาย และรู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล ดังนั้น ผู้นำ ผู้ปกครอง ผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่มีความคิดแบบคायมีเหตุผลเป็นระบบระเบียบเป็นขั้นตอนและสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสามัคคี ความมีส่วนร่วมในการทำงาน มีระเบียบวินัยขยันเข้มแข็งอดทน มีความยุติธรรมปราศจากอคติ อย่างเสมอต้นเสมอปลายและตั้งอยู่ในธรรมานุวัตรปฏิบัติสามารถบริหารตน บริหารคน บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำพาวงศ์การให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การประยุกต์ใช้หลักธรรม เป็นหลักที่บุคคลที่เป็นผู้นำต้องมีหลักธรรม 7 ประการใช้ในการครองตน ครองคน และครองงานได้อย่างสมดุล ซึ่งในปัจจุบันการปฏิบัติงานของผู้นำหรือผู้บริหารควรรู้ทั้ง 7 ด้านตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ที่ทำให้พร้อมที่จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการโดยมีคุณสมบัติในตัวผู้นำหรือผู้บริหารมี 7 ประการคือ

1. อัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้หลักการ กล่าวคือ เมื่อดำรงตำแหน่งมีฐานะงานใดก็ตามต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์ ระเบียบการปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อรู้แล้วจะต้องตั้งตนให้อยู่ในหลักการให้ได้

2. อัถถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จุดหมาย ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานย่อมมีความแน่วแน่ ความเข้าใจในการบริหารคนและบริหารงานให้มีความสอดคล้องกัน งานก็จะประสบความสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายไม่ยากนัก

3. อัถตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน กล่าวคือ ต้องรู้เสมอว่าตนคือใคร มีตำแหน่งหน้าที่อย่างไร อยู่ในสถานะใด มีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหน ตลอดจนจนถึงมีคุณสมบัติถึงซึ่งความพร้อม มีความถนัด มีสติปัญญา มีความสามารถอย่างไร อีกทั้งต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามารถ มีทักษะการบริหารงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

4. มัตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักพอประมาณ รู้จักความพอดี ซึ่งหมายความว่าต้องมีขอบเขตอำนาจ ความเหมาะสมที่จะบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ตามตำแหน่ง ทำแค่ไหนจึงจะทำให้เกิดความพอดี ได้สัดส่วน เกิดความสมดุล ซึ่งความพอดีจะทำให้เกิดความสำเร็จได้อย่างแท้จริง

5. กาลัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่เป็นผู้นำหรือผู้บริหารต้องรู้ลำดับความสำคัญของงาน ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณและห้วงเวลาที่เหมาะสม ต้องรู้จักวางแผนให้สอดคล้องกับปัจจัย องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน เพราะปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้งานประสบความสำเร็จได้

6. ปุริสัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน สังคม หมายความว่า ความเป็นผู้รู้จักสังคม ชุมชน ตั้งแต่สังคมที่มีขอบเขตกว้างขวาง คือสังคมโลก รู้สังคมประเทศ ตลอดจนชุมชน สังคม

รอบๆ หน่วยงาน ผู้นำหรือผู้บริหารต้องรู้ว่าในสถานการณ์ใดมีปัญหาหรือความต้องการอะไร และจะสามารถให้ความช่วยเหลือชุมชนหรือสังคมอย่างไร ตลอดจนการแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด

7. บุคคลัญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หมายความว่า ผู้นำหรือผู้บริหารต้องรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้องในการร่วมงาน ไม่ใช่เป็นการรู้จักเฉพาะชื่อของเขา ต้องรู้จักอุปนิสัยใจคอ พฤติกรรม ความรู้ ความสามารถ งานประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนั้นต้องรู้จักประโยชน์ที่เขาเหล่านั้นพึงได้ การทำงานนั้นไม่ใช่จะใช้ให้เขาทำงานเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องจกดูแลสวัสดิการอย่างเหมาะสม และต้องให้ทุกคนที่ทำงานได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตนเอง ซึ่งผู้นำหรือผู้บริหารควรรู้ว่าเขาควรได้ประโยชน์อะไรที่นำไปสู่ความเจริญของกงมแห่งการดำเนินชีวิตที่แท้จริงของทุกคนด้วย

กล่าวได้ว่า หากผู้นำหรือผู้บริหาร ผู้นำองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ นำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานแล้ว เชื่อได้ว่าผู้บริหารคนๆ นั้นจะเป็นที่รักของคนในองค์กร และสามารถนำพาองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางไปตามเจตนารมณ์ ตามวัตถุประสงค์ เกิดความรักใคร่สามัคคีในองค์กรนั้นได้อย่างแน่นอน

นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะในการทำงานนั้นไม่ใช่ว่าจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานได้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรรู้ว่า เขาควรจะได้ประโยชน์อะไรเพื่อความเจริญของกงมแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย ที่กล่าวมานี้ คือ หลักธรรมที่เรียกว่า สปัริสธรรม 7 ประการ ถ้ามีคุณธรรม 7 ประการนี้แม้จะไม่มีคุณสมบัติข้ออื่นก็เป็นผู้นำได้เพราะรู้อองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอที่จะจัดการให้ได้ผล สามารถจัดวางวิธีปฏิบัติการที่เหมาะสมให้บรรลุผลสำเร็จได้

สรุปในทางพระพุทธศาสนาคุณสมบัติของผู้นำที่ดีควรมีลักษณะต่างๆ ดังนี้ คือ สติ ปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ ของบุคคลตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เช่น มีพรหมวิหาร 4 มีองค์คุณของกัลยาณมิตร 7 ประการ ก็จะมีคุณสมบัติที่ดีได้และสามารถนำไปปฏิบัติการให้งานบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น สปัริสธรรม 7 คือ คุณธรรมที่สำคัญ สำหรับสปัริสชน หรือคนดีและเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วยคุณธรรมทั้ง 7 ประการย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นิรมล กิติกุล. (2551). **องค์การและการจัดการ**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.

แนวความคิดการเลือกอย่างสมเหตุสมผล (Rational Choice Theory):
บททดลองเสนอในการ อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย
Rational Choice Theory concept: An attempt to Thai political
phenomena

พระสิริพงษ์ พุ่มชยาภรณ์*
Phra Siriphong Papassaro

บทคัดย่อ

การเลือกอย่างสมเหตุสมผลเป็นวัฒนธรรมชนิดหนึ่งในฐานะที่เป็นเครื่องมือปลดปล่อยปัจเจกบุคคลให้หลุดออกจากอิทธิพลของประเพณีวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือที่จะนำมนุษย์ไปสู่เสรีภาพ ในการตัดสินใจเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล ช่วยให้มนุษย์ขีดเส้นชีวิตของตนเองได้อย่างมีอิสระ ซึ่งถูกมองว่าการกระทำของมนุษย์ล้วนมาจากความตั้งใจ และมีเป้าหมายคืออรรถประโยชน์สูงสุดและผลที่ได้จะต้องสะท้อนออกมาตามความต้องการด้วย บ่อยครั้งสิ่งที่เกิดผลกับมนุษย์โดยไม่ได้ตั้งใจ ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น แต่กลับเกิดขึ้นดังคำกล่าวที่ว่า เหตุการณ์พาไป เพราะด้วยหลากหลายเหตุการณ์เรานั้น เป็นเพียงผู้อยู่ในเหตุการณ์ไม่อาจควบคุมเหตุการณ์ได้

คำสำคัญ: การเลือกอย่างสมเหตุสมผล, อรรถประโยชน์สูงสุด

ABSTRACT

Rational Choice Theory Is a culture Is a liberation tool Individual Is the device freedom. Help Life goals and Maximum Utility and want often Happening unintended consequences. But happen Because Escort and Unable to control.

Keywords: Reasonable selection, Maximum utility

บทนำ

การแสวงหาองค์ความรู้ (body of knowledge) (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2561: 15) ทางรัฐศาสตร์สิ่งสำคัญ คือการแสวงหาแนวทางการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ (understanding) ที่ไปที่มาของการเกิดปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อสามารถมองย้อนลงไปถึงร่องรอยในอดีต หรือว่า

* พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำโรงเรียนสบปราบพิทยาคม ตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง

จะมองก้าวข้ามผ่าน โดยการคาดการณ์ปรากฏการณ์ที่จะสามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองอย่างชัดเจน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเครื่องมือในการศึกษา ในงานบทความชิ้นนี้เอง แนวทางการศึกษารัฐศาสตร์ที่ผู้เขียนสนใจ และได้นำเสนอในบทความชิ้นนี้ คือ สำนักปฏิฐานนิยม แนวทางการศึกษาการเมืองแบบพฤติกรรมศาสตร์ (Behaviouralism) และทฤษฎีการเลือกอย่างสมเหตุสมผล (Rational Choice Theory) (วัชรพล พุทธรักษา, 2561: 46) แนวทางการศึกษาแบบพฤติกรรมศาสตร์ (Behaviouralism) ความรู้แบบปฏิฐานนิยมถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็น ประการที่แรก การหาความรู้โดยอาศัยรากฐานจากสำนักประจักษ์นิยมซึ่งให้ความสำคัญกับความรู้แบบสัมผัสจับต้องได้โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่สำคัญคือการหาความรู้แบบละเอียดการให้ความสำคัญกับแนวคิด (concepts) ซึ่งเป็นนามธรรมแต่ให้ความสนใจเพียงกฎหรือทฤษฎีที่ผ่านการพิสูจน์แล้วในเชิงประจักษ์เท่านั้น กล่าวคือการมุ่งพิสูจน์ทฤษฎีนั้นในตัวเอง ประการที่สอง การมุ่งให้ความสำคัญกับความสามารถในการพิสูจน์ผิดหรือถูกได้แบบปฏิฐานนิยมนั้นละเอียดและไม่ให้ความสำคัญกับการตีความ ซึ่งความสำคัญของการตีความทำให้เราสามารถศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่หลากหลายมิติได้ ประการที่สาม การหาความรู้แบบปฏิฐานนิยมนั้นให้ความสำคัญกับการทำนาย (prediction) หรือการคาดการณ์ปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไปโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากอันเนื่องมาจากความซับซ้อนทางการเมืองอุปถัมภ์ทางการเมืองในเชิงลึก ประการที่สี่ สำนักปฏิฐานนิยมมองว่าวิทยาศาสตร์อยู่เหนือความรู้อื่นๆ ซึ่งปัญหาหลายประการ ในสังคม ไม่สามารถแก้ไขด้วยวิธีการ แบบปฏิฐานนิยม หากจะยกย่องวิธีการหาความรู้แบบใดแบบหนึ่งโดยละเอียดความสำคัญของการหาความรู้แบบอื่นๆ อย่างสิ้นเชิงจึงเป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่งในทางวิชาการ

แนวทางการศึกษารัฐศาสตร์แบบการเลือกอย่างมีเหตุผล

ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) แนวคิดที่ได้รับความนิยมในช่วง 1950 – 1960 โดยจุดหมายหลักของวิธีคิดนี้คือ การมุ่งอธิบายว่ามนุษย์นั้นจะมีพฤติกรรมในทางการเมืองต่างๆอย่างไร โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical methods) เข้ามาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ทางการเมือง แนวทางการศึกษาแบบการเลือกอย่างมีเหตุผล วางอยู่บนพื้นฐานวิธีการศึกษาแบบเศรษฐศาสตร์

สมมุติฐานหลักของการเลือกอย่างมีเหตุผล

ประการแรก ปัจเจกบุคคลนั้นจะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก (Self-interest) การเลือกอย่างมีเหตุผลนั้น มองว่า Rational การให้เหตุผลมักจะอิงประโยชน์ของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก การกระทำใดๆก็ตามโดยคำนวณผลประโยชน์ที่ตนหรือกลุ่มของตนจะได้รับเป็นสิ่งสำคัญ จึงตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น ประการที่สอง เชื่อว่าปัจเจกบุคคลนั้นมี

ความสามารถในการเลือกใช้เหตุผล (Rational capacity) ได้อย่างสมบูรณ์ และความสามารถในการใช้เหตุผลวิธีการของการกระทำที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง ประการที่สาม มองว่าปัจเจกบุคคลนั้นสามารถในการจัดลำดับความสำคัญ(Prioritize) ของผลลัพธ์ได้ เชื่อว่าปัจเจกบุคคลตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดและเป็นไปได้ สามารถเกิดขึ้นได้หรือได้ผลประโยชน์รองลงมาเสมอ

หลักการสำคัญของ Rational Choice Theory (บูฆอรี ยีหมะ, 2543) เชื่อว่ากิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์เกิดขึ้นจากการไตร่ตรองและตัดสินใจกระทำอย่างมีเหตุผล มนุษย์เลือกที่จะกระทำกิจกรรมพื้นฐานง่าย ๆ ตั้งแต่การดื่ม กิน ซื้อสินค้า ไปจนถึงกิจกรรมที่สำคัญต่ออนาคต เช่น การศึกษา การเลือกประกอบอาชีพ การมีครอบครัว ต่างเกิดขึ้นหลังจากที่คิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยเหตุด้วยผล เห็นว่า Rational Choice Theory นำสมมุติฐานหลักทางเศรษฐศาสตร์ 4 ประการมาปรับใช้ในทฤษฎีของตนกล่าวคือ

1.เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต้องการอรรถประโยชน์สูงสุด (maximize utility or maximize profit) และตัดสินใจกระทำในเรื่องต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับบรรณนิยมและความพึงพอใจ (preference)

2.เมื่อมนุษย์มีสิ่งใด ๆ ก็ตามมากขึ้น ความสนใจหรือความต้องการต่อสิ่งนั้นจะลดลง เช่น ข้าวจานที่สองทำให้เรามีความต้องการน้อยกว่าจานแรกเพราะข้าวจานแรกสนองความต้องการของเราในระดับหนึ่งแล้ว ทำให้ความต้องการจานที่สองลดน้อยลง

3.ราคาของสินค้าและบริการที่ขายในตลาดที่มีการแข่งขันถูกกำหนดโดยตรงจากรสนิยมและความคาดหวัง (prospective) ของผู้ซื้อและผู้ขาย ความต้องการสินค้ายังมีมากสินค้านั้นก็ยังมีค่าและราคาก็จะสูงขึ้นตามอัตราความต้องการ แต่ถ้าปริมาณสินค้ายังมีมาก ค่าของสินค้าจะลดลงและราคาจะลดลงตามไปด้วย

4.ราคาสินค้าจะแพง ถ้าหากมีผู้ผลิตหรือขายเพียงน้อยรายหรือผูกขาดเมื่อเทียบกับสินค้าที่มีผู้ผลิตหลายรายในตลาดที่มีการแข่งขัน

สมมุติฐานหลักของ Rational Choice Theory

จากหลักการพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าว Rational Choice Theory ได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ว่าเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ใช้เหตุผลที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการกระทำ โดยมีสมมุติฐานที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1.เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล(Rational Man) ดังนั้นการกระทำกิจกรรม (action) ต่าง ๆ ของมนุษย์จึงเกิดขึ้นจากการใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือนำทาง(means) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย(end) หรือผลประโยชน์ที่ตนเอง(self-interest) ต้องการ หรือการกระทำของมนุษย์นั้นล้วนมุ่งตอบสนองต่อเป้าหมาย(goal-directed) ที่ตนเองต้องการหรือคาดหวัง ไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจนก็ไม่แตกต่างกัน เช่น ในทางเศรษฐศาสตร์ เราทำธุรกิจเพื่อหวังผลกำไร ในทางการเมืองเราสมัครรับเลือกตั้งส.ส.เพื่อหวังจะได้ตำแหน่ง ในทางสังคมวิทยา เราเข้าร่วมกิจกรรม

ทางสังคมในชุมชนเพราะอยากมีสถานภาพทางสังคม หรือในทางการเมืองระหว่างประเทศ รัฐออกนโยบายต่าง ๆ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ 2. สันนิษฐานว่ามนุษย์ต้องการอรรถประโยชน์สูงสุด (utility maximization) จากทางเลือก(alternatives) หลากหลายที่เปิดให้กับตนเอง โดยที่มนุษย์สามารถจัดลำดับทางเลือกทั้งหมดแล้วเลือกสิ่งที่ดีที่สุดหรือที่ชอบมากที่สุด(preference) การจัดลำดับทางเลือกเพื่อตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมาย(end) หรือประโยชน์ส่วนตัว(self-interest) มาจากการที่มนุษย์มีข้อมูล สามารถรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้วนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล(Stone : 3) ในแง่ของการเลือกซื้อสินค้า ผู้บริโภคมีข้อมูลของสินค้าแต่ละชนิดจนนำไปสู่การเลือกสินค้าที่ตอบสนองอรรถประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง

3. เชื่อว่ามนุษย์มีเป้าหมายที่ต้องการที่ชัดเจน สามารถใช้เหตุผลประเมินแนวทางของการกระทำ(courses of action) ที่มีอยู่หลากหลาย แล้วจึงเลือกแนวทางของการกระทำที่ดีที่สุดที่คาดว่าจะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้

ความแตกต่างของสมมุติฐานข้อนี้กับข้อที่ 2 ก็คือ ประเด็นของ action ที่มีอยู่มากกว่าหนึ่งที่ actor ต้องเลือกเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนเองต้องการอย่างชัดเจนแล้วว่าเป็นอะไร ในขณะที่ข้อที่ 2 กล่าวถึงตัวเป้าหมาย(end) ที่มีอยู่อย่างหลากหลายที่ actor ต้องตัดสินใจเลือกที่ตนเองพึงพอใจมากที่สุด

4. มีสมมุติฐานว่า สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมทุกชนิดจากคนเพียงคนเดียว(methodological individualism) เพราะถือว่าสังคมคือผลรวมของปัจเจกแต่ละคนที่เป็นสมาชิกอยู่นั่นเอง ดังนั้น เมื่อเรารู้พฤติกรรมหรือการกระทำของปัจเจกแต่ละคนก็ไม่ต่างจากการที่เรารู้พฤติกรรมหรือการกระทำของคนทั้งสังคม เพราะทฤษฎีนี้ถือว่ากลุ่มเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่มีอยู่จริง ontology ของทฤษฎีนี้คือ ปัจเจกชน การอธิบายสังคมจึงต้องอธิบายในระดับปัจเจก สรุปได้ว่า ประการหนึ่งที่มาของ Rational Choice Theory มาจากหลักปรัชญาการเมืองที่ เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล อย่างที่ David Hume เสนอว่า เหตุผลเป็นเครื่องมือที่ถูกมนุษย์นำมาใช้ในการกระทำ(action) เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ตนเองอีกประการหนึ่งมาจากหลักเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์เศรษฐกิจ(economic man) ตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งหวังอรรถประโยชน์สูงสุด (means-end concept) จะเห็นได้ว่าหลักการพื้นฐานของ (Rational Choice Theory) (ไชยันต์ ไชยพร, 2557: 7) เชื่อว่าหลักการแบบแผนของคนในสังคมสะท้อนถึงตัวเลือกต่างๆ ที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนเลือก ซึ่งแต่ละคนจะเลือกโดยการเปรียบเทียบว่าการกระทำแบบไหนที่จะส่งผลให้ตนเองได้ผลประโยชน์สูงสุดโดยตนเองลงทุนน้อยที่สุด

การอธิบายของ Rational Choice Theory

จากสมมุติฐานที่กล่าวมาแล้ว ในการอธิบายพฤติกรรมหรือการกระทำที่มีเหตุผล (rational action) ของทฤษฎีนี้ อธิบายว่า เมื่อมนุษย์เราตกอยู่ในสถานการณ์ของการเลือก

(situational choice) เราจะอาศัยกระบวนการ 3 ขั้นตอนด้วยกันในการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ

ขั้นแรก เราจะพยายามจัดการต่อ “ชุดของความเป็นไปได้(feasible set)” ซึ่งเป็นชุดของแนวทางของการกระทำ(course of action) ทั้งหมด ซึ่งเราเชื่ออย่างมีเหตุผลว่าจะเป็แนวทางที่ ทำให้เราบรรลุผลที่เราต้องการภายใต้ข้อจำกัดที่หลากหลายทั้งในทางตรรกะ(logic) ลักษณะทางกายภาพ(physical) และทางเศรษฐกิจ(economic) ขั้นนี้ก็คือขั้นของการประเมินความเป็นไปได้ที่ เราจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการจากแนวทางทั้งหมดที่เรามีอยู่

ขั้นที่สอง หลังจากที่เราระเมินความเป็นไปได้ของแนวทางต่าง ๆ ที่จะทำให้เราบรรลุเป้าหมายแล้ว เราจะเข้าสู่การพิจารณา “ชุดของความเชื่อที่มีเหตุผล (set of rational beliefs)” ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างเชิงเหตุ(causal structure) ของสถานการณ์ในการเลือกที่เป็นตัวกำหนดว่าแนวทางของการกระทำใด เมื่อตัดสินใจเลือกแล้วจะนำไปสู่ผลลัพธ์อะไร ขั้นนี้จะทำให้เรามองเห็นว่าแต่ละแนวทางมีความแตกต่างกันอย่างไร จะนำไปสู่ผลลัพธ์อะไร

ขั้นสุดท้าย คือ การจัดลำดับขั้นของแนวทางของการกระทำที่มีความเป็นไปได้ทั้งหมด ซึ่งโดยปกติมักจะเป็นขั้นอยู่กัว่าแนวทางของการกระทำจะให้ผลลัพธ์ออกมาอย่างไร เมื่อครบกระบวนการแล้วจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือก การตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล(rational choice) ก็คือ การเลือกแนวทางของการกระทำที่อยู่ในลำดับสูงสุดจากชุดของความเป็นไปได้ดังกล่าว เช่น ทฤษฎีผู้บริโภค(consumer theory) ของสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์อธิบายว่า ชุดของความเป็นไปได้ที่ผู้บริโภคเผชิญถูกกำหนดโดยรายได้หรือเงินในกระเป๋า(logic เพราะอาจมีเงินไม่พอหรือถ้าตัดสินใจซื้อแล้ว อาจจะทำให้หมดโอกาสในการซื้อสินค้าอื่นเพราะมีเงินจำกัด) รูปร่างหน้าตาหรือคุณสมบัติของสินค้า(physical) และราคา (price) ผู้บริโภคจะประเมินสินค้าทั้งหมดที่มีอยู่จากเกณฑ์ดังกล่าว แล้วจัดลำดับขั้นที่คาดว่าจะเป็แนวทางที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดและให้ผลที่น่าพอใจแก่ตนเองมากที่สุดจากนั้นจึงตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า

แบบแผนจำลองการทำงานของทฤษฎีการเลือกอย่างสมเหตุสมผล (ไซยันต์ ไชยพร, 2557: 88 – 92)

เอลสเตอร์กล่าวว่า เราสามารถเข้าใจแบบแผนการทำงานหรือกรอธิบายของทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลโดยคร่าวๆ ได้ดังนี้ คือ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผลตั้งสมมุติฐานว่าการกระทำหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นถือว่าการกระทำที่เกิดจากการตัดสินใจเลือกอย่างเป็เหตุเป็นผลได้จะต้องเป็นการกระทำที่สนองเงื่อนไขที่น่าพอใจที่สุด (optimality conditions) สามประการ ประการแรก ผู้กระทำจะต้องมีความปรารถนาหรือมีความชอบอะไรไว้บางอย่าง ความปรารถนาหรือมีความชอบไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล แต่หากเป็ตัวขับเคลื่อน ประการที่สอง ตัวกระทำจะต้องเป็หนทางที่ดีที่สุด ที่ทำให้บรรลุในสิ่งที่ปรารถนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อและข้อมูลข่าวสารที่ผู้กระทำมีอยู่ ประการที่สาม ตัวความเชื่อเหล่านี้จะต้องเป็ข้อมูลที่เหมาะสม

ที่สุด เท่าที่ผู้กระทำจะหาได้ รวมทั้งปริมาณและความชัดเจนของข้อมูลจะต้องเหมาะสมที่สุด และน่าพอใจมากที่สุด

อาจกล่าวได้ว่า การกระทำที่เป็นเหตุเป็นผล คือการที่คนๆหนึ่งเลือกทำในสิ่งที่ทำให้ตนได้รับประโยชน์สูงสุด โดยประโยชน์นี้ ต้องตอบสนองความต้องการ ความพอใจ หรืออันจะก่อให้เกิดประโยชน์ที่น่าพอใจแก่ผู้กระทำนั้นๆ จากการอาศัยต้นทุนที่น้อยที่สุด เพื่อประโยชน์สูงสุดของตนเอง

ตัวอย่างเช่น นาย เอ เป็นแรงงานต่างด้าว ต้องการเข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย นายเอ มีทางเลือกในการตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรให้สามารถ อยู่ในประเทศได้และสามารถทำงานหารายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวของตน

ตัวเลือกที่หนึ่ง ดำเนินการให้ตนได้เข้าประเทศและทำงานได้โดยมีใบอนุญาตแบบถูกกฎหมาย (ต้องมีค่าใช้จ่ายสูง) กรณีผ่านนายหน้าจัดหางาน

ตัวเลือกที่สอง นายเอ อาศัยความช่วยเหลือจากองค์กรจัดหางานจากประเทศของตน (ล่าช้าและไม่รู้ว่าจะได้หรือป่าว)

ตัวเลือกที่สาม นายเอ แอบหนีเข้าประเทศมาตามชายแดนเขตการค้า และแอบหนีมา เพื่อเข้ามาหางานทำ (แต่ต้องเป็นลูกจ้างแบบผีน้อย) เสี่ยงต่อการถูกจับ แต่ได้งานทำ พอมีรายได้เก็บเงินพอใช้ รอวันกลับบ้านน่าจะพอมีเงินบ้าง เงินน้อยงานหนัก

จากทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล ในฐานะผู้กระทำแล้วนายเอ ต้องทำการชั่งน้ำหนักในตัวเลือกทั้งสามที่อยู่ ซึ่งจากเหตุการณ์นี้ผู้เขียนมีข้อเพิ่มเติมว่าการพิจารณาก่อนการตัดสินใจ ของนายเอนั้นควรตั้งอยู่บนสมมุติฐาน ตามทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น แบบจำลองนี้เป็นตัวชี้ให้เห็นตัวอย่างในทางทฤษฎี ถึงอย่างไรก็ตาม การเลือกจากทฤษฎีการเลือกอย่างสงเป็นเหตุเป็นผล ยังคงต้องอาศัยกฎเกณฑ์ สามประการดังกล่าวไว้ข้างต้นว่า

ประการแรก ผู้กระทำจะต้องมีความปรารถนาหรือมีความชอบอะไรไว้บางอย่าง ความปรารถนาหรือมีความชอบไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล แต่หากเป็นตัวขับเคลื่อน

ประการที่สอง ตัวกระทำจะต้องเป็นหนทางที่ดีที่สุด ที่ทำให้บรรลุในสิ่งที่ปรารถนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อและข้อมูลข่าวสารที่ผู้กระทำมีอยู่

ประการที่สาม ตัวความเชื่อเหล่านี้จะต้องเป็นข้อมูลที่เหมาะสมที่สุด เท่าที่ผู้กระทำจะหาได้ รวมทั้งปริมาณและความชัดเจนของข้อมูลจะต้องเหมาะสมที่สุดและน่าพอใจมากที่สุด

สรุปได้ว่า การกระทำที่เป็นเหตุเป็นผล คือการที่คนๆหนึ่งเลือกทำในสิ่งที่ทำให้ตนได้รับประโยชน์สูงสุด โดยประโยชน์นี้ ต้องตอบสนองความต้องการ ความพอใจ หรืออันจะก่อให้เกิดประโยชน์ที่น่าพอใจแก่ผู้กระทำนั้นๆ จากการอาศัยต้นทุนที่น้อยที่สุด เพื่อประโยชน์สูงสุดของตนเอง

บทวิเคราะห์กรณีศึกษา เลือกตัดไฟแต่ต้นลม

นโยบายประชานิยมนับเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประชาธิปไตยของไทย โดยนโยบายประชานิยมของทักษิณมีจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2544 ที่พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งและได้จัดตั้งรัฐบาลเป็นสมัยแรก ซึ่งกลุ่มคนที่เป็นฐานเสียงหลักของพรรคไทยรักไทยก็คือกลุ่มคนชนชั้นรากหญ้าที่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในประเทศ และด้วยเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งเป็นสมัยที่สองในปี พ.ศ. 2548 และถึงแม้ว่ารัฐบาลพรรคไทยรักไทยจะถูกคณะรัฐประหารยึดอำนาจ ในปี พ.ศ. 2549 และถูกตัดสินให้ยุบพรรคในเวลาต่อมา นโยบายประชานิยมยังคงถูกส่งทอดมาสู่พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยตามลำดับ พรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นจากนักการเมืองที่เป็นสมาชิกเดิมของพรรคไทยรักไทยพรรคการเมืองทั้งสองต่างประสบผลสำเร็จในการชนะการเลือกตั้งจากการได้รับการสนับสนุนและคะแนนเสียงของกลุ่มคนชนชั้นรากหญ้า จนกระทั่งรัฐบาลพรรคเพื่อไทย ได้ถูกคณะรัฐประหารยึดอำนาจอีกครั้งใน ปี พ.ศ. 2557 ถึงแม้ว่าพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็น พรรคการเมืองที่สืบทอดนโยบายประชานิยมของทักษิณ จะได้รับความนิยมชมชอบ ในกลุ่มคนชนชั้นรากหญ้า แต่กลับเป็นพรรคการเมืองที่ถูกต่อต้านจากกลุ่มคนชนชั้นกลางอันประกอบไปด้วยกลุ่มนายทุนนักธุรกิจ กลุ่มข้าราชการและกลุ่มคนเมืองที่มีฐานะดี ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวได้นำไปสู่การก่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มคนชนชั้นกลางและกลุ่มคนชนชั้นรากหญ้างดงามให้เห็นตัวอย่างได้จากการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างรุนแรงของกลุ่มคนสองกลุ่มตลอดช่วงหลายปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 - 2557 ที่มีทั้งการชุมนุมประท้วง การบุกยึดสถานที่สำคัญและทำลายทรัพย์สินทั้งของราชการและประชาชนทั่วไป การเข้าปะทะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลและกลุ่มผู้ชุมนุมฝ่ายตรงข้าม ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวกลายเป็นเหตุผลที่ถูกหยิบยกมากล่าวอ้างในการก่อการรัฐประหารทั้งในปี พ.ศ. 2549 และ 2557

ด้วยความพยายามที่จะสร้างภาวะการครองอำนาจนำทางการเมืองของรัฐบาลทักษิณ (วัชรพล พุทธิรักษา, 2549, บทคัดย่อ) จากงานชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลทักษิณนั้นไม่สามารถสร้างภาวะการครองอำนาจนำอย่างสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะว่ารัฐบาลทักษิณนั้นไม่สามารถดำเนินการยึดกุมพื้นที่ประชาสังคมได้อย่างสมบูรณ์ แม้กลไกนโยบายจะสร้างความนิยมชมชอบให้กับผู้คนในสังคมจำนวนหนึ่งและแม้ว่ารัฐบาลทักษิณจะสามารถยึดกุมพื้นที่สังคมการเมืองได้ก็ตาม

อาจกล่าวได้ว่าการครองอำนาจนำทางการเมืองที่แท้แล้ว อยู่กับกลุ่มคนโครงสร้างส่วนบน (วรวิทย์ ไชยทอง, 2553) และชนชั้นปกครองของไทย สัมพันธ์ภาพทางอำนาจในอดีตระหว่างโครงสร้างส่วนบนและโครงสร้างส่วนล่าง ของไทยนั้นมีความเป็นมาที่ยาวนาน มีการเปลี่ยนแปลงกันเรื่อยมา ไม่มีมาตรฐาน ลักษณะอำนาจเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นจนถึงก่อนการปฏิรูปการปกครองพ.ศ.2435 มีลักษณะไม่มีความแตกต่าง

ระหว่างรัฐกับสังคมรัฐได้เข้าไปจัดตั้งเครือข่ายของสังคมทั้งหมดไว้ในเครือข่ายของอำนาจ โดยผ่านระบบไพร่/ขุนนาง ลักษณะเด่นที่สุดของการปกครองแบบโบราณคือเอาประชาชนมาเป็นทั้งคนของรัฐและคนในรัฐ การเมือง/การแย่งชิงอำนาจการปกครองเป็นของชนชั้นนำจำนวนน้อย และมีอิทธิพลของศาสนาพุทธเป็นเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาอำนาจของชนชั้นนำในสังคมศักดินา การทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ชนชั้นปกครองของไทย ถ้าอธิบายด้วยกรอบคิดของกริมซึ่งจะเห็นว่าโครงสร้างส่วนบนคือชนชั้นปกครอง ต้องการให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันในทุกด้านของประเทศมีการใช้กลไกสงครามการเคลื่อนไหวทางการเมือง (War of Manoeuvre) ควบคู่ไปกับสงครามยึดพื้นที่ความคิด(War of Position)ด้วยการใช้กลไกอุดมการณ์คือระบบการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี จากส่วนกลางเข้าไปเพื่อสร้างการครองอำนาจนำกับท้องถิ่นต่างๆ ส่งผลให้อำนาจท้องถิ่นต่างๆ ถูกทำลายทั้งทางวัฒนธรรม ภาษาพูด/เขียน ศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป จากนโยบายประชานิยมของทักษิณได้ก่อความขัดแย้งหรือภัยทางการเมืองในกับตนเองอันเนื่องจากการกระจุกตัวในส่วนของผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นรากหญ้า อีกนัยหนึ่งคือการสนองนโยบายประชานิยมมุ่งสนองประโยชน์ต่อฐานเสียงของกลุ่มตนเองเท่านั้น ด้วยเหตุนี้พรรคการเมืองฝั่งทักษิณจึงชนะการเลือกตั้ง หลายต่อหลายครั้งที่ผ่านมา ส่งผลให้กลุ่มชนชั้นนำไม่แน่ใจว่าหากเลือกตั้งครั้งต่อไปว่าจะชนะได้จึงหันมาใช้เครื่องทางอำนาจ เช่นกองทัพ เพื่อโคลนล้มรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าการครองอำนาจนำทางการเมืองไม่ได้อยู่กับฝั่งทางการเมืองเสมอไป ด้วยองค์ประกอบและหลากหลายปัจจัยอันก่อให้เกิดการยับยั้งกระแสประชานิยม และทำลายคู่แข่งทางการเมือง

บทวิเคราะห์ จากสมมติฐาน ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุมีผล (Rational Choice Theory) แบบแผนจำลองการทำงานของทฤษฎีการเลือกอย่างสมเหตุสมผลของเอลสเตอร์ จะเห็นได้ว่า ตัวเลือกของฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ประการแรก เลือกที่หาช่องทางทำลายฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองอันเนื่องจากการแพ้การเลือกตั้ง กรณีถ้าต่อสู้นบนเส้นทางนี้ต่อไปยังไงก็แพ้ เลยอาศัยเหตุผลเป็นข้ออ้างเพื่อหาแนวร่วมสมคบคิดในการขับเคลื่อนและสร้างแรงจูงใจโดยอาศัยชุดวาทกรรม ระบอบทักษิณ ประการที่สอง ตัวกระทำจะต้องเป็นหนทางที่ดีที่สุด ที่ทำให้บรรลุในสิ่งที่ปรารถนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อและข้อมูลข่าวสารที่ผู้กระทำมีอยู่ การเลือกตั้งฝั่งอำนาจ กองทัพมาเป็นพวก ชัดเจนว่ามีการเติมการไว้แล้ว โดยมีนัยสำคัญ ประการที่สาม ความเชื่อเหล่านี้จะต้องเป็นข้อมูลที่เหมาะสมที่สุดเท่าที่ผู้กระทำจะหาได้ รวมทั้งปริมาณและความชัดเจนของข้อมูลจะต้องเหมาะสมที่สุดและน่าพอใจมากที่สุด แน่ชัดว่าข้อมูลแผนการหรือแม้แต่ผลประโยชน์ ที่ลงตัวถูกเตรียมความพร้อมเพื่อหยุดการขับเคลื่อนกระแสประชานิยม นโยบายประชานิยม ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนชนชั้นกลางและกลุ่มคนชนชั้นรากหญ้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งและนำไปสู่ การเกิดรัฐประหารในท้ายที่สุด โดยกลุ่มคนชนชั้นกลางนับเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ ที่สุดซึ่ง

ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวขึ้นเนื่องจากพฤติกรรมทางการเมือง 3 ประการ คือ (1) การไม่เชื่อมั่นและไม่ให้ความสำคัญกับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเนื่องจาก พวกตนเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยในสังคมจึงไม่สามารถใช้การเลือกตั้งเพื่อให้ได้มา ซึ่งรัฐบาลที่พวกตนต้องการได้ (2) การร่วมมือกับองค์กรและสถาบันที่มีอำนาจอื่นๆ เพื่อโค่นล้มรัฐบาลของ ดร.ทักษิณ ที่พวกตนไม่สนับสนุน และ (3) การสนับสนุน การรัฐประหารเพื่อโค่นล้มรัฐบาลของ ดร.ทักษิณ เพราะไม่สามารถใช้วิธีการตาม หลักการประชาธิปไตยซึ่งมุ่งเน้นหลักการเสียงข้างมากได้

ทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นวัฒนธรรมชนิดหนึ่งหรือ (Rational choice Theory as a Culture) รากฐานทางความคิดและทัศนะของเอลสเตอร์ ถูกวิจารณ์ว่า “เป็นความพยายามที่จะให้มนุษย์ดำเนินชีวิตภายใต้วาทกรรมปัจเจกชนนิยมตามแนวของล๊อค (the Lockean Language of Individualism) ขณะที่ เอลสเตอร์พยายามเสนอทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล ในฐานะที่เป็นเครื่องมือปลดปล่อยปัจเจกบุคคลให้หลุดออกจากอิทธิพลของประเพณีวัฒนธรรม เอลสเตอร์มุ่งให้ทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผลของเขาเป็นเครื่องมือที่จะนำมนุษย์ไปสู่เสรีภาพ โดยวิเคราะห์และชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการตัดสินใจเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล ที่จะช่วยให้มนุษย์ขีดเส้นชีวิต ของตนเองได้อย่างมีอิสระ ซึ่งทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล เศรษฐศาสตร์ อรรถประโยชน์ : โรมัส ฮอบส์ มองว่าสิ่งที่เป็นแก่นแท้สำคัญของธรรมชาติและการทำงานของมนุษย์แต่ละคนก็คือ ความอยู่ดี กินดี ของเขา และมนุษย์แต่ละคนจะใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือหาหนทางที่จะได้มันมา ในสายอรรถประโยชน์นิยม ไม่เชื่อในสภาวะวัตถุนิยมทางจริยธรรมศีลธรรม ความดีอันสมบูรณ์สูงสุด และเป็นอิสระและแน่นอนว่าไม่มีใครหรือกลุ่มคนใดมีความชอบธรรมที่จะกำหนดผูกขาดได้

กล่าวโดยสรุป Rational Choice Theory มองว่าการทำงานของมนุษย์ล้วนมาจากความตั้งใจ และมีเป้าหมายคืออรรถประโยชน์สูงสุดและผลที่ได้จะต้องสะท้อนออกมาตามความต้องการด้วย สมมุติฐานนี้มีปัญหาตรงที่มีบ่อยครั้งที่เกิดผลที่มนุษย์ไม่ได้ตั้งใจ (unintended consequences) ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น แต่กลับเกิดขึ้นดังคำกล่าวที่ว่า เหตุการณ์พาไป เพราะด้วยหลากหลายเหตุการณ์เราเป็นเพียงผู้อยู่ในเหตุการณ์ไม่อาจควบคุมเหตุการณ์ได้ เช่น การทะเลาะวิวาท เป็นต้น นอกจากนี้ Rational Choice Theory ยังมีปัญหาในตัวเองตรงที่พยายามสร้างกฎในการอธิบายที่สามารถอธิบายได้ครอบคลุมรอบด้านและสังเกตได้ในเชิงประจักษ์ (observable) คือเห็น action ของคน แต่กลับอธิบายด้วยสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 (unobservable) ทั้ง ๆ ที่ยึดแนวทางของปรัชญาวิทยาศาสตร์สำนัก positivism เพราะอธิบายว่า action ของมนุษย์ทุกคนต่างล้วนมีเจตนาหรือมีความต้องการอรรถประโยชน์สูงสุด ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์เห็นเชิงประจักษ์ได้ นอกจากนี้ มนุษย์ไม่ได้คิดถึงอรรถประโยชน์สูงสุดตามกรอบคิดทางเศรษฐศาสตร์เสมอไป มนุษย์อาจจะยอมสละเพื่อผลทางด้านศีลธรรม หรือเพื่อให้คนอื่นมีความสุขในขณะที่ตนเองต้องยอมสละทรัพย์แต่หวังความสุขทางใจตอบแทน(อาจถูกทฤษฎีนี้ได้ว่า ความสุขทางใจก็คือการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

หรือการเห็นแก่ประโยชน์ของสังคมเมื่อสังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย สงบสุข ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้ปัจเจกมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน) นอกจากนั้น Rational Choice Theory ยังมองกลุ่มหรือสังคม หรือ collective action ว่าเป็นผลรวมของปัจเจกแต่ละคน ซึ่งในความเป็นจริงปัจเจกแต่ละคนอาจจะคิดต่างกัน มีรสนิยมต่างกัน มีภูมิหลังทางครอบครัว มี ประสพการณ์ที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงก็ได้แต่มาอยู่ในสังคมเดียวกัน

จอห์น เอลส์เตอร์ (Jon Elster, 1994) (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2556 : 149) ได้ชี้ว่า การอธิบายทางเลือกเชิงเหตุผล (Rational-Choice Explanation) เป็นการอธิบายที่มีความเชื่อมโยงจากการอธิบายเชิงความตั้งใจ (Intentional Explanation) แต่มีเงื่อนไขบางประการที่มากกว่าการอธิบายเชิงความตั้งใจ เงื่อนไขเบื้องต้นในการอธิบายเชิงความตั้งใจ(Intentionality) จะต้องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม(Behavior-B) ชุดของความเชื่อเชิงพุทธิปัญญา (A Set of Cognition-C) ซึ่งได้รับการไตร่ตรองจากปัจเจกบุคคล และชุดของความปรารถนา (A Set of Desires-D) ที่เกิดจากปัจเจกบุคคลดังกล่าว จากองค์ประกอบของการอธิบาย เชิงเหตุผลทั้งสาม เงื่อนไขแรกของการอธิบายเชิงความตั้งใจ คือ ความปรารถนา (Desires) และความเชื่อ (Beliefs) ต้องมีเหตุผลสำหรับพฤติกรรมที่แสดงออกมา ดังนี้

1. ภายใต้ความเชื่อ C, B คือ วิธีการที่ดีที่สุดในการบรรลุ D แต่การปรากฏของเหตุผลดังกล่าวอาจยังไม่เพียงพอสำหรับการ เกิดขึ้นของพฤติกรรม ซึ่งเขาคิดว่ามีเหตุผล ผู้กระทำอาจถูกทำให้สั่นกลัวที่ เป็นส่วนของฉกฉนั้น แม้ว่ามีความเชื่อและความปรารถนาดำรงอยู่ในบุคคลนั้น เขาอาจพบว่าตัวเองไม่สามารถหยุดภาวะของความสั่นกลัวได้ตามต้องการที่สำคัญยิ่งกว่าคือ แม้ว่าพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้น เหตุผลก็ยังไม่เพียงพอในการอธิบายพฤติกรรมดังกล่าว เพราะการมีสิ่งอื่นมากระทบรบกวนขณะที่กำลังแสดงพฤติกรรม อาจทำให้ผู้กระทำเกิดการสั่นกลัวอย่างไม่ตั้งใจ แต่หากเขาจัดการกับความหวาดกลัวได้และมีความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม เช่นนั้นก็ย่อมแสดงว่าเขามีความตั้งใจกระทำพฤติกรรมเช่นนั้น และจะต้องพิจารณาในเงื่อนไขต่อไป คือ 2. C และ D เป็นสาเหตุของการเกิด D สิ่งที่เป็นเหตุผลต้องเป็น “สาเหตุ” ของการกระทำซึ่งผู้กระทำ ตระหนักถึงการเป็นเหตุผลกระบวนการของความเป็นเหตุผล อย่างไรก็ตามเงื่อนไขก็ยังไม่เพียงพอ หากพฤติกรรมนั้นมีได้เกิดจากบทบาทของเหตุผล(Qua Reason) เช่น พลุข่มยิงเชื่อว่าการยิงเป้าหมายทำให้เขาบรรลุเป้าประสงค์อันสูงส่งที่เขาปรารถนา ความเชื่อและความปรารถนาเป็นฐานให้กับเหตุผลที่กระทำพฤติกรรมบางอย่าง นั่นคือ การเหนี่ยวไกปืนเมื่อปืนถูกเล็งไปที่เป้าหมาย อย่างไรก็ตามอาจมีบางอย่างมาทำให้พลุข่มยิงมีการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างออกไป หากเขามีความกังวลเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสูง เมื่อยามเหนี่ยวไกมือเขาอาจสั่นและทำให้การยิงพลาดเป้าหมาย หรือ หากเขาไม่ใส่ใจกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมากนัก ยามเหนี่ยวไกมือเขามีความมั่นคงและทำให้ยิงถูกเป้าหมายอย่างง่ายดาย ในกรณีนี้ “ความปรารถนาอย่าแรงกล้าในการยิงเป้าหมายมีฐานะเป็นสาเหตุ แต่มิได้มีฐานะเป็น บทบาทของเหตุผล” การกระทำในฐานะที่เป็น “บทบาทของเหตุผล” นั้นอย่างน้อยจะต้องเป็นสาเหตุของ

พฤติกรรมที่มันให้เหตุผลมิใช่เกิดจากความเชื่ออื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือเกิดจากอุบัติเหตุ หรือความบังเอิญดังนั้นจะต้องมีเงื่อนไขที่สาม 3. C และ D เป็นสาเหตุของ B ภายใต้บทบาทของเหตุผลในเงื่อนไขนี้เป็นเพื่อขจัดสิ่งที่เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากสิ่งอื่นในการอธิบายเชิงเหตุผล อันได้แก่ อารมณ์ และความบังเอิญ เพราะหากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นมาสาเหตุจากอารมณ์และความบังเอิญ พฤติกรรมดังกล่าวย่อมมิได้ตกอยู่ภายใต้บทบาทของเหตุผล (Qua Reason) อารมณ์อาจมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม แต่พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นพฤติกรรมที่ไม่ใช่สาเหตุเชิงเหตุผล (Nonrational Cause) ตามเงื่อนไข

ชุดของความเชื่อที่มีความคงเส้นคงวาภายในมีนัย 3 ประการ คือ ก “ความเชื่อเกี่ยวกับวิธีการนั้น” จะต้องมีดีที่สุดภายใต้หลักฐานที่มีอยู่ ข) “ความเชื่อ” จะต้องเกิดจากหลักฐานที่มีให้ ค) หลักฐานจะต้องเป็นสาเหตุของ “ความเชื่อ” ในวิถีทางที่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น ภายใต้หลักฐานที่มีอยู่ การมีเพศสัมพันธ์โดยการสวมถุงยางอนามัยเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการทำให้ไม่เกิดการตั้งครรภ์ (ความเชื่อเกี่ยวกับวิธีการ) ความเชื่อที่ว่านี้เกิดจากหลักฐานที่ว่าเชื้ออสุจิถูกเก็บกักไว้ในถุงยางอนามัยไม่สามารถผ่านเข้าไปผสมกับไข่ได้จึงไม่เกิดการตั้งครรภ์ และหลักฐานดังกล่าวทำให้ความเชื่อในการใช้ถุงยางอนามัยระหว่าง มีเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่มีความถูกต้อง จะเห็นได้ว่าเงื่อนไข ก) กำหนดกฎที่เข้มแข็งในการอนุมานเชิงอุปนัย เงื่อนไขที่สองมีความจำเป็นต้องขจัดความเป็นไปได้ว่าผลที่เกิดขึ้นหาใช่เป็นเรื่องของอุบัติเหตุ แต่เปี่ยมไปด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ ส่วนเงื่อนไขที่สามเป็นเรื่องของการขจัดความเป็นไปได้ที่พิจารณาหลักฐานแล้วบางคนอาจยืนยันในความเชื่อถูกต้อง แต่มีกระบวนการให้เหตุผลที่ผิดชุดของความปรารถนาต้องมีความคงเส้นคงวาภายในเช่นเดียวกับความเชื่อ ในเบื้องต้นผู้กระทำต้องเชื่อว่า “ความปรารถนา” ที่ตนเองจะบรรลุจะต้องมีความเป็นไปได้ ความปรารถนาใดที่ไม่มีหนทางในการบรรลุความปรารถนานั้นไม่มีความคงเส้นคงวาภายในอย่างไรก็ตามมนุษย์อาจมีความปรารถนาหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ดังนั้นเขาจึงต้องเลือกว่าความปรารถนาใดเป็นหลักและให้น้ำหนักกับมันมากที่สุด และเลือกการกระทำที่จะบรรลุความปรารถนาที่เขาให้น้ำหนักมากที่สุด สมมุติว่า นายสันติ บางคล้า ไปร่วมงานเลี้ยงกับเพื่อน เขามีความปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน และเชื่อว่าการดื่มสุราเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์ ขณะเดียวกัน เขาก็มีความปรารถนาที่จะขับรถกลับบ้านอย่างปลอดภัย และเขาเชื่อว่าการไม่ดื่มสุราจะทำให้เขาสามารถขับรถกลับบ้านอย่างปลอดภัย เมื่อประเมินน้ำหนักของความปรารถนาทั้งสองประการแล้ว นายสันติ บางคล้า ตัดสินใจให้น้ำหนักกับความปลอดภัยมากกว่าความสัมพันธ์ เขาจึงเลือกที่จะไม่ดื่มสุราในงานเลี้ยง อย่างไรก็ตามในสถานการณ์ที่เป็นจริงปัจเจกบุคคลอาจเลือกแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนความอ่อนแอของความตั้งใจ (Akritic Behavior) หรือการกระทำที่ตรงข้ามกับคุณค่าเชิงจริยธรรมที่แท้จริงของปัจเจกบุคคลผู้นั้น พฤติกรรมแบบนี้เกิดจากสาเหตุที่บกพร่องหรือผิดพลาดซึ่งเชื่อมโยงความปรารถนาและการกระทำเหตุผลที่อ่อนขาดน้ำหนักอาจชนะเพราะมันไปปิดกั้นเหตุผลที่มีน้ำหนักจากการปฏิบัติ หรือเหตุผลที่มีน้ำหนักอาจ

พ่ายแพ้เพราะว่ามันเป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมอื่นมากกว่าพฤติกรรมที่ตั้งใจ ดังนั้นการกระทำเช่นนี้จึงถือว่าเป็น เรื่องของการกระทำที่ไร้เหตุผล (Irrational Action)

กล่าวโดยสรุป ประการแรก คตินึกไตร่ตรอง พฤติกรรม และความปรารถนา สามอย่างส่งผลต่อการแสดงทางพฤติกรรมเรื่องว่าทางกาย คตินึกไตร่ตรองเป็นการประมวลทางจิตใจ ส่วนความปรารถนาคือ จิตการปรุงแต่งเติมเพิ่มความอยาก เป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อสนองต่อความต้องการ ประการที่สอง คตินึกไตร่ตรองผนวกกับแรงปรารถนา ลงสู่การปฏิบัติหรือการแสดงผลเมื่อใจรับรู้ความอยากของจิตที่ปรุงแต่งด้วยแรงความอยาก การแสดงทางกายภาพหรือการกระทำย่อมสื่อสารให้เห็นถึงความต้องการเพื่อให้บรรลุรรถประโยชน์ ของตน ประการที่สาม เหตุปัจจัยทางอารมณ์อาจมีส่วนในการตัดสินใจเลือกแต่ การตัดสินใจเลือกอย่างสงบเยือกเย็นเป็นผลต้องไม่อยู่บนฐานของอารมณ์หรือความ**บังเอิญ** หลักของการเลือกอย่างมีเหตุผลกล่าวคือปัจเจกบุคคลนั้นจะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก (Self – interest) การเลือกอย่างมีเหตุผลนั้น มองว่า Rational การให้เหตุผลมักจะอิงประโยชน์ของปัจเจกบุคคลเป็นหลักการกระทำใดๆก็ตามโดยคำนวณผลประโยชน์ที่ตนหรือกลุ่มของตนจะได้รับเป็นสิ่งสำคัญ จึงตัดสินใจเลือกทางเลือกนั้น อีกทั้งยังเชื่อว่าปัจเจกบุคคลนั้นมีความสามารถในการเลือกใช้เหตุผล(Rational capacity) ได้อย่างสมบูรณ์ และความสามารถในการใช้เหตุผลวิธีการของการกระทำที่ดีที่สุดสำหรับตนเองและ มองว่าปัจเจกบุคคลนั้นสามารถจัดลำดับความสำคัญของผลลัพธ์ได้ เชื่อว่าปัจเจกบุคคลตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดและเป็นไปได้ สามารถเกิดขึ้นได้หรือได้ผลประโยชน์รองลงมาเสมอ

บรรณานุกรม

- บุซอรี ยีหะมะ. (2543). **ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory):** อีกหนึ่งความพยายามของสังคมศาสตร์ที่จะเป็นวิทยาศาสตร์, (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. “วิพากษ์การอธิบายทางเลือกเชิงเหตุผล”. **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง**. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1. (กรกฎาคม – ธันวาคม 2556)
- ภัทร หวังกิตติกุล. “ผลกระทบของนโยบายประชานิยมของทักษิณที่มีต่อประชาธิปไตยของไทย”. **วารสารร่วมพฤษภูมิ** มหาวิทยาลัยเกริก, ฉบับที่ 35, (กันยายน – ธันวาคม 2560)
- วรวิทย์ ไชยทอง. (2553). **อันโตนิโอ กรัมสกี : มาร์กซิสเชิงวัฒนธรรมกับการศึกษาโครงสร้างส่วนบน**. คณะรัฐศาสตร์:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วัชรพล พุทธิรักษา. (2549). “รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างภาวะการณ์ครองอำนาจนำ”.
วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2561). เอกสารคำสอนรายวิชาทฤษฎีและแนวคิดทางรัฐศาสตร์.
ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2561). การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมืองแนวคิดและข้อโต้แย้ง
ทางปรัชญาสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2557). จอนเอลสเตอร์กับทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล(Rational
Choice Theory). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ way of book,
ระบอบทักษิณไม่ใช่แค่รัฐบาลทักษิณ แต่หมายรวมถึงระบอบและนโยบายเศรษฐกิจการเมือง
แบบผูกขาดรวบอำนาจโดยทักษิณและกลุ่มนักธุรกิจการเมืองของเขา. สืบค้นเมื่อ
23.12.61 <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/549373> .

การพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยหลักศาสนาธรรม
สู่ยุคประเทศไทย 4.0

Personnel Development of Local Administration Organizations
With Principles of Buddhism in Thailand 4.0

สมคิด พุ่มทุเรียน*

บทคัดย่อ

การพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยหลักศาสนาธรรมสู่ยุคประเทศไทย 4.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้มีการปรับกระบวนการทัศนและพฤติกรรมการทำงานร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นสู่ยุคประเทศไทย 4.0 เนื่องจากบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นยังคุ้นชินกับการทำงานตามที่รัฐบาลกำหนดเป็นกฎหมาย ซึ่งลักษณะการทำงานดังกล่าว สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 อีกส่วนหนึ่งมาจากรัฐบาลที่มองว่าประชาชนมีความต้องการบริการสาธารณะอะไรจากรัฐซึ่งเป็นความคิดที่ดีอีกเช่นกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงจัดให้มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สุขาภิบาลและเทศบาลนับแต่นั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันยังพบว่าบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีบทบาทหน้าที่เหมือนเดิม อาจไม่สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมกำลังคนเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ไทยจะต้องพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้ปรับความคิดและวิธีการทำงานใหม่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ โดยนำหลักธรรมพุทธศาสนาเป็นฐานคติในการปฏิบัติหน้าที่ ที่มุ่งพัฒนาประชาชนมากกว่าการบริหารงานในเชิงปกครอง แนวทางหนึ่งที่สำคัญบุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับประชาชน วัดและโรงเรียน โดยยึดหลักการทำงานร่วมกับ บ้าน วัด และโรงเรียน หรือยึดหลัก “บวร +1”

คำสำคัญ: การพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หลักศาสนาธรรม ประเทศไทย 4.0

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Abstract

This article objective was to use principles of Buddhism for personnel development of local administration organizations to adjusting the paradigm and working behavior among the local people in Thailand 4.0. Personnel of local administration organizations have very familiar worked under legislations, such works to be consistent with politics, economics and social in the Reign of King Rama 5 and another work which has been come from the government concept representing the people what services do their needs from state. So King Rama 5 established the local administration organizations namely the sanitary and municipality since then. Recently, most of personnel of the organizations still have original roles and duties which were inconsistent Thailand 4.0. In order to preparation of personnel of local administration organizations on the way to Thailand 4.0 that Thailand must develop the personnel of local administration organizations to adjusting the paradigm and working behavior by using principles of Buddhism for their duties which more develop than government, the important way, the personnel of the organizations must work closely local people, temples and schools or Bor Worn plus 1; Home, Temple and School plus Local Administration Organization strategy.

Key Words : Personnel development, Local Administrative Organization, Buddhist Doctrine, Thailand 4.0

บทนำ

การบริหารราชการของไทยมีการจัดระเบียบการบริหารราชการออกเป็นสามส่วน ได้แก่การบริหารราชการส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น บทความนี้ศึกษาเฉพาะการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นโดยเน้นศึกษาเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และการพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการเตรียมความพร้อมขององค์กรและประชาชนในท้องถิ่นรองรับการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ที่จะเป็นยุคที่มีการใช้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการสร้างนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับระบบเศรษฐกิจและสร้างความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก การจะทำให้ พันธกิจดังกล่าวบรรลุความสำเร็จได้ ประชากรต้องมีคุณภาพมีความรู้ความเข้าใจและ ประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันและหน้าที่การงาน ประชาชนที่อยู่ตาม

ชุมชนท้องถิ่น ใคร องค์กรใดควรมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนา เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารประเทศ พบว่าองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อยู่ใกล้ชิดประชาชน กระจายอยู่ตามชุมชนทั่วประเทศ ควรมีบทบาทในการพัฒนาประชาชนและชุมชนให้สามารถใช้ชีวิตและประกอบอาชีพไปด้วยกันได้กับยุคประเทศไทย 4.0 องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดี บุคลากรขององค์การต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีจิตใจรักประชาชน มีความสุขกับการทำให้ประชาชนพันทุกข์ สภาพการทำงานของบุคลากรเป็นดังที่กล่าวหรือไม่เพียงใด จึงควรทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ วัฒนธรรม จุดอ่อนและจุดแข็งการทำงานของบุคลากรรวมทั้งบริบทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก่อนที่จะสรุปใช่หรือไม่ใช่

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจการปกครองให้ประชาชนปกครองดูแลกันเองและให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานบริการสาธารณะ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีหลายรูปแบบที่เรียกว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือเป็นรูปแบบพิเศษได้แก่กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา บุคลากรที่ทำหน้าที่ในการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีอยู่สามประเภทได้แก่ **หนึ่ง**คือผู้บริหาร **สอง** สภา มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และ**สาม** ข้าราชการและพนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น บุคลากรทั้งสามประเภททำงานร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของประชาชนซึ่งเป็นบริการสาธารณะที่อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท และรัฐต้องการให้บุคลากรส่วนท้องถิ่นทำงานใกล้ชิดกับประชาชน ต่างจากข้าราชการส่วนกลางและภูมิภาคที่ทำงานสนองตอบผู้บังคับบัญชาส่วนกลางมากกว่า อย่างไรก็ดี โดยหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นข้าราชการส่วนใด เป้าหมายในการทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนเหมือนกัน ดังคำกล่าวของอดีตประธานาธิบดีคนที่ 16 ของสหรัฐอเมริกา นามอับราฮัม ลินคอล์น ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในช่วงปี 1861-1865 ได้อธิบายความหมายของการปกครองแบบประชาธิปไตยได้ชัดเจนว่า “เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน”(Lincoln,2017: online) มองอีกมุมหนึ่งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจึงสื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยได้ดีที่สุด ส่วนระดับของความ เป็นประชาธิปไตยต้องพิจารณาว่ารัฐได้กระจายอำนาจในการบริหารงาน บริหารบุคลากรงบประมาณและทรัพยากรให้องค์การส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารเพียงใด การที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการทรัพยากรทางการบริหารได้อย่างอิสระ เท่ากับเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการและเป็นการแสดงถึงระดับของความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นประชาธิปไตยก็ดี ความมีอิสระในการตัดสินใจขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็ดี การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็ดี บุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนากำลังคนของประเทศไทยในยุคประเทศไทย 4.0 ก็ได้ ล้วนเป็นประเด็นที่น่าสนใจ บทความนี้ผู้เขียนขอจำกัดขอบเขต

การศึกษาเฉพาะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนากำลังคนของชาติสู่ประเทศไทย 4.0

ประเด็นที่ผู้เขียนสนใจคือการนำหลักศาสนาธรรมเป็นกรอบในการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพองค์การในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน อีกส่วนหนึ่งเพื่อพัฒนาอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่จะก้าวสู่ยุคประเทศไทย 4.0 องค์การและบุคลากรส่วนท้องถิ่นจะต้องพัฒนาตนเองอย่างไรในการทำงานร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 การศึกษาความพร้อมของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจแนวคิด บทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรม หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาเป็นเครื่องเหนี่ยวนำจิตใจในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นดังต่อไปนี้

แนวคิดในการปกครองตนเองของประชาชน

กระแสการบริหารประเทศแบบประชาธิปไตยได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศนับตั้งแต่ไทยได้เปิดกว้างทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีตั้งแต่ในรัชสมัยรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2398 ที่ไทยต้องจำยอมลงนามในสนธิสัญญาเบาริ่ง ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการนำแนวคิดเสรีทางการค้าเข้ามาในประเทศไทย ความคิดเสรีทางการค้ามิได้จำกัดเฉพาะการค้าการขายเท่านั้น ความคิดเสรียังขยายผลทางตรงและทางอ้อมแผ่อิทธิพลถึงการเมือง และสังคม มีข้อสังเกตประการหนึ่งคือทุนนิยมเสรีจะทำหน้าที่ได้ดีในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ทุนนิยมเสรีไม่นิยมระบอบการเมืองแบบสังคมนิยมหรือแบบเผด็จการ นับตั้งแต่ไทยเปิดกว้างทางเศรษฐกิจและยอมรับเอาแนวคิดการบริหารประเทศแบบตะวันตกจึงส่งผลให้ไทยต้องปรับตัวทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในด้านการเศรษฐกิจ ทำให้มีการค้าขายแบบเสรีมากขึ้น มีการเก็บภาษิตามน้ำหนักสินค้ามิใช่ตามขนาดความกว้างของเรือ ทางด้านสังคมได้มีการเลิกทาส มีการนำระบบคุณธรรมมาใช้กับระบบราชการ เป็นต้น

ๆแนวคิดทุนนิยมเสรีและแนวคิดประชาธิปไตยแบบตะวันตกมีอิทธิพลต่อการเมืองและการบริหารประเทศที่เห็นชัดคือแนวคิดที่มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการบริหารประเทศ การบริหารประเทศโดยยึดหลักกฎหมายและอำนาจอธิปไตยต้องมาจากปวงชนและใช้อำนาจผ่านทางรัฐสภา (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2547 : 328 – 330) ในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างแนวคิดตะวันตกและแนวคิดการบริหารประเทศของไทย ส่งผลให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ปฏิรูปการปกครองจากระบบจตุสดมภ์ เมือง (เวียง) วัง คลัง มาเป็น 6 กรมในเบื้องต้นโดยมีการแบ่งหน้าที่การบริหารออกเป็นหกกรมได้แก่กรมพระคลัง กรมยุติธรรม กรมธรรมาธิการ กรมโยธาธิการ กรมยุทธนาธิการ และกรมมรุธาธร ต่อมาเพิ่มเป็น 12 กรม เมื่อปี พ.ศ. 2430 (บัญชา แก้วเกตุทอง, 2522 : 10-11) และในปี พ.ศ. 2435 มีการ

ปฏิรูปการปกครองจาก 12 กรมเป็น 12 กระทรวง (สุขสมาน วงศ์สุวรรณ, 2527 : 298-290) หรือมีการแบ่งหน้าที่ในการบริหารประเทศเป็น 12 กระทรวงได้แก่กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงนครบาล กระทรวงวัง กระทรวงเกษตรพานิชการ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงโยธาธิการ กระทรวงธรรมการ และกระทรวงมุรธาธิการ แต่การบริหารประเทศยังอยู่ภายใต้การปกครองแบบราชาธิปไตย หรือสมบูรณาญาสิทธิราช การที่ไทยไม่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยในทันทีเนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่า การรับเอาแนวคิดการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้อย่างเต็มรูปแบบไม่ได้ เพราะประชาชนยังไม่มีความรู้และความพร้อม พระองค์จึงต้องการให้ประชาชนได้เรียนรู้รูปแบบการปกครองแบบตะวันตกเสียก่อน โดยในปี พ.ศ. 2452 จึงได้มีการทดลองให้มีการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบของ สุขาภิบาล เมือง สุขาภิบาลตำบล ขึ้น 11 แห่ง (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2547: 322) แนวคิดประชาธิปไตยที่จะให้ประชาชนปกครองตนเอง อย่างไรก็ตามไม่พ้น พระมหากษัตริย์ทรงเล็งเห็นว่าเป็นกระแสที่ยากจะฝืนจึงมีการวางแผนเตรียมการที่จะให้ไทยบริหารประเทศแบบประชาธิปไตย ในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงมีการทดลองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองและบริหารกิจการสาธารณะด้วยตนเองจึงจัดตั้งเมือง “ดุสิตธานี” ในปี พ.ศ. 2461 และต่อมาในปี พ.ศ. 2467 หลังจากการเสด็จสวรรคตของรัชกาลที่ 6 จึงยกเลิกเมืองดุสิตธานี เนื่องจากเห็นว่าเป็นเมืองสมมุติไม่ก่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนความเป็นจริง อย่างไรก็ตามเมืองประชาธิปไตยทดลองดุสิตธานีอย่างน้อยเป็นจุดเริ่มต้นแนวคิดในการปกครองตนเองของประชาชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศในระยะต่อมาที่ให้มีการจัดตั้งหน่วยปกครองของประชาชนที่เรียกว่าการปกครองส่วนท้องถิ่น และปฏิเสธมิได้ว่าเป็นฐานกำเนิดการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการปฏิวัติการเมืองการปกครองที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา นับแต่นั้นมาการออกแบบโครงสร้างการบริหารประเทศจึงอยู่ภายใต้แนวคิดแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ในบางช่วงเวลามีคณะบุคคลบางกลุ่มยึดอำนาจอธิปไตยและตั้งรัฐบาลบริหารประเทศแบบเผด็จการ ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครองขาดความต่อเนื่อง แต่ไม่อาจจะขัดขวางกระแสแนวคิดประชาธิปไตยไปได้ยาวนาน จึงต้องให้มีการเลือกตั้งและตั้งรัฐบาลที่มีที่มาจากประชาชน เมื่อบริหารประเทศได้ระยะหนึ่งก็จะมี การยึดอำนาจโดยทหารสลับเป็นวงจรอยู่เช่นนี้มากกว่า 80 ปี นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง อย่างไรก็ตามโดยรากฐานของความคิดและเนื้อหาในการบริหารประเทศทุกฝ่ายยอมรับว่าการบริหารประเทศแบบประชาธิปไตยนั้นมีส่วนเลวน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับการปกครองแบบอื่น แนวคิดประชาธิปไตยที่สร้างหลักประกันเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยให้มีการแบ่งหน้าที่ในการบริหารอำนาจอธิปไตยเป็นสามอำนาจได้แก่ อำนาจในการตรากฎหมายผ่านระบบรัฐสภา

อำนาจในการบริหารประเทศ ผ่านคณะรัฐมนตรี อำนาจตุลาการ ผ่านศาล ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศสนาม มองเตสกีเยอ (Montesquieu; 1689 - 1755) โดยให้ทั้งสามอำนาจตรวจสอบถ่วงดุลกัน สำหรับประเทศไทยให้ทั้งสามอำนาจมีการตรวจสอบถ่วงดุลแบบไม่เด็ดขาดเหมือนรูปแบบประธานาธิบดี

ในส่วนการบริหารประเทศมีการออกแบบการบริหารราชการออกเป็นการบริหารส่วนกลางมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ได้แก่ กระทรวง กรม และหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่ากระทรวงหรือกรม ส่วนภูมิภาคได้แก่ จังหวัดและอำเภอ และส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และมีรูปแบบพิเศษเช่น กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา หรือเรียกรวมกันว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นถูกออกแบบเพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับอิทธิพลของกระแสประชาธิปไตยที่เริ่มเข้ามาในประเทศไทยนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ต้องยอมรับว่าองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ได้ระดับหนึ่งและพัฒนาบทบาทหน้าที่ควบคู่ไปกับพัฒนาการเมืองไทย และในบางช่วงเวลาได้มีการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องตามสถานการณ์การเมืองและที่มาของรัฐบาล แต่ยังคงความสำคัญของบทบาทหน้าที่ในการดูแล บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ที่ให้คนในท้องถิ่นควรดูแลกันเองจะมีประสิทธิภาพประสิทธิผลกว่าให้ส่วนกลางดูแล

พัฒนาการองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

การบริหารส่วนท้องถิ่นศึกษาได้ในสองช่วงเวลาคือช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 และช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดังที่ตราพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการบริหารประเทศที่มีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงของประเทศและต้องการให้เป็นกลไกในการพัฒนาชีวิตและสิทธิของราษฎร แต่ยังคงรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางให้เป็นระบบที่มีเอกภาพ มีความเสมอภาคและต้องการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีการยกเลิกระบบทาส และระบบไพร่ มีการส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปมีโอกาสเล่าเรียนหนังสือ มีการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพฯ และสุขาภิบาลท่าฉลอม นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ให้ประชาชนมีอำนาจบริหารท้องถิ่นของตน และในปี พ.ศ. 2440 รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116 จัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพฯ (นคร พันธุ์ณรงค์, 2524: 311) เพื่อทำหน้าที่ในการรักษาความสะอาดและป้องกันโรคในแขวงพระนคร โดยรับผิดชอบจัดดำเนินการทำลายขยะมูลฝอย จัดสถานที่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะสำหรับราษฎรทั่วไป ห้ามปลูกสร้างหรือซ่อมแซมโรงเรือนที่จะเป็นเหตุให้เกิดโรคและขนย้ายสิ่งโสโครกที่ทำความรำคาญให้กับราษฎรไปทิ้ง ลักษณะการบริหารสุขาภิบาลยังมีการแต่งตั้งผู้บริหารให้รับผิดชอบการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ถ้าพิจารณาถึงปรัชญาการบริหารส่วนท้องถิ่นยังไม่ถือเป็นการบริหารท้องถิ่นโดยประชาชนเป็น

ผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แต่อย่างน้อยการออกแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดูแลประโยชน์ของประชาชนใกล้ชิดมากขึ้น ต่อมาปี พ.ศ. 2448 มีการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาครที่เป็นการริเริ่มของประชาชน ชำระราชการ กำหนดผู้ใหญ่บ้าน พ่อค้าได้ร่วมกันพัฒนาความสะอาดเรียบร้อยในตำบล โดยการสนับสนุนจากรัฐบาลส่วนกลาง โดยให้ทำหน้าที่หลักคือการซ่อมแซมถนนหนทาง การจุดโคมไฟสว่างในเวลากลางคืน การจัดเก็บกวาดถนนหนทาง ขยะมูลฝอย และต่อมาเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2449 มีการขยายผลการจัดตั้งสุขาภิบาลไปยังหัวเมือง สุขาภิบาลท่าฉลอมจึงเป็นองค์กรแรกที่มีลักษณะของการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น และในปี พ.ศ. 2451 รัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้า ให้ประกาศพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ.127 บังคับใช้ทั่วราชอาณาจักร โดยมีวัตถุประสงค์กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งและดำเนินกิจการสุขาภิบาล มีคณะบริหาร 9 คน ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการเมือง เป็นประธาน ปลัดเมืองเป็นเลขานุการ นายอำเภอ นายแพทย์สุขาภิบาล หัวหน้าพนักงานการศึกษาในเมือง และกำนันในเขตสุขาภิบาลจำนวน 4 คน เป็นกรรมการ ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการจัดตั้งสุขาภิบาลเพิ่มขึ้นอีก 19 แห่งเท่านั้น แม้จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ.127 แต่หลักการและวิธีการไม่มีการเปลี่ยนแปลง ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 มีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 โดยให้สุขาภิบาลมีอำนาจหน้าที่เพิ่มคือการจดทะเบียนคนเกิด คนตาย และการจดทะเบียนต่างๆ และจัดแบ่งสุขาภิบาลเป็น 2 ประเภทคือสุขาภิบาลเมือง และสุขาภิบาลท้องที่ การจัดตั้งสุขาภิบาลเป็นไปอย่างช้าๆ เนื่องจากต้องการให้เป็นการริเริ่มของประชาชนที่มีความพร้อม ประกอบกับต้องการให้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของเทศบาลในลักษณะที่สอดคล้องกับการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ในปี พ.ศ.2469 รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการทดลองจัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ เรียกว่า “สภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลตะวันตก” ขึ้นในพื้นที่แถบชายทะเลตั้งแต่ตำบลบ้านชะอำลงไปถึงตำบลหัวหิน สภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลตะวันตกนี้เป็นองค์การที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลมีอำนาจหน้าที่ในการบำรุงถนนหนทาง การประปา ไฟฟ้า การวางผังเมืองและการสาธารณสุข

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 ไทยได้มีการออกแบบองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล โดยพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เมืองพัทยา โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.2521 และกรุงเทพมหานคร โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518 ซึ่งก่อนหน้านั้นอยู่ในรูปของเทศบาลนครกรุงเทพ เจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะบริการสาธารณสุขพื้นฐาน ระบบสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ งานทะเบียนแจ้งเกิด

ตาย ย้ายทะเบียนบ้าน เป็นต้น ที่สำคัญองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นถือเป็นโรงเรียนฝึกสอน ประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นมีสองรูปแบบได้แก่การบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปได้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ซึ่งจัดตั้งในแต่ละจังหวัดมี 76 แห่ง (เท่ากับจำนวนจังหวัด) เทศบาลจำนวน 2440 แห่งเป็นเทศบาลนคร 30 แห่ง เทศบาลเมือง 178 แห่ง เทศบาลตำบล 2,232 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 5,335 แห่ง สำหรับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษได้แก่กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559 : ออนไลน์) การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้นมีกฎหมายจัดตั้งที่จะกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ขึ้นอยู่กับที่รัฐบาลส่วนกลางมอบหมายให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรับไปดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอำนาจหน้าที่บริการสาธารณะพื้นฐานเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันของชุมชน ผู้เขียนขอนำตัวอย่างอำนาจหน้าที่ของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษกรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นก็มีหน้าที่คล้ายกัน แต่อาจมีขอบเขตต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์การตามกฎหมายจัดตั้ง กรุงเทพมหานครเป็นองค์การส่วนท้องถิ่นที่มีขอบข่ายหน้าที่กว้างครอบคลุมกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับเมืองหลวง มีกิจกรรมที่หลากหลายกว่าองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น กล่าวคือมีอำนาจหน้าที่และความเป็นอิสระคล่องตัวในการให้บริการประชาชนในเขตปกครองของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งประชาชนที่เข้ามาทำกิจกรรมในเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร การบริหารกรุงเทพมหานครอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ดังนี้ 1) การรักษาความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน 2) การทะเบียนราษฎร์ตามที่ กฎหมายกำหนด 3) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 4) การรักษาความ สะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง 5) การผังเมือง 6) การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ ทางระบายน้ำ 7) การวิศวกรรมจราจร 8) การขนส่ง 9) การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือท่าข้ามและที่จอดรถ 10) การดูแลรักษาที่สาธารณะ 11) การควบคุมอาคาร 12) การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด และจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย 13) การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 14) การพัฒนา และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น 15) การสาธารณสุข 16) การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัวและการรักษาพยาบาล 17) การจัดให้มี และควบคุมสุสานและฌาปนสถาน 18) การควบคุมการเลี้ยงสัตว์ 19) การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์ 20) การควบคุมความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการอนามัย ในโรงแรมสรรพ และสาธารณสุขสถาน อื่น ๆ 21) การจัดการศึกษา 22) การสาธารณสุขการ 23) การสังคมสงเคราะห์ 24) การส่งเสริมการกีฬา 25) การส่งเสริมการประกอบอาชีพ 26) การพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร (ศศิพงศ์ รอดเกษม, 2554 : 32-34)

ภารกิจที่รัฐกระจายอำนาจหน้าที่ให้องค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรับไปดำเนินการเป็นบริการสาธารณะที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชน ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และงานทะเบียน บริหารงานโดยผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีที่มา 2 ทาง ทางแรกการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง และการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยอ้อม กล่าวคือในองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลมีนายกเทศมนตรี องค์การบริหารส่วนตำบล มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้บริหาร กรุงเทพมหานคร มีผู้บริหารคือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ส่วนเมืองพัทยา มีผู้บริหารคือนายกเมืองพัทยา ซึ่งอยู่ตามวาระ การบริหารงานมีการควบคุมโดยสภาของส่วนท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น บุคลากรอีกส่วนหนึ่งมาจากการสอบคัดเลือกมีฐานะเป็นข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น บุคลากรทั้งสองประเภททำหน้าที่ในการดำเนินงานขององค์การให้บรรลุพันธกิจตามกฎหมายการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สำหรับข้าราชการและพนักงานถือเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการดำเนินงานสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

จะเห็นว่าอำนาจหน้าที่ ดังกล่าวเป็นพันธกิจของการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ยังคงเป็นอำนาจหน้าที่พื้นฐานตามที่รัฐบาลส่วนกลางเห็นว่าให้ส่วนท้องถิ่นดูแลและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าที่ส่วนกลางรับผิดชอบดูแลขอบเขตอำนาจหน้าที่ข้างต้นขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพียงพอต่อการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในยุคประเทศไทย 4.0 หรือไม่เพียงใด เป็นประเด็นคำถามที่ต้องหาคำตอบต่อไป

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นภายใต้ประเทศไทย 4.0

ที่ผ่านมาประเทศได้มีการพัฒนาเป็นลำดับจากเน้นภาคเกษตร (Thailand 1.0) สู่เน้นอุตสาหกรรมเบา (Thailand 2.0) สู่อุตสาหกรรมหนัก (Thailand 3.0) สู่ประเทศไทยยุค 4.0 ที่ประเทศไทยผลักดันให้มีการพัฒนาด้วยวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา (ธนาकारกรุงเทพ, 2017 : ออนไลน์) ซึ่งการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ยุค 4.0 ปัจจัยที่สำคัญคือคุณภาพของประชากร และความสามารถของหน่วยงานรัฐที่จะร่วมมือกับภาคประชาชนในการพัฒนาความรู้ความสามารถที่จะประยุกต์ใช้วิทยาการและเทคโนโลยีในการผลิตนวัตกรรมที่มีคุณค่าต่อชีวิตประชาชนและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ กลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติให้เป็นทุนมนุษย์ (human capital) ที่มีคุณลักษณะที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาประเทศ ดังกล่าวเป็นการใช้วิทยาการและเทคโนโลยีผลิตนวัตกรรมและผลผลิตให้กับประเทศโดยหวังให้สามารถแข่งขันได้ แต่การพัฒนาอีกส่วนหนึ่งเป็นการดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่ต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเครื่องจักรกล เครื่องไม้เครื่องมือที่เป็นสมอกลง ที่อาศัยปัญญาในการประดิษฐ์ (artificial intelligence; AI) โดยเฉพาะประชากรที่อยู่ตามชุมชนใน

ชนบทและ ผู้สูงอายุ การพัฒนาประชากรให้มีสภาพเป็นทุนมนุษย์ดูเหมือนรัฐบาลจะมุ่งทุ่มทุนไปยังเด็กรุ่นใหม่โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาซึ่งเป็นวิธีคิดแบบเดิม แต่ก็มีใช้สิ่งผิดแต่ประการใด หากแต่การพัฒนาประชากรทั้งระบบจะยังประโยชน์มากกว่า รัฐบาลควรใช้กลไกของรัฐที่มีอยู่ไม่เฉพาะสถาบันการศึกษาเท่านั้น โดยเฉพาะ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประชากรของประเทศจำนวน 66.2 ล้านคนซึ่งในจำนวนนี้เป็นประชากรวัยทำงานประมาณ 43 ล้านคน แต่จะมีผู้สูงอายุประมาณ 12 ล้านคนในปี พ.ศ. 2561 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม,2561:ออนไลน์) และคาดว่าจะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 15 ล้านคนหรือร้อยละ 22.6 ในปี พ.ศ. 2568 ซึ่งตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (United Nations :UN) ถ้ามีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในสัดส่วนเกินกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรจึงถือว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (aged society) ในการพัฒนาประเทศรัฐบาลต้องพัฒนาคุณภาพประชากรทั้งระบบ โดยลงทุนผ่านระบบการศึกษา การฝึกอบรม และระบบสาธารณสุข ซึ่งการลงทุนสร้างทุนมนุษย์ด้วยหวังว่าประชากรจะทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณค่าและมูลค่ามากกว่าเงินที่ลงทุนพัฒนาทุนมนุษย์ (Becker, 2017: online) เมื่อประชากรมีคุณภาพจึงจะมีส่วนอย่างสำคัญในการนำประเทศไทยสู่ยุค Thailand 4.0 ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ประเทศไทยต้องพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพทั้งในกลุ่มที่เป็นวัยก่อนทำงาน วัยแรงงานและผู้ที่พักวัยแรงงานที่เป็นผู้สูงอายุ โดยหลักการพัฒนาประเทศต้องอาศัยประชากรวัยแรงงานเป็นหลัก ขณะเดียวกันยังมีภารกิจที่ต้องดูแลประชากรวัยเด็กก่อนเข้าสู่วัยแรงงานและผู้สูงอายุ เป็นโจทย์ที่มีไข่ง่ายนัก การพัฒนาที่ผ่านมาได้ให้สถาบันการศึกษามีบทบาทในการพัฒนา ในยุคประเทศไทย 4.0 วิธีพัฒนาแบบเดิมคงไม่เพียงพอ รัฐบาลควรให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทร่วมในการพัฒนากำลังของประเทศ เช่นส่งเสริมเอกชนตั้งสถาบันการฝึกอบรมหลักสูตรที่จำเป็นในกิจการธุรกิจเอกชน การสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา ในส่วนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรปรับปรุงบทบาทหน้าที่ดังนี้ **หนึ่ง** ร่วมกับรัฐบาลส่วนกลางในการดูแลและพัฒนาประชาชน มิใช่เป็นฝ่ายคอยรับคำสั่งจากรัฐบาลแต่ฝ่ายเดียว **สอง** ปรับกระบวนทัศน์ยอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติในการทำงาน เนื่องจากความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและวิถีความเป็นอยู่ของประชาชน **สาม** ทำงานร่วมกับบ้าน วัด โรงเรียน (บวร + 1) การจะทำงานได้ดีบุคลากรควรนำศาสนาธรรมมาพัฒนาชำระจิตใจตนเองเพื่อเข้าใจหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่มุ่งหมายให้มวลมนุษยชาติพ้นทุกข์ ทั้งทางกายและใจ ทุกข์ทางกายนั้นเป็นเรื่องของสุขภาพชีวิตความเป็นอยู่ ส่วนทุกข์ทางใจนั้นเป็นเรื่องของความคิดและจิตใจ ประชาชนในแต่ละพื้นที่ที่มีความทุกข์ทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ และสี่ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องนำข้อมูลประชากร ข้อมูลทางเศรษฐกิจ ข้อมูลวัฒนธรรมมาวิเคราะห์ กำหนดแผนพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน รวมทั้งควรเพิ่มบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมงานและพัฒนาอาชีพประชาชนในพื้นที่ได้ด้วย มิใช่บริหาร

กิจกรรมที่กำหนดไว้ในกฎหมายจัดตั้งอย่างเป็นทางการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น (smoothly processes) เราจะเห็นว่าอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในแต่ละประเภทนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ที่ถูกกำหนดจากส่วนกลางว่าประชาชนควรได้รับบริการอะไรบ้างจากรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริการสาธารณะที่ถูกกำหนดมาตั้งแต่การตั้งสุขาภิบาลในปี พ.ศ.2458 และเทศบาล (ปี พ.ศ. 2469 มีการตั้งเทศบาล) อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตยุคประเทศไทย 4.0

การที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้สำเร็จตามพันธกิจ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เบื้องต้นบุคลากรต้องปรับวิธีคิดวิธีทำงานในเชิงพัฒนามากกว่าในเชิงปกครอง แนวทางหนึ่งที่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยน้อมนำหลักธรรมทางศาสนาเป็นกรอบในการพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์การและพัฒนาประชาชน

ศาสนารธรรมในการพัฒนาบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

ประชากรไทยมีผู้นับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 94.6 ศาสนาอิสลามร้อยละ 4.2 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 1.1 ศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 0.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557:1) การที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ถือเป็นต้นทุนทางสังคมที่สามารถใช้ต้นทุนนี้ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการทำงานร่วมกับบ้าน วัด โรงเรียน การที่บุคลากรท้องถิ่นเข้าใจที่ถูกต้องในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จะมีส่วนช่วยอย่างมากในการทำงานร่วมกับวัด บ้านและโรงเรียน ส่วนพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอื่นก็ควรใช้หลักคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือเป็นหลักนำในการพัฒนา เป็นการปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับพื้นที่และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น หรือในท้องถิ่นใดมีประชากรหลายหลายศาสนาก็ต้องนำหลักธรรมคำสอนของทุกศาสนามาบูรณาการเพื่อให้ประชาชนเข้าใจร่วมมือกันพัฒนา ลักษณะการทำงานเช่นนี้ต้องอาศัยบุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีความรู้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของศาสนา เข้าใจวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น การที่บุคลากรท้องถิ่นมีความเข้าใจหลักธรรมของศาสนา สามารถที่ใช้เป็นสื่อกลางในการเข้าถึงชุมชน สร้างความยอมรับ และนำไปสู่การทำงานร่วมกัน มิใช่ลักษณะการทำงานที่ให้ส่วนกลางสั่งการผ่านส่วนท้องถิ่นแล้วท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณและมอบหมายตัวแทนหมู่บ้านไปดำเนินการ โดยที่ประชาชนมิได้มีส่วนร่วม เป็นลักษณะของการบริหารงานแบบใช้งบประมาณนำการพัฒนา (budget drive) ซึ่งไม่เหมาะสมกับลักษณะการทำงานในยุคประเทศไทย 4.0 การกล่าวเช่นนี้ เพราะโจทย์ในการดูแลประชาชนท้องถิ่นไม่เหมือนเดิม ที่เห็นชัดคือภาระที่เพิ่มมาในการจัดการดูแลประชาชนมีผู้ที่ไม่มียานพาหนะเพิ่มขึ้น คือกลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวคือใน

อนาคตอันใกล้นี้จะมีประชากรกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการดูแลและพัฒนาในลักษณะที่ต่างกับประชากรกลุ่มก่อนวัยทำงานและกลุ่มวัยทำงาน

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรทำงานร่วมกับบ้าน วัดและโรงเรียน ในการเตรียมความพร้อมของประชาชนเพื่อเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ที่ประชาชนต้องมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมโลกดิจิทัลและการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่เป็นสมองกลมากขึ้น เช่น โทรศัพท์มือถือที่มีใช้เฉพาะทำหน้าที่การพูดคุยกันเท่านั้น ยังเป็นทั้งโทรศัพท์ สือ อิเลคทรอนิกส์ กล้องถ่ายรูป กล้องส่องทางไกล การสั่งซื้อขาย การฝาก โอน ถอนเงิน เป็นต้น ประชาชนต้องมีความรู้ที่สามารถใช้เครื่องมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ใช้เครื่องมือไปในทางที่ผิดกฎหมาย ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรที่จะมีส่วนพัฒนาให้ความรู้แก่ประชาชน ในขณะที่เดียวกันควรทำหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนางานและอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น มิใช่ให้ความสำคัญในหน้าที่เฉพาะหน้าที่ที่การบริหารงานในเรื่องของความสะอาด การบำรุงรักษาถนนหนทาง การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การศึกษา การนันทนาการ และงานพิธีกรรม ควรพัฒนาอาชีพและการสร้างงานในสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทย 4.0

คุณลักษณะบุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่จะทำภารกิจดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องมีการเพิ่มพูนความรู้โดยให้การส่งเสริมสนับสนุนศึกษาและพัฒนาบุคลากรท้องถิ่นในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ความรู้ในศาสตร์สังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา และการวางแผนพัฒนาชุมชน
2. ความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น
3. ความเข้าใจนโยบายรัฐบาล และความต้องการของประชาชน
4. ความรู้เกี่ยวกับความสามารถสื่อสารกับชาวบ้านได้ดี
5. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ การทำงานของประชาชนในท้องถิ่น
6. การมีมนุษยสัมพันธ์และความเป็นมิตรกับชาวบ้าน
7. ปรับความเข้าใจของผู้บริหารท้องถิ่นที่ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนามากกว่างานหรือกิจกรรมพิธีการ

ดังกล่าวเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่บุคลากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ทั่วไป แต่องค์ความรู้ที่จะทำให้บุคลากรมีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนาท้องถิ่น คือการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สร้างความเข้าใจให้กับบุคลากร และใช้เป็นแนวทางนำในการปฏิบัติหน้าที่ โดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรวางแผนกลยุทธ์การพัฒนาศูนย์การพัฒนาบุคลากร ดังนี้

1. กำหนดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติของบุคลากรโดยเฉพาะหลักธรรมพรหมวิหารสี่ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สังหัตถสุสี่ ได้แก่ ทาน ปิยะวาจา อตถจริยา และสมานัตตา และหลักทศพิธราชธรรม แม้จะเป็นหลักธรรม

ของพระราชอาแต่ผู้บริหาร นักปกครองสามารถน้อมนำมาปฏิบัติได้ ได้แก่การให้ (ทาน) ความประพฤติที่ตึงามทั้งกายวาจาใจ (ศีล) การเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวม (บริจาค) ความสุจริตต่อหน้าที่การงานของตน ต่อมิตร ต่อองค์การและต่อประชาชน (อาชชว) การมีอัธยาศัยอ่อนโยน(เมททว) ความเพียร (ตป) การไม่แสดงอาการโกรธ (อกโกธ) การดำเนินชีวิตตามวสสายกลาง(อวิหิงสา) ความอดทน (ขันติ) และมีความเที่ยงธรรม (อวิโรธน) และหลักอรรถประโยชน์ของชุมชน ทั้งปัจจุบัน (ทิฐฐธัมมิกกัตถะ) ประโยชน์เบื้องต้น (สัมปรายิกัตถะ) และประโยชน์สูงสุดเป็นปรมาต (ปรมาตถะ) เป็นต้น ในการนำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพัฒนาจิตใจบุคลากร จะทำให้บุคลากรมีจิตสำนึกรักงานหน้าที่และมีเมตตา กรุณาต่อประชาชน มีความห่วงใยต้องการให้ประชาชนพ้นทุกข์ ไม่มีหนี้สิน พ้นจากโรคร้ายไข้เจ็บ พลอยยินดีดีใจ เกิดมุทิตาจิต เมื่อใดที่เห็นชาวบ้านมีความสุขจากการประกอบอาชีพ การงาน จึงอยากช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ให้มีความสุขความเจริญ โดยไม่หวังผลตอบแทน (เมตตา กรุณา) ผู้ปฏิบัติธรรมพรหมวิหารสี่ได้ประโยชน์จากความมีเมตตากรุณาทำให้เกิดปิตุสขุที่ทำให้เพื่อประชาชนในท้องถิ่น เกิดประโยชน์ต่อตนเองจะเป็นที่รักเคารพในหมู่มนุษย์และอมมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาก็จะคุ้มครองให้ตนเอง คุ้มครององค์การ

2. สร้างทัศนคติที่ดีต่อหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจว่าเป็นหลักธรรมชาที่สามารถนำมาปฏิบัติได้กับทุกมิติของการดำรงชีวิตและการทำงานในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นวิทยาศาสตร์ที่ต้องการให้มวลมนุษยชาติพ้นทุกข์

3. ประสานกับวัดที่มีพระภิกษุที่มีความรู้ด้านพุทธศาสตร์มาเป็นวิทยากร หรือจัดทำโครงการกับมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อฝึกอบรมสอนให้บุคลากรเข้าถึงเนื้อหาของหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ (รู้แจ้งเห็นจริง) วิธีการสอนควรมีการยกตัวอย่างปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน การฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน โดยให้บุคลากรนำไปปฏิบัติให้เกิดทักษะ เช่นเข้าไปดูแลประชาชนที่มีปัญหาทางอาชีพในพื้นที่ การช่วยดูแลในระบบสาธารณสุขมูลฐาน ฯลฯ

4. จัดทำโครงการพัฒนาโดยจัดร่วมกับกิจกรรมทางศาสนา หรือวันพระที่ชาวบ้านทำบุญ ในวันดังกล่าวอาจมีกิจกรรมส่งเสริม ให้ความรู้ โดยร่วมมือกับวัด กล่าวคือทั้งบ้าน วัด โรงเรียนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

5. ใช้โอกาสที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในการทำกิจกรรมพัฒนาผ่านพิธีกรรมทางศาสนา การที่คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธถือว่ามีต้นทุนทางสังคมที่ดี ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดความคิดและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต และพฤติกรรมรวมทั้งทัศนคติในการทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน วัฒนธรรมว่าจะอยู่ในรูปของความคิด การกระทำ และสิ่งประดิษฐ์ คำสอนของพุทธศาสนาเข้าไปมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของประชาชนเช่นการเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่เชื่อ

อะไรง่าย ๆ ต้องผ่านการพิสูจน์และทดสอบสมมุติฐาน (กาลามสูตร) พระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่าเพิ่งเชื่อเหตุ 10 ประการ ได้แก่ (Ok Nation, 2551 : ออนไลน์) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2548 : online) อย่าเพิ่งเชื่อโดยฟังตามกันมา (มา อนุสสวเนน) โดยถือว่าเป็นของเก่าเล่าสืบๆ กันมา (มา ปรมปราย) เพราะข่าวเล่าลือ (มา อิติกราย) โดยอ้างคัมภีร์หรือตำรา (มา ปิฎกสมปทาเนน) โดยคิดเดาเอาเอง (มา ตกทุกเหตุ) โดยคิดคาดคะเนอนุมานเอา (มา นยเหตุ) โดยตรึกเอาตามอาการที่ปรากฏ (มา อาการปริวิตกเกน) เพราะเห็นว่าต้องกับความเห็นของตน (มา ทิฎฐินิฆมานกขณตยา) ผู้พูดควรเชื่อได้ (มา ภพพรูปตา) และว่าผู้พูดนั้นเป็นครูของเรา (มา สมโณ โน ครุติ) การมีฐานคติไม่ให้เชื่ออะไรง่าย ๆ จำเป็นต้องพิสูจน์หาความจริงด้วยกลไกของกฎไตรลักษณ์ คือ สมมติ ปัญญา ความจริงของปรากฏการณ์หรือสรรพสิ่งใดเมื่อผ่านการคิดวิเคราะห์จนเกิดผลเป็นปัญญาแล้วจึงเชื่อได้ว่าเป็นจริงตามนั้น หรือการสืบค้นหาสาเหตุเพื่อกำหนดแผนวิธีการในการดับทุกข์ ต้องอาศัยหลักอริยสัจสี่ หลักพุทธธรรมที่ยกตัวอย่างข้างต้น ถือเป็นต้นทุนทางสังคม และบุคลากรส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเคยได้ยินได้ฟังมาแล้ว มากบ้างน้อยบ้างตามฐานานุกรม หากมีการอบรม ฝึกปฏิบัติจากพระสงฆ์ที่รู้เข้าใจหลักคำสอนที่ถูกต้อง จะทำให้บุคลากรท้องถิ่นเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ต่อทั้งตนเอง องค์การและชุมชน

6. ปรับวิธีทำงานในการให้บริการประชาชนโดยไม่มีวันหยุดราชการ ปัจจุบันหน่วยราชการหยุดให้บริการสาธารณะในวันเสาร์อาทิตย์หรือวันนักขัตฤกษ์ ในขณะที่วันจันทร์ถึงศุกร์ประชาชนต้องทำงานประกอบอาชีพ ถ้าจะติดต่อราชการต้องหยุดงานอาชีพของตนเพื่อติดต่อส่วนราชการในวันธรรมดา การให้บริการภาครัฐในยุคประเทศไทย 4.0 ไม่ควรมีวันหยุดราชการเนื่องจากความต้องการบริการสาธารณะของประชาชนไม่มีวันหยุด วิธีการที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสามารถทำได้ โดยจำแนกงานที่ประชาชนต้องติดต่อเป็นประจำ เช่นงานทะเบียน งานนิติกรรม งานพินัยกรรม ฯลฯ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจัดเตรียมบุคลากรรองรับในการให้บริการในวันหยุด ในระยะเริ่มแรกอาจจะเปิดบริการเพิ่มวันเสาร์ หรือเสาร์เว้นเสาร์ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่ปกครอง เช่นถ้าเป็นพื้นที่เขตเมือง หรือเมืองอุตสาหกรรมอาจเปิดให้บริการทุกเสาร์ก็ได้ การเปิดให้บริการสาธารณะในวันหยุดไม่จำเป็นต้องเพิ่มกำลังคนวิธีการคือเปิดโอกาสให้ข้าราชการที่เกษียณอายุสมัครทำหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชนในวันหยุด โดยเฉพาะข้าราชการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกษียณอายุอาสาสมัครทำหน้าที่ให้บริการในวันหยุด ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอาจมอบหมายอาสาสมัครให้ทำหน้าที่การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน เท่ากับเป็นการดึงศักยภาพราชการที่เกษียณให้มาทำงาน ผู้สูงอายุจะได้ไม่อยู่ว่างๆ ที่จะก่อให้เกิดโรคซึมเศร้า เป็นการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ และเป็นการใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ เหตุผลอีกประการหนึ่ง ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์สามารถทำงานได้ดี ประชาชนผู้ใช้บริการจากราชการก็ได้ประโยชน์

กล่าวโดยสรุป บุคลากรองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนาตนเองโดยนำหลักพุทธธรรมเป็นเครื่องชี้นำกำกับจิตใจในการทำหน้าที่ให้บริการสาธารณะ และพัฒนาประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ยุคประเทศไทย 4.0 รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศโดยรวมมีอย่างใกล้ชิดกับบ้าน วัด โรงเรียน หรือยึดหลัก “บวร + 1”

บรรณานุกรม

- ธนาคารกรุงเทพ. 2017. รู้จักกับ Thailand 4.0 แบบเข้าใจง่าย อ่านรอบเดียว เล่าได้เป็น
ช อ ง เป็น ฉ า ก . สืบ ค ้น เมื่ อ วัน ที่ 13 เม ษ า ย น 2561 จาก
<https://www.bangkokbanksme.com/article/10053>
- นคร พันธุ์ณรงค์.(2524).ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์.กรุงเทพฯ :พิชฌ
ศ.
- บัญชา แก้วเกตุทอง. (2522). การปฏิรูปการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว.กรุงเทพฯ :ไทยวัฒนาพานิช.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร.(2518).ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 92
ตอน 42 ก ฉบับพิเศษ, 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)). (2548). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.
สื บ ค ้น เมื่ อ 13 เม ษ า ย น 2561 จ า ก
http://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=317
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.2561.สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล.สืบค้นเมื่อวันที่ 13
เม ษ า ย น 2 5 6 1 จ า ก
<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/th/Gazette.aspx>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ.2557.สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2557.กรุงเทพฯ :สำนักงานสถิติ
แห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- สมบัติ อารังธัญวงศ์.(2547).การเมืองการปกครองไทย พ.ศ.1762 – 2500.กรุงเทพฯ : เสมา
ธรรม.
- สุขสมาน วงศ์สวรรค์. (2527). ประวัติศาสตร์การปกครองไทย.กรุงเทพฯ : บำรุงสาสน์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.(2559).การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ:
การ ป ฏิ ร ู ป ก ร ุง เ ท พ ม ห า น ค ร .Retrieved April 12,2017 from
<http://www.parliament.go.th/Library>.
- ศศิพงษ์ รอดเกษม. (2554). กระบวนการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ:
การศึกษาการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ “นครแม่สอด”. สืบค้น
12 เม ษ า ย น 2561 จาก <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/po/1364/title-biography.pdf>

Becker,Gary.S.(2017). the Concise Encyclopedia of Economics; Human Capital.
Retrieved April 13 ,2017 from
<http://www.econlib.org/library/Enc/HumanCapital.html>.

Lincoln,A. (2017). **Abraham Lincoln**. Retrieved April 12,2017 from
https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Abraham_Lincoln

OKNation. (2551) **กาลามสูตร สิ่งที่ไม่ควรเชื่อ 10 ประการ**.Retrieved 16 เมษายน 2561
from <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=285377>

การดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา
เพื่อแก้ปัญหานี้สินของเกษตรกรไทย

Living the Buddhist Approach to Solve the Debt Problems of
Farmers in Thailand.

เรื่องศักดิ์ เดชญกุล*

Reungsak Dejnukoon

บทคัดย่อ

หากมนุษย์มีความขยันหมั่นเพียรรู้จักรักษาทรัพย์ คบเพื่อนที่ดี และมีชีวิตพอเพียง หรือ สมชีวิตา อันเป็นคำสอนข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่มุ่งให้มวลมนุษยชาติดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายให้พอเหมาะแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส คือความทะยานอยากจนเกินไป ซึ่งอาจเป็นแนวป้องกันความยุ่งยากในชีวิตและวิกฤตเศรษฐกิจทุกระดับได้เป็นอย่างดี ทำให้ชีวิตมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตประโยชน์เพื่อการส่งเสริมการเกษตร สอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของมนุษย์ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์นั้น ต้องมีทฤษฎีธัมมิกัตถะหรือหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข อันจะนำไปสู่การแก้วิกฤตเศรษฐกิจ หรือความยากจนรวมถึงปัญหานี้สินของเกษตรกรไทยได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การดำเนินชีวิต, ปัญหานี้สิน, เกษตรกร

Abstracts

If a man diligent about keeping the estate. Still good friends And have sufficient life or the eye as one of the teachings of Buddhism. Aimed at providing mankind to live a simpler, less extravagant, lavish spending is to some extent the funds are acquired. Do not become slaves of passion Ambition is too This could be a barrier to the frustration of life and the economic crisis at all levels as well. Life is immune to the wave of change in the world. By ti l l Grantham Bugatti is useful for the promotion of agriculture. In accordance with

*อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

the philosophy of sufficiency economy. Create a line of existence and behavior of human beings at every level, from the family, community and state levels. Both in developing and managing international operations in the Middle or Middle Way. The economic development to catch up to the globalized world. Law requires Ticketmaster Grantham Vegas is perfected or principle that is going to benefit.

Keywords: lifestyle, liability issues, farmers.

บทนำ

ประชากรในประเทศไทยจำนวนมากมีอาชีพทางการเกษตร เช่น การเพาะปลูก การประมง การเลี้ยงสัตว์ การทำนา และทำไร่ เกษตรกรดังกล่าวมีฐานะทางเศรษฐกิจครอบครัวยากจน คือ ผลผลิตทางการเกษตรมีราคาตกต่ำลงเรื่อยๆ ส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพการเกษตรมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ เป็นผลทำให้เกษตรกรเกิดเป็นหนี้สินทั้งในระบบสถาบันการเงิน และหนี้สินนอกระบบสถาบันการเงิน เมื่อเป็นเช่นนี้ เกษตรกรทุกคนก็ต้องดิ้นรนหาทางออกให้กับ การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่เหมาะสม นอกจากนั้น เกษตรกรได้ประสบกับ ภัยธรรมชาติ มีน้ำท่วมที่ทำกิน ที่ดินแห้งแล้งไม่มีน้ำทำการเกษตร และซ้ำเติมอีกคือปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองภายในประเทศที่มีความเห็นแตกต่างกันแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย มีการประท้วงเรียกร้องสิทธิทางการเมืองด้วยการปิดถนน ปิดสถานที่ราชการ สร้างความเดือดร้อนให้ผู้คนทั่วทั้งกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้เกษตรกรทุกพื้นที่ได้รับผลกระทบอย่างแสนสาหัสทั่วหน้ากัน การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาคน เป็นอันดับแรกเมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพแล้ว การพัฒนาวัตถุก็เป็นไปได้ง่าย เพราะคนเป็นผู้หาคนเป็นผู้ใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ถ้าคนรู้จักหา และรู้จักใช้ให้เป็น เศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น นอกจากนั้น หลักการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ในปัจจุบันนั้น หมายถึงการรู้จักเลือกคบมิตร ผู้ใดสามารถปฏิบัติตนได้ครบทั้ง 4 ข้อได้ บุคคลนั้นจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี ไม่เดือดร้อน เป็นประโยชน์แก่ตนเองในปัจจุบัน หลักธรรมข้อนี้จึงถือว่าเป็นหัวใจเศรษฐกิจ โดยมีคำย่อว่า “อุ อา กะ สะ” ซึ่งย่อมาจากหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน

ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย

ความยากจนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและมีมานานในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายทั่วโลกความยากจน ตามคำนิยามที่เคยใช้กันมาตั้งแต่ในอดีต มักพิจารณาถึงระดับรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้เป็นตัวเงินเพียงพอกับการดำรงชีพตามมาตรฐานขั้นต่ำ

หรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับกันในแต่ละสังคมมาน้อยเพียงใด ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้วัดความยากจนจึงนิยมใช้ตัวชี้วัดที่สำคัญ (Key performance indicator: KPI) ด้านรายได้หรือรายจ่ายของบุคคลหรือของครัวเรือนมากกว่าตัวชี้วัดอื่นๆ โดยธนาคารโลก และนักเศรษฐศาสตร์ผู้สนับสนุนแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตกเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดการวัดความยากจนของประเทศจากรายได้ต่อหัว เพื่อวิเคราะห์ว่ามีรายได้เพื่อซื้อสินค้าและบริการพอเพียงชีพหรือไม่ ประเทศใดที่มีรายได้ต่อหัวโดยเฉลี่ยต่ำกว่าอัตราที่กำหนดถือว่าเป็นประเทศยากจน บุคคลใดที่มีรายได้ต่ำกว่าระดับรายได้ในการยังชีพก็ถือว่าเป็นคนยากจน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นิยามความยากจนที่ครอบคลุมแทบทุกมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งทางด้านจิตลักษณะโดยมีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1) เงิน 2) จรรยาบรรณธรรมชาติด และสิ่งแวดล้อม 3) จนทางสังคม 4) จนทางการเมือง 5) จนการศึกษา 6) จนทางวัฒนธรรม และ 7) จนทางจิตวิญญาณ ไร้สิ่งยึดมั่นทางจิตใจ ขาดคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนกรมการพัฒนาชุมชน ได้ให้คำจำกัดความความยากจนในมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์ คือ ความไม่เสมอภาค ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และการเมือง ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม เช่น การขาดการศึกษา ได้รับการศึกษาน้อย การขาดทรัพยากร ขาดที่ดินทำกิน หรือข่าวสารความรู้ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการมีภาวะการพึ่งพาสูงและไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐและความช่วยเหลือต่างๆ ของรัฐ ซึ่งสถานะเหลื่อมล้ำมีผลต่อการขาดโอกาสในการปรับเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมของบุคคล และก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา ซึ่งมีสาเหตุหลักๆ ดังนี้

1. สาเหตุจากปัจจัยส่วนบุคคล ตัวแปรของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อหนี้สินและความยากจนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ได้แก่ ปัญหาทางการศึกษาของประชากรโดยพบว่า ประชากรที่ยากจนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย สำเร็จการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า อ่านหนังสือไม่ออก จึงขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ขาดทักษะที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ยังทำให้การส่งเสริมและการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้และวิทยาการต่างๆ แก่ประชาชนในชนบทของภาครัฐไม่บรรลุผลเท่าที่ควร จนกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนจนในภาคชนบทไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งได้ข้อสรุปในประเด็นเดียวกันที่กล่าวถึงความยากจนของคนจนว่า มีสาเหตุมาจากภูมิหลังของตนเองและครอบครัว คือ ไม่รู้หนังสือ มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่ำ รวมทั้งการไม่มีความรู้และความสามารถหรือทักษะเฉพาะในการทำงานนอกเหนือจากอาชีพการเกษตร ซึ่งถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงไม่สามารถเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่าอาชีพการเกษตรได้ ทำให้ครอบครัวต้องตกเป็นหนี้สินตามมา

2. สาเหตุจากปัจจัยจิตลักษณะ ปัจจัยทางด้านนิสัยหรือพฤติกรรมของบุคคลและสมาชิกในครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลต่อความยากจนของคนจน ได้แก่ ความเกียจคร้าน ติดอบายมุข เช่น เล่นการพนัน ติดสุรา เที่ยวโสเภณี ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ฯลฯ ทำให้ตนเองและสมาชิกในครอบครัวต้องตกเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว สอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งได้อธิบายถึงสาเหตุของความยากจนจากพฤติกรรมส่วนบุคคลของชาวชนบท ว่าเกิดจากการติดอบายมุข ขาดความรอบคอบในการใช้ชีวิต เลียนแบบการบริโภคสิ่งฟุ่มเฟือยต่างๆ ปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนของเกษตรกรในชนบทส่วนหนึ่งมีสาเหตุเชิงพฤติกรรมจากการกู้ยืมเงินแล้วใช้จ่ายเงินไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เช่น จัดงานบุญ งานกุศล ซื้อสิ่งเสพติดและอบายมุข ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์มือถือ โทรทัศน์ ตู้เย็น โทรศัทพ์ มือถือ และรถจักรยานยนต์ ฯลฯ รวมทั้ง การนำไปใช้คืนหนี้สินเดิมแก่เจ้าหนี้เงินกู้ในและนอกระบบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมผลัดผ้าขาวม้า หรือหมุนหนี้ แทนการลดรายจ่ายและเพิ่มการออมเพื่อลดภาระหนี้

3. สาเหตุจากปัจจัยทางสังคม มีกลุ่มนักวิชาการได้ให้มุมมองถึงสาเหตุของความยากจนว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีต ดังกรณีที่มาของคนจนในสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่คนส่วนใหญ่ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้นั้น คนในหมู่บ้านมิได้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันมากนัก คนที่ถูกจัดว่ายากจนส่วนใหญ่จะมาจากความด้อยโอกาสทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น มาจากชาติพันธุ์หรือภูมิภาคหลังทางสังคมที่ถูกจัดว่าเป็นพวกด้อยโอกาสทุกประเภท ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับ หรือกลายเป็นกลุ่มคนยากจนในสถานการณ์บางอย่าง เช่น เกิดมาพิการ ผู้ประสบภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติต่างๆ กลุ่มชาวเขา กลุ่มศาสนาที่ไม่เน้นความมั่งคั่ง

4. สาเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่ผ่านมาประชากรในประเทศกำลังพัฒนาประสบปัญหาความยากจนจากปัญหาหนี้สินที่สะสมมานาน เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ขาดปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีข้อจำกัดเรื่องคุณภาพและขนาดของที่ดินการเกษตรซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของครัวเรือน ประกอบกับความจำกัดในเรื่องความรู้ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพดิน ตลอดจนความรู้ในการปลูกพืชที่เหมาะสม และข้อจำกัดด้านการตลาดรวมทั้งความมานะอดทน เกษตรกรจึงมีรายได้น้อยไม่เหลือพอที่จะชำระหนี้ ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะปลดหนี้สินและเป็นไทได้เลย สอดคล้องกับข้อมูลทางวิชาการด้านการพัฒนาชนบทซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่สำคัญของเกษตรกรขนาดเล็กของไทยแล้ว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ตกเป็นหนี้ เนื่องจากครัวเรือนมีที่ดินการเกษตรขนาดเล็กจึงมีรายได้น้อย ไม่มีเหลือที่จะนำมาใช้หนี้ ประกอบกับราคาของผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ไม่แน่นอน ความสามารถของเกษตรกรในการเพิ่มรายได้จึงลดน้อยลง

5. สาเหตุจากการเข้าร่วมโครงการตามนโยบายรัฐ ในอดีตปัจจัยที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างภาระหนี้สินให้กับเกษตรกรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรชั้นเล็กและยากจนคือ การเข้าร่วมในโครงการพิเศษตามนโยบายของรัฐบาล ปรากฏว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ประสบ

ความสำเร็จจำเป็นต้องเลิกล้มโครงการ นอกจากนั้นยังต้องมีภาระหนี้สินติดตัวว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือหน่วยที่รับผิดชอบก็ล่วงเลยมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นประเด็นให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีการเดินขบวนเรียกร้อง เพื่อขอ ปรับ ลด ปลดหนี้ให้แก่เกษตรกรตามโครงการ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว อันเป็นผลพวงมาจากนโยบายรัฐและการดำเนินงานที่ผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง จึงมีนัยยะที่แสดงให้เห็นว่า หนี้สินของเกษตรกรในชนบทยังดำรงอยู่ในสภาพที่รุนแรงเช่นเดียวกับสภาพก่อนมีโครงการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือมีบางส่วนที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ โดยมีสาเหตุทั้งจากปัจจัยภายใน (Internal factors) และปัจจัยแวดล้อมภายนอก (External factors) หลายประการ ดังต่อไปนี้ (วิทยา เจริญพันธุ์, 2554: 35)

ประการที่หนึ่ง ในอดีตนอกจากเกษตรกรจะมีหนี้สินเดิมอันเป็นภาระหนักอยู่ก่อนแล้ว ยังมีหนี้สินที่เกิดขึ้นใหม่จากหน่วยงานและสถาบันการเงินของรัฐที่ได้นำนโยบายประชานิยมไปสู่การปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือประชาชนระดับฐานราก ซึ่งที่ผ่านมาสถาบันการเงินของรัฐมุ่งแข่งขันในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ให้คนยากจน ทั้งในภาคเมืองและภาคชนบทก็ยึดในรูปแบบต่างๆ

ประการที่สอง เกษตรกรส่วนหนึ่งมีขีดความสามารถที่จะชำระหนี้ได้ แต่กลับมีพฤติกรรมที่จะไม่ชำระหนี้หรือมีความพยายามบิดพลิ้วที่จะไม่ชำระหนี้เงินกู้ ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการปลุกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่ไม่ถูกต้องจากแนวนโยบายหาเสียงของพรรคการเมืองจากผู้นำกลุ่มเกษตรกร หรือจากนักพัฒนาองค์กรเอกชน (บางกลุ่ม/บางคน) โดยมีการปลุกกระตมให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อขอปลดหนี้ของเกษตรกรทั่วประเทศ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวแล้วข้างต้นโดยอาศัยสถานการณ์ของกลุ่มที่ไม่มีศักยภาพจะชำระหนี้มาเป็นเงื่อนไขในการเจรจาต่อรอง

ประการที่สาม ปัญหาของภาครัฐจากการนำนโยบายฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพต่างๆ ของประชาชนในชนบทไปสู่การปฏิบัติ (Policy implementation) ปรากฏว่ามีการดำเนินการที่ซ้ำซ้อน ลำช้า และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่ยากจนในชนบทที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ รวมทั้งคำแนะนำทางวิชาการที่จำเป็นต่าง ๆ

ประการที่สี่ ขาดการติดตาม กำกับ แนะนำ การประกอบอาชีพ การใช้สินเชื่อและการออมเงินของเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจากเจ้าหน้าที่และพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบเท่าที่ควร

ประการที่ห้า สืบเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ภาครัฐจึงได้ใช้แนวคิดในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจมหภาคโดยการขยายอำนาจซื้อโดยรวม เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการกระตุ้นให้ภาคประชาชนโดยเฉพาะในภาคชนบท เร่งการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนให้เพิ่มสูงขึ้น เพื่อส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตตาม คนยากจนส่วนใหญ่จึงถูกรอบงำด้วยกระแสบริโภคนิยม

ผลกระทบที่เกี่ยวกับนโยบายการชำระหนี้ของเกษตรกรไทย เกษตรกรลูกค้าส่วนหนึ่งก็มีปัญหาหนี้สินที่เป็นภาระหนัก รุนแรง และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากปัญหาที่สะสมเรื้อรังมานาน ไม่สามารถคิดได้ว่าจะเปลี่ยนไปทำอาชีพอะไร ไม่มีทุน ปัญหาความเจ็บป่วย หากแนะนำให้ให้นำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ก็เป็นหลักการที่ดี แต่เหมาะสำหรับคนที่มีภาระหนี้้น้อย หากบางคนมีหนี้้นมาก การผลิตตามระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะไม่มีรายได้เป็นตัวเงินมากพอที่จะชำระหนี้ เมื่อศึกษาถึงที่มาของปัญหาหนี้สิน จะเห็นได้ว่า เกษตรกรมีปัญหาหลายประการ เช่น 1) ความยากจนตั้งแต่กำเนิด 2) ลักษณะนิสัยส่วนตัวได้แก่ เกษตรกรมีความต้องการบริโภคตามแบบอย่างของผู้ที่มีรายได้มากกว่าโดยไม่มีควมพอประมาณไม่คำนึงถึงความสามารถของตนเองใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่สมควร 3) ระดับการศึกษา 4) ภาระทางครอบครัว 5) วิถีชีวิตและความเชื่อ 6) ความล้มเหลวจากการลงทุน นอกจากนั้น เมื่อวิเคราะห์ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรที่เกี่ยวกับแหล่งเงินทุน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ก็มีสถานการณ์หนี้สินอยู่ ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สิน เมื่อศึกษาถึงที่มาของปัญหาหนี้สิน จะเห็นได้ว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นระบบและไม่เป็นระบบ คือ การเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่าย เมื่อกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบเงินเต็มวงเงิน แหล่งเงินกู้บางแห่งให้กู้เงินไม่ตรงกับประเภทของการผลิต เมื่อวิเคราะห์ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรที่เกี่ยวกับระบบการผลิต ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ก็มีสถานการณ์หนี้สินอยู่ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบการผลิต เมื่อศึกษาถึงที่มาของการแก้ไขปัญหาระบบการผลิต จะเห็นได้ว่า เน้นการผลิตเพื่อขยายขาดความรู้และข้อมูลที่จะช่วยให้สามารถวางแผนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ต้นทุนการผลิตสูง แรงงานที่มีอยู่ถึงนำไปใช้ก็ไม่ได้ผลตอบแทนคุ้มค่า เน้นปลูกพืชเพียงชนิดเดียว ด้วยเหตุผลด้านการตลาด ระบบการผลิตพึ่งพาธรรมชาติมาก เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติมีปัญหในเรื่องแหล่งน้ำ ประกอบกับการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำ

สรุปได้ว่า สถานการณ์หนี้สินของเกษตรกรไทยดังกล่าวข้างต้นเป็นการบ่งบอกถึงเหตุที่ต้องการให้มีการวิเคราะห์วิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินเกษตรกรไทย เป็นสาเหตุสำคัญของความยากจน ทั้งนี้ หนี้สินดังกล่าวน่าจะมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและจิตลักษณะ รวมทั้งปัจจัยทางสังคม ซึ่งเป็นข้อจำกัดทำให้เกษตรกรไม่สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดในสังคมได้ ประกอบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญทำให้เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก ตลอดจนปัจจัยจากการเข้าร่วมโครงการตามนโยบายรัฐเพื่อหวังผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งภาครัฐในฐานะผู้ให้และประชาชนในฐานะผู้รับ เป็นมูลเหตุซ้ำเติมให้เกษตรกรในชนบทประสบปัญหาหนี้สินและความยากจนมากยิ่งขึ้น

การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาหมายถึงประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง อาจเรียกสั้นๆ ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะ เนื่องจากอรรถะ แปลว่าประโยชน์อยู่แล้ว จึงไม่

จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้หรืออาจเรียกเต็มๆ ว่า ทิฐุธรรมมีกัตถสังวัตตนิกรรม หมายถึงธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1. อุภูฐานสัมปทา : ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุบายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ

2. อารักขสัมปทา : ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ

3. กัลยาณมิตตตา : คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4. สมชีวิตา : อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2552: 138)

นอกจากนั้น ปัญหาชีวิตของเกษตรกร คืออุปสรรคการดำเนินชีวิตของเกษตรกรเป็นไปในทางไม่ดี การแก้ปัญหาชีวิตของเกษตรกรยังไม่มีแนวทางที่เหมาะสม เมื่อศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่าการนำหลักทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้กับการแก้ไขปัญหาชีวิตของเกษตรกร ดังนี้ 1) ปัญหาการขาดความเพียร 2) ปัญหาการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ 3) ปัญหาการคบคนพาล 4) ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

หลักความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเอง ได้รับประโยชน์ในปัจจุบันตามหลักทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์นั้น พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมานุญชีวิตว่า “คนที่เรียกว่ารู้จัก รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนที่ทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้” และความสำคัญของทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์นี้มีหลักธรรม 4 อย่างนี้มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย คือ 1. ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง 2. ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ มีชื่อเสียง มีคนเชื่อฟังนับถือ 3. เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี 4. ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม 5. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต 6. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้

การเลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เป็นอยู่แบบพอดี สมรายได้ มีให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้มีรายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดไว้สำหรับปันปลายของชีวิต จะได้ไม่ลำบากตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน หมายถึงประโยชน์อันพึงได้รับการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจการนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์นั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้อง การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดี กินดีต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไป และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้นจำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะยาวนาน ปัจจัยชั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าสูงสุด และเป็นปัจจัยมูลฐาน เป็นต้นทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติมีหลักธรรมตามที่กล่าวมา ก็ถือได้ว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และเป็นอาชีพที่สุจริต รัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยี เพื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต มีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาคน เป็นอันดับแรกเมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพแล้ว การพัฒนาวัตถุก็เป็นไปได้ง่าย เพราะคนเป็นผู้หาคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิต ถ้าคนรู้จักหา และรู้จักใช้ให้เป็น เศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น นอกจากนั้น หลักการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ในปัจจุบันนั้น หมายถึงการรู้จักเลือกคบมิตร ผู้ใดสามารถปฏิบัติตนได้ครบทั้ง 4 ข้อได้ บุคคลนั้นจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี ไม่เดือดร้อน เป็นประโยชน์แก่ตนเองในปัจจุบัน หลักธรรมข้อนี้จึงถือว่าเป็นหัวใจเศรษฐกิจ โดยมีคำย่อว่า “อุ อา กะ สะ” ซึ่งย่อมาจากหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า “พึงเข้าใจ ระลึกไว้เสมอว่า การที่เพียรพยายามแสวงหา รักษา และครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่าหาความหมายใดๆ มิได้ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว ต้องรู้จักสรรทรัพย์นั้น โดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น 4 ส่วน ที่เรียกว่า โภควิภาค” และท่านได้กล่าวอีกว่า “เมื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้ แล้วถึงโภคะจะหมดสิ้นไปก็สบายใจได้ว่า ได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้น ก็สบายใจเช่นเดียวกัน เป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี” การทำประโยชน์ปัจจุบัน หรือ การปฏิบัติตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้อง การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงชีวิตของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดีกินดี ต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต

สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไปและเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้น จำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะยาวนาน ปัจจัยขั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าสูงสุดและเป็นปัจจัยมูลฐาน เป็นต้นทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติ มีหลักธรรมตามที่กล่าวมา ก็ถือว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และเป็นอาชีพที่สุจริต รัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต มีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมาย

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการจัดการปัญหาหนี้ของเกษตรกรไทย

หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเกษตรกรตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า เมื่อศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานเทียบได้กับขั้นตอนที่ 1 มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภคและมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำจะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดิน ส่วนอื่นๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในหลักการขั้นตอนที่ 1 เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม อีกประการหนึ่ง ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่งครอบคลุมตามหลักการขั้นตอนที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการทำธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงตามขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง นอกจากนั้น ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมตามหลักการขั้นตอนที่ 3 ส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชโองการว่า พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอพยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้จงกามสมบูรณ์ขึ้น ทรงย้ำเน้นว่า คำสำคัญที่สุดคือคำว่าพอ ต้องสร้างความพอที่สมเหตุสมผลให้กับตัวเองให้ได้และเราก็จะพบกับความสุข

แนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการสมัยใหม่ ความสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่าตนเป็นที่พึ่งแห่งตน โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็น อยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุกๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อมๆ กับสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่นๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชนความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

สรุป

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการบูรณาการจัดการ มีความสอดคล้องตามหลักธรรมในเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชดำริและพระราชทานไว้ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศแก่คนไทยนั้น วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ ความสงบสุขของผู้คนใน

สังคม ประชาชนมีกินมีใช้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ ที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นเดือดร้อน หากวิเคราะห์โดยละเอียดก็จะเห็นได้ว่า ทรงประยุกต์มาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเอง จากพระราชดำรัสอธิบายขยายความหมายของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เห็นได้ว่า มีหลักธรรมต่อไปนี้ปรากฏเป็นรากฐานอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่ทำให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ เรียกว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน บางทีเรียกว่าหัวใจ เศรษฐี โดยมีคำย่อคือ อ อา กะ สะ ดังนี้คือ

1. อภฺรฐานะสัมปทา (อ) หมายถึงการถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญา ไตร่ตรองพิจารณาหาวิธีการที่แยบคายในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักดำเนินการด้านเศรษฐกิจ ทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา (อา) หมายถึงการถึงพร้อมด้วยการรักษา สามารถปกป้องคุ้มครอง รักษาทรัพย์สินที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยภัยต่างๆ

3. กัลยาณมิตตตา (กะ) หมายถึงการรู้จักคบคนดีหรือมีกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้นๆ ทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่างๆ ในการทำงาน ทันทต่อเหตุการณ์ ตลอดจนรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนอย่างถูกต้อง ไม่ถูกมิตรชั่วชักจูงไปในทางอบายมุข ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายไป

4. สมชีวิตา (สะ) หมายถึงความเป็นอยู่พอดี หรือความเป็นอยู่สมดุล คือเลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้ฟุ่มเฟือย ไม่ให้ฝืดเคือง ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม ของประเทศไทยที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการแข่งขันด้านการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ เป็นจำนวนมากมีการส่งเสริมให้ประชาชนใช้วัตถุดิบอันน้อยนิด และปรนเปรอความสุขของตน ก่อให้เกิดลัทธิ วัตถุนิยมก่อให้เกิดหนี้สินจำนวนมากมาย ลัทธินี้เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจในลักษณะที่ทำให้สังคมเป็น สังคมบริโภคนิยม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ลำบากเพิ่มมากขึ้น ความเชื่อที่ว่า การส่งเสริมความสุข โดยการปรนเปรอทางวัตถุจึงเป็นการเพิ่มความสุข อย่างไม่ได้ แนวคิดเศรษฐกิจเชิงพุทธ จึงเป็นแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาความทุกข์ ที่สังคมไทยเผชิญอยู่ ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านได้สอนหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้มากมาย เช่น ทฤษฎีธัมมิกัตถะ เป็นข้อปฏิบัติสำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทองพึ่งตนเองได้ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ การคบเพื่อนที่ดี และการมีความเป็นอยู่พอดี

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) . (2553). **ธรรมนุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยา เจียรพันธุ์. (2554). **หนังสือเกษตรกรไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิสัย ผุสดี. (2551). **การดำเนินงานศูนย์บริการเทคโนโลยีการเกษตร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สมพร สุขเกษม. (2552). **ความจริงของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

บทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาภายใต้กระบวนทัศน์
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

The Roles of Thai Sangha on Development
In the Asean Economic Community Paradigm

พระครูรัตนสุตาภรณ์,*
Phrakrurattanasutaphorn

บทคัดย่อ

การขยายตัวของข้อมูลข่าวสาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจและสังคมเจริญก้าวหน้า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ก่อตั้งประชาคมอาเซียนขึ้นเพื่อเร่งรัดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาคโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างกันของ ประชาคมอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ การเปลี่ยนแปลงยุคใหม่เกิดขึ้นพระสงฆ์ก็ต้องปรับบทบาทเพิ่มศักยภาพหลายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นเชิงรุกมากขึ้นเช่น ด้านความรู้ความเข้าใจประชาคมอาเซียน ด้านความกลมเกลียวในพุทธธรรม ด้านกลยุทธ์ในการสอนธรรมะและนำไปปฏิบัติธรรม ด้านความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร ด้านการเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ด้านการทรงไว้ซึ่งความศรัทธา ด้านการเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณ ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมเชิงกลยุทธ์ ด้านการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่ศาสนธรรม ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน นอกจากนี้พระสงฆ์จะต้องเตรียมพร้อมทั้งภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

ความสำคัญ: พระสงฆ์ไทย, การพัฒนา, กระบวนทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ABSTRACT

The expansion of information, Science and Technology, contributes to Economic and Social progress. Southeast Asia has established the ASEAN Community. For accelerate progress in the Economic, Social and Cultural. Through regional cooperation the 10 ASEAN countries. New changes

*อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

occur,Sangha need to improve many aspects of the role, the Buddhism is more aggressive as In aspect of understanding the ASEAN Community. In aspect of using English for communication.In aspect of knowledge about Buddhism.In aspect of strategies in Dharma teaching and practices.In aspect of symbols Buddhism.In aspectof living our faith.In aspect of the spiritual leader.In aspectof Publication of Buddha teaching. In aspectof integratingtechnology for the Buddha teaching.In aspect of roles in helping solve economic, political, social and cultural problems of the ASEAN Community. The Sangha will be prepared with the mission of the Sangha 6 by government,Sangha's Education,Educationwelfare,propagation Buddhism,public utility,social welfares. For advance the development of Buddhism in the future.

Keyword : Thai Sangha, Development, ASEAN Economic Community Paradigm.

บทนำ

อาเซียนก่อตั้งขึ้นโดยการลงนามในปฏิญญาสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Declaration of ASEAN Concord) หรือที่รู้จักอีกชื่อหนึ่งว่าปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) โดยผู้แทนประเทศสมาชิกที่ร่วมนามก่อตั้งอาเซียนมี 5 ประเทศ ได้แก่ นายอาดัม มาลิก รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ตุน อับดุล ราซัค บิน ฮุสเซน รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหมและรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาแห่งชาติมาเลเซีย นายนาซิโซ ราโมส รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ นายเอส ราชารัตน์ม รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์ และพันเอก (พิเศษ) ถนัด คอมันต์ รัฐมนตรีต่างประเทศไทย เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2510 ณ วังสราญรมย์ กรุงเทพมหานคร อาเซียนก่อตั้งขึ้นเพื่อเร่งรัดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในภูมิภาคโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างกันส่งเสริมพื้นฐานและเสถียรภาพในภูมิภาคโดยยึดหลักความยุติธรรมและกฎเกณฑ์ของกฎบัตรสหประชาชาติส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิชาการ และวิทยาศาสตร์ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

ในเวลาต่อจากนั้น ประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มเติม ได้แก่ บรูไนดารุสซาลามเข้ามาเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2527 เวียดนามเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2538 ลาวและพม่าเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2540 และกัมพูชาเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2542 เมื่อรับกัมพูชาเข้ามาเป็นสมาชิกทำให้อาเซียนมีสมาชิกครบ 10 ประเทศ ประชาคมอาเซียน เปรียบกับการเป็นครอบครัวเดียวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 พร้อมกับมีการร่วม

ลงนามในปฏิญญาให้เป็นประชาคมเดียวกันให้สำเร็จภายใน พ.ศ.2558 พร้อมกับมีการแบ่งประชาคมย่อยออกเป็น 3 ประชาคม หรือ 3 เสาหลัก คือ

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community – APSC)
2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economics Community – AEC)
3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Asean Socio-Cultural Community – ASCC)

ทั้งนี้การเข้าร่วมของประเทศสมาชิกใหม่เหล่านี้สอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียน ซึ่งระบุไว้ว่าอาเซียนพร้อมรับทุกประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่พร้อมที่จะรับเป้าหมาย หลักการและวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นสมาชิก ต้องยอมรับว่าเรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ดังนั้นการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยย่อมมีผลกระทบแน่นอนทั้งพระสงฆ์และฆราวาส เมื่อมีการประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการแน่นอนผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบก็ย่อมตามมา ผู้ที่มีการเตรียมตัวย่อมได้เปรียบหากพระสงฆ์ไม่มีการเตรียมความพร้อมไม่สร้างกระบวนการพัฒนา ความก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาในการดำรงคงอยู่และการขยายผลย่อมเป็นไปได้ยาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้เขียนจึงเลือกที่จะเขียนบทความวิชาการเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาภายใต้กระบวนการประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” เพื่อเตรียมความพร้อมของพระสงฆ์ในการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมจาก 10 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุดและเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมก็คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาโดยเฉพาะสถาบันศาสนานั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนั้นนับถือพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์ทั่วประเทศมีประมาณ 300,000 กว่ารูป มีวัดอยู่ทั่วประเทศประมาณ 30,000 กว่าวัด ประชาชนส่วนมากยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา กว่า 90 % ถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชาติเป็นอย่างมากและยังแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคมถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้นได้แก่ พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เองพระธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและมีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมะให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชนดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคมและพระภิกษุสงฆ์ก็มีบทบาทกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (พระมหานุกตต์ จันทราลักษณ์, 2548: 73) วัดจึงเป็นศูนย์กลาง

แห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชนทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงให้แก่สังคมช่วยลดปัญหาสังคมส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของศาสนา เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา และเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาเรียนรู้และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี เป็นต้น

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานมีสถาบันที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองของคนไทยประกอบด้วย 3 สถาบันคือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะสถาบันศาสนา ชาวไทยโดยส่วนมากได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนาน พระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทยมาทุกยุคทุกสมัย พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญที่จะทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้แสดงพระธรรมเทศนา เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณให้แก่ประชาชน เพื่อที่จะได้รับทราบได้เข้าใจและนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติ การแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างกระบวนการพัฒนาจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนากับสังคมไทยในสายตาชาวอาเซียน

พระสงฆ์จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกโดยเฉพาะประเทศไทยได้เป็นหนึ่งในประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารพระสงฆ์ก็ต้องปรับตัวกับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้วยเนื่องจากประชาคมอาเซียนมีหลากหลายหลายประเทศ เช่น พม่า ลาว กัมพูชาและสิงคโปร์มีวัดและสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเหล่านี้ก็นับถือพระพุทธศาสนา ภาษาที่จะใช้ในการติดต่อสื่อสารหรือการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนากับพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในประเทศเหล่านี้ก็ต้องใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารพูดคุยสร้างความร่วมมือในการพัฒนาประเทศในภูมิภาคเศรษฐกิจอาเซียน

ทั้งนี้พระสงฆ์ไทยเป็นบุคคลผู้บทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในฐานะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือให้เป็นบุคคลสำคัญของสังคมและเป็นผู้ที่นำเคารพนับถือของประชาชน ในฐานะศาสนทายาทหนึ่งในพระรัตนตรัยพระสงฆ์จึงจะต้องพัฒนาตนเองก่อน แล้วจึงนำศาสตร์และศิลป์ที่ตนได้ศึกษาอย่างถ่องแท้แล้วไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาอย่างไรก็ตามภารกิจเดิมที่ของพระสงฆ์ที่ยังต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้เกิดมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด คือ ภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระสงฆ์มีวิสัยทัศน์กว้างไกลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่ถือว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบทุนนิยมทุกองค์กรต่างล้วน

ให้ความสำคัญเรื่องการบริหาร “คน” โดยการพึ่งพิงทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งต้องประกอบไปด้วยการจัดการ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Competency) และประสบการณ์ (Experiences) นอกจากนั้นพระสงฆ์จะต้องนำหลักการบริหาร มี 4 M ที่สำคัญมาใช้ประกอบการพัฒนา คือ Man (คน) Machine (เครื่องจักร) Money (เงินทุน) และ Material (วัสดุ) และเชื่อว่า M ที่สำคัญที่สุดคือ Man (คน) เพราะคนสามารถหาเครื่องจักร หาเงิน และหาวัสดุมาได้ หากเราทำให้คนนั้นเป็นคนเก่งคนดีแล้ว เชื่อแน่ว่าพระสงฆ์จะมีบทบาทสร้างจุดยืนที่โดดเด่นให้กับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ดังนั้นกลยุทธ์ที่จำเป็นสำหรับการขับเคลื่อนภารกิจทั้ง 6 ประการนั้น ควรดำเนินการในเรื่องของความรู้ความเข้าใจประชาคมอาเซียน ความลุ่มลึกในพุทธธรรม กลยุทธ์ในการสอนธรรมะและนำไปปฏิบัติธรรม ความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร การเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา การทรงไว้ซึ่งความศรัทธา การเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณ การเผยแพร่ศาสนธรรมเชิงกลยุทธ์ การบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่ศาสนธรรม การส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนา

บทบาทเป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามหน้าที่หรือตำแหน่งที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเพื่อให้เป็นที่รู้เห็นของบุคคลอื่น และการแสดงออกนั้นอาจจะตรงกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ก็ได้ ฉะนั้นบทบาทจึงแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ บทบาทที่ปฏิบัติจริงหมายถึงบทบาทที่ได้กระทำจริงและบทบาทที่คาดหวังหมายถึงบทบาทที่ควรจะทำ ซึ่งจำแนกได้ 2 ลักษณะ (ประกอบมี โคตรกอง, 2541: 1) ได้แก่ (1) บทบาทตามหลักการทฤษฎีหรือบทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึง บทบาทที่อยู่ในระดับของความคิดหรือทัศนคติ โดยคิดว่าบุคคลที่มีสถานภาพเช่นนี้ควรมีพฤติกรรมอย่างไร จึงจะถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมแต่ละสังคมหรือองค์กรที่ได้กำหนดไว้ว่า ควรจะเป็น เช่น บทบาทความเป็นพ่อ บทบาทความเป็นแม่ บทบาทความเป็นลูก บทบาทความเป็นครู เป็นต้น (2) บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลได้กระทำอยู่จริงในสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันซึ่งอาจเป็นไปตามบรรทัดฐานหรือตามที่ทางสังคมคาดหวังหรือไม่ก็ได้ อาจเป็นบทบาทที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่น บทบาทของผู้ใหญ่บ้าน ถ้าเป็นบทบาทตามหลักการทฤษฎีแล้วจะต้องเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเสียสละรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงผู้ใหญ่บ้านอาจมีบทบาทที่ปฏิบัติจริง โดยเป็นผู้นำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง ขอบโกยกิน เป็นต้น (พัทยา สายหู, 2539: 47) พระสงฆ์จึงเป็นสถานะหนึ่งในสังคมที่ถูกสังคมกำหนดบทบาทให้แสดงในทางที่ خوب สร้างสรรค์ และถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้านจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) การแสดงบทบาทที่เหมาะสมจำเป็นต้อง

(1) มีความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ (2) มีประสบการณ์ที่ต้องแสดงบทบาทเป็นอย่างดี และ(3) มีบุคลิกภาพที่น่าศรัทธา

อย่างไรก็ตามทุกสังคมพยายามให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์หรือมีความพยายามที่จะพัฒนา (Development) ไปในทางที่ดีที่สุด โดยการพัฒนานั้นมีรากฐานมาจากความสนใจซึ่งเกิดขึ้นจากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่างๆ หลายประการ (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2536: 14-16) เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change) การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact) โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure) ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงหรือนโยบายของผู้นำประเทศ เป็นต้น

ดังนั้นจากปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเราจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในด้านทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & Resistance to Change) พระสงฆ์จะต้องเตรียมพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง 10 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ถึงแม้ว่ากลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ยังเป็นเพียงกรอบความตกลงทางการค้าจากเวทีการเจรจาของกลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งมุ่งเน้นเพียงความร่วมมือทางการค้าเพื่อชะลอการเปิดเสรีฯ ซึ่งสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศยุโรปพยายามจะรุกเข้ามาในตลาดของภูมิภาคนี้ การรวมกลุ่มกันเพื่อความเข้มแข็งจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ด้วยการทำงานร่วมกันอย่างยาวนานของอาเซียน มีการส่งเสริมความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในหลายระดับ จึงได้พัฒนาต่อยอดเป็นมากกว่าเรื่องทางการค้าหรือเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังวางรากฐานที่จะเปิดประตูไปสู่ความร่วมมือทางด้านการศึกษาด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกันในมิติทางสังคม การเดินทางไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น

จากประเด็นดังกล่าวจะเห็นว่ากลุ่มประเทศเศรษฐกิจอาเซียน นอกเหนือจากการเจรจาเรื่องการค้าขายในภูมิภาคนี้แล้ว ยังพัฒนาไปมากกว่าเรื่องการค้าขายหรือเศรษฐกิจ นั่นก็คือการเปิดประตูไปสู่ความร่วมมือทางด้านการศึกษา ด้านการส่งเสริมศาสนาศิลปวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นพระสงฆ์ไทยจะต้องเตรียมพร้อมในการพัฒนาตนเองโดยการศึกษาค้นคว้าให้ความสำคัญกับความรู้ทางด้านประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยผ่านการค้นคว้าผ่านสื่อการเรียนรู้ต่างๆ หรือขอรับการสนับสนุนในขอรับข้อมูลจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาที่ถือว่าการจัดการศึกษาสำหรับพระสงฆ์โดยตรงได้แก่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน คือ 1. เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป 2. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ 3. เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและในปัจจุบันได้มีการเปิดทำการเรียนการสอนในหลักสูตรนานาชาติเป็นการเปิดโอกาสการเรียนรู้สู่โลกกว้างมากขึ้น

2. ความลุ่มลึกในพุทธธรรม หน่วยงานด้านการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่เป็นหัวใจสำคัญในการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยเฉพาะในส่วนของพัฒนาองค์ความรู้ให้มีความเป็นสากล และสามารถดึงดูดประชาชนในประเทศแถบอาเซียนให้เข้ามาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ดังที่ สมเกียรติ เรืองอนันต์เลิศ ได้ศึกษาเรื่องการเปิดรับธรรมะในยุคโลกาภิวัตน์ โดยการสัมภาษณ์นักเผยแผ่ธรรมะ จำนวน 7 รูป/ท่าน ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักและวิธีการในการเผยแผ่ธรรมะของนักเผยแผ่ธรรมะพระพิสารธรรมพาที (พะยอม กลยาโณ) กล่าวว่า ต้องมีความรู้ โดยมีพื้นฐานมาจากศึกษา บวชเรียนในเรื่องที่ถูกต้อง ไม่เบี่ยงเบนไปทางไสยศาสตร์ ต้องรู้ให้พอ รู้ให้มั่นใจ ประพฤติได้ในสิ่งที่รู้วิธีการก็คือ การพูดให้เป็นทำให้ดู อยู่เป็นสุขให้เห็น หรือทำงานให้เป็นตัวอย่าง ต้องมีบุคลิกดี มีความตั้งใจดี มีความเข้าใจในวิธีที่จะทำให้คนสนใจได้เป็นอย่างดี

2. สถานการณ์เกี่ยวกับความเชื่อของพุทธศาสนิกชนคนไทยในสังคมเมืองและชนบท แพทย์หญิงอมรา มะลิลา กล่าวว่า ชาวพุทธส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านพุทธศาสนาเท่าที่ควรและมองพุทธศาสนาแบบไม่เป็นวิทยาศาสตร์ คนต่างจังหวัดโดยเฉพาะในแถบภาคอีสาน มีความเชื่อและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนามากกว่าคนในกรุงเทพฯ ซึ่งสังคมเองมักพบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติของสงฆ์

3. การกำหนด การวิเคราะห์ และการเปิดรับธรรมะของกลุ่มเป้าหมาย พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่า จากการรับนิมนต์ เพื่อไปแสดงธรรม มีได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเองและเพื่อให้เกิดผลดีอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว จะใช้วิธีเทศน์สอนผู้บังคับบัญชาระดับผู้ใหญ่หรือผู้มีปัญญา ซึ่งจะมีผลไปถึงผู้ใต้บังคับบัญชาได้ง่าย

4. สื่อที่ใช้ในการเผยแผ่และแนวคิดในการเลือกสื่อ พระภควานาวิริยคุณ (ทัตตชีโวภิกขุ) กล่าวว่า อันดับแรกเกิดจากสื่อบุคคลที่อยู่รอบๆตัว โดยการสอนให้มีธรรมะเกิดขึ้นในครอบครัวก่อนจึงจะมีผลมากในการปลูกฝังคุณธรรม โดยมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดโดยพื้นฐานคือตัวของผู้เผยแผ่เองที่จะเป็นต้นแบบแก่ชาวโลกได้ เช่น พระพุทธเจ้าก็นำตนเองเป็นสื่อหากการมองในแง่ทั่วไปสื่อทุกชนิดใช้ได้หมด แต่ก็ยังไม่เกิดประโยชน์หากผู้ที่จะเผยแผ่ยังไม่ปฏิบัติไม่ได้

5. เกี่ยวกับสื่อสมัยใหม่ในยุคข้อมูลข่าวสารต่อการเผยแพร่และการเปลี่ยนแปลงการใช้สื่อ พระภาวนาวิริยคุณ (ทตตชีโวภิกขุ) กล่าวว่า บทบาทของการสื่อสมัยใหม่นั้นมีผลต่อการเผยแพร่แต่หากแยกแยะไม่ออกก็อาจจะนำไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งประการสำคัญโดยพื้นฐาน ต้องพิจารณาให้เห็นก่อน ขณะนี้มีการใช้อยู่ก็คือ พระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์อยู่ในแผ่นซีดีรอม (CD ROM) แจกจ่ายเผยแพร่แก่องค์กรต่างๆ ไปแล้ว

6. แนวคิดในการเลือกเนื้อหา การปรับเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัยและเนื้อหาที่ใช้พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญา นันทภิกขุ) กล่าวว่า ต้องเป็นการให้ความรู้ว่าจะอะไรดีมีประโยชน์ ชี้แจงเหตุผลที่ถูกที่ควรให้เกิดความเข้าใจ ไม่ต้องมีการปรับเปลี่ยน เพราะเนื้อหาธรรมะมีความทันสมัยอยู่แล้ว ขึ้นอยู่กับวิธีการเทศน์ให้น่าสนใจ ไม่ยืดเยื้อ หากมีการคัดแปลงอาจเป็นละครธรรมะ ซึ่งก็ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ

3. กลยุทธ์ในการสอนธรรมะและนำปฏิบัติธรรม การสอนธรรมะเป็นหัวใจหลักของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าจะต้องปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติฝึกหัดขัดเกลาตนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนามี 6 ประการ คือ

1. อนุภาวโท ไม่ไปว่าร้ายกัน ผู้เผยแผ่คำสอนจะต้องไม่โจมตี ไม่นินทาใคร
2. อนุปฆาโต ไม่ไปล้างผลาญกัน ไม่เผยแผ่ศาสนาด้วยการฆ่า และต้องไม่ทำให้ใครเดือดร้อน
3. ปาฏิโมกฺเข จ สํวโรสํวรมในพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่ได้ตรัสห้ามไว้ และทำตามข้อที่ทรงอนุญาต
4. มตตถนฺนญตา จ ภตตสมิต้องรู้จักประมาณในการกิน การใช้เครื่องอุปโภคบริโภคทุกอย่าง
5. ปนตถนฺนญนาสนํ เลือกที่นั่งที่นอนในที่สงบ เพื่อให้ตนเองมีโอกาสในการบำเพ็ญเพียรเต็มที่
6. อธิจิตเต จ อาโยโค ประกอบความเพียรในการทำใจหยุดนิ่งอยู่เสมอ มุ่งทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลส

พระสงฆ์นอกจากจะเป็นผู้แสดงธรรมและเป็นผู้นำพาปฏิบัติธรรมแล้ว ประการสำคัญคือ พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตนให้น่าเคารพเลื่อมใส กลยุทธ์ที่พระสงฆ์จะนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประชาคมอาเซียนนั้นเนื่องจากจะต้องพบเจอกับผู้คนจากหลายชาติพันธุ์ศาสนา ที่มีประเพณีวัฒนธรรมแตกต่างกันถ้าไม่รู้จักหลักและวิธีการเป็นอย่างดีแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอาจจะไม่บรรลุประสิทธิผล สิ่งที่พระสงฆ์ควรเตรียมความพร้อมในการสร้างกลยุทธ์ในการเผยแผ่ คือการนำหลัก SWOT Analysis มาเป็นเป็นการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหรือเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญในการเผยแผ่ธรรมะสู่สภาพที่ต้องการในอนาคตด้วย

4. ความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร พระสงฆ์สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเพื่อหวังผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่จะสร้างความเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างเช่นในปัจจุบันพระสงฆ์ก้าวหน้าทางด้านวิชาการเป็นอย่างมาก การแสดงพระธรรมเทศนาได้ก็เปลี่ยนแปลงตามไปตามยุคตามสมัยด้วย เช่น การแสดงธรรมะภาคภาษาอังกฤษและการแสดงธรรมะให้หลากหลายภาษาได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ในการสื่อสารที่พระสงฆ์จะต้องได้นำมาใช้ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งเป็นภาษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากคือ ภาษาอังกฤษในยุคปัจจุบันนี้ถือว่าง่ายต่อการศึกษาเรียนรู้เพราะเป็นยุคของโลก “โลกาภิวัตน์” (Globalization) ซึ่งเป็นยุคแห่งโลกไร้พรมแดน การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ก็เช่นเดียวกัน พระสงฆ์สามารถพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาอังกฤษของตนเองได้โดยการเรียนรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic media) ที่เป็นสื่อที่บันทึกสารสนเทศด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์อาจอยู่ในรูปของสื่อบันทึกข้อมูลประเภทสารแม่เหล็ก เช่น แผ่นจานแม่เหล็กชนิดอ่อน (floppy disk) และสื่อประเภทจานแสง (optical disk) บันทึกอักขระแบบดิจิทัลไม่สามารถอ่านได้ด้วยตาเปล่า ต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์บันทึกและอ่านข้อมูล เป็นสื่อการเรียนการสอนที่เกิดจากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโทรคมนาคม การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอนจะออกมาในลักษณะของสื่อประสมหรือมัลติมีเดีย (Multimedia) แสดงผลออกมาหลายรูปแบบตามที่โปรแกรมไว้ เช่น มีเสียง เป็นภาพเคลื่อนไหว สามารถให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีขึ้น ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องใช้โอกาสนี้ในการพัฒนาตนเองทางด้านภาษาอังกฤษและอีกหลากหลายภาษาเพื่อนำความรู้และข้อมูลข่าวสารไปใช้ในการพัฒนาพุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี

5. การเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้รู้และเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดกถุศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนแล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นประการสำคัญแสดงให้เห็นถึงบ้านนี้ เมืองนี้เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาจากหลักวิธีการปฏิบัติแบบชาวพุทธที่แสดงถึงเอกลักษณ์แล้วสิ่งที่นิยมใช้กันมากและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปก็คือรูปธรรมจักร อันหมายถึง วงล้อ คือ พระธรรมที่หมุนไปยังที่ต่างๆ เหมือนธรรมะที่นำไปสอนในที่ต่าง ๆ แล้วยังความสันติสุขให้เกิดขึ้นในที่นั้นๆ ในธรรมจักรนั้น ประกอบด้วยซี่ล้อ 8 ซี่ แต่ละซี่มีความหมายถึงองค์ของอริยมรรคแต่ละองค์ วงล้อที่จะหมุนเวียนและกระแทกกระทั้นกับพื้นนั้นหมายถึง ทุกข์และสมุทัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนเกิดมาแล้วจะต้องประสบ ดุมที่เป็นศูนย์กลางและสงบนิ่งไม่หมุน หมายถึง จุดหมายสูงสุด คือ นิโรธหรือนิพพาน ในพิธีสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาจะมีการประดับธงธรรมจักรตามสถานสำคัญต่าง ๆ ส่วนในประเทศลังกาใช้สัญลักษณ์ คือ ธงฉัพพรรณรังสี คำว่า "ฉัพพรรณรังสี" แปลว่ารังสี 6 สี ซึ่งกล่าวกันว่าแผ่ออกมาจากพระกายของพระพุทธเจ้า คือ สีเขียว สีเหลือง สีแดง สีขาว สีแสด และสีเหลืองอมประภัสสร (คือ สีทั้ง 5 ข้างต้นรวมกันเหลือง

พรายเหมือนแก้วผลึก) ในตรงเมื่อถึงช่วงแบ่งของสีที่ 6 ก็จะนำเอาสีทั้ง 5 สีข้างต้นมาเรียงแบ่งกันให้ได้รวมทั้ง 5 สี เป็นสีที่ 6 "ฉัพพรรณรังสี" หรือ "รัสมิ 6 สี" นั้น ย่อมแสดงถึงความที่พุทธศาสนิกชนยกย่อง พระพุทธเจ้าบรมศาสดาว่า "เป็นผู้ประทานความสว่างในทิศต่าง ๆ ไม่ว่า จะเสด็จไปในที่ไหนก็ทำปัญญาจักขุดวงตา คือ ปัญญาของมหาชนในที่นั้น ๆ ให้เกิดให้สว่างไหว ไม่มีตมณฑลมืดเพราะตกเป็นทาสของอวิชชา ตัณหา และ อุปาทาน

สำหรับในประเทศไทย จะนิยมธงสัญลักษณ์ของศาสนาพุทธที่ใช้โดยทั่วไปคือ ธงธรรมจักร อันหมายถึง ธรรมะที่นำไปสอนในที่ต่างๆ แล้วยังความสันติสุขให้เกิดขึ้นในที่นั้นๆ ลักษณะธงเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าสีเหลืองแก่ ตรงกลางเป็นรูปพระธรรมจักรสีแดงสิ่งเหล่านี้จะให้เกิดผลสัมฤทธิ์ พระสงฆ์จะต้องสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วน

6. การทรงไว้ซึ่งความศรัทธา “ปฏิบัติดี ศรัทธางาม ปฏิบัติทรม ศรัทธาจม” สิ่งที่จะดำรงทรงไว้ซึ่งความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปไว้ได้ สิ่งที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติคือ **1) ความเป็นสุปฏิปันโน** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า **2) ความอุชุปฏิปันโน** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติตรง ไม่ปฏิบัติลวงโลก ไม่ปฏิบัติเพื่อโอ้อวด ปฏิบัติตรงต่อพระพุทธเจ้า และพระสาวกด้วยกัน ไม่อำพรางความในใจ ไม่มีแฉงอน **3) ความเป็นญายปฏิปันโน** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติมุ่งธรรมเป็นใหญ่ ปฏิบัติถือความถูกต้องเป็นสำคัญ และปฏิบัติเพื่อความตรัสรู้ **4) ความสามีจิปฏิปันโน** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติน่านับถือ สมควรได้รับความเคารพ ปฏิบัติชอบอย่างยิ่ง และปฏิบัติดีที่สุด **5) ความอาหุเนยโย** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่สิ่งของค่านับ คือ ควรได้รับสิ่งของที่เขานำมาถวาย เพราะท่านมีคุณสมบัติ 4 ประการ ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น **6) ความเป็นปาหุเนยโย** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ คือ ผู้ปฏิบัติงามเช่นนี้ เมื่อท่านไปในบ้านเมืองโดยย่อเป็นผู้สมควรแก่การต้อนรับเหมือนการต้อนรับแขกผู้มีเกียรติ พระสงฆ์อยู่ในฐานะนั้น **7) ความเป็นทักขิเนยโย** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่ทักษิณาควรแก่สิ่งของทำบุญนั้นๆ **8) ความเป็นอัญชลิกรณียโย** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี คือ ทำให้ผู้ไหว้มีความรู้สึกว่าได้ไหว้ผู้ที่มีคุณธรรมสมควรแก่การไหว้ ทั้งเป็นการช่วยให้ผู้ไหว้เจริญด้วยพรทั้ง 4 ประการ อันได้แก่ อายุ วรรณะ สุขะพละ ด้วย **9) ความเป็นอนุตตรัง ปุญญักเขตตังโลกัสสะ** พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นเนื่อนาบุญของโลก คือ พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ ทักษิณาที่บริจาคแก่พระสงฆ์ย่อมมีอานิสงส์มาก เปรียบเหมือนนามีดินดีและน้ำดำ พืชที่หว่านไปย่อมให้ผลไพบุลย์ จึงเป็นที่บำเพ็ญบุญของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

7. การเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาน พระสงฆ์จะต้องทำประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนสงฆ์และสังคมไทย ในฐานะที่เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ทางด้านจิตวิญญาน เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นผู้ศึกษาเรียนรู้ทั้งทาง

โลกและทางธรรมและโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันพระสงฆ์จะต้องยกระดับของตนให้สูงยิ่งขึ้นกว่าในอดีต คือ มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เสียสละเพื่อส่วนรวม รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีโลกทัศน์กว้างไกล มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้เพียบพร้อมในทุกๆ ศาสตร์

นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังต้องมีการดำเนินกิจกรรมที่เรียกว่าการแบ่งบทบาทหน้าที่ทางสังคมของ 3 สถาบันหลัก ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ซึ่งกรอบคิดใหม่ที่มุ่งให้ชุมชนท้องถิ่น และทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง บ้านและโรงเรียน เช่น การจัดโครงการสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการลานธรรม ลานปัญญา เป็นต้น ที่เป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจให้กับประชาชน

8. การเผยแผ่ศาสนาธรรมเชิงกลยุทธ์ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ต่อมาประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชผู้ปกครองประเทศอินเดียในสมัยนั้น มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก พระองค์ได้ทรงให้ความอุปถัมภ์โดยทรงจัดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 ขึ้นในปี พ.ศ.236 ณ วัดอโศการาม นครปาฏลีบุตร แคว้นมคธ (ปัจจุบันคือ เมืองปัตนะ เมืองหลวงของรัฐพิหาร) ทรงอาราธนาพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน หลังจากสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัยเสร็จสิ้นแล้ว พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ได้จัดคณะพระธรรมทูตออกเป็น 9 คณะแล้วส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนต่างๆ โดยเฉพาะสายที่ 8 เป็นสายสำคัญในประชาคมอาเซียน เป็นสายที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ เป็นหัวหน้านำพาคณะสงฆ์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบันคือ ประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน เช่น พม่า ไทย ลาว เขมร เป็นต้น โดยมีเป้าหมายหลักคือ เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายและเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก

กระบวนการที่ศาสนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์ในประเทศไทยก็ได้รับการสืบทอดและพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ไทยถือเป็นรูปแบบที่ได้รับการพัฒนาในลักษณะต่างๆตามจุดประสงค์ทั้งในแง่การให้ความรู้และเพื่อโน้มน้าวใจเพื่อสร้างความเชื่อมั่นเข้าสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในหลักธรรมคำสอนแล้วนำมาสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผล

9. การบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่ศาสนาธรรม โลกยุคปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตถือเป็นปัจจัยสำคัญของการเผยแผ่ศาสนาธรรม พระสงฆ์จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ที่เป็นเด็กเยาวชนและประชาชนก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์หรือศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา การเผยแผ่พระธรรม

คำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น Facebook, Messenger, Line, Skype, QQ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับพระสงฆ์ที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นที่ทำงาน ที่บ้าน หรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม แต่เราอย่าลืมนำดาบมีสองคม การใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เช่นเดียวกัน หากเราใช้ในทางที่ผิดอาจจะเกิดผลกระทบกับเราได้เช่นกัน

10. การส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาตั้งแต่ พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีได้อยู่อย่างตัวใครตัวมัน แต่พระสงฆ์ได้กลายเป็นสถาบันศาสนา ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ (พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), 2527: 56-57) คือ บทบาทหรือหน้าที่ของตนเองของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ได้ทรงปรารภถึงฐานะหรือกิจที่พึงกระทำของพระสงฆ์ 2 ประการ คือ (1) คันถฐานะ หมายถึง การศึกษาถึงหลักธรรมต่าง ๆ ที่พระองค์ได้แสดงไว้จนสามารถจำได้ บอกกล่าวและถ่ายทอดได้ เรียกว่า บทบาทในการศึกษา และ (2) วิปัสสนาฐานะ หมายถึง การปฏิบัติ การพิจารณาถึงทุกขลักษณะอนิจจลักษณะ และอนัตตลักษณะ ด้วยความพากเพียรพยายามจนกว่าจะบรรลุถึงพระนิพพาน เรียกว่า บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตน ปกครองตนจึงอาจกล่าวได้ว่าหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อตนเองนั้นสามารถแบ่งได้ 2 ประการ คือ บทบาทในการศึกษา และ บทบาทในการปฏิบัติตน

นอกจากนี้พระสงฆ์จะต้องทำภารกิจปกครองคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ **ภารกิจด้านการปกครอง** หมายถึง การควบคุมดูแลให้คณะสงฆ์ภายในวัดประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและการดูแลปฏิสังขรณ์ให้การต้อนรับ **ภารกิจด้านการศาสนศึกษา** จัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรได้เรียนในสำนักเรียนที่วัดใกล้เคียงด้วยนอกจากการศึกษาเฉพาะในประเทศไทยแล้ว ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังมีอีกหลายหลายประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีการส่งนักเรียนแลกเปลี่ยน เพราะฉะนั้นการเตรียมความพร้อมทางด้านการศึกษาถือว่ามีส่วนสำคัญเช่นกัน **ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์** จัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น โรงเรียนการกุศลภายในวัด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เด็กยากจน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดหรือแม้แต่จัดศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในอาเซียน **ภารกิจด้านการเผยแผ่** จัดการให้มีการฟังธรรมเทศนาการจัดเกี่ยวกับการอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน จากการบรรยายธรรมะทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อยกระดับพระสงฆ์สู่อาเซียนและการศาสนพิธีต่างเพื่อรักษาพิธีกรรม วัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุชุมชน **ภารกิจด้านการ**

สาธารณูปการ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวร และการก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเป็นการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมะ **ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์** เป็นการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคม โดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและการพัฒนาสังคมและชุมชนอย่างเช่น การจัดศูนย์ฝึกอาชีพภายในชุมชน โดยมีวัดเป็นสถานที่จัดการฝึกปฏิบัติผสมผสานทั้งหลักการปฏิบัติกับหลักธรรมเข้าไปด้วย

บทสรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นบทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาภายใต้กระบวนทัศน์ประชาคมอาเซียน เป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ที่จะต้องพัฒนาตนสร้างกระบวนทัศน์การเรียนรู้เตรียมตัวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนตามหลักการปฏิบัติ 10 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจประชาคมอาเซียน ด้านความลุ่มลึกในพุทธธรรม ด้านกลยุทธ์ในการสอนธรรมะและนำปฏิบัติธรรม ด้านความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร ด้านการเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ด้านการทรงไว้ซึ่งความศรัทธา ด้านการเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณ ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรมเชิงกลยุทธ์ ด้านการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่ศาสนธรรม ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน

นอกจากนั้นพระสงฆ์จะต้องเตรียมพร้อมทั้งภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จะต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

โครงการธรรมศึกษาวิจัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.sriprawat.net/2.222.html>, [20ม.ค. 2559].

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2536). **การพัฒนาประเทศ : แนวคิดและทิศทาง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดอกเบญจ.

ประกอบมี โคตรกอง. (2541). “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระมหานุศักดิ์ จันทราลักษณ์. (2548). “ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). **พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พัทธา สายหู. (2539). **กลไกของสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การบริหารจัดการความขัดแย้งตามหลักพุทธธรรม Conflict Management Based on Buddhist Principles

พระครูปลัดเถรานุวัตร*
Phrakrupaladteranuwatra

บทคัดย่อ

สังคมและองค์กรทุกวันนี้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งไม่ได้ ปัจจัยพื้นฐานทำให้เกิดปัญหาสังคม เมื่อมนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่มในลักษณะของสัตว์สังคม และท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัดก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้ง แต่เมื่อใดก็ตามที่ความขัดแย้งถึงจุดที่ไม่สามารถจะแก้ไขเยียวยาได้ ทางเลือกของสังคมก็จะถูกจำกัดลง โดยมีทางออกอยู่สองทางคือ การพยายามแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี ด้วยการเจรจาหรือไกล่เกลี่ย หรือมิฉะนั้นก็คงต้องแก้ไขความขัดแย้งด้วยการใช้กำลังหรือความรุนแรง การที่จะทำให้ความขัดแย้งลดน้อยลง ทุกคนจะต้องได้รับการเรียนรู้ และการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้จะส่งผลให้บรรยากาศในการทำงานเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ร่าเริงแจ่มใส คนทำงานมีความสามัคคี และมีความสุข สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรทำให้บุคลากรในองค์กรไม่ขัดแย้งกันนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าขององค์กร

คำสำคัญ : การจัดการ, ความขัดแย้ง, พุทธธรรม

Abstract

Society and organization today cannot avoid conflict. Fundamentals cause social problems. When human beings are grouped in the nature of social animals. And among limited resources, it is inevitable that there will be a conflict. But whenever the conflict reaches a point where it cannot be remedied. The choice of society is limited. There are two ways out. Trying to resolve the conflict peacefully. By negotiating or mediating Otherwise, conflicts must be resolved by force or violence. To reduce the conflict. Everyone will have to learn. The use of Buddhist principles will result in an atmosphere of work is fun. Cheerful Workers are united and happy, these affect the

* อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

development of the organization, the personnel in the organization does not conflict, bringing the progress of the organization.

Keyword : Management, conflict, morality

บทนำ

เมื่อนมนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่มในลักษณะของสัตว์สังคม และท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัดก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้ง มนุษย์มีความต้องการทางสมอง เพราะสามารถคิดค้นวิธีการในการควบคุมธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ตอบสนองความต้องการ ทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสุข ซึ่งการควบคุมธรรมชาติจำเป็นต้องอาศัยการแบ่งงานและความร่วมมือจากบุคคลอื่น เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันกับหลายๆ คน เช่น การแสวงหาอาหาร ผลิตสิ่งของ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น

แม้ว่าสังคมจะมีความร่วมมือปรับเปลี่ยนและแก้ไข เพื่อให้ได้กลไกทางสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น แต่บางครั้งบางกรณีอาจเกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งขึ้นทั้งที่เป็นผลมาจากปัจจัยภายในและจากปัจจัยภายนอกของสังคม ซึ่งส่งผลให้การทำงานของกลไกทางสังคมไม่เป็นปกติ และกลายเป็นปัญหาสังคมขึ้นมา สังคมทุกสังคมเช่นเดียวกับองค์กรทุกองค์กรย่อมหลีกเลี่ยงความขัดแย้งไม่ได้ สังคมไทยก็เป็นเช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ทั่วโลกที่มีปัญหา เพราะทุกสังคมมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานทำให้เกิดปัญหาสังคมได้ ปัญหาสังคมอาจมีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อสังคมในระดับและขอบเขตที่ต่างกัน เช่น ระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก เป็นต้น ความขัดแย้งดังกล่าวยังสามารถหาข้อยุติได้ในกรอบของกลไกที่มีอยู่สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป หรือตราบเทาที่ปัญหาความขัดแย้งอยู่ในสัดส่วนที่ไม่แผ่กระจายไปทั่วทั้งสังคมจนหาวิธีการหรือกลไกเพื่อยุติความขัดแย้งไม่ได้สังคมนั้นก็สามารถดำเนินต่อไป โดยในภาพรวมจะถือได้ว่าสังคมนั้นยังอยู่ได้อย่างมีความสมานฉันท์ แต่เมื่อใดก็ตามที่ความขัดแย้งถึงจุดที่ไม่สามารถจะแก้ไขเยียวยาได้ ทางเลือกของสังคมก็จะถูกจำกัดลง โดยมีทางออกอยู่สองทางคือ การพยายามแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี ด้วยการเจรจาหรือไกล่เกลี่ย หรือมีฉะนั้นก็จะต้องแก้ไขความขัดแย้งด้วยการใช้กำลังหรือความรุนแรง

ปรากฏการณ์เบื้องต้นสามารถจะเข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้นถ้ามองในรูปของความเป็นจริงอย่างวิถุวิสัยของธรรมชาติมนุษย์และสังคมมนุษย์ ในแง่หนึ่ง สิ่งที่เราเรียกว่ามนุษย์หรือสัตว์ประเสริฐนั้นก็คือสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเอง ในความเป็นจริง มนุษย์และสัตว์ก็คือชีวภาพของสิ่งมีชีวิตที่มีความคล้ายคลึงกันทุกอย่าง มนุษย์จะต่างจากสัตว์ก็ตรงที่มีสมองที่ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่า มีความจำที่ยาวนานกว่า มีกล่องเสียงที่สามารถสร้างเสียงได้มากกว่าเพื่อใช้ในการสื่อสาร และที่สำคัญมีนิ้ว 5 นิ้วที่ใช้ประโยชน์อย่างมากในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ อาวุธ รวมทั้งงานศิลปะ การก่อสร้าง ฯลฯ สองมือพร้อมด้วยสิบนิ้วของมนุษย์บวกกับสมองที่มีความฉลาดเฉลียวแหลมทำให้มนุษย์มีคุณภาพเหนือกว่าสัตว์อย่างมาก

แต่ถ้าจัดมนุษย์เข้าสู่สภาพธรรมชาติ มนุษย์ก็คือสัตว์ใดๆ นี้เอง จุดหลักก็คือการแย่งอาหารและก็แย่งเพศตรงกันข้ามเพื่อการผสมสู่ตามธรรมชาติอันเป็นลักษณะทั่วไปของสัตว์ แต่มนุษย์มีความก้าวหน้ากว่าสัตว์ในแง่ต้องการสิ่งที่ไกลเกินกว่าสองสิ่งที่กล่าวมาเบื้องต้น นั่นคือต้องการอำนาจและสถานะมากกว่าสัตว์ ในส่วนนี้เป็นส่วนของนามธรรมซึ่งสัตว์ก็มีอยู่แต่น้อยกว่ามนุษย์มาก ที่สำคัญ มนุษย์มีความชาญฉลาดพอที่จะรู้ว่าการจะอยู่ร่วมกันโดยสันติและเอื้อประโยชน์ต่อกันนั้น วิธีที่ดีที่สุดก็คือการสร้างกลไกเพื่อจะแก้ไขความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันโดยสันติ เอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งด้วยการมีข้อตกลงที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ โดยการสถาปนาขนบธรรมเนียมประเพณี และต่อมาก็ทำให้เกิดความมั่นคงด้วยการทำให้เป็นตัวบทกฎหมายโดยมีผลบังคับใช้ เช่น ประเพณีการสู้อสตรีเพื่อมาเป็นคู่ครองโดยไม่ต้องใช้กำลังเข้าทำการฉุดสมาชิกของครอบครัวอื่น มีการสร้างกฎกติกาของความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ สร้างขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อการสื่อสารของชุมชนโดยมีการสร้างภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษากาย กิริยามารยาท วัฒนธรรม การได้มาซึ่งอำนาจรัฐ การควบคุมผู้ใช้อำนาจรัฐ การจัดสรรทรัพยากรที่ดินทำกินและทรัพยากรอื่นๆ ของชุมชนเพื่อทุกฝ่ายสามารถจะได้ประโยชน์ร่วมกัน ฯลฯ

แต่เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด the state of culture จะต้องเป็นที่ยอมรับและมีความชอบธรรม โดยมนุษย์ที่เป็นสมาชิกของชุมชนทุกคนยอมรับสภาพของ the state of culture นั้น เช่น ประเด็นในเรื่องผลประโยชน์ที่ลงตัว ประเด็นในเรื่องอำนาจที่เป็นที่ยอมรับ ประเด็นในเรื่องความเป็นธรรมของสังคม ประเด็นเรื่องความยุติธรรมในกระบวนการกฎหมายและศาล และการยอมรับมาตรการ กระบวนการของการแก้ไขความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งเรื่องที่ทำกินก็สามารถแก้ไขปัญหาด้วยการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ประนีประนอมยอมความ เจริญไกลเกลี่ย จนเอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่ายและทุกฝ่ายพอใจ

การทำงานในองค์กรต่างๆ มักจะมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร หรือองค์กร งบประมาณบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอาจจะมีความสัมพันธ์การด้วยข้อมูลการช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือประสานงานกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวนอกจากจะนำไปสู่การร่วมมือกันแต่ยังนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งกันและกันอีกด้วย ตัวอย่างเช่นผู้บริหารฝ่ายผลิตและผู้บริหารฝ่ายการตลาดของบริษัทอาจจะประชุมกันเรื่องการแข่งขันทางการค้ากับต่างประเทศการประชุมดังกล่าวอาจจะมี ความขัดแย้งการประชุมก็จะดำเนินไปตามลำดับโดยมีการตัดสินใจกำหนดยุทธศาสตร์เสร็จแล้ว ต่างก็กลับไปทำงานตามปกติแต่อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นความขัดแย้งอาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากฝ่ายผลิตไม่สามารถผลิตสินค้าได้มากพอในขณะที่ฝ่ายการตลาดต้องการปริมาณและความหลากหลายของสินค้าเพื่อบริการลูกค้าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อให้หน่วยงานของตนบรรลุวัตถุประสงค์แต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอื่นๆที่มีความสัมพันธ์กันหรือวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยรวมความขัดแย้งดังกล่าวเป็น ขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มในองค์กรหรือบริษัทเดียวกันมักจะเกิดขึ้นได้เสมอ ตัวอย่างเช่นบริษัทไมโครซอฟต์จำเป็นต้องจัดการกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มระหว่างทีม Microsoft Office กับกลุ่มวิศวกรนวัตกรรมเรียกว่า Net Docs ทั้งนี้เพราะ Net Docs เป็นผู้ปรับปรุงโปรแกรม Microsoft Office ในขณะที่ทีม Microsoft Office ต้องการที่จะปรับปรุงไมโครแกรม Microsoft Office เช่นกัน แต่แตกต่างกับที่ Net Docs ต้องการปรับปรุง ทำให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มขึ้น

ความขัดแย้งในองค์กรอาจจะเกิดขึ้นได้ 2 กรณีคือความขัดแย้งของบุคคลในกลุ่มเดียวกันเป็นความขัดแย้งภายในกลุ่มและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มตั้งแต่หลังจาก 2 กลุ่มขึ้นไปข้างในองค์กรเดียวกันหรือระหว่างองค์กรก็ได้แต่อย่างไรก็ตามบนนี้จะเน้นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและการเจรจาต่อรองเพื่อจัดการกับความขัดแย้ง

สาเหตุของความขัดแย้งในองค์กร

องค์กร (Organization) คือ การที่คนมากกว่าหนึ่งคนได้มาร่วมกันทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน วัตถุประสงค์นั้นอาจเป็นไปเพียงชั่วคราว หรือต้องใช้เวลายาวนาน ขึ้นอยู่กับยากง่ายและการบริหารองค์กรนั้นๆ

องค์กรที่การเติบโตใหญ่ มีระบบระเบียบ และการยอมรับจากสังคมเรามักจะเรียกว่าเรียกว่า “องค์กรอย่างเป็นทางการ” (Formal Organization) องค์กรที่ไม่มีมีการระบุวัตถุประสงค์ และไม่มีระบบระเบียบในการดำเนินการเอาไว้ หรือมีการยอมรับกันเรียกว่า “องค์กรไม่เป็นทางการ” (Informal Organization)

แนวคิดการจัดองค์กรอย่างที่เขารเรียกว่า Formal organization หรือองค์กรอย่างเป็นทางการ นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน Max Weber (1864-1920) ซึ่งได้เรียกองค์กรในอุดมคติของเขาว่า Bureaucracy อันมีรากศัพท์มาจากภาษาฝรั่งเศส ซึ่งคำว่า Bureau แปลว่า สำนักงานในปัจจุบัน นักวิชาการและผู้ศึกษาเกี่ยวกับองค์กร จึงได้ใช้เรียกองค์กรในแบบดั้งเดิมนีว่า Bureaucracy (Max Weber, 1947)

ถ้าในทางเศรษฐศาสตร์ องค์กร หรือ องค์กร (อังกฤษ : organization) หมายถึง บุคคลกลุ่มหนึ่งที่มาวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน และดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันอย่างมีขั้นตอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น โดยมีทั้ง องค์กรที่แสวงหาผลกำไร คือองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วน ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าต่างๆ และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร คือองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นหลัก เช่น สมาคม สถาบัน มูลนิธิ เป็นต้น

โดยเริ่มแรกนั้น คำว่า "องค์กร" เดิมเป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำภาษาอังกฤษ organization ในขณะที่ คำว่า "องค์กร" เป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำว่า organ โดยที่องค์กร

หมายถึงหน่วยย่อยขององค์กร แต่ในปัจจุบันใช้ในความหมายเดียวกัน ความขัดแย้งระหว่างองค์กร แบ่งเป็น

1. ความขัดแย้งภายในองค์กร (Intra-organization Conflict) หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาโดยมีคู่กรณีขัดแย้งเป็นบุคคลหรือกลุ่มย่อยๆ ที่มีอยู่ในกลุ่มหรือที่อยู่ในองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ

2. ความขัดแย้งระหว่างองค์กร (Inter-organization Conflict) หมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาโดยที่คู่กรณีขัดแย้งเป็นองค์กรกับองค์กร หรือกลุ่มกับกลุ่ม

แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีความเข้าใจผิดของผู้บริหารในเรื่องความขัดแย้ง ที่อาจนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารความขัดแย้ง ดังมีผู้ให้ความเห็นดังนี้ (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2550 : 27-30)

เมื่อกล่าวถึง เหตุปัจจัย ของความขัดแย้งได้มีนักคิดหลายคนที่ได้นำเสนอประเด็นข้อมูลไว้มาก โดยจัดกลุ่มความคิดออกเป็น กลุ่มดังต่อไปนี้กล่าวคือ กลุ่มที่ มองว่า ความขัดแย้งเกิดจากปัจจัยภายใน โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มนักคิด ทางศาสนาและกลุ่มนักคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยคุณยากร), 2547 : 42)

1. กิเลส คือ ที่มาของความขัดแย้ง นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา มองว่า ความอยากได้ อยากใหญ่และใจแคบ ถือได้ว่าเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดความหวาดระแวง และไม่ไว้ใจกัน ตัวปัญหาของความขัดแย้งอยู่ที่อวิชชา ซึ่งแตกกิ่งใหญ่ออกมาเป็น ความโลภความโกรธ และความหลง

2. พฤติกรรมศาสตร์ในแง่สัญชาตญาณ และสันดานของมนุษย์ที่มาของความขัดแย้ง นักวิชาการพฤติกรรมศาสตร์มองว่า สาเหตุของการขัดแย้งนั้นเกิดจากสันดานของมนุษย์ และสัตว์ในทุกสังคม ความขัดแย้งของมนุษย์เกิดจากพื้นฐานของแนวคิดสัญชาตญาณความก้าวร้าว และด้วยความก้าวร้าวของมนุษย์นี้เองได้ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ความขัดแย้งและการต่อสู้เป็นกระบวนการเพื่อการทดแทนหรือชดเชย สิ่งที่เป็นสัญชาตญาณก้าวร้าว ทำลายล้างมนุษย์โดยผ่านทางความขัดแย้งหรือการแข่งขัน

ความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นได้จากสาเหตุหรือแหล่งต่างๆ ดังนี้ มนุษย์สัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

1. ความไม่เข้าใจกัน
2. ความสัมพันธ์ที่เพิกเฉยและไม่เกื้อกูลกัน
3. ความล้มเหลวของการสื่อความหมายอย่างเปิดเผยและชัดเจน
4. บรรยากาศของการไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน ความกดดัน และการแข่งขัน
5. การรับรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาวะการณ์ของความขัดแย้งที่มีผลต่อบุคคลอื่น ในสภาวะการณ์นั้น ซึ่งเป็นไปในทางส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้ง

6. การแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งรางวัลที่มีอยู่จำกัด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งตอบแทนอื่นๆ สถานภาพ ความรับผิดชอบ และอำนาจ

7. องค์ประกอบส่วนบุคคล ความขัดแย้งอาจเกิดจากบุคลิกภาพส่วนบุคคล เช่น การมีทัศนคติญาณของความรุนแรง ก้าวร้าว ต้องการการการแข่งขัน ฯลฯ ซึ่งแต่ละคนอาจจะมีมากน้อยแตกต่างกัน

ผลกระทบที่เกิดจากความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับแนวคิดและความเชื่อของแต่ละบุคคล บางคนมองความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี เป็นของคู่กับความรุนแรง สำหรับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มในปัจจุบัน มีแนวความคิดว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งปกติที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ความขัดแย้งบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีเพราะช่วยกระตุ้นให้คนพยายามแก้ปัญหา โดยเปลี่ยนความขัดแย้งให้มีประโยชน์และสร้างสรรค์ ในกรณีที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่มีความขัดแย้งกัน อาจจะทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือถึงขั้นเสียชีวิต รวมไปถึงบุคคลอื่นอาจได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำนั้นๆ ซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มนี้แต่อย่างใด จากปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอาจจะขยายวงกว้างกลายเป็นความขัดแย้งของคนกลุ่มใหญ่ จนกระทั่งกลายเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งปัญหาความรุนแรงดังกล่าวจะมีผลต่อคุณภาพการศึกษาเล่าเรียนของเยาวชนกลุ่มนี้ตามไปด้วย เกิดภาพพจน์ทางด้านลบของสมาชิกในกลุ่ม และของสถาบันทางการศึกษาที่กลุ่มสังกัดอยู่ รวมถึงความวิตกกังวล ความกลัวของประชาชนในสังคมที่มีต่อกลุ่มเหล่านี้ (พรสุข หุ่นนิรันดร์ และคณะ, 2552)

ตัวอย่างนิทานชาดก

กรุงกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นดินแดนของพระญาติฝ่ายพระราชบิดา และกรุงเทวทหะซึ่งเป็นดินแดนของพระญาติฝ่ายพระราชมารดาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น มีแม่น้ำใหญ่สายหนึ่งไหลผ่านและถือเป็นเส้นแบ่งเขตแดน ชาวเมืองทั้งสองต่างอาศัยน้ำจากแม่น้ำสายนี้ทำการเกษตรกรรมเลี้ยงชีพด้วยความผาสุกตลอดมา ต่อมาในฤดูแล้งครั้งหนึ่ง น้ำในแม่น้ำได้งวดลงไปมากผิดปกติ ประชาชนต่างได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นต่างฝ่ายจึงพยายามหาวิธีกักเก็บน้ำเข้านาของตนให้มากที่สุด จนเกิดการทะเลาะวิวาทด่าทอซึ่งกันและกัน แล้วเลยลามปามถากถางไปถึงราชตระกูลของฝ่ายตรงข้าม เรื่องราวจึงขยายตัวลุกลามไปจนถึงขั้นมีการจับอาวุธเข้าต่อสู้ ความขัดแย้งได้ทวีขึ้นถึงขั้นมีการกะเกณฑ์ผู้คน จนในที่สุดกษัตริย์ของทั้งสองพระนครถึงกับยกทัพมาประชิดชายแดน เตรียมพร้อมที่จะทำสงครามกัน

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบว่าเหตุร้ายกำลังจะเกิดขึ้นกับพระญาติทั้งสองฝ่าย จึงเสด็จมายังชายแดนเพื่อจะทรงระงับศึก พระพุทธองค์ทรงซักถามถึงสาเหตุที่เกิดความขัดแย้ง

ครั้งนี้พระญาติทั้งสองฝ่ายต่างทูลถึงสาเหตุ เมื่อพระองค์ทรงฟังแล้วจึงทรงระลึกชาติด้วยบุพเพนิวาสานุสติญาณ แล้วตรัสเล่าชาดกดังนี้ (ขุ.ชา. เอกาทสก.(ไทย) 3/1/335.)

ในอดีตกาล สมัยพระเจ้าพรหมทัตครองกรุงพาราณสี มีพยานกกระจาบตัวหนึ่งคุมบริวารจำนวนนับพันตัว ท่องเที่ยวหากินอยู่ในป่าใหญ่ได้รับความผาสุกตลอดมา

อยู่มาวันหนึ่ง พรานล่านกบังเอิญมาพบกกระจาบฝูงนี้เข้า จึงเข้าไปแอบซุ่มอยู่หลังพุ่มไม้ แล้วทำเสียงร้องเลียนแบบนกกระจาบ เมื่อนกกระจาบได้ยินจึงหลงเข้าใจผิดคิดว่า พวกของตนร้องเรียกจึงบินลงมารวมกันข้างพุ่มไม้นั้น นายพรานซึ่งคอยอยู่แล้วก็ทอดตาข่ายลงอย่างรวดเร็ว จับนกกระจาบไปได้อย่างสบาย หลังจากวันนั้น นายพรานก็มาทอดตาข่ายจับนกไปได้ทุกวัน พยานกกระจาบพยายามอย่างยิ่งที่จะคิดหาทางช่วยเหลือบริวารของตน จนกระทั่งวันหนึ่งพยานกกระจาบเรียกประชุมบริวารที่เหลือและบอกอุบายว่า

“ครั้งต่อไป ถ้าพวกเราถูกนายพรานทอดตาข่ายอีกละก็ จงตั้งสติให้ดี ให้แต่ละตัวเอาหัวสอดเข้าไปในช่องตาข่ายตัวละตา แล้วบินขึ้นพร้อมๆ กัน ยกเอาตาข่ายนั้นไปพาดทิ้งไว้บนยอดไม้ที่อยู่ไกลๆ แล้วปลดตัวเองออกมาก็จะหนีรอดได้” วันต่อๆ มา เมื่อพรานนกนำตาข่ายมาทอดอีก นกกระจาบก็พร้อมใจกันทำตามคำแนะนำของพยานกเสมอ พรานนกจึงจับนกกระจาบไม่ได้เลย

ต่อมาไม่นาน มีนกกระจาบซุ่มซำตัวหนึ่งโผลงมาบนพื้นดิน แต่บังเอิญพลาดไปเหยียบเอาหัวนกกระจาบอีกตัวเข้า นกกระจาบตัวนั้นโกรธมากร้องโวยวายขึ้นมา ถึงนกกระจาบซุ่มซำจะอ่อนวอนขอโทษอย่างไร นกตัวที่ถูกเหยียบหัวก็ไม่ยอมให้อภัย จนเกิดทะเลาะวิวาทกันขึ้น กลายเป็นแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน ต่างพูดจากระทบกระเทียบแตกตั้นกันต่างๆ นานา พยานกกระจาบเห็นดังนั้นจึงเข้าห้ามปราม แต่นกกระจาบเหล่านั้นไม่ยอมฟัง พยานกกระจาบจึงกล่าวว่า ต่อไปความพินาศจะเกิดขึ้นแก่นกกระจาบทั้งหลายเป็นแน่ จึงพานกบริวารที่เชื่อฟังแยกฝูงออกไปหากินที่อื่น เมื่อพรานมาตักนกกระจาบอีกครั้ง นกกระจาบเหล่านั้นเมื่อไม่มีความพร้อมเพรียงเพราะมีวแต่ทะเลาะกันเอง กำลังแรงจึงไม่พอที่จะนำเอาตาข่ายขึ้นไปได้ พรานนกจึงจับนกกระจาบเหล่านั้นไปอย่างง่ายดาย

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเล่า สัมโมทมานชาดก จบแล้ว ทรงให้โอวาทแก่พระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายว่า “ การทะเลาะวิวาทกันในระหว่างญาตินั้นไม่สมควรเลย เพราะการทะเลาะวิวาทเป็นมูลเหตุแห่งความพินาศสถานเดียว ” จากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงประชุมชาดกว่า

นกกระจาบพาล ได้มาเป็น พระเทวทัต
พยานกกระจาบ ได้มาเป็น พระองค์เอง
ข้อคิดจากนิทานชาดก เรื่องนกกระจาบ

1. คนพาล มักโกรธง่าย และผูกเวร เนื่องจากคนพาลมีใจขุ่นมัวอยู่เสมอ ทำให้ไม่สามารถควบคุมใจให้คิดไปในทางที่ถูกต้องได้ ดังนั้นเราควรป้องกันการทะเลาะวิวาท ด้วยการระมัดระวังตัว มีสติ ไม่ทำสิ่งใดให้กระทบกระเทือนบุคคลอื่น
2. การฝึกสมาธิแผ่เมตตาเป็นประจำทำให้เป็นคนโกรธได้ยาก สมาธิจะช่วยให้อารมณ์เรานิ่งสงบ ท่ามกลางจิตที่กำหนดภายใต้ลมหายใจเข้าออก เราจะรู้ตัวตลอดเวลา สามารถตามทันทุกอารมณ์ การคบบัณฑิตย่อมทำให้ห่างไกลจากภัยพาล ดังเช่นนกรกระจาบที่เชื่อฟังจำฝูง
3. เมื่อมีการทะเลาะวิวาทกัน ควรวางตัวเป็นกลาง และหาทางไกล่เกลี่ยยุติเรื่องบาดหมางนั้นเสีย

หลักสาราณียธรรม 6 ที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้ง

เป็นหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคมอันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าทั้งทั้งหลายทั้งปวง สังคมที่เราอยู่ในปัจจุบันนี้คงจะมีความสุขและน่าอยู่มากกว่านี้ยิ่งนัก ถ้าหากว่าคนไทยทุกคน เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติเข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และรู้จักการให้อภัยกันอยู่ตลอดเวลา ขอให้ทุกท่านมาร่วมมือกันพัฒนาสังคมของพวกเราให้มีความอบอุ่นและน่าอยู่กันเถิด โดยการเสริมสร้างความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคม แล้วพวกเราจะได้พบกับสันติภาพและความอบอุ่นที่แต่ละคนต่างก็ปรารถนาและใฝ่ฝันหากันอยู่ตลอดมา (วีรศักดิ์ ปอ สุรเมธี, 2555)

การทำงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิต เพราะช่วงเวลาของการทำงานในชีวิตนั้นมียุ่อยู่มากมาย การทำงานให้สนุกและเป็นสุขขณะทำงานและทำอะไรให้คนที่ร่วมงานมีความสุขเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้บริหารในองค์กรควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง เพราะหากองค์กรใดมีบุคลากรที่มุ่งมั่นทำงานให้องค์กรอย่างมีความสุขขององค์กรนั้นก็จะมีคู่แข่ง และสามารถเติบโตอย่างมั่นคง (จรัส พยัคฆราชศักดิ์และกวี อิศริวรรณ, 2548)

สาราณียธรรม 6 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี มีอยู่ 6 ข้อ คือ

1. กายกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่นการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น การคิดดี การมองเห็นในแง่ดีมีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน รักและเมตตาต่อกัน คิดแต่ในสิ่งที่ดีสร้างสรรค์ต่อกัน ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดอคติ ไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นเคืองกัน รู้จักให้ออกาสและให้อภัยต่อกัน และกันอยู่เสมอ
2. วาจากรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุดมีเหตุผล ไม่พุดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การพุดแต่สิ่งที่ดีงาม พุดกันด้วยความรักความปรารถนาดีรู้จักการพุดให้กำลังใจกันและกัน ในยามที่มีใครต้องพบกับความทุกข์ความผิดหวัง

หรือความเศร้าหมองต่างๆ โดยที่ไม่พูดจาซ้ำเติมกันในยามที่มีใครต้องหกล้มลง ไม่นินทาว่าร้าย ทั้งต่อหน้าและลับหลังพูดแนะนำในสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ พูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น ไม่โกหกมดเท็จ

3. มโนกรรมอัน ประกอบด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้า และลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้ว ปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม การทำความดีต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือกัน ทางด้านกำลังกาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมมาคารวะ ไม่เบียดเบียนหรือรังแกกัน ไม่ทำร้ายกัน ให้ได้รับความทุกขเวทนา ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันอยู่ตลอดเวลา

4. สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความ ยุติธรรมช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เอาัดเอาเปรียบและมีความ เสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

5. สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตาม สถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่างๆ อย่างเดียวกัน เคารพในสิทธิเสรีภาพของ บุคคล ไม่ก้าวร้าวหน้าที่กัน ไม่อ้างอำนาจบาตรใหญ่ ไม่ถืออภิสิทธิ์ใดๆ ทั้งปวง

6. ทิฐีสสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ มีความคิดเห็นเป็น อย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนไว้ซึ่งจุดต่าง ของกันและกันไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ

ธรรม 6 ประการ ที่ผู้ใดได้ประพฤติก่อให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกื้อกูลกันไม่ทะเลาะวิวาทกัน อันจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันตลอดไป ฉะนั้น หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงเป็นที่มาของขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ทัศนคติ ในด้าน ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ของคนไทยจะมีหลักพระพุทธศาสนา มาเกี่ยวข้อง ซึ่งหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา จะมีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจของคนไทยมากและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการ บริหารจัดการ โดยยึดแนวทางการปฏิบัติที่เรียกว่า ทางสายกลาง ซึ่งในทางสายกลางของพุทธ ศาสนาเกี่ยวข้องกับทั้งกาย วาจา ใจ สมาธิหรือว่าปัญญาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการความ ชัดแย้งในองค์กรได้

การจัดการความขัดแย้งในองค์กรภาครัฐ

ความขัดแย้งเป็นอุปสรรคของการทำงานเสียเวลา คนที่มีความขัดแย้งจะถูกคนอื่น มองว่าเป็นพวกมองโลกในแง่ร้าย พวกแกะดำไม่มีสัมมาคารวะไม่ห่วงอนาคต แล้วยังทำให้อ องค์กรไม่ก้าวหน้า เสียเวลาในการทำงาน ฯลฯ ด้วยเหตุนี้คนเราจึงไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นที่

ขัดแย้ง เพราะกลัวภาพลักษณ์ของตนเองจะถูกคนอื่นมองในด้านลบ โดยมีความเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนี้

1. แก้ไขความขัดแย้งด้วยวิธีการเอาชนะ มุ่งเน้นชัยชนะของตนเองเป็นสำคัญ ใช้อิทธิพลวิธีการหรือช่องทางต่างๆ เพื่อจะทำให้คู่กรณียอมแพ้หรือพ่ายแพ้ตนเองให้ได้
2. พฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่น อยากเป็นที่ยอมรับและได้รับความรัก มุ่งสร้างความพอใจให้แก่คู่กรณี โดยที่ตนเองจะยอมเสียสละ
3. การไม่สู้ปัญหา ไม่ร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ไม่สนใจความต้องการของตนเองและผู้อื่น พยายามวางตัวอยู่เหนือความขัดแย้ง ซื่อเวลา ทำตัวเป็นพระอิฐพระปูน
4. การร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาต้องการให้เกิดความพอใจทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น
5. พยายามที่จะให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพอใจบ้าง และต้องยอมเสียสละบ้าง

วิธีการลดความขัดแย้งภายในองค์กรที่นิยมปฏิบัติกันมา คือ

1. การประชุมผู้เกี่ยวข้อง เป็นกิจกรรมของบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งได้มาพบปะกันตามกำหนดนัดหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เพื่อแก้ปัญหา เป็นต้น
2. การตั้งทีมงานเพื่อแก้ไขปัญหา ช่วยให้เกิดความรู้สึกรับนบถือของสมาชิกในทีมงานที่เรียกว่า คารวธรรม มีการเคารพนับถือเป็นที่เป็นน่อง ก่อให้เกิดการนำหลักมนุษย์สัมพันธ์มาใช้ในกลุ่มและทีมงาน เช่น การรู้เรา รู้เขา เอาใจเขามาใส่ใจเรา งานของกลุ่มและทีมงานจะดำเนินไปด้วยดี ช่วยให้เกิดรู้จักสามัคคีระหว่างสมาชิกของกลุ่มและทีมงาน ในการทำงานให้ประสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
3. การเปิดรับข้อเสนอแนะ การสำรวจความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง จะช่วยให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ และความชำนาญในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น เพื่อประกอบการตัดสินใจ การวางแผนในการบริหารงานด้านต่างๆ ของผู้บริหารเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา นอกจากนั้นผู้บริหารยังสามารถนำไปกำหนดเป็น เป้าหมาย ทิศทาง และเนื้อหาของการวางแผนการบริหารงานในส่วนที่ตัวเองเกี่ยวข้องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวทางในการแก้ปัญหาหรือลดความขัดแย้ง

การแก้ปัญหาความขัดแย้ง หมายถึง การลดหรือขจัดความขัดแย้ง เพื่อทำให้พฤติกรรมของการขัดแย้งหายไปหรือสิ้นสุดลง มีแนวทางแก้ปัญหา ดังนี้

1. ให้คำแนะนำแก่บุคลากรที่มีปัญหา โดยหาบุคลากรที่มีประสบการณ์ เข้าใจความรู้สึกและความต้องการ เข้าไปพูดคุย เพื่อช่วยแก้ปัญหา

2. ผู้บริหารหรือผู้นำองค์กร ต้องเข้าใจปัญหาความขัดแย้งและหาแนวทางแก้ไข เช่น การแก้ปัญหาโดยใช้แนวคิดเชิงบวก การให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ตลอดจนการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง

3. สามารถใช้หลักธรรมเพื่อช่วยระงับอารมณ์ได้ เช่น การฝึกวิปัสสนาเจริญสติปัญญาหรือฝึกอานาปานสติ เป็นต้น

4. จัดให้มีโครงการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในองค์กร และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กรเป็นประจำ

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เราสามารถใช้ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือ “สร้างโอกาส” ในการพัฒนาและปรับปรุงองค์กรได้ ทักษะที่สำคัญอย่างหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งก็คือ ทักษะในการฟัง เปิดใจยอมรับฟังปัญหา “เข้าอกและเข้าใจ” ช่วยกันโจมตีปัญหามากกว่าโจมตีบุคคล มองหาคำตอบที่ทุกคนได้ในสิ่งที่ต้องการ ความขัดแย้งก็จะสลายไปในที่สุด

บทสรุป

ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นต่างๆ ความขัดแย้งก็ลดน้อยลง เพราะทุกคนได้เรียนรู้และนำหลักธรรมะทางพุทธศาสนาไปใช้ ดังนั้นการทำงานต่างๆ จะสามารถสนองนโยบายบริษัทได้เป็นอย่างดี และความเปลี่ยนแปลงอีกอย่างที่เราเห็นคือ บรรยากาศในการทำงานเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ร่าเริงแจ่มใส คนทำงานมีความสามัคคี และมีความสุข สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรของให้ก้าวหน้าไปอย่างราบรื่นปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาแก้ปัญหาปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ปัญหาทางเศรษฐกิจส่วนตัวซึ่งมีผลกระทบต่อเรื่องการทำงาน ความไม่ซื่อสัตย์สุจริตเช่น การยกยอกหรือการไม่ซื่อตรง ในฐานะผู้บริหารหรือผู้นำต้องถือว่าคนเรามีสิทธิ์ที่จะทำผิดพลาดได้ในชีวิต บางครั้งควรให้โอกาสเขาได้แก้ตัว โดยการใช้หลักการให้อภัย การจะให้อภัยต้องมีหลักเกณฑ์หลายอย่าง เช่น การตักเตือน การอบรม และการให้โอกาสแก้ตัวโดยกำหนดระยะเวลา อาจจะ 3 เดือน ดูความประพฤติหรือการให้แก้ไขตัวเอง หลังจากนั้นแล้วก็ให้อภัยและให้กลับมาเป็นเหมือนพนักงานทั่วๆ ไป โดยการให้โอกาสคนในการที่จะแก้ไขตน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในองค์กร

1. ลาภ คือ การได้ทรัพย์สินสมบัติมาจากประโยชน์ของการขายเข้าป่านั้นคือลาภ
2. ยศ คือ ได้รับตำแหน่งส่งเสริมทางด้านการงาน มีอำนาจ
3. สรรเสริญ คือ ได้รับการชมเชย ค่ายกย่องชื่นชมจากทุกๆ ฝ่าย
4. สุข คือ การได้รับความสุขกาย สบายใจ เบิกบาน สิ่งนี้คือประโยชน์ทางด้านโลกธรรม เพราะเรายังอยู่ในโลกอยู่ในโลกียวิสัยอยู่ ทุกคนต้องการสิ่งนี้

เมื่อมีศีล ก็จะทำให้กายและวาจา สงบ ไม่ลุ่มลุ่มกรน พุดก็จะพุดดี ทำก็จะทำดี ไม่มีภัย ส่งผลให้จิตใจขึ้นบานแจ่มใสไม่ขุ่นมัว และจะมีสมาธิในการทำงาน หรือแม้แต่ในการใช้ชีวิตประจำวัน คือจะเกิดความนิ่ง เป็นสมาธิที่ไม่ต้องนั่งภาวนาอะไรเลย มันจะเกิดเองเป็นเอง โดยธรรมชาติ ถ้าหากเพียงรักษาศีลห้าข้อให้ได้ดีเท่านั้น และสุดท้ายเมื่อเกิดสมาธิขึ้นเป็นความมั่นคงในกมลสันดานแล้ว ก็จะทำให้สติปัญญาสามารถ มองเห็นอรรถสาระแห่งชีวิตและหน้าที่การทำงานว่า คืออะไร และทำไปเพื่ออะไร

บรรณานุกรม

- จรัส พยัคฆราชศักดิ์และกวี อิศริวรรณ. (2548). **สาระการเรียนรู้พื้นฐาน พระพุทธศาสนา** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2550). **การจัดการความขัดแย้งในองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : ออฟเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด.
- พรสุข หุ่นนิรันดร์ และคณะ. (2552). **หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน สุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุนยากร). (2547). **รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Weber, Max. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. New York : Free Press.

หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารการคลังท้องถิ่น
Good Governance and Fiscal Administration
of Local Administration Organization

อัจฉรา หล่อตระกูล *

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับการบริหารการคลังท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาษีอากรที่ท้องถิ่นเป็นผู้จัดเก็บ ภาษีอากรที่ท้องถิ่นร่วมกับรัฐบาลกลาง รายได้และรายรับอื่นๆของท้องถิ่น รวมถึงรายจ่ายและกระบวนการงบประมาณท้องถิ่น การบริหารงบประมาณท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องมีการศึกษา จึงมีนักวิชาการทั้งต่างประเทศและไทย เสนอกรอบแนวคิดเรื่อง สุขภาพทางการคลังท้องถิ่น ซึ่งในทางทฤษฎีการคลังท้องถิ่น การมีสุขภาพทางการคลังเข้มแข็ง หมายถึงสถานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีขีดความสามารถในการหารายได้ที่เพียงพอกับความต้องใช้จ่ายเพื่อการจัดบริการสาธารณะด้านต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องตามที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ในส่วนของแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้านการบริหารราชการแผ่นดินกำหนดให้มีการพัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรม และยังส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ หลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาลประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ คือ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า เมื่อมีหลักการที่เป็นแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลแล้ว หน่วยงานที่ต้องการใช้หลักการบริหารแนวใหม่ที่มีธรรมาภิบาล สามารถประยุกต์ใช้ได้และวัดระดับการมีธรรมาภิบาลของหน่วยงานตนได้

คำสำคัญ: หลักธรรมาภิบาล; การบริหารการคลัง; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objective of this article was: to educate the Good Governance that corresponding to the Fiscal Administration of Local Administration Organization. It is about the income of the local government, local tax levied by local government or local government and central government. Local budget management is efficient and transparent. It is important for foreigner and Thai to suggest the “Local fiscal Health”, In theory, local finance “Strong financial health”

* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

means State of the local administration is ability to earn income enough to the demand. For providing public services continuously according to local community needs. In Constitution of the Kingdom of Thailand 200 on the basis of the state policy of the state administration, the development of governmental systems focus on the development of quality, morality and ethics. And encourage state agencies to use good governance as a way to act the official. The basic principles of good governance are 1) Rule of Law 2) Ethics 3) Transparency 4) Participation 5) Accountability and 6) Value For Money. When there are principles that guide the creation of good governance organizations that want to use the new management principles to build good governance, can apply and measure the level of corporate governance.

Keywords: Good Governance; Fiscal Administration; Local Administration Organization

บทนำ

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลมีการนำมาใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2532 โดยองค์การระหว่างประเทศหลายองค์การเช่นธนาคารโลก(World Bank) องค์การสหประชาชาติ (United Nations-UN) ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (The Asian Development Bank-ADB) ซึ่งเสนอว่าการพัฒนาที่ดีจะต้องมีหลักการขั้นพื้นฐานที่จะสร้างความเป็นอยู่ของคนในทุกประเทศ ทุกสังคมที่มีความเท่าเทียม การกระจายอำนาจ ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ในการพัฒนา ตลอดจนมีระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่ารัฐบาลจะสามารถบริหารประเทศไปสู่เป้าหมายตามที่สัญญาไว้กับประชาชน เป็นการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อจัดการให้เกิดการทำบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ มีระบบที่ยุติธรรม โปร่งใส และมีมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ดังนั้นหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดทั้งในทางการเมืองและการบริหารหรือนัยหนึ่งเป็นทั้งรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์และบุญมี ลี, 2550 : 47) และเป็นแนวคิดทั้งระดับมหภาคที่พูดถึงโครงสร้างของระบบการเมือง สังคมและระดับจุลภาคที่เน้นโครงสร้างการบริหารในหน่วยงานหรือระดับองค์กร ในประเทศไทย แนวคิดธรรมาภิบาลได้มีการกล่าวถึงเมื่อประมาณ พ.ศ.2539-2540 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตทั้งทางการเมืองและการบริหารเนื่องจากปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่นที่กำลังแพร่ระบาดทั้งในระบบการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น จึงมีการเรียกร้องให้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิรูปการเมืองและการบริหารทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจัง โดยแปลคำว่า good governance ว่าธรรมรัฐหรือธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ต่อมาในปีพ.ศ. 2542

คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542

ในส่วนการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเรื่องเกี่ยวกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษีอากรที่ท้องถิ่นเป็นผู้จัดเก็บ ภาษีอากรที่ท้องถิ่นร่วมกับรัฐบาลกลาง รายได้และรายรับอื่นๆของท้องถิ่น เช่น เงินที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล เงินอุดหนุน เงินกู้และรายได้เบ็ดเตล็ด ส่วนรายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่รายจ่ายตามข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระบวนการงบประมาณท้องถิ่น (วิซุชกร นาถชน, 2559: 38)

จะเห็นได้ว่า การบริหารการคลังของท้องถิ่นนั้น เกี่ยวกับงบประมาณจำนวนมากที่ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการได้เอง หากมีการนำเอาหลักธรรมาภิบาลเข้ามาบริหารก็จะทำให้การบริหารของท้องถิ่น เป็นไปด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เพื่อเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่าท้องถิ่นจะสามารถบริหารท้องถิ่นไปสู่เป้าหมายตามที่สัญญาไว้กับประชาชนได้

การบริหารการคลังของท้องถิ่น

ในปีพ.ศ.2545 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่5) พ.ศ.2545 (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534) มาตรา 3/1 กำหนดว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยให้คำนึงถึงหลักการที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจการตัดสินใจและการอำนวยความสะดวก โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ในส่วนของแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้านการบริหารราชการแผ่นดินกำหนดให้มีการพัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

ประสิทธิภาพการบริหารงานคลัง

นอกจากกระบวนการในการบริหารจัดการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว การบริหารงบประมาณท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องมีการศึกษา ในส่วนแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นได้มีนักวิชาการเสนอแนวคิดไว้ดังนี้

Kenneth W. Brown (1993: 33) ได้เสนอตัวแบบที่ศึกษาตัวชี้วัดทางการเงินการคลังของท้องถิ่น 10 ประการ (The 10-Point Test of Financial Condition) สำหรับใช้วิเคราะห์ความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งใช้วิธีการเปรียบเทียบสัมพัทธ์

(Benchmarking) โดยพิจารณาจากการบริหารด้านการคลังของท้องถิ่นหนึ่งกับอีกท้องถิ่น หรือพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวโน้มข้อมูลในอดีต ตัวชี้วัดทางการเงินการคลังของท้องถิ่น 10 ประการได้รับการสนับสนุนจากสมาคมนักการคลังของประเทศสหรัฐอเมริกา (the Government Finance Office Association : GFOA) และงานวิจัยด้านท้องถิ่นอย่างแพร่หลาย เนื่องจากตัวชี้วัดดังกล่าวสามารถนำไปประเมินสถานะการคลังของท้องถิ่นได้สะดวก พร้อมทั้งสามารถเสนอแนะนโยบายของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสรุปได้ว่า

- 1) รายได้รวม/จำนวนประชากร คำน้อยแสดงถึงความจำเป็นที่จะหารายได้เพิ่มขึ้น
- 2) รายได้ที่จัดเก็บเอง/รายได้จากการดำเนินงาน แสดงถึงความสามารถในการพึ่งตนเองได้ดีโดยไม่ต้องพึ่งพารายได้จากหน่วยงานภายนอกหรือเงินจัดสรรจากรัฐบาล
- 3) รายได้จากเงินอุดหนุน/รายได้จากการดำเนินงาน ซึ่งเป็นดัชนีที่บ่งชี้ถึงการพึ่งตนเองด้านการคลังซึ่งแสดงว่าท้องถิ่นไม่ต้องพึ่งพารายได้จากเงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- 4) รายจ่ายจากการดำเนินงาน/รายได้รวม เป็นดัชนีที่แสดงว่าท้องถิ่นมีการใช้จ่ายในโครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานอย่างเพียงพอ
- 5) รายได้รวม/รายจ่ายรวม ค่ามากแสดงว่าท้องถิ่นมีฐานะการคลังที่เกินดุล และเข้มแข็งเพียงพอที่จะรองรับความเสี่ยงในระยะยาว
- 6) ดุลการดำเนินงานเบื้องต้น/รายได้จากการดำเนินงานค่ามากแสดงว่าท้องถิ่นมีทรัพยากรเพียงพอที่รองรับการขาดรายได้ในระยะสั้น
- 7) เงินสดและเงินลงทุนระยะสั้น/หนี้สินระยะสั้นค่ามากแสดงว่าท้องถิ่นมีสภาพคล่องเพียงพอสำหรับการจ่ายหนี้ในระยะสั้น
- 8) หนี้สินระยะสั้น/รายได้จากการดำเนินงานค่าน้อยแสดงว่าท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอสำหรับการจ่ายหนี้ในระยะสั้น
- 9) หนี้สินทางตรงระยะยาว/จำนวนประชากรค่าน้อยแสดงว่ามีความสามารถในการจ่ายหนี้ระยะยาว
- 10) รายจ่ายชำระหนี้/รายได้รวมค่าน้อยแสดงว่าท้องถิ่นสามารถจ่ายหนี้ได้ตามกำหนดชำระ

แนวคิดของ Brown เป็นประโยชน์ในการนำมาประยุกต์เป็นกรอบในการพิจารณาประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยได้บางส่วนเช่น รายได้รวม/จำนวนประชากร คำน้อยแสดงถึงความจำเป็นที่จะหารายได้เพิ่มขึ้น รายได้ที่จัดเก็บเอง/รายได้จากการดำเนินงานซึ่งแสดงถึงความสามารถในการพึ่งตนเองได้ดีโดยไม่ต้องพึ่งพารายได้จากหน่วยงานภายนอกหรือเงินจัดสรรจากรัฐบาล รายได้จากเงินอุดหนุน/รายได้จากการดำเนินงาน ซึ่งเป็นดัชนีที่บ่งชี้ถึงการพึ่งตนเองด้านการคลังซึ่งแสดงว่าท้องถิ่นไม่ต้องพึ่งพารายได้จากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลรายจ่ายจากการดำเนินงาน/รายได้รวม เป็นดัชนีที่แสดงว่าท้องถิ่นมีการใช้จ่ายในโครงการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานอย่างเพียงพอ รายได้รวม/รายจ่ายรวม ค่ามาก

แสดงว่าท้องถิ่นมีฐานะการคลังที่เกินดุล และเข้มแข็งเพียงพอที่จะรองรับความเสี่ยงในระยะยาว และดุลการดำเนินงานเบื้องต้น/รายได้จากการดำเนินงานค่ามากแสดงว่าท้องถิ่นมีทรัพยากรเพียงพอที่รองรับการขาดรายได้ในระยะสั้นเป็นต้น อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยจำนวนน้อยมากที่จะดำเนินการจัดหารายได้เชิงพาณิชย์ของตนเองดังนั้นปัญหาเกี่ยวกับเงินสดและเงินลงทุนระยะสั้น/หนี้สินระยะสั้นค่ามากแสดงว่าท้องถิ่นมีสภาพคล่องเพียงพอสำหรับการจ่ายหนี้ในระยะสั้น

หนี้สินระยะสั้น/รายได้จากการดำเนินงานค่าน้อยแสดงว่าท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอสำหรับการจ่ายหนี้ในระยะสั้น หนี้สินทางตรงระยะยาว/จำนวนประชากรค่าน้อยแสดงว่ามีความสามารถในการจ่ายหนี้ระยะยาวและรายจ่ายชำระหนี้/รายได้รวมค่าน้อยแสดงว่าท้องถิ่นสามารถจ่ายหนี้ได้ตามกำหนดชำระจึงไม่สอดคล้องกับบริบทของการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมากนัก ในขณะที่ Thomas P. DiNapoli (2007: P 12-23) ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์สถานะการคลังท้องถิ่นว่าควรเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ภายใตระบบบัญชีและโครงสร้างงบประมาณที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ควรมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและปัจจัยด้านองค์กรเมื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้างต้นเสร็จแล้ว จำเป็นต้องระบุปัญหาของท้องถิ่นให้ชัดเจน สถานะการคลังท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเรื่องการบริหารงบประมาณ ในด้านรายได้ รายจ่าย สินทรัพย์ และหนี้สิน ซึ่งอาจส่งผลต่อการดำเนินนโยบายการคลังของท้องถิ่นในระยะยาว อันนำไปสู่การกำหนดตัวชี้วัดสถานะการคลังท้องถิ่น 8 ประการ ดังนี้

1. อัตราส่วนของเงินสะสมต่อรายจ่ายรวม (Unreserved Fund Balance) คือ เงินสะสมที่ท้องถิ่นสามารถนำมาใช้จ่ายเพื่อการจัดการบริการสาธารณะหรือเพื่อการลงทุนในช่วงเวลาที่จำเป็น ค่าดัชนีที่สูงบ่งบอกถึงความสามารถของท้องถิ่นในการรับมือกับเหตุการณ์หรือภาวะฉุกเฉินที่ไม่อาจคาดการณ์ได้เช่น ภัยธรรมชาติ

2. ดุลการดำเนินงาน (Operating Deficit) คือ การวิเคราะห์ฐานะการคลังของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากผลต่างระหว่างรายได้ และรายจ่าย ในปีงบประมาณ หากรายได้มากกว่ารายจ่าย ฐานะการคลังจะเกินดุลในทางตรงกันข้าม หากรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น ฐานะการคลังจะขาดดุล

3. อัตราส่วนต้นทุนคงที่ต่อรายจ่ายรวม (Fixed Costs as a Percentage of Total Expenditures) คือการวิเคราะห์ต้นทุน หรือ รายจ่ายที่เพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นปัญหาสำคัญเมื่อท้องถิ่นเกิดวิกฤตทางการคลัง (Fiscal Distress) เนื่องจากการปรับเพิ่มของรายจ่ายดังกล่าวในภาวะเศรษฐกิจถดถอยจะส่งผลให้ท้องถิ่นสูญเสียงบประมาณสำหรับใช้จ่ายเพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น

4. อัตราส่วนกระแสเงินสดและการลงทุนต่อหนี้สินหมุนเวียน (Cash and Investments As a Percentage Of Current Liabilities) คือ การประเมินสภาพคล่องและ

ความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นอัตราส่วนดังกล่าวยังมีค่าสูง แสดงให้เห็นว่าท้องถิ่นมีเงินสดและการลงทุนมากกว่าปริมาณหนี้สินหมุนเวียนซึ่งบ่งชี้ว่าท้องถิ่นมีสถานะทางการเงินที่เข้มแข็ง และมีความคล่องตัวในการชำระหนี้ระยะสั้นสูง แต่ถ้าท้องถิ่นมีหนี้สินหมุนเวียนมากกว่าเงินสดและการลงทุน แสดงว่าท้องถิ่นมีสถานะทางการเงินที่ไม่มีเสถียรภาพเนื่องจากไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้ และอาจนำไปสู่การล้มละลาย (Financial Distress)

5. อัตราส่วนภาษีที่จัดเก็บได้จริงต่อภาษีที่สูงที่สุดที่ควรจัดเก็บได้ (Tax Levy as a Percentage of Tax Limit) คือ การวิเคราะห์ภาษีที่จัดเก็บได้จริงต่อภาษีสูงที่สุดที่จัดเก็บได้ภายใต้กฎหมายของท้องถิ่น ทั้งนี้ท้องถิ่นที่มีสัดส่วนดังกล่าวสูงแสดงว่าการจัดเก็บภาษีรายได้ใกล้เคียงกับเพดานที่กำหนดไว้ในกฎหมายส่งผลให้ท้องถิ่นไม่มีช่องว่างในการปรับเพิ่มฐานภาษีต่อไป

6. หนี้สินระยะสั้น (Short-Term Debt Issuance) คือ หนี้สินที่มีกำหนดชำระคืนภายใน 12 เดือนหรือนับจากรอบระยะเวลาดำเนินการที่กำหนดในงบดุล การจัดหาเงินทุนที่มีภาระผูกพันการชำระคืนในระยะสั้นสูงอาจส่งผลกระทบต่อฐานะทางการเงิน เนื่องจากผู้ให้กู้อาจเรียกชำระคืนเงินกู้ หรือไม่ต่ออายุวงเงินการกู้ให้ ซึ่งในกรณีนี้ท้องถิ่นมีสินทรัพย์ไม่เพียงพอสำหรับการชำระคืนหนี้ จะส่งผลต่อท้องถิ่นขาดสภาพคล่องและในบางกรณีอาจถึงขั้นล้มละลายได้

7. ระยะเวลาในการเผยแพร่ข้อมูลทางการเงิน (Timeliness of Financial Reporting) คือ การกำหนดให้ท้องถิ่นรายงานทางการเงินประจำปี (Financial Annual Report) เพื่อติดตามและประมวลผลสถานะทางการเงินและการคลังของท้องถิ่นว่าเกินดุล หรือขาดดุล มีสินทรัพย์เพียงพอสำหรับการก่อหนี้เพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร และมีความประเด็นด้านความเสี่ยงทางการเงินที่ต้องพิจารณาอย่างน้อยเพียงใด

8. อัตราส่วนรายได้จากเงินอุดหนุนต่อรายได้ทั้งหมด (Intergovernmental Revenue as a Percentage of Gross Revenue) คือ รายได้จากการจัดสรรภาษีและเงินอุดหนุนที่รัฐบาลส่วนกลางโอนให้แก่ท้องถิ่น หากสัดส่วนดังกล่าวมีค่าสูงแสดงว่าท้องถิ่นไม่มีอิสระในการจัดสรรงบประมาณทางการเงิน ต้องพึ่งพางบประมาณจากส่วนกลางเป็นสำคัญ

แนวคิดของ Thomas P. DiNapoli สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้บางส่วน เช่น อัตราส่วนรายได้จากเงินอุดหนุนต่อรายได้ทั้งหมด (Intergovernmental Revenue) สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยในลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงดัชนีของการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระในการบริหารงาน ในส่วนของอัตราส่วนภาษีที่จัดเก็บได้จริงต่อภาษีที่สูงที่สุดที่ควรจัดเก็บได้ (Tax Levy as a percentage of Tax Limit) นั้นอาจนำมาเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดแนวทางที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดเก็บเอง

ในส่วนของคุณการดำเนินงาน (Operating Deficit) คือ การวิเคราะห์ฐานะการคลังของท้องถิ่น ปัญหาสำคัญเมื่อท้องถิ่นเกิดวิกฤตทางการคลัง (Fiscal Distress) เนื่องจากการ

ปรับเพิ่มของรายจ่ายดังกล่าวในภาวะเศรษฐกิจถดถอยจะส่งผลให้ท้องถิ่นสูญเสียงบประมาณสำหรับใช้จ่ายเพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นคือดุลการดำเนินงาน (Operating Deficit) คือการวิเคราะห์ฐานะการคลังของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากผลต่างระหว่างรายได้ และรายจ่าย ในปีงบประมาณ หากรายได้มากกว่ารายจ่าย ฐานะการคลังจะเกินดุลในทางตรงกันข้าม หากรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น ฐานะการคลังจะขาดดุลและสร้างปัญหาในระยะยาว โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทน (Salaries) และผลประโยชน์เกื้อกูล (Fringe Benefits) / รายจ่ายรวม (Gross expenditure) ซึ่งสูงมากจนมีผลกระทบต่องบลงทุน ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของตนได้

อย่างไรก็ตามแนวคิดของ Thomas P. DiNapoli ก็ยังอยู่บนพื้นฐานของบริบททางการบริหารที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระและพึ่งพาตนเองทางการคลังสูง ซึ่งแตกต่างกับบริบทในประเทศไทยที่ยังคงเน้นการพึ่งพางบประมาณจากรัฐบาล

ในส่วนของนักวิชาการไทย (วีระศักดิ์ เครือเทพ, <http://www.polsci.chula.ac.th/weerasak/researches.htm> สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2561) ได้มีการประมวลจากแนวคิดของ Ladd & Yinger (1989) Miller (2001) และ Yilmaz et. Al. (2006) ได้เสนอกรอบแนวคิดเรื่องสุขภาพทางการคลังท้องถิ่นโดยอุปมาว่ามนุษย์มีความเครียดจากปัญหาต่างๆ ที่เข้ามา รุมเร้าซึ่งจะทำให้สุขภาพไม่ดีได้ฉับไต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ย่อมประสบปัญหาอันเกิดจากแรงดึงเครียดทางการคลังอันเกิดจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริการสาธารณะและการบริหารงานคลังท้องถิ่นได้ฉับนั้น การศึกษาเรื่องสุขภาพทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Fiscal Health) จึงเป็นการศึกษาว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ มีสุขภาพทางการคลังเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และมุ่งศึกษาว่าปัจจัยใดส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางการคลังของท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในทางทฤษฎีการคลังท้องถิ่น การมีสุขภาพทางการคลังที่เข้มแข็ง หมายถึงสถานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการหารายได้ (Revenue-Raising Capacity: RRC) ที่เพียงพอกับความต้องการใช้จ่ายเพื่อการจัดการบริการสาธารณะด้านต่างๆ (Expenditure Need: EN) ได้อย่างต่อเนื่องตามที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ สุขภาพทางการคลังของท้องถิ่นเป็นสถานะของความสมดุลระหว่างขีดความสามารถในการจัดหารายได้ของท้องถิ่น (RRC) เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการด้านรายจ่าย (EN) ความเข้มแข็งทางการคลังจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อท้องถิ่นนั้นๆ มีขีดความสามารถในการหารายได้มากเพียงพอสำหรับการจัดการบริการสาธารณะตามความต้องการของชุมชน อย่างไรก็ตามการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งๆ มีขีดความสามารถในการจัดหารายได้ในระดับสูงอาจมิได้หมายความว่าท้องถิ่นดังกล่าวมีสุขภาพทางการคลังที่เข้มแข็งเสมอไป หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวมีความจำเป็นในการใช้จ่ายที่สูงเกินกว่าขีดความสามารถในการจัดหารายได้ที่มีอยู่ และในทางกลับกัน องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นที่มีขีดความสามารถในการหารายได้ในระดับต่ำอาจมีสุขภาพทางการคลังที่เข้มแข็งได้ถ้าหากว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งนั้นๆ มีความต้องการในการใช้ทรัพยากรในระดับที่ต่ำกว่าขีดความสามารถในการหารายได้ที่เป็นอยู่ ประการต่อมา การวัดสุขภาพทางการคลังของท้องถิ่นประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ในระบบสองขา ซึ่งได้แก่การวิเคราะห์ถึงระดับรายได้ที่ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บได้ (Potential Revenue) และระดับรายจ่ายที่จำเป็น (Essential Spending Level) ซึ่งมีความหมายแตกต่างไปจากรายได้จริงที่ท้องถิ่นจัดเก็บได้ (Actual Revenue) และแตกต่างไปจากการใช้จ่ายจริงที่เกิดขึ้น (Actual Expenditure) ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่า แนวคิดจากนักวิชาการตะวันตกดังกล่าวข้างต้นอาจใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการบริหารงานคลังและงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยได้บางส่วน แต่ในบริบทของประเทศไทยที่เป็นระบบรัฐเดี่ยวซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันทั้งประเทศ ซึ่งทำให้ระบบที่มาของรายได้ กระบวนการใช้จ่ายงบประมาณและการควบคุมตรวจสอบทางการคลังเป็นไปในลักษณะเดียวกัน การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบงบประมาณและการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงหมายถึง สมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายและมีความครอบคลุมต่อการปฏิบัติการกิจที่จำเป็นในขณะเดียวกัน ท้องถิ่นควรพึ่งตนเองได้ มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย มีต้นทุนการจัดการที่น้อยลง มีการประสานงานดีขึ้น มีการแบ่งปันข้อมูลและความร่วมมือระหว่างส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาคประชาชน สัดส่วนของความแตกต่างระหว่างขีดความสามารถในการหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการขอรับเงินจัดสรรและเงินอุดหนุนจากรัฐบาลควรลดลง สัดส่วนงบประมาณรายจ่ายประจำต่อรายจ่ายทั้งหมด สัดส่วนของรายจ่ายลงทุนต่อสัดส่วนของรายจ่ายรวมตลอดจนต้นทุนต่อหน่วยในการจัดบริการสาธารณะต่อพื้นที่หรือประชากรควรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ซึ่งอาจพิจารณาจากองค์ประกอบของสัดส่วนของรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเองต่อรายได้ที่รัฐบาลจัดสรรให้และรายได้เชิงพาณิชย์ที่ท้องถิ่นจัดหาเอง ในส่วนรายได้จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพในการพึ่งตนเองได้ทางการคลัง ในส่วนของรายจ่าย พิจารณาประสิทธิภาพทางการคลังจากความเพียงพอในการใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณะตามความจำเป็นของท้องถิ่น สัดส่วนของรายจ่ายประจำ/รายจ่ายรวม สัดส่วนของงบลงทุน/รายจ่ายรวม ค่าใช้จ่ายต่อพื้นที่ (ตร.กม.) และค่าใช้จ่ายต่อหัวประชากร

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลมีการนำมาใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2532 โดยองค์การระหว่างประเทศหลายองค์การเช่นธนาคารโลก(World Bank) องค์การสหประชาชาติ (United Nations-UN) ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (The Asian Development Bank-ADB) ซึ่งเสนอว่าการพัฒนาที่ดีจะต้องมีหลักการขั้นพื้นฐานที่จะสร้างความเป็นอยู่ของคนในทุกประเทศทุกสังคม ที่มีความเท่าเทียม การกระจายอำนาจ ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในการพัฒนา ตลอดจนมีระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพเพื่อ

เป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่ารัฐบาลจะสามารถบริหารประเทศไปสู่เป้าหมายตามที่สัญญาไว้กับประชาชน เป็นการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อจัดการให้เกิดการทำบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ มีระบบที่ยุติธรรม โปร่งใส และมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ดังนั้นหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดทั้งในทางการเมืองและการบริหารหรือนัยหนึ่งเป็นทั้งรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และยังเป็นแนวคิดทั้งระดับมหภาคกล่าวคือเป็นการพูดถึงโครงสร้างของระบบการเมือง สังคมและระดับจุลภาคซึ่งเน้นโครงสร้างการบริหารในหน่วยงานหรือระดับองค์กร ในประเทศไทย แนวคิดธรรมาภิบาลได้มีการกล่าวถึงเมื่อประมาณ พ.ศ.2539 - 2540 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตทั้งทางการเมืองและการบริหารอันเนื่องมาจากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่กำลังแพร่ระบาดทั้งในระบบการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นตลอดจนระบบราชการและในภาคเอกชน จึงมีการเรียกร้องให้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิรูปการเมืองและการบริหารทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจัง โดยแปลคำว่า good governance ว่าธรรมรัฐหรือธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ต่อมาในปี พ.ศ.2542 คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542

ในปีพ.ศ.2545 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่5) พ.ศ.2545 มาตรา 3/1 กำหนดว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยให้คำนึงถึงหลักการที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจการตัดสินใจและการอำนวยความสะดวก โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน

หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 ในส่วนของแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐด้านการบริหารราชการแผ่นดินกำหนดให้มีการพัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

1. หลักการพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีประกอบด้วยหลักสำคัญ 6 ประการ คือ

1) หลักนิติธรรม (Rule of Law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับนั้น

2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามและความซื่อสัตย์สุจริตและหลักด้านหลักคุณธรรม Ethics ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 หลักการคือหน่วยงานปลอดการทุจริต หน่วยงานปลอดจากการทำผิดวินัย และหน่วยงานปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพ นิยมและจรรยาบรรณ องค์ประกอบของคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากคอร์ปชั่น หรือมีคอร์ปชั่นน้อยลง คอร์ปชั่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือ Corruption โดยรวมหมายถึง การทำให้เสียหาย การทำลาย หรือการละเมิดจริยธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมาย สำหรับพิษภัยของคอร์ปชั่นได้สร้างความเสียหายและความเดือดร้อน และเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลในทางลบต่อคุณธรรมของการบริหารจัดการอย่างร้ายแรง (ถวิลวดี บุรีกุล, ธรรมมาภิบาล: หลักการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2560 เข้าถึงโดย

(http://kmcenter.rid.go.th/kmc11/file/file_abstract/abstac-54/abs_010954-1.pdf)

3) หลักความโปร่งใส Transparency ประกอบไปด้วยหลักการย่อย 4 หลักการคือ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านโครงสร้าง หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการให้คุณ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการให้โทษ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล

4) หลักการมีส่วนร่วม Participation การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็น การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ และยังเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใดๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ

5) หลักความรับผิดชอบ Accountability มีความหมายกว้างกว่าความสามารถในการตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับ พฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบในผลงานหรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการตอบสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ เป็นเรื่องของความพร้อมที่จะรับผิดชอบ ความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบได้ โดยในแง่มุมของการปฏิบัติถือว่า สำคัญรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติหรือทักษะที่บุคคลพึงแสดงออกเพื่อเป็นเครื่องชี้ว่าได้ยอมรับในภารกิจที่ได้รับมอบหมายและนำไปปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบ

6) หลักความคุ้มค่า Value For Money หลักการนี้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารจัดการและ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สิ่งเหล่านี้เป็นผลในการปฏิบัติอันเกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาลนั่นเอง ประกอบด้วย การประหยัด การทำงาน

และผลตอบแทนบุคลากรเป็นไปอย่างเหมาะสม การไม่มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ การมีผลผลิตหรือบริการได้มาตรฐาน การมีการตรวจสอบภายในและการจัดทำรายงานการเงิน การมี การใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด หมายถึงมีการใช้ ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล มีการใช้ผลตอบแทนตามผลงาน ความสามารถในการแข่งขัน หมายถึงการมีนโยบาย แผน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย การ มีการเน้นผลงานด้านบริการ การมีการประเมินผลการทำงาน ผู้บริหารระดับสูงมีสถานะผู้นำ เมื่อมีหลักการที่เป็นแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลแล้ว หน่วยงานที่ต้องการใช้หลักการ บริหารแนวใหม่ที่มุ่งสร้างธรรมาภิบาลสามารถประยุกต์ใช้ได้และวัดระดับการมีธรรมาภิบาล ของหน่วยงานตนได้ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ตลอดจน รวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้วในหน่วยงาน ภาพข้างล่างนี้เป็นตัวอย่างของการนำหลักการข้างต้นไป สร้างตัวชี้วัดและนำไป ทดสอบจริงในหน่วยงาน และสามารถแสดงผลให้เข้าใจได้ง่าย ทำให้ ผู้บริหารสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานของหน่วยงานให้มีธรรมาภิบาล มากขึ้นได้

ธรรมาภิบาลกับการปกครองท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่สามารถตอบสนองความต้องการในระดับ ท้องถิ่นได้ดีที่สุด เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่ารัฐบาล กลาง ความร่วมมือในระดับท้องถิ่นก็เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะประชาชนในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนในพื้นที่ ต่างรู้จักกัน และนั่นหมายความว่า หากใครก็ตามพยายามละเมิดสัญญาทางสังคม คนเหล่านั้น จะต้องรับผลการลงโทษทางสังคม ปัญหาสำคัญก็คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะอย่างไร เพื่อสร้างความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายให้ได้ เช่น กลุ่มศาสนา กลุ่มพืงตนเอง หรือกลุ่ม ผลประโยชน์ต่าง ๆ ในชุมชนเป็นต้น การสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการส่งมอบ บริการสาธารณะในชุมชนจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาเศรษฐกิจในระดับ รากหญ้าได้ (ธีรพงศ์ บัวหล้า และภาวิณี ช่วยประครอง, 2552 : 23)

อย่างไรก็ตามการปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองประเทศ โดยรัฐบาล กระจายอำนาจการบริหารจัดการเกี่ยวกับภารกิจการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น โดยมีกฎหมายให้อำนาจให้สามารถดำเนินกิจกรรมและบริการสาธารณะบางอย่างที่จำเป็น และเกิด ประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งนี้ภายใต้หลักของความยืดหยุ่น คล่องตัวและสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่น โดยมีองค์กรทางการบริหารของท้องถิ่นนั่นเองเป็นผู้ดำเนินการมิใช่การ บริหารจัดการโดยองค์กร เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือตัวแทนรัฐบาลที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค

การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ แตกต่างจากอดีต ประเด็นที่เปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วขึ้น เพราะความ คาดหวังและการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการมีมากขึ้นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมี ผลกระทบต่อการบริหารปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมากแนวทางการปรับแก้เพียงเล็กน้อย

อย่างไรในอดีตจึงไม่เพียงพอจึงมีความต้องการการรวมเป้าหมายทางการจัดการและประชาธิปไตยเข้าด้วยกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน กระแสการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น (Local Democracy) ได้พัฒนาการอย่างรวดเร็วในประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลกซึ่งหมายถึงการเพิ่มขนาดการกระจายอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การบริหารและอำนาจหน้าที่ให้แก่การปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมกับมีการแปรรูปและลดกฎระเบียบอันเป็นผลให้รัฐบาลกลางมีอำนาจน้อยลง ปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นพร้อมๆกันทั้งในละตินอเมริกา อาฟริกา เอเชีย และยุโรปตะวันออก (Wallman, Helmut, 2077 : 16-17)

จะเห็นได้ว่าแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการปกครองและบริการของท้องถิ่นจึงเปลี่ยนไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักการอันเป็นสาระสำคัญ 3 ประการคือ

1) เปลี่ยนจาก การปกครองท้องถิ่น (Local Government) เป็นธรรมาภิบาลท้องถิ่น(local governance)

2) เปลี่ยนจาก การบริหารภาครัฐ (Public Administration) เป็นการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Administration-NPA)

3) การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง เจ้าหน้าที่และประชาชน จากผู้บริหาร/ผู้รับบริการเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือหุ้นส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น (Stake Holder)

คำว่า การปกครอง (Government) กับคำว่า ธรรมาภิบาล (Governance) มีความหมายต่างกัน คำว่า การปกครอง หมายถึงการตัดสินใจและใช้ทรัพยากรของสถาบันที่เป็นทางการของรัฐ เช่นรัฐบาลตัดสินใจภายใต้กรอบการบริหารและกฎหมายที่กำหนดไว้และใช้ทรัพยากรสาธารณะในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สิ่งสำคัญคือการตัดสินใจของรัฐบาลอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุนของอำนาจของรัฐที่ชอบธรรม ส่วนคำว่าธรรมาภิบาล เกี่ยวข้องกับการปกครองแต่ผนวกด้วยกระบวนการใช้อิทธิพลและเจรจาระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ส่วนอำนาจตามลำดับขั้นของรัฐก็ยังคงอยู่เพียงแต่ธรรมาภิบาลเน้นการกำกับดูแล การใช้อิทธิพลและความร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายอื่น สิ่งที่น่าเน้นในที่นี้คือรัฐบาลไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจฝ่ายเดียวแต่มีฝ่ายอื่นร่วมด้วย ในระบบความสัมพันธ์แบบธรรมาภิบาลนั้นไม่มีหน่วยใดที่ใช้อำนาจเหนือฝ่ายอื่นได้แต่เป็นความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็มีความรู้และทรัพยากรที่จะจัดการกับปัญหาาร่วมกัน สำหรับการเปลี่ยนแปลงในระดับท้องถิ่นนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึงการปกครองของสภาหรือนายกเทศมนตรีที่ได้รับเลือกจากประชาชนมาตามระบอบประชาธิปไตย

ส่วนธรรมาภิบาลท้องถิ่น มีความหมายกว้างกว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึงกระบวนการและโครงสร้างการบริหารปกครองของหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐ เอกชนและอาสาสมัครในระดับท้องถิ่นหน่วยงานเหล่านี้รับผิดชอบร่วมกัน และมีประโยชน์ต่อการทำงานในระดับและส่วนต่างๆ แตกต่างกันไป ส่วนสภาที่มาจากการเลือกตั้งก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งสำคัญของระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่น นักวิชาการบางคนอธิบายว่าสาเหตุที่ต้องมีระบบธรรมาภิบาล

ท้องถิ่นนั้นเป็นเพราะท้องถิ่นถูกตัดงบประมาณ แต่สิ่งที่เป็นผลลัพธ์ของระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นคือระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นเป็นวิธีเปลี่ยนความรับผิดชอบจากรัฐไปเอกชน อาสาสมัคร และประชาสังคม แต่การรับผิดชอบที่กันนี้มีเส้นแบ่งความรับผิดชอบต่อประชาชนไม่ชัดเจน และเป็นสิ่งท้าทายประชาธิปไตยท้องถิ่น

ธรรมาภิบาลท้องถิ่นเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการมองการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเพียงเครื่องมือในการจัดทำบริการสาธารณะของท้องถิ่น มาเน้นการสร้างวิถีชีวิตภายในชุมชนอย่างมีเหตุผลและรอบด้านซึ่งได้ขยายบทบาทจากงานบริหารท้องถิ่นออกไปสู่เรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งหมดทุกด้าน การเปลี่ยนจากการปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่ธรรมาภิบาลท้องถิ่นได้เกิดขึ้นในประเทศทั่วโลกรวมถึงในประเทศกำลังพัฒนา

การเปลี่ยนจากการปกครองเป็นธรรมาภิบาลท้องถิ่นมีผลให้ต้องเปลี่ยนวิธีการทำบริการสาธารณะและการดำเนินการโดยการนำแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้มากขึ้น เช่นการแปรรูปหรือวิธีการทำงานแบบธุรกิจดังที่เกิดกับการปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วโลกเช่นเมืองนิวยอร์ก มิลวอกี อินเดียนาโพลิสโดยมีเป้าหมายที่จะปรับปรุง 2 ด้านคือการพัฒนาประชาธิปไตยและการบริการในท้องถิ่นโดยการนำแนวทางระบบตลาดหรือภาคเอกชนมาใช้เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับท้องถิ่นนอกจากนั้นท้องถิ่นมีการปฏิสัมพันธ์กับประชาชนโดยตรงโดยใช้เทคโนโลยีระบบอิเล็กทรอนิกส์เช่นจัดให้มีประชาธิปไตยทางตรงในท้องถิ่นจัดให้มีการลงมติทางอิเล็กทรอนิกส์ การเปิดให้เสนอแนะความคิดเห็นผ่านระบบ เฟซบุ๊ก (Facebook) การตั้งคณะลูกขุนภาคประชาชนหรือวิธีการอื่นซึ่งในปัจจุบันนวัตกรรมประชาธิปไตยท้องถิ่นเหล่านี้ได้แพร่หลายไปยังประเทศต่างๆทั่วโลก

ดังนั้น คำว่าธรรมาภิบาล มีความหมายต่างกับคำว่า การปกครองท้องถิ่นซึ่งหมายถึงการตัดสินใจและใช้ทรัพยากรของสถาบันที่เป็นทางการของรัฐ เช่นรัฐบาลตัดสินใจภายใต้กรอบการบริหารและกฎหมายที่กำหนดไว้และใช้ทรัพยากรสาธารณะในหน้าที่ที่รับผิดชอบ สิ่งสำคัญคือการตัดสินใจของรัฐบาลอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุนของอำนาจของรัฐที่ชอบธรรม ส่วนคำว่าธรรมาภิบาล เกี่ยวข้องกับการปกครองแต่ผนวกด้วยกระบวนการใช้อิทธิพลและเจรจาระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคที่ไม่แสวงหากำไรเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมธรรมาภิบาลท้องถิ่นหมายถึงกระบวนการและโครงสร้างการบริหารปกครองของหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐ เอกชนและอาสาสมัครในระดับท้องถิ่นหน่วยงานเหล่านี้รับผิดชอบร่วมกัน และมีประโยชน์ต่อการทำงานในระดับและส่วนต่างๆ แตกต่างกัน ส่วนสภามาจากการเลือกตั้งก็ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่น ระบบธรรมาภิบาลท้องถิ่นเป็นวิธีเปลี่ยนความรับผิดชอบจากรัฐไปเอกชน อาสาสมัครและประชาสังคม ภายใต้กรอบนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบและความคุ้มค่า

สรุป

แนวทางการบริหารงานคลังที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการที่ใกล้เคียงกับหลักการบริหารในทางรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์โครงการ และการประเมินผลโครงการเป็นต้น ประกอบกับเสริมสร้างหลักนิติธรรมหรือมิติด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานคลังของท้องถิ่นในเรื่องต่างๆที่จำเป็นให้มีความทันสมัย รัดกุมและยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ สร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบและอยู่บนพื้นฐานของความคุ้มค่าอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- เชิดชัย มีคำ. (2547). **คู่มือปฏิบัติงานคลัง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสามเจริญพาณิชย์.
- ถวิลวดี บุรีกุล, ธรรมาภิบาล: หลักการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2560 เข้าถึงโดย http://kmcenter.rid.go.th/kmc11/file/file_abstract/abstract54/abs_010954-1.pdf
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะและบุญมี ลี. (2550). “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”, **รายงานการวิจัย**. สถาบันพระปกเกล้า.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534
- วิษุกร นาคธน. (2559). ประสิทธิภาพการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล, **รายงานการวิจัย**, พุทธศาสตร์คุณกวีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ, “การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางการคลังของเทศบาล”, **รายงานการวิจัย**, (ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จาก <http://www.polsci.chula.ac.th/weerasak/researches.htm> .
- สมคิด เลิศไพฑูรย์และคณะ. (2555). “การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, **รายงานการวิจัย**, (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ,
- อันวา ชา (Anwar Shah). (2552). “อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ประสพการณ์และบทเรียนในต่างประเทศ”. ใน **ธรรมาภิบาลและการคลังท้องถิ่น**. อังโน อีรพงศ์ บัวหล้า และภาวิณี ช่วยประคอง (นนทบุรี : สถาบัน

พระปกเกล้าและสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

- Hambleton, Robin. (2003). **Globalism and Local Democracy: Challenge and Change in Europe and North America**, New York: Penguin Macmillan.
- Kenneth .W. Brown. (1993). “The 10-Point Test of Financial Condition: Toward an Easy-to-Use Assessment Tool for Smaller Cities, **Government Finance Review**; December.
- Thomas P. DiNapoli. (2007). **Local Government Management Guide: Financial Condition Analysis**, New York: Office of the State Comptroller Division of Local Government and School Albany.
- Wallman, Helmut. (2007). **Changes, ruptures, and continuities in European local government system: between government and governance**, New York : Lexington Books.

การทำสงครามในนามของพระเจ้าในปรัชญาภคคีตาว่าด้วยคุณค่าทางจริยธรรม

The hostilities in the name of God in the Bhagavad Gita philosophy on the Valuable of Morality

กิตติพัทธ์ โมราสุข*

บทคัดย่อ

การทำสงครามในนามของพระเจ้าในปรัชญาภคคีตาว่าด้วยคุณค่าทางจริยธรรม มี 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1. เชิงบวก คือ 1. การทำตามหน้าที่ ตามฐานะที่ตนเองเป็นอย่างเต็มที่ 2. การทำตามกฎในนามของพระเจ้าหรือเทพเจ้า 3. การไม่ยึดมั่นในตัวตนที่เป็นอยู่ในโลกนี้ 2. เชิงลบ คือ 1. การละเลยความสัมพันธ์เชิงญาติสายโลหิต 2. การทำสงครามหรือความรุนแรงในนามเทพเจ้าหรือพระเจ้า 3. การปฏิเสธมาตรฐานทางศีลธรรมในชาตินี้

คำสำคัญ: การทำสงคราม, ปรัชญา, ภคคีตา, คุณค่าทางจริยธรรม.

Abstract

The hostilities in the name of God in the Bhagavad Gita philosophy on the Valuable of Morality has 2 main characteristics; 1. Positive characteristics are follow the full self-duties 2. Follow the law of the name of God 3. Non-attachment being in the world. 2. Negative of characteristics are 1. Neglect the relative of Kinship. 2. Hostilities or violence in the name of God. 3. Refuse the standard of Morality in the present.

Keywords: hostilities, philosophy, Bhagavad Gita, Valuable of Morality.

บทนำ

กล่าวได้ว่าปรัชญาในภคคีตาเป็นเนื้อที่มีความน่าสนใจที่สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของความขัดแย้งใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ ความขัดแย้งภายนอกและภายใน แม้ว่าในปรัชญาในภคคีตา จะกล่าวอ้างถึงพระเจ้าหรือพรหม เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง สิ่งทั้งหลายนั้นล้วนตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของพระเจ้าหรือพรหมทั้งหมด การกระทำอื่นๆ ก็ล้วนเป็นสิ่งที่เป็นไปตามพระเจ้าหรือพรหมทั้งนั้น โดยเห็นว่า หลักคำสอนของภคคีตาทางอภิปรัชญาในเรื่องของอันติมะสัจจะเป็นเอกนิยามมีเพียงหนึ่งเดียว เป็นสภาพที่นิรันดร์เป็นทั้งอุตตรภาวะและอันตรภาวะอันไม่มีขอบเขตจำกัด สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง เป็นปฐมเหตุแห่งการมีอยู่ของสรรพสิ่ง ภคคีตาเห็นว่าอันติมะสัจจะเป็นตัวตนสมบูรณ์ที่เป็นจิตบริสุทธิ์ ในภคคีตา ถือเจตนาภายในของ

* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มนุษย์ ความพอใจของพระเจ้า และการกระทำโดยไม่หวังผลเป็นหลักในการพิจารณา (จงตี ย้งยีน, 2527: ก - ข)

อย่างไรก็ตามประเด็นปรัชญาในภควัทคีตาเริ่มจากการที่อรชุนเกิดความขัดแย้งขึ้นในใจเมื่อต้องทำหน้าที่รบ เพราะเกิดสำนึกขึ้นว่าจะต้องร่วมทำสงครามที่นำไปสู่การเข่นฆ่าครั้งใหญ่ ในระหว่างญาติมิตรด้วยตนเอง การกระทำอันโหดร้ายนี้จะไม่เป็นผลดีไปได้เมื่อเทียบกับหายนะของมนุษย์แล้ว และบาปกรรมก็จะตกแก่ผู้ร่วมกระทำการรบด้วยกันนี้ทั้งหมด มโนคติต่างๆที่อรชุนไม่สามารถให้คำตอบที่เป็นทางออกแก่จิตใจของตัวเองได้ อรชุนเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งจิตใจอันปั่นป่วนของมนุษย์ซึ่งตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเลือกกระทำ ระหว่างพันธะหน้าที่กับสำนึกทางศีลธรรมที่มีอยู่ภายในจิตใจ (กรรณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2542: 117-129)

ถึงกระนั้นก็ตามอาจกล่าวได้ว่าในคัมภีร์ปรัชญาภควัทคีตาเน้นการควบคุมจิตใจของตนเองเป็นหลัก คนแต่ละคนต้องรู้จักบังคับตนเองไม่ให้ทำชั่ว ซึ่งถ้าหากเกิดกระทำผิดอันใดลงไปก็พร้อมอย่างเต็มใจที่จะแก้ไขสิ่งเหล่านั้น ซึ่งนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมโดยสันติ ในคัมภีร์ปรัชญาภควัทคีตา นั้นเป็นไปตามเจตจำนงของพระเจ้าซึ่งก็คือความแตกต่างกันทางด้านอภิปรัชญา เนื่องจากคัมภีร์ภควัทคีตานี้เชื่อในการมีอยู่ของพระเจ้าซึ่งเป็นผู้กำหนดกฎแห่งกรรมเพื่อให้คุณและเพื่อให้โทษเหล่านี้ขึ้นมา และเสนอว่าถึงแม้เกณฑ์ทางจริยธรรมในคัมภีร์ปรัชญาภควัทคีตานี้ จะเน้นในหลักเจตนาของผู้กระทำ แต่เกณฑ์ตัดสินนั้นมีความเชื่อมโยงกับพระเจ้า (สุขสันต์ จันทะโชโต, 2528: ง)

ประเด็นปัญหาการทำสงครามในนามของพระเจ้าในปรัชญาภควัทคีตา

1. ปัญหาภายนอก

1.1 แนวคิดว่าด้วยพรหมหรือพระเจ้า

ปรัชญาภควัทคีตาเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์มาจากพรหมหรือพระเจ้า วัฏฏะจักรของโลกหมุนเคลื่อนไปเพราะมีการกระทำเกิดขึ้น โลกจึงจะดำเนินต่อไปได้ (กฤษณะไทวปายนะ วายาสะ, 2527: 48-50) กล่าวคือพระเจ้าควบคุมความเป็นไปของโลกโดยการควบคุมสรรพสิ่งให้เกิดการกระทำ เพื่อให้โลกหมุนเคลื่อนไปข้างหน้าไม่หยุดนิ่ง มีคำถามว่าจะเป็นอย่างไรมนุษย์หยุดการกระทำลง อย่างไรก็ตามราชกฤษณะให้ทรรศนะว่า โลกคือความต่อเนื่องของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้วดับไปติดต่อกันเป็นกระบวนการไม่มีที่สิ้นสุดหมุนเวียนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สรรพสิ่งในโลกก็มีการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันไปเช่นกัน เพราะถ้าสรรพสิ่งหยุดนิ่งลงเมื่อใด โลกทั้งโลกก็จะดับสลายลงเมื่อนั้น (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2545: 162) หมายความว่าถ้ามนุษย์หยุดการกระทำ สรรพสิ่งก็ย่อมหยุดการเคลื่อนไหวด้วย เมื่อสรรพสิ่งหยุดการเคลื่อนไหวโลกก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้ เพราะหากเป็นเช่นนั้นพรหมหรือพระเจ้าที่แทรกซึมอยู่แล้วในทุกสรรพสิ่งรวมถึงส่วนลึกในจิตใจมนุษย์ ก็จะเข้ามาควบคุมบังคับให้ต้องเกิดการกระทำขึ้นอยู่ดี (กฤษณะไทวปายนะ วายาสะ, ศรีมัทภควัทคีตา, อธิบายที่ 18 โศลกที่ 59-61, หน้า 272 - 273)

1.2 แนวคิดว่าด้วยวรรณะ

ในภควัทคีตาเสนอว่ามนุษย์ถูกกำหนดตามหน้าที่ออกเป็น 4 วรรณะด้วยกัน คือ พรหมณ์ กษัตริย์ ไวศยะและศูทร ภควัทคีตาอ้างว่ากำหนดตามพฤติกรรมที่เคยกระทำหรือ บทบาทหน้าที่ที่เคยปฏิบัติในอดีตชาติ (อัยายะที่ 18 โศลกที่ 41 – 44 หน้า 266 -267) กล่าวอีกนัยหนึ่งว่ามนุษย์เกิดเพื่อทำหน้าที่ไปตามวรรณะต่างๆ เป็นเพราะพฤติกรรมหรือการกระทำ หรือหน้าที่ในอดีตชาติเป็นอย่างไร ก็ย่อมเกิดมามีพฤติกรรมการกระทำหรือปฏิบัติหน้าที่อย่าง นั้นต่อไปอีก มีคำถามว่าใครเป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์นี้ขึ้นมา ในปรัชญาภควัทคีตาบอกว่าพรหมหรือ พระเจ้าเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์และควบคุมดูแลให้เป็นไปตามกฎ (อัยายะที่ 4 โศลกที่ 13 หน้า 67)

กล่าวได้ว่าในปรัชญาภควัทคีตาพรหมหรือพระเจ้าสร้างกระแสแห่งสังสารวัฏของ สรรพสิ่งให้โลกเคลื่อนไปข้างหน้า ชีวิตมนุษย์อยู่ในสังสารวัฏของโลกย่อมต้องถูกผลักดันให้ เคลื่อนไปตามกระแสด้วยเช่นกัน มนุษย์ไม่สามารถละเว้นการกระทำไปได้ แม้ใจจะไม่อยากทำ แต่ก็จำเป็นต้องทำอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ เพราะอาตมมันในตัวมนุษย์จะสั่งให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ลงไปอย่างไม่อาจควบคุมตัวเองได้ (อัยายะที่ 18 โศลกที่ 59 – 61, หน้า 272 – 273)

2. ปัญหาภายใน

2.1 แนวคิดว่าด้วยจิต

ในปรัชญาภควัทคีตาบอกว่าการที่มนุษย์ประพฤดิหรือทำความชั่วในขณะจิตที่เป็นต มะหรือเป็นอกุศล ย่อมต้องได้รับสิ่งไม่ดีตอบแทนเป็นการลงโทษจากพระเจ้า (อัยายะที่ 16 โศลกที่ 19, หน้า 239) ในขณะที่ผู้ทำความดีในขณะจิตที่เป็นสัตวะหรือจิตที่เป็นกุศล ย่อม ได้รับสิ่งดีเป็นผลตอบแทน (อัยายะที่ 16 โศลกที่ 21 – 22, หน้า 240) เมื่อมองในแง่นี้ย่อมถือ ว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำตามเจตนาของตน อย่างไรก็ตามภควัทคีตาก็อ้างว่า มี ข้อยกเว้นที่มนุษย์ไม่ต้องรับผลการกระทำของตัวเอง เมื่อกระทำตามหน้าที่ที่พระเจ้ากำหนด (อัยายะที่ 18, โศลกที่ 48, หน้า 269) หรือเมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด (อัยายะที่ 4, โศลกที่ 36 – 37, หน้า 74) หรือการกระทำด้วยจิตบริสุทธิ์ (อัยายะที่ 4, โศลกที่ 21, หน้า 69)

2.2 แนวคิดว่าด้วยการเลือกของอรชุน

ในปรัชญาภควัทคีตา มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้คือ

1) กฤษณะบอกว่า “ถ้าอรชุนเลือกที่จะรบแล้วเกิดพ่ายแพ้จะไปสู่สวรรค์ หากรบ แล้วชนะก็จะได้ครองแผ่นดินและราชสมบัติ” (อัยายะที่ 2, โศลกที่ 37, หน้า 30) หรือหาก อรชุนเลือกที่จะไม่รบแล้วก็จะถูกเหยียดหยาม (อัยายะที่ 2, โศลกที่ 33 – 36, หน้า 29 – 30) จากตัวอย่างนี้เท่ากับว่ามนุษย์สามารถเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ฉะนั้นในแง่นี้ย่อม เท่ากับว่ามนุษย์มีอิสระในการเลือกกระทำตามความต้องการของตัวเองได้

2) กฤษณะกล่าวว่า “ที่ท่านทะนงคิดว่าจะไม่รบนั้น ความตั้งใจนี้ไร้ผล สันดานเดิม จะเตือนท่านให้รบ” (อัยายะที่ 18, โศลกที่ 58, หน้า 272) และ “ท่านยังเฝ้าอยู่ด้วยกรรม ของตนเอง อันเกิดจากสันดานเดิม แม้ไม่อยากจะทำกรรมใด ท่านก็ต้องทำกรรมนั้น โดยไม่มี

อำนาจเลย อรชุน ธรรมกายดำรงอยู่ในเหตุยประเทศของสรรพภูติ ยังสรรพภูติให้หมุ่นด้วย
มายาตั้งว่าหุ่นยนต์ฉะนั้น” (อธยายะที่ 18, โศลกที่ 60 – 61, หน้า 273)

2.3 แนวคิดว่าด้วยแรงจูงใจ

ในปรัชญาภควัทคีตากล่าวถึง อรชุนว่าอยู่ในวาระกษัตริย์จึงต้องทำสงครามทำการ
รบตามหน้าที่ของวาระ มิฉะนั้นจะเป็นการละทิ้งหน้าที่ ทำให้เสียเกียรติ ชื่อเสียง ตูถูกเหยียด
หยาม (อธยายะที่ 2, โศลกที่ 31 – 34, หน้า 29) ปรัชญาภควัทคีตาอ้างว่าพระเจ้ากำหนด
วาระและหน้าที่ของวาระให้เหมาะกับผู้จะมาเกิดตามวาระแล้ว (อธยายะที่ 18, โศลกที่
41, หน้า 266)

ในปรัชญาภควัทคีตาผู้ทำหน้าที่ตามวาระของตัวเอง แม้ต้องทำบาปก็ไม่ต้องรับบาป
นั้น (อธยายะที่ 18, โศลกที่ 47, หน้า 268) หรือแม้ต้องฆ่าคนทั้งโลกก็ถือว่าไม่ได้ฆ่าใคร (อธยา
ยะที่ 18, โศลกที่ 17, หน้า 258) กล่าวคือเมื่อเป็นประสงค์ของพระเจ้าแล้ว แม้จะต้องทำความ
ชั่ว เพื่อให้บรรลุจุดหมายก็ต้องทำ เพราะการทำเช่นนี้ย่อมเป็นการทำเพื่อพระเจ้า ฉะนั้นแม้การ
กระทำนั้นจะเป็นบาปแต่เมื่อทำเพื่อพระเจ้าแล้ว พระเจ้าย่อมปลดเปลื้องผู้นั้นจากบาป (อธยา
ยะที่ 18, โศลกที่ 66, หน้า 275) ผู้กระทำย่อมไม่ต้องรับผลของการทำความชั่วนั้น ในแง่นี้ทำให้
มองได้ว่าการตัดสินใจความดีความชั่วของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับพระเจ้าด้วย

ปรัชญาภควัทคีตาอ้างว่านอกจากโลกมนุษย์ยังมีโลกสวรรค์ (อธยายะที่ 9 โศลกที่ 20,
หน้า 137) สำหรับผู้ปฏิบัติที่ยังไม่บรรลุโยคะ (อธยายะที่ 6 โศลกที่ 41, หน้า 103) ผู้ทำความดี
ตามหลักไตรเพท (อธยายะที่ 9 โศลกที่ 21, หน้า 138) ผู้ที่ตายขณะจิตเป็นกุศล (อธยายะที่ 14
โศลกที่ 14, หน้า 217) ผู้ที่ตายขณะทำหน้าที่ที่พระเจ้ากำหนด (อธยายะที่ 2 โศลกที่ 37, หน้า
30)

2.4 เป้าหมายของชีวิต

ปรัชญาภควัทคีตา กล่าวถึงการจะไปถึงสู่เป้าหมายของชีวิตใน 2 ระดับคือ โลกนี้และ
โลกหน้าโดยเห็นว่า ความสุขในโลกมนุษย์คือการได้ครอบครองแผ่นดินหรืออาณาจักรอันกว้าง
ใหญ่ และการครอบครองทรัพย์สินสมบัติอันมากมายมหาศาล (อธยายะที่ 2 โศลกที่ 8 หน้า 22
และโศลกที่ 37, หน้า 30) สำหรับภควัทคีต้ามองว่าความสุขในโลกนี้มีจุดเริ่มต้นและมีจุดสิ้นสุด
ดังนั้นก็ย่อมอาจทำให้เป็นทุกข์ได้ถ้าสุขนั้นหมดลงไป (อธยายะที่ 5 โศลกที่ 22, หน้า 86)
กล่าวคือมนุษย์ไม่อาจมีความสุขตลอดไปได้ จึงกล่าวได้ว่าความสุขในโลกมนุษย์ไม่ใช่สิ่งเที่ยงแท้

ปรัชญาภควัทคีตามีทรรศนะว่า ความสุขในที่เหนือกว่าโลกมนุษย์นั่นคือความสุขใน
โลกสวรรค์ (อธยายะที่ 9 โศลกที่ 20, หน้า 137) ปรัชญาภควัทคีตาเชื่อว่าสวรรค์เป็นโลกที่มี
ความสุขและมีความสมปรารถนาในสิ่งที่ต้องการมากกว่าในโลกมนุษย์ ปัญหาก็คือเมื่อโลก
สวรรค์มีความสุข ความสมปรารถนามากกว่าในโลกมนุษย์แล้วก็ควรเป็นจุดหมายชีวิตของมนุษย์
ได้มิใช่หรือ ปรัชญาภควัทคีตามีทรรศนะว่าความสุขในโลกสวรรค์นั้น แม้เชื่อว่าเป็นสุขกว่าใน
โลกมนุษย์ก็ตาม แต่ต้องไม่ลืมว่าเมื่อมนุษย์เสวยสุขจนหมดบุญกุศลในโลกสวรรค์แล้ว ก็ต้อง
กลับมาเกิดในโลกมนุษย์อีกอยู่ดี (อธยายะที่ 9 โศลกที่ 21, หน้า 138)

ปรัชญาภคัทคีตาเห็นว่า มนุษย์สามารถไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป เมื่อจิตหรืออาตมันในมนุษย์เป็นเอกภาพรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพรหม (อัยยาระที่ 14 โศลกที่ 26, หน้า 222) ประเด็นนี้ถ้าเราเชื่อว่าพรหมเป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้า สถิตอยู่ในพระเจ้าแล้ว (อัยยาระที่ 14 โศลกที่ 27, หน้า 85) ก็ย่อมเชื่อต่อไปได้ว่าเมื่ออาตมันรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมแล้ว อาตมันย่อมเข้าถึงพระเจ้า กล่าวคือมนุษย์สามารถเข้าถึงอันติมะสัจจะได้ ภคัทคีตาเรียกสภาวะนี้ว่าการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ (อัยยาระที่ 5 โศลกที่ 19, หน้า 138) หรือการบรรลุถึงโมกษะ (อัยยาระที่ 18, หน้า 253)

อย่างไรก็ตามราชกฤษณ์ นักปรัชญาสำคัญสายนี้มีทรรศนะว่ามนุษย์มีความปรารถนาจะเข้าถึงพระเจ้า เนื่องจากความสุขจากการได้มาซึ่งทรัพย์สมบัติที่เป็นวัตถุอันไม่อาจทำให้มนุษย์พึงพอใจได้ จิตหรืออาตมันของมนุษย์เป็นภาวะนิรันดรและเป็นอมตะ จุดหมายปลายทางของจิตจึงไม่ใช่ชีวิตนี้ชีวิตเดียว มนุษย์ต้องการบรรลุความสมบูรณ์คือภาวะที่จิตก้าวขึ้นสูงเหนือร่างกายและพบความสงบสุขในการเข้าร่วมกับพระเจ้า จึงประสงค์จะพัฒนาจิตให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏที่เรียกว่าเข้าถึงโมกษะ การที่อาตมันรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพรหมได้ ทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากสังสารวัฏหรือการบรรลุถึงโมกษะ มีคำถามตามมาว่าถ้าเช่นนั้นอะไรคือปัญหาที่ทำให้อาตมันไม่ได้รวมเป็นหนึ่งเดียวกับพรหม ปรัชญาภคัทคีตาอ้างว่าเหตุที่มนุษย์ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏก็เพราะถูกมายาบดบังไม่ให้อาตมันเห็นพระเจ้า (อัยยาระที่ 7 โศลกที่ 25, หน้า 115) อาตมันจึงหลงติดอยู่ในอวิชานั่นคือความไม่รู้และความปรารถนาจนไม่อาจหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ (อัยยาระที่ 7 โศลกที่ 13 - 14, หน้า 111)

วิธีการสลายความขัดแย้ง

ผู้เขียนเห็นว่าในปรัชญาภคัทคีตา แม้ว่าจะได้กล่าวถึงวิธีการบรรลุถึงโมกษะไว้ 3 ทาง คือ ความรู้ การกระทำ และความภักดี แต่ผู้เขียนเห็นว่าทั้ง 3 วิธีนี้เป็นไปเพื่อการสลายความขัดแย้งทั้งภายนอกและภายใน วิธีการทั้ง 3 ดังนี้คือ

1. ขณโยคะ หรือวิถีแห่งความรู้

ปรัชญาภคัทคีตาเสนอว่ามนุษย์สามารถบรรลุถึงโมกษะได้ด้วยปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงของอาตมันในตน โดยใช้สติปัญญาข่มอินทรีย์ของตัวเอง วางจิตของตนให้อยู่เหนือพลังแห่งตัณหาที่ติดอยู่กับอารมณ์ต่างๆ (อัยยาระที่ 4 โศลกที่ 38 - 39, หน้า 75) ควบคุมจิตให้ตั้งอยู่ในสมาธิ ตั้งมั่นในอาตมันละจากตัณหาความอยากความใคร่ได้ (อัยยาระที่ 6 โศลกที่ 14 - 15 และ 18, หน้า 95 - 96) มองก้อนดินและทองคำอย่างมีสภาพเสมอกัน (อัยยาระที่ 6 โศลกที่ 8, หน้า 93) กล่าวคือการมีปัญญาความรู้ที่สามารถพิจารณาสรรพสิ่งตามความเป็นจริงของธรรมชาติ มีความรู้แจ้งเห็นจริงในพระเจ้าซึ่งเป็นอันติมะสัจจะ (อัยยาระที่ 6 โศลกที่ 29 - 31, หน้า 99) ทศนะของภคัทคีตาแม้ผู้มีบาปที่สุดก็สามารถข้ามห้วงมหาสมุทรแห่งความชั่วไปด้วยเรือแห่งความรู้แจ้งเห็นจริงนี้ (อัยยาระที่ 4 โศลกที่ 36 - 37, หน้า 74)

2. กรรมโยคะ หรือวิถีแห่งการกระทำ

ปรัชญาภควัทศิตาเสนอว่ามนุษย์สามารถบรรลุถึงโมกษะได้ด้วยการกระทำในสิ่งที่ควรกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทนจากการกระทำ กล่าวคือ ประการแรก กระทำสิ่งที่ควรทำตามพันธะหน้าที่ของตนเอง (อธยายะที่ 3 โศลกที่ 19 , หน้า 51) ประการที่สอง สละกรรม คือการไม่มีความยินดีในร้าย ไม่หวังผลตอบแทนใดๆจากการกระทำ มีจิตบริสุทธิ์ ขณะใจของตนเองให้ได้ เมื่อประกอบกรรมหรือกระทำการใดๆก็สละความประสงค์ในผลนั้น (อธยายะที่ 5 โศลกที่ 10 – 13, หน้า 82 – 83) เพราะการมุ่งหวังผลตอบแทนจากการกระทำจะเป็นเงื่อนไขที่รัดตรึงผูกมัดมนุษย์ไว้ให้ติดอยู่ในสังสารวัฏ การบรรลุถึงโมกษะจึงต้องกระทำโดยปราศจากความปรารถนาหรือตัณหาใด แต่กระทำด้วยจิตที่มุ่งหวังเพื่อสงเคราะห์โลก (อธยายะที่ 3 โศลกที่ 25 – 26 , หน้า 53 – 54)

3. ภัททิโยคะ หรือวิถีแห่งความภักดี

ปรัชญาภควัทศิตาเสนอแนวคิดที่ว่ามนุษย์สามารถบรรลุถึงโมกษะได้ด้วยความภักดีต่อพระเจ้า กล่าวคือการมีจิตใจแน่วแน้อยู่กับพระเจ้า หรือการแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อพระเจ้าด้วยจิตบริสุทธิ์ โดยปราศจากตัณหา และไม่หวังผลตอบแทนหรือเพื่อประโยชน์ตนเอง เป็นการมอบจิตใจไว้กับสิ่งสูงสุดของตน เมื่อภักดีต่อพระเจ้าย่อมจะเข้าถึงพระเจ้า อันเป็นอันติมะสัจจะได้ (อธยายะที่ 18 โศลกที่ 65 – 68, หน้า 274 – 275)

ปรัชญาภควัทศิตา ได้กล่าวถึงผู้มุ่งในพรหมจะถึงเข้าถึงอันติมะสัจจะได้ยากกว่าผู้ฝึกไฟในพระเจ้า เพราะมนุษย์มีรูปร่างย่อมเข้าใจพรหมที่ไม่มีรูปร่างได้ยากกว่าเข้าใจพระเจ้า ดังนั้นภควัทศิตาจึงเห็นว่าทางแห่งความภักดีต่อพระเจ้าจะเป็นทางไปสู่อันติมะสัจจะได้ง่ายกว่าทางอื่น (ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, 2522: 19–20) ผู้อุทิศการกระทำทั้งปวงให้แก่พระเจ้า คิดถึงแต่พระเจ้าบูชาพระเจ้าโดยสมาธิแน่วแน่วด้วยความภักดีอย่างไม่เปลี่ยนแปลง จิตให้ตั้งมั่นอยู่ในพระเจ้า พระเจ้าจะหลุดพ้นจากสมุทรรแห่งการเวียนว่ายตายเกิด (อธยายะที่ 12, โศลกที่ 7, หน้า 189)

ปรัชญาภควัทศิตาการไม่ทำหน้าที่เป็นความไม่ถูกต้อง ผู้ไม่ทำหน้าที่ของตนจะได้รับความเสื่อมเสีย ส่วนการทำหน้าที่นั้นเป็นความดีและถูกต้อง (อธยายะที่ 2 โศลกที่ 31 – 34 , หน้า 29) การทำหน้าที่แล้วบรรลุผลสำเร็จย่อมได้รับความสุขสมปรารถนาที่ต้องการเป็นผลตอบแทน แต่หากทำหน้าที่แล้วไม่สำเร็จถ้าเสียชีวิตก็จะได้รับผลตอบแทนเป็นความสุขในสวรรค์ต่อไป (อธยายะที่ 2 โศลกที่ 37, หน้า 30)

การทำสงครามในนามของพระเจ้าในปรัชญาภควัทศิตาว่าด้วยคุณค่าทางจริยธรรม

ปรัชญาภควัทศิตากล่าวได้ว่าเป็นการกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่อยู่ภายนอกกับภายใน หรืออาจกล่าวได้ว่า มี 2 ลักษณะคือ เชิงบวกหรือเชิงลบก็ได้ด้วย

ประการที่หนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่า ปรัชญาภควัทศิตามีคุณค่าเชิงจริยธรรมในเชิงบวกก็คือ

1. การทำตามหน้าที่ ตามฐานะที่ตนเองเป็นอย่างเต็มที่ ความรู้สติปัญญาความสามารถแห่งตน ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร หรือฝ่ายคู่ตรงข้ามจะเป็นใคร ก็ไม่ละเว้นการไม่ปฏิบัติด้วยเพราะตนเองมีหน้าที่ ปรัชญาภควัทศิตากล่าวถึง การกระทำเพื่อหน้าที่เป็นการทำในสิ่งที่ควร

กระทำโดยไม่หวังผลตอบแทนจากการกระทำนั้น (อธยายะที่ 6 โศลกที่ 1 , หน้า 91) กล่าวคือ ทำด้วยจิตที่มุ่งอยู่กับงานเท่านั้นโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนที่จะได้รับ แต่มองว่าทำเพราะเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ (อธยายะที่ 18 โศลกที่ 9 , หน้า 256) หลักของการกระทำอยู่ที่การสละผลของการกระทำนั้นแล้วทำไปตามหน้าที่ ปรัชญาภควัทศิตาการกระทำเพื่อหน้าที่ถือเป็นสันยาสะ (อธยายะที่ 6 โศลกที่ 1 - 2 , หน้า 91)

2. การทำตามกฎในนามของพระเจ้าหรือเทพเจ้า ในฐานะที่การทำสงครามนั้นเมื่อก้าวลงสู่สงครามแล้วก็ย่อมที่จะต้องเต็มที่โดยไม่ละเว้นเช่นเดียวกัน ในปรัชญาภควัทศิตามีพรรณษาไว้ว่า “การกระทำใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อพระเจ้า ก็คือการภักดีต่อพระเจ้า เมื่อภักดีต่อพระเจ้าย่อมเข้าถึงพระเจ้าได้ เพราะพระเจ้าจะฉุดผู้ภักดีให้พ้นจากสังสารวัฏ” (อธยายะที่ 12 โศลกที่ 6-10, หน้า189-190)

3. การไม่ยึดมั่นในตัวตนที่เป็นอยู่ในโลกนี้ หากแต่เป็นการเล็งถึงคุณค่าแห่งการดำรงอยู่อย่างนิรันดร์ในโลกหน้า กล่าวคือ “การกระทำที่ปราศจากตัณหาอุปาทาน เมื่อกระทำโดยปราศจากตัณหาอุปาทาน ผู้กระทำย่อมมีจิตที่บริสุทธิ์ได้” (ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, 2536: 57)

ประการที่สอง คุณค่าเชิงจริยธรรมในเชิงลบก็คือ

1. การละเลยความสัมพันธ์เชิงญาติสายโลหิต ซึ่งเห็นอย่างชัดเจนว่า ประเด็นเรื่องสงครามนี้ ที่ปรากฏก็คือเป็นการประหัตประหารกันระหว่างพี่น้อง ญาติกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการร่วมสายโลหิต และยังดึงเอาญาติที่ห่างไกล มากมายเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังที่ “อรชุนสับสนเกิดความขัดแย้งในใจขึ้นมาเมื่อต้องรบกับพี่น้องครูบาอาจารย์และญาติมิตรที่อยู่คนละฝ่ายกัน เพราะในฐานะกษัตริย์นักรบจำเป็นต้องทำการรบเพื่อรักษาความเป็นธรรม แต่ในฐานะพี่น้องร่วมวงศ์ตระกูลเดียวกันก็ไม่ควรฆ่าล้างผลาญวงศ์ตระกูลตัวเอง และในฐานะเพื่อนก็ไม่ควรทำร้ายเพื่อน” (อธยายะที่ 1 โศลกที่ 34-39, หน้า10 - 12) การกระทำดังกล่าวนี้ล้วนนำไปสู่ความรุนแรงที่อาจจะไปข้ามภพข้ามชาติไปอีก ซึ่งแม้สงครามจะจบลง ในความเป็นจริงแล้ว ความบาดหมางกันก็ย่อมไม่อาจจะคลี่คลายให้หาย หมดสิ้นปลาสนาการไปได้

2. การทำสงครามหรือความรุนแรงในนามเทพเจ้าหรือพระเจ้า กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าพระเจ้าต้องการให้มนุษย์กระทำหน้าที่เพื่อให้โลกดำรงอยู่ต่อไป โดยปรัชญาภควัทศิตามีพรรณษาว่า มนุษย์เป็นเสมือนเครื่องมือที่พระเจ้าเลือกให้ขับเคลื่อนความเป็นไปของโลก พระเจ้าจึงกำหนดชีวิตมนุษย์ให้เป็นไปตามหน้าที่ตามวาระที่กำหนดไว้แล้ว (อธยายะที่ 4 โศลกที่ 13 , หน้า 67) ควบคุมการดำเนินชีวิตมนุษย์ให้ต้องกระทำตามหน้าที่ (อธยายะที่ 18 โศลกที่ 41 - 47 , หน้า 266 - 268) เพื่อการดำเนินไปของโลก ปรัชญาภควัทศิตามีพรรณษาว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลก มีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อการดำรงอยู่ของโลกตามที่ได้รับมอบหมาย (อธยายะที่ 3 โศลกที่ 20 , หน้า 52) ฉะนั้นเมื่อมนุษย์ทำหน้าที่ก็ย่อมเป็นการทำให้โลกดำรงอยู่ได้ แม้การกระทำนั้นจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ผู้ภักดีต่อพระเจ้าด้วยศรัทธาสูงสุดย่อมเข้าถึงพระเจ้าหรือความหลุดพ้นได้ (อธยายะที่ 18 โศลกที่ 68 , หน้า 275)

3. การปฏิเสธมาตรฐานทางศีลธรรมในชาตินี้ โดยมุ่งหวังความเป็นอยู่ในชาติหน้าหลังจากสิ้นไปแล้ว ด้วยการกระทำตามเจตจำนงในหน้าที่ของตน ดังที่ปรัชญาภควัทศิตาพรหม

หรือพระเจ้าสร้างกระแสน้ำแห่งสังสารวัฏของสรรพสิ่งให้โลกเคลื่อนไปข้างหน้า ชีวิตมนุษย์อยู่ในสังสารวัฏของโลกย่อมต้องถูกผลักดันให้เคลื่อนไปตามกระแสน้ำด้วยเช่นกัน มนุษย์ไม่สามารถละเว้นการกระทำไปได้ แม้ใจจะไม่อยากทำแต่ก็จำเป็นต้องทำอย่างไม้อาจเลี่ยงได้ เพราะอาตมมันในตัวมนุษย์จะสั่งให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปอย่างไม้อาจควบคุมตัวเองได้ (อรรถนิพนธ์ที่ 18 โศลกที่ 59 – 61, หน้า 272 – 273)

ดังนั้นจากการกล่าวถึงคุณค่าเชิงจริยธรรมในนามการทำสงครามในปรัชญาภควัทศิตามีนัยที่สำคัญที่จะสามารถให้ความหมายใน 2 ลักษณะดังกล่าวมานี้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า สงครามนั้นจะสิ้นสุดลงอย่างสงบราบคาบเมื่อใด ในเมื่อธรรมชาติของมนุษย์นั้น สงครามมิได้เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ภายนอกเท่านั้น หากแต่ยังยึดโยงท่วงท่าภายในจิตวิญญาณของมนุษย์ร่วมด้วย การแบ่งแยกประเด็นในการศึกษาย่อมเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่ในข้อเท็จจริงแล้ว สงครามในปรัชญาภควัทศิตานั้น อิงอยู่บนรากฐานของความเชื่อในสิ่งที่มนุษย์เป็นเพียงสิ่งหนึ่งหรือส่วนหนึ่งเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นฉายาของพระเจ้า ดังนั้นแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่จะเหมือนกันทั้งสิ้น สงครามในปรัชญาภควัทศิตาจึงอาจมีนัยของความแปลกแยกหรือการไม่ลงรอยด้วยว่า สิ่งดังกล่าวนี้แหละที่เป็นสงครามที่การศึกษาจะต้องขยายความไปให้ถึง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าคุณค่าเชิงจริยธรรมในนามการทำสงครามในปรัชญาภควัทศิตานั้น ถึงอย่างไรมนุษย์ก็ยังคงดำรงอยู่อย่างแยกไม่ออกไปจากสงครามที่เป็นแก่นของชีวิต

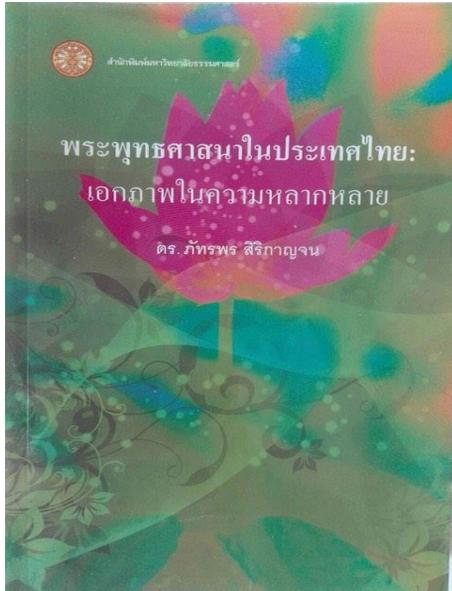
บรรณานุกรม

- กฤษณะไทวปายณะ วยาสะ. (2527). **ศรัทธาทศิตตา**. แปลโดย ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร และจำนงค์ ทองประเสริฐ. พิมพ์ภาคสันสกฤตและไทยครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- กรรณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย. (2542). **อินเดียนอุทวิปทีนาทิง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศยาม.
- ชสันต์ จันทะโชโต . (2528). “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในพุทธปรัชญาและปรัชญาภควัทศิตา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชสันต์ จันทะโชโต . (2528). “การศึกษาเปรียบเทียบเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในพุทธปรัชญาและปรัชญาภควัทศิตา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2536). **ปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. (2522). **ภควัทศิตา ปรัชญาสำหรับผู้ไม่พอใจสวรรค์**, ภาคผนวกในภควัทศิตาพร้อมด้วยภาคผนวก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลาวิทยาลัย.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2545). **ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สหมิตรพรินติ้ง.

จงดี ยั่งยืน. (2527). “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ใน คัมภีร์ภควัทคีตาและคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**

บทวิจารณ์หนังสือ
“พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเอกภาพในความหลากหลาย”
เขียนโดย **ดร.ภัทรพร สิริกาญจน**

พระครูนิรมิตสังฆกิจ (นินนาท ภู่อเล็ก)*

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเอกภาพในความหลากหลาย” เขียนโดย ดร.ภัทรพร สิริกาญจน มีจำนวน 9 บทซึ่งผู้เขียนกล่าวไว้ว่า เป็นงานวิชาการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์ การเรียนการสอน และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในวงวิชาการทั่วไป ตำราเล่มนี้เป็นงานด้านปรัชญาและศาสนาแต่มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ทางด้านสังคมวิทยาและปรากฏการณ์วิทยา จึงสามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ทั้งในและภายนอกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ เช่น วิชาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย พุทธปรัชญา ปรากฏการณ์ทางศาสนา สังคมวิทยาศาสนา และจริยศาสตร์แนวพุทธ

โดยผู้เขียนได้ค้นคว้าจากเอกสาร ตำราวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2557 จำนวน 309 หน้า

2. สรุปสาระสำคัญ

เนื้อหาในหนังสือ “พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเอกภาพในความหลากหลาย” มีจำนวน 9 บทด้วยกันคือ บทที่ 1 บทนำ: ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

* หลักรัฐธรรมนูญศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ไทย, บทที่ 2 ลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, บทที่ 3 พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม, บทที่ 4 พระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม, บทที่ 5 พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม, บทที่ 6 พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม, บทที่ 7 พระพุทธศาสนามหายาน, บทที่ 8 พระพุทธศาสนาแนวจารีต และบทที่ 9 บทสรุป: เอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีได้มีแหล่งกำเนิดอยู่ในประเทศไทย แต่เป็นศาสนาที่เข้าสู่ประเทศไทยจากแหล่งภายนอกก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนา ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ก็เป็นที่อยู่อาศัยของผู้นับถือศาสนาแบบเทวนิยมมาก่อน

1.1 ยุคทราวดี ยุคทราวดีที่ระยะเวลาตั้งแต่การก่อตั้งจนถึงการสิ้นสุดของอาณาจักรทราวดีหรือประมาณพุทธศตวรรษที่ 5 ถึงพุทธศตวรรษที่ 16 พระพุทธศาสนาที่เข้าสู่อาณาจักรทราวดีเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทจากอินเดีย คำว่า “เถรวาท” แปลว่าคำสอนของพระเถระ ซึ่งหมายถึงแนวคิดแนวการตีความพระพุทธศาสนาของกรมพระเถระ ที่ทำการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรก และต่อมาก็ถือการ เป็นคำที่ใช้เรียกนิกายของบรรดาผู้ที่เชื่อในแนวทางนี้ ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางอนุรักษ์ความคิดและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมและใกล้เคียงกับครั้งที่พระพุทธเจ้ายังทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่มากที่สุด

นักคิดนักวิชาการทางพระนางคดีและทางประวัติศาสตร์หลายท่านมีทัศนะว่าพระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองไทยเป็นครั้งแรกที่อาณาจักรทราวดี

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพพระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย ทรงอธิบายว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่เมืองไทยเป็นครั้งแรกที่นครปฐมซึ่งเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรทราวดี เห็นได้จากซากโบราณสถานของพระปฐมเจดีย์ รูปสลักหินธรรมจักรและกางหมอบพร้อมข้อความภาษาบาลี ที่สร้างขึ้นในอินเดียเพื่อเคารพบูชาของทุกการสร้างพระพุทธรูป

ทัศนะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ ที่กล่าวว่าพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งชมพูทวีปได้ทรงส่งพระสมณทูตคือพระโสณะ และพระอุตตระไปประดิษฐานพระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ ภายหลังจากการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 และสันนิษฐานว่าดินแดนสุวรรณภูมิคือ นครปฐม

1.2 ยุคศรีวิชัย ยุคศรีวิชัยเจริญรุ่งเรืองอยู่ระหว่างประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ถึงพุทธศตวรรษที่ 19 คำว่า “ศรีวิชัย” แปลว่า “ชัยชนะอันรุ่งเรือง”

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายว่าประมาณ พ.ศ. 1300 กษัตริย์ศรีวิชัยผู้นับถือพระพุทธศาสนามหายาน และครองดินแดนสุมาตราได้ทรงแผ่เดชาภาพมาครอบครองคาบสมุทรมลายู ซึ่งกินอาณาเขตตั้งแต่สุราษฎร์ธานีไปจนถึงปัตตานี ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนามหายานจึงเข้าสู่ประเทศไทยเห็นได้จากโบราณวัตถุและโบราณสถานในฉะเชิงเทราและในนครศรีธรรมราช เช่นประติมากรรมทองสำริดรูปพระโพธิสัตว์ และพระพุทธรูปต่าง

ๆ ในอำเภอไชยา สุราษฎร์ธานีซึ่งมีพุทธศิลป์คล้ายพระพุทธรูปในชวา อาณาจักรศรีวิชัย เริ่มเสื่อมอำนาจลงประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 เนื่องจากพ่อค้าที่เคยนำสินค้ามาค้าขายกับอาณาจักรศรีวิชัยเปลี่ยนเส้นทางเดินเรือไปที่อื่นเพราะถูกโจรสลัดปล้นบ่อยครั้งมากขึ้นในแถบช่องแคบซุนดาและมะละกา ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรศรีวิชัยได้ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรัมขปาหิตของชวา และกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรดังกล่าว

1.3 ยุคละโว้ศูนย์กลางของอาณาจักรขอม ยุคละโว้คือยุคลพบุรีเริ่มต้นขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 เมื่ออาณาจักรทราวดีเสื่อมอำนาจลงในพุทธศตวรรษที่ 16 พวกขอมก็เข้ามาครองอำนาจแทนที่ในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาท่าจีนและแม่กลองมีการสร้างถนนเชื่อมต่อเมืองสำคัญกับเมืองพระนครซึ่งเป็นเมืองหลวงของขอมและสร้างปราสาทไหวตามเมืองต่างๆ ซึ่งปัจจุบันหลายแห่งอยู่ในประเทศไทย ความเชื่อ ทางศาสนาที่ไทยรับมาจากขอมก็คือความเชื่อและแนวปฏิบัติเครื่องเทวราชา

1.4 ยุคล้านนา เรื่องราวของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านนามีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักร หริภุญชัย กล่าวคือตำนานจามเทวีวงศ์ อาณาจักรล้านนาหมายถึง ดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลมีที่นาเป็นจำนวนมากครอบคลุมบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันโดยมีเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง ประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 19 พระยามังรายหรือพระเจ้ามังรายซึ่งสืบเชื้อสายมาจากเจ้าเมืองเงินยางได้ทรงรวบรวมอาณาจักรล้านนาขึ้น สร้างเมืองเชียงายเป็นเมืองหลวง และยึดเมืองหริภุญชัยจากวงของพระนางจามเทวีได้ อาณาจักรล้านนาอ่อนแอไโรหลังจากตกอยู่ในอำนาจของพระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่าเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ 22 เมืองต่างๆ เริ่มแยกออกเป็นอิสระ ต่อมา พ.ศ 2317 เชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาได้ตกเป็นประเทศราชของกรุงธนบุรี และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เชียงใหม่ก็ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย

1.5 ยุคสุโขทัย เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้ขับไล่ขอมออกไปจากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและตั้งตัวเป็นอิสระเป็นกษัตริย์องค์แรกของกรุงสุโขทัย พระองค์นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งเข้าสู่ แผ่นดินไทยในยุคทราวดี แต่ในขณะเดียวกันก็ยังทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์ฮินดู ในแว่นแคว้นของพระองค์ สังเกตได้จากพระนามของกษัตริย์ที่มีความหมายถึงเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ฮินดูและการเคารพผีสูงเทวดาในเมืองสุโขทัย ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชพระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมากเนื่องจากพระองค์ทรงส่งเสริมพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งนำมาจากนครศรีธรรมราชทำให้อาณาจักรสุโขทัยมีความสงบสุขเป็นปึกแผ่นและประชาชนตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี นอกจากนี้ก็ยังมีพุทธศิลป์ที่งดงามตกทอดมาถึงปัจจุบันเช่นพระพุทธรูปปางลีลา

อาจกล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ราชธานีไทยเป็นกษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงวางรากฐานพระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม ในสังคมไทย เราคือพระพุทธศาสนาที่มีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่สังคมถือเป็นจารีตประเพณีสืบต่อกันมาเช่น จารีตทางการศึกษา จารีตทางความเชื่อและความศรัทธา

บทที่ 2 ลักษณะและปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า เมื่อพระพุทธศาสนา ได้เข้าสู่ประเทศไทยแล้วก็ได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์และผู้ปกครองรัฐเป็นอย่างดี พระพุทธศาสนาที่เข้าสู่ประเทศไทย และเป็นพระพุทธศาสนากระแสหลักของสังคมไทยนั้น เป็นนิกายเถรวาทที่มาจากศรีลังกาหรือสายลังกาวงศ์ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา พระพุทธโฆษาจารย์มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์

2.1 บทบาทและความสำคัญของผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์ต่อพระพุทธศาสนาของไทย คัมภีร์อรรถกถาของพระพุทธโฆษาจารย์เข้าสู่ประเทศไทยหลายทางด้วยกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการติดต่อกันทางการทูตระหว่างลังกากับไทยและจากการที่ไทยรับผลงานของท่านผ่านทางพม่า

งานของพระพุทธโฆษาจารย์เข้าสู่ประเทศไทยโดยอาศัยการติดต่อกัน ของผู้ปกครองรัฐเป็นหลัก ผู้ที่ศึกษาและรู้จักผลงานของท่าน จึงเป็นผู้ปกครองรัฐและนักปราชญ์ราชบัณฑิตมิใช่สามัญชน ผลงานของท่านมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายปริยัติ และถือเป็นคำอธิบายขยายความพระธรรมของพระพุทธเจ้าได้ชัดเจนที่สุด การที่พระภิกษุสงฆ์นิกายมหาวิหารของลังกาได้อนุรักษ์ไว้เป็นจารีตทางแนวคิดและแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาสืบมา

คัมภีร์อรรถกถาของพระพุทธโฆษาจารย์ เป็น แหล่งข้อมูลสำคัญของพระมหาธรรมราชาลิไทแห่งกรุงสุโขทัยในการสร้างสรรค์วรรณกรรมชิ้นเอกทางพระพุทธศาสนาคือคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง

2.2 นิกายทางพระพุทธศาสนาของไทย เจ้าฟ้ามงกุฎได้ต้นเค้าการดำเนินการขอตั้งธรรมยุตินิกายจากรามันนิกายซึ่งเป็นนิกายหนึ่งในสามของศรีลังกา

2.3 คนไทยกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ แนวความคิดเรื่องของชุดงค์ หรือชุดงค์วิตรมาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆษาจารย์ ในบทที่ 2 หัวข้อชุดงค์ เป็นต้นเค้าการอยู่ป่าและการปฏิบัติกรรมฐานของพระภิกษุในปัจจุบัน การปฏิบัติกรรมฐานและการอยู่ป่าหรือปลีควิเวกมีความเชื่อมโยงกับค่านิยมเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระภิกษุ คัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวถึงการปฏิบัติกรรมฐานที่สามารถทำให้บุคคลได้ฌานระดับ 1 จนสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ หรือมีอำนาจจิตเหนือบุคคลทั่วไปได้ เมื่อพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและปฏิบัติกรรมฐานจนบรรลุอำนาจพิเศษดังกล่าวไปทำการปลุกเสกเครื่องรางวัตถุมงคลต่าง ๆ ก็ย่อมทำให้สิ่งนั้น ๆ กลายเป็นของขลังได้

2.4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคม หน้าที่หลักของพระสงฆ์คือการปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ของตนเองและการเผยแผ่ธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ของผู้อื่น ส่วนหน้าที่รองของพระสงฆ์คือการเกื้อกูลชาวบ้านในเรื่องอื่น ๆ ตามกรอบของพระวินัย การให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาในแง่ของการช่วยเหลือ และการพัฒนาสังคมนั้นทำให้พระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นพระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม ถือพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

2.5 ความสำคัญในการเข้าใจพระพุทธศาสนาด้วยปัญญา ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การฝึกฝนปฏิบัติเพื่อให้บรรลุอุดมคติทางศาสนาคือความพ้นทุกข์หรือนิพพาน นั้น คือการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาอันประกอบไปด้วยศีลสมาธิปัญญา พระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยมที่ปรากฏเด่นชัดในแนวคิดแนวปฏิบัติและคำสอนของพระพุทธทาสภิกขุถือเป็นปฏิกริยาต่อสภาพการณ์ของสังคมไทยในขณะนั้น ที่ชาวพุทธทั้งบรรพชิตและฆราวาสละเลยวิถีพุทธ

บทที่ 3 พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า แม้ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทแต่ก็มีแนวคิดแนวปฏิบัติแตกต่างกัน โดยจำแนกออกได้เป็นพระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม พระพุทธศาสนาแบบประชานิยมพระพุทธศาสนาแบบสังคมนิยมและพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม ความแตกต่างของพระพุทธศาสนาแบบต่าง ๆ ในสังคมไทยนี้ อาจพิจารณาได้จากปรัชญาความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของประเพณีพิธีกรรมศิลปะและสิ่งสร้างสรรค์ที่ปรากฏ

บทที่ 4 พระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาในประเทศไทยแนวหนึ่งที่ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจนจากแนวคิดและคำสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) ท่านมีแนวคิดหลักว่าชาวพุทธทั่วไปยังไม่สามารถนำพุทธธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้อย่างแท้จริง เพราะขาดปัญญา ท่านจึงส่งเสริมให้ชาวพุทธใช้ปัญญาในการพิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดในชีวิตของตน และในการเข้าใจพุทธธรรม

“ปัญญา” ในคำสอนของท่านพุทธทาส หมายถึง “การฝึกฝนอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุดในเรื่องสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง เป็นความเห็นแจ้งที่เกิดจากการเพ่งดูสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างพินิจพิจารณาจนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่หลงใหลยึดมั่นในสิ่งนั้น เพราะเห็นแจ้งในสภาวะที่เป็น ไร้ลักษณะของมัน ไม่ได้เกิดจากการใช้เหตุผลเป็นหลักในการคิดเหมือนการคิดทางวิชาการอย่างเดียว เพื่อความเข้าใจนั้นแต่ต้องเห็นแจ้งในรากเหง้าของปัญหา และในความจริงของโลกและชีวิตจนสามารถ คลายความยึดมั่นและปล่อยวางได้”

ท่านพุทธทาสกล่าวถึงความสำคัญของ ปัญญาซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. ปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อสมาธิต้องมีปัญญาจึงจะมีสมาธิ และสามารถมีสมาธิมากขึ้นได้ตามลำดับเพราะรู้จักควบคุมจิต และเมื่อมีสมาธิ มากขึ้นก็ส่งเสริมให้ปัญญามีกำลังมากขึ้นเช่นกัน

2. ปัญญาทำให้หลุดพ้นจากการเป็นทาสของสิ่งทั้งปวงและสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ

ปัญญาสามารถทำลายอุปาทาน 4 ประการ กล่าวคือ กามอุปาทาน ทิณรูปอุปาทาน สีสัพพตูปาทาน อัตตวาทุอุปาทาน จะทำให้คนเราสามารถดำรงชีวิตในโลกนี้ได้ตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนา

แนวความคิดของพุทธทาส ในประเด็นอภิปรายญา พุทธทาสภิกขุผู้จุดประกายความคิดทางพระพุทธศาสนาแบบปัญญานิยม ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดทางปรัชญาและอภิปรายญา ท่านพุทธทาสวิเคราะห์ว่าการที่บางคนเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาและไม่ใช่ศาสนานั้น เป็นเรื่องเข้าใจผิดที่สืบทอดมาจากตะวันตก เนื่องจากชาวตะวันตกเห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่มีความเชื่อในพระเจ้าจึงไม่จัดว่าอยู่ในประเภทศาสนาและจัดเป็นปรัชญา ศิลปะในทรรศนะของพระพุทธทาสมิได้เป็นศิลปะโดยรูปแบบแต่เป็นศิลปะโดยเนื้อหาสาระที่นำไปสู่การกำจัดกิเลสเพื่อความพ้นทุกข์ เช่น ศิลปะในโรงมหรสพทางวิญญาณ

นอกจากนี้ ท่านพุทธทาสยังกล่าวไว้เป็นปริศนาธรรมว่า “ยอดศิลปะของมนุษย์เท่าที่ข้าพเจ้ารู้จักคือการรู้จักตายเสียก่อนตาย เพราะเป็นสิ่งที่สามารถดับทุกข์ทุกชนิดทุกเวลาทุกแห่งหน”

บทที่ 5 พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม (Socially engaged Buddhism or Engaged Buddhism) เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ที่เกิดจากจิตสำนึกของชาวพุทธเองในการตระหนักว่า ศาสนามีใช่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ อย่างโดดเดี่ยวแปลกแยกจากสังคม หรืออยู่นอสังคม หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ได้รับความอุปถัมภ์ให้อยู่รอดได้จากสังคม หากสังคมล่มสลาย ศาสนาก็ดำรงอยู่ไม่ได้ พระพุทธศาสนาก็เช่นกัน

พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม เป็นพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการประยุกต์หลักคำสอนและแนวการปฏิบัติทางศาสนา เพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม พระพุทธศาสนาแบบนี้ส่งเสริมให้ชาวพุทธ ทั้งบรรพชิตและฆราวาส เข้าร่วมในมิติต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งในสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา เพื่อทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ

พระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็น ปัญหาทางอภิปรายญา เช่น ความจริงคืออะไรจิตเที่ยงแท้หรือวัตถุเที่ยงแท้ และนิพพานมีลักษณะอย่างไร แต่ให้ความสำคัญกับชีวิตในโลกปัจจุบันการพ้นทุกข์ในระดับโลกียะ

ทฤษฎีความรู้ในพระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม ที่เราอาจพิจารณาจากการเขียนและแนวคิดแนวปฏิบัติของชาวพุทธ แนวนี้จะเห็นได้ว่าไม่มีจุดมุ่งหมายในการเข้าถึงนิพพานในอุดมคติ

คำว่า “ศิลปะ” ในความหมายในพระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม จึงอาจสื่อถึงอุปายในการเข้าถึงการแก้ปัญหาและความสุขไม่ใช่หมายถึงความงามในทางรูปแบบ

บทที่ 6 พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาแบบประชานิยม(Popular Buddhism) เป็นพระพุทธศาสนา แบบที่คนส่วนใหญ่หรือคนทั่วไปนับถือ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาของชาวบ้านหรือพระพุทธศาสนาแบบพื้นบ้าน (Fork Buddhism)

พระพุทธศาสนาแบบประชานิยมเป็นพระพุทธศาสนาในระดับพื้นฐานที่มีอยู่ในสังคมไทยของพระพุทธศาสนาหนึ่งของผู้คนระดับรากหญ้าเกษตรกรและชาวชนบททั่วไปที่มีชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติคุ้นเคยกันดีพระพุทธศาสนาแนวนี้ สะท้อนให้เห็นภาพของผู้คนที่ยอมรับในข้อจำกัดและความต่ำต้อยของตนเองในโลกธรรมชาติดีมีแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ผสมผสานกันระหว่างพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และลัทธิวิญญูณนิยม การยอมรับในพรหมลิขิต เทวลิขิต และในโชคชะตาที่ถูกกำหนดไว้แล้วล่วงหน้ามากกว่าการยอมรับกรรมลิขิต ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ไม่เน้นคำสอนทางพระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ไม่สนใจในการพยายามเพื่อบรรลุนิพพาน

ชีวิตศัณและโลกทัศน์ของชาวพุทธแบบประชานิยมได้จัดสรรพื้นที่ให้พระพุทธศาสนามีบทบาทเด่นในการสร้างเสริมจริยธรรมของสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็มอบบทบาทในการปกป้องคุ้มครองและดลบันดาลชีวิตที่มั่นคงและเป็นสุขให้แก่ผีและเทวดา การสร้างสรรค์และดูแลโลกและจักรวาลจึงเป็น เรื่องของเทพเจ้า

ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเทพผู้เป็นใหญ่ว่ามีสภาวะ อย่างไรและอำนาจต่อโลกมนุษย์และจักรวาลอย่างไรชาวพุทธแบบประชานิยมเข้าถึงและยอมรับนับถือได้ด้วยวิธีทาง การสืบทอดความรู้ความเข้าใจโดยเรื่องเล่าต่อกันมาตำนานและนิยายปรัมปรา การเข้าถึงเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพลังอำนาจต่างๆในธรรมชาติด้วยรหัสลัทธิ(Mysticism)

ชาวพุทธแบบประชานิยม อาศัยประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้การยอมรับสืบทอดกันมาอย่างกว้างขวางยาวนานของชุมชนเป็นรากฐาน และจะอ้างหลักฐานจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มารองรับความคิดความเชื่อและการปฏิบัติของตน แต่ก็เป็น การอ้างอิงโดยอาศัยผู้สอนหรือผู้นำชุมชนเป็นหลัก เช่นพระภิกษุสงฆ์และผู้รู้ในหมู่บ้าน หรือ มาลัยเทพนิทาน และชินกาลมาลีปกรณ์ ตลอดจนตำนานท้องถิ่นในภาคต่าง ๆ

ศิลปะของชาวพุทธแบบประชานิยมเป็นศิลปะที่เรียบง่ายแบบพื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อรับใช้กิจกรรมทางศาสนาและเพื่อแสดงความเชื่อมั่นศรัทธาของบุคคลและชุมชนต่อสิ่งที่ตนเคารพบูชา ศิลปะของชาวพุทธแบบประชานิยมมีลักษณะกล่าวคือ มาจากแรงบันดาลใจและความศรัทธาเชื่อมั่นต่อสิ่งที่เคารพบูชาว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

รูปแบบของงานศิลป์ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับข้อกำหนดแบบจารีตนิยม ศิลปะแบบประชานิยมไม่เน้นความสวยงามเป็นหลัก

วัสดุที่ใช้สร้างสรรค์งานศิลป์ ได้จากวัสดุพื้นบ้าน แต่จัดรูปแบบลวดลายและองค์ประกอบต่างๆให้เหมาะสมกับความศรัทธาทางศาสนา

เนื้อหาสาระของศิลปะของชาวพุทธแบบประชานิยมแสดงการผสมผสานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ฮินดูและลัทธิวิญญูณนิยมเข้าด้วยกัน

บทที่ 7 พระพุทธศาสนamahayan

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาMahayanที่มีบทบาทอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาจากจีน ยวน (เวียดนาม) และญี่ปุ่น โดยทั่วไปนิกายมหายานส่งเสริมให้ชาวพุทธปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพุทธภูมิ มีคัมภีร์ที่แต่งขึ้นใหม่สำหรับชาวมหายานหลายคัมภีร์ที่ส่งเสริมแนวคิดดังกล่าว เช่น คัมภีร์ปรัชญาปารมิตาสูต ที่กล่าวถึงปัญญาบารมีในการเข้าถึงพุทธภูมิ และคัมภีร์ศีลธรรมปุณฑริกสูตรที่กล่าวถึง เอกยานหรือพุทธญาณในการเข้าถึงพุทธภูมิ

พระพุทธศาสนาMahayanที่แพร่หลายมากที่สุดในสังคมไทยปัจจุบันคือมหายานแบบจีน อย่างไรก็ตามพระภิกษุมหายานของยวนได้เข้ามาในประเทศไทยของพระภิกษุจีนโดยเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี พ. ศ. 2310 ถึง 2325

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กษัตริย์ยวนคือองเชียงสือ ก็ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและได้สร้างวัดอีก 2 วัด ปัจจุบันต่อมาวัดนี้ได้ชื่อไทยว่าวัดอภัยราชบำรุง และวัดที่บางปูต่อมามีชื่อไทยว่าวัดอนัมมิกายาราม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวยวนเดินทางเข้ามาอยู่ในจังหวัดจันทบุรี และสร้างวัด บางส่วนเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯบริเวณสะพานขาวในปัจจุบัน ส่วนวัดของพระภิกษุจีน ซึ่งปรากฏขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระพุทธศาสนาMahayanที่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทย ปัจจุบันเป็นมหายานแบบจีน มีแนวคิดและแนวปฏิบัติตามคำสอนของนิกายมหายานแต่ผสมผสานความเชื่อและประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวจีน

นิกายมหายานมีแนวคิดเรื่องกายทั้งสามของพระพุทธเจ้าหรือตรีกาย ได้แก่

1. นิรมานกาย คือ กายที่ปรากฏให้เห็นหรือรูปกาย
2. ธรรมกาย คือ พระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนและสัจธรรมที่เป็นความจริงนิรันดร์ ความรู้แจ้งหรือความเป็นพุทธ
3. สัมโภคกาย คือรายละเอียดของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏให้เห็นในหมู่ พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ในภพ และจักรวาลอื่น ๆ

ชาวพุทธมหายานถือว่า พระธรรมคำสอนของธรรมกาย ได้รับการรวบรวมไว้ เป็นพระสูตรฝ่ายมหายาน จึงมีความประณีตลุ่มลึกมากกว่าพระสูตรของฝ่ายเถรวาท

ประเพณี พิธีกรรมของชาวพุทธมหายานหลายประการ ได้แก่ ประเพณีการใช้ดอกบัวในพิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีการบูชาพระพุทธเจ้า 3 พระองค์ ประเพณีกินเจ ประเพณีสารทจีน และการทิ้งกระดาษประเพณีกึ่งเด็ก

องค์กรชาวพุทธมหายานในประเทศไทย เช่น สมาคมพุทธบริษัทไทย- จีนประชา สมาคมธรรมประทีป

ในทางอภิปรัชญาพระพุทธศาสนาหยาณมีแนวคิดเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนอยู่ในลักษณะสัมพัทธ์ (relative) ไม่มีความจริงที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยวด้วยตนเอง แต่มหายานเน้นว่านิพพานเป็นสภาวะที่อยู่คู่ขนานกับสังสาระ (สังสารวัฏ) เมื่อสังสาระปรากฏนิพพานก็หายไป เมื่อนิพพานปรากฏต่อการรับรู้ทางจิตของผู้ใดสังสาระก็หายไป เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ปล่อยใจให้จิตของตนเองถูกควบคุมด้วยกิเลสตัณหา ปัญญาที่เป็นคุณสมบัติประจำจิตของมนุษย์ ก็ไม่อาจมองเห็นความจริงได้ ความสุขความทุกข์ การดิ้นรนในการเวียนว่ายตายเกิด เพราะอำนาจของกิเลสตัณหาและความหลุดพ้นล้วนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่จิตของมนุษย์ทั้งสิ้น

พระสูตรสำคัญของมหายาน คือ ปรัชญาปารมิตาสูตร ได้อธิบายหลักสัจยวาท คือ ความว่างเปล่า ไร้แก่นสารในตัวเองของสรรพสิ่งในจักรวาล ทั้งนิพพานและสังสาระไร้แก่นสารในตัวเอง

พระพุทธศาสนาหยาณในประเทศไทยมุ่งศึกษาหาความรู้ในเชิงปรัชญาและโต้เถียงด้วยเหตุผล ให้ความสำคัญกับความศรัทธา การศึกษาคัมภีร์ที่สืบทอดกันมา และการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี

การเข้าถึงความเป็นจริงทางศาสนา คือ ศูนย์ตา (ความว่าง) และนิพพานนั้นอาศัยศรัทธาในพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์และความเมตตากรุณาเป็นหลัก ชาวพุทธมหายานโดยทั่วไปให้ความสำคัญกับคุณธรรมหลัก คือ ความเมตตากรุณา (เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์) โดยมีปัญญาเป็นเครื่องนำทางเพื่อความพ้นทุกข์ของตนเองและผู้อื่น

ส่วนชาวพุทธมหายานในไทยซึ่งรับแนวคิดมหายานจากจีนได้เพิ่มคุณธรรมหลักอีกข้อหนึ่งคือความกตัญญูกตเวทิต

ศิลปะในพระพุทธศาสนาหยาณในประเทศไทย มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ เทพผู้พิทักษ์ศาสนาและสิ่งมงคลตามความเชื่อทางศาสนา จิตรกรรมในพระพุทธศาสนาหยาณส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน ประติมากรรมของมหายานในไทยมักเป็นหยกหรือหินสลัก สถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนาหยาณในประเทศไทยปรากฏอยู่ในที่ต่าง ๆ และในวัด

ศิลปะของพระพุทธศาสนาหยาณในไทยเป็นผลงานสร้างสรรค์จากความศรัทธาของชาวพุทธอย่างลึกซึ้งและมีความหมายในการส่งเสริมจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาให้เข้าใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าและโพธิสัตว์ ที่ผู้ศรัทธาเชื่อมั่นว่าสามารถนำพาตนไปสู่พุทธเกษตรและนิพพานได้

บทที่ 8 พระพุทธศาสนาแนวจารีต

เนื้อหาของบทนี้สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาแนวจารีต หมายถึง พระพุทธศาสนาแนวที่ไม่มีแนวคิดและการปฏิบัติตามจารีตนิยมมีคำสอนและประเพณีพิธีกรรมของตนเอง และไม่

ยอมรับอำนาจปกครองของคณะสงฆ์ไทย ในที่นี้พระพุทธรูปนอกรูปในจารีตที่เป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทย และในต่างประเทศที่ยังมีบทบาททั้งในทางศาสนา และทางอื่น ๆ ในสังคมไทยปัจจุบันอย่างชัดเจนก็คือ สำนักสันตอโศก

สำนักสันตอโศกก่อตั้งขึ้นโดยพระโพธิรักษ์ ในขณะที่มีเป้าหมายเพื่อแสดงปฏิกริยาต่อต้านพระภิกษุและฆราวาสโดยทั่วไปที่ไม่เคร่งครัดในพระวินัย และในคำสอนทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายที่จะนำสังคมไทยไปสู่ชีวิตแบบพื้นฐานไม่หมกมุ่นในวัตถุนิยม และเป็นสังคมพุทธในอุดมคติ

แนวคิดและแนวทางปฏิบัติของสำนักสันตอโศกมีทั้งผู้เห็นด้วยและผู้ไม่เห็นด้วยอย่างกว้างขวาง การบวชหรือการเข้าสู่สถานะนักรบของอโศกนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายมีขั้นตอนและระยะเวลาทดสอบความพร้อมมากกว่าการอุปสมบทเป็นพระภิกษุทั่วไปในสังคมไทย

ผู้ที่บวชเป็นนักรบชาวอโศกได้ต้องเป็นชาวอโศก มีการเรียนรู้ชีวิตในชุมชนจากอโศกมาแล้วไม่ใช่คนทั่วไปที่จะบวชพระเข้ามาขอสมัครบวช

นักรบชาวอโศกมีวัตรปฏิบัติโดยพื้นฐานเพื่อสร้างวินัยให้ตนเอง คือ

1. ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ 2. ไม่บริโภคเกินกว่าวันละ 1 ครั้ง 3. งดบุหรี 4. งดหมากพลู 5. งดยานัต 6. ไม่นอนกลางวัน ยกเว้นผู้ป่วย 7. ไม่สวมรองเท้า 8. ไม่ใช้ยามหรือร่มที่ไม่เป็นไปตามหมู่ 9. ไม่มีเงินทองหรือเครื่องตกแต่งประดับประดาเกินฐานะของนักรบ (ไม่มีกรรมสิทธิ์แม้ในลักษณะที่แอบแฝงใด ๆ)

เมื่อก้าวเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติธรรมชาวอโศก ผู้ที่ต้องการทิ้งอดีตของตนและก้าวเข้ามาสู่ชีวิตใหม่ของชาวอโศกอย่างเต็มตัว มักเปลี่ยนชื่อ เช่น พอแล้ว ชาวหินฟ้า เป็นต้น

แนวคิดและการปฏิบัติของสันตอโศกและบรรดาสมาชิกจากอโศกซึ่งเรียกว่า “ญาติธรรม” นั้นมีลักษณะที่จัดได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบพัฒนาสังคม

กิจกรรมของชาวอโศกส่วนใหญ่ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและความสุขแบบยั่งยืน ดังต่อไปนี้คือกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ชาวอโศกมีหลักคำสอนและกิจกรรมด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คือหลักการที่ทวนกระแสทุนนิยม เป็นแนวคิดและการทำกิจกรรมที่วางบนบุญ ไม่ใช่เงินเป็นหลักเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางจิตไม่ใช่ทางวัตถุ

กิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม อโศกมีความสำคัญของพระพุทธศาสนาของตนเองซึ่งเป็นเวลาสำหรับร่วมชุมนุมกิจกรรมเพื่อความสามัคคีเป็นหมู่กลุ่ม และเพื่อทำกิจกรรมสำหรับส่วนรวม เช่น วันอโศกรำลึกวันมหาปวารณา และวันเข้าพรรษา

กิจกรรมด้านการศึกษา เน้นคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนทุกคนถือศีลเป็นอันดับแรก โรงเรียนสัมมาสิกขา กำหนดชุดม่อฮ่อม กางเกงแบบชวาสำหรับชาย และผ้าถุงสำหรับหญิง เป็นชุดนักเรียนซึ่งเป็นแบบเดียวกับชุดผู้ปฏิบัติธรรมและชาวชนบทไทยส่วนใหญ่ไม่ใช่รองเท้าหุ้มนิ้วเท้าและส้นเท้า

เป้าหมายของการศึกษาอันดับแรกก็คือการเสริมสร้างคุณธรรม ความหมายของการศึกษาเป็นไปเพื่อให้คุณธรรมตามหลัก “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญูวิชา” กล่าวคือ มีคุณธรรม หมายถึงการศึกษาตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า คือ หลักไตรสิกขา อันประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มีศีลเด่น ส่วนเป็นงานหมายถึงรู้จักทำงานเป็นขยันหมั่นเพียรในการทำงาน เช่น หุงข้าวเป็น เรื่องชีวิตเป็นอันเป็นผลมาจากการศึกษา และชาญูวิชา คือ รู้เรื่องวิชาการให้ทั้งโลกด้วยตนเองเพื่อสังคมได้ มหาลัยวังชีวิต ดำเนินการคล้ายกับการสอนในระดับมหาวิทยาลัยแต่ไม่อนุญาตให้ใช้ชื่อว่ามหาวิทยาลัยเพราะผิดพระราชบัญญัติสถาบันการศึกษาเอกชน มหาลัยวังชีวิตจึงเปลี่ยนเป็นโครงการใหม่ คือ โครงการสัมมาสิกขาลัยวังชีวิต ซึ่งไม่มีสถานภาพเป็นสถาบันอุดมศึกษาแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังและอบรมการดำรงชีวิตด้วยระบบบุญนิยมสืบต่อพุทธธรรมว่าด้วยความรอบรู้ในโลก 3 ประการและส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นต้น

กิจกรรมด้านการเมือง การเมืองต้องมีพื้นฐานจากหลักธรรมทางศาสนาจึงจะเป็นการเมืองที่ถูกต้องและเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนได้ การปฏิบัติธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะสร้างคนดีนักการเมืองที่ดีเพื่อให้เข้าไปวางระบบการเมืองที่ดี

กล่าวได้ว่ามีคนชาวโศกมีความพยายามอย่างยิ่งในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแบบเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้มีความสุขที่ยั่งยืนแต่ ภาพลักษณ์ของชาวโศกแสดงตนขัดแย้งกับคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาแนวจารีตนิยมอย่างเด่นชัดตลอดจนการเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองไทยอย่างเต็มรูปแบบทำให้เกิดข้อขัดแย้งในหมู่ชาวพุทธ

สมณะโพธิรักษ์และชาวโศกซึ่งดำเนินชีวิตตามคำสอนของโพธิรักษ์นั้นมีแนวคิดและแนวปฏิบัติในภาพรวมบางประการเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาแบบอื่น ๆ เช่น ยอมรับว่านิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรมตามหลักไตรสิกขา

แม้ทางอภิปรายสมณะโพธิรักษ์ยืนยันว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเอเทอนิยมและไม่เห็นด้วยกับการผสมผสานแนวความคิดความเชื่อและการปฏิบัติของพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสนาเอเทอนิยมและวิญญานนิยม ยอมรับว่าการเข้าถึงความจริงจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎกและการตรวจสอบความคิดและการปฏิบัติในหมู่ชาวโศกภายใต้การแนะนำของสมณะโพธิรักษ์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

นอกจากนั้นความรู้กับการปฏิบัติเพื่อความดีจำเป็นต้องดำเนินไปควบคู่กัน ส่วนการใช้เหตุผลนั้นไม่ใช่การใช้เหตุผลแบบเล่นลิ้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์และลดละกิเลส มิฉะนั้น ก็ไม่สามารถเห็นวิถีสู่ความเป็นจริงของศาสนาได้

สันตโศกให้ความสำคัญต่อศีลว่าเป็นรากฐานของการทำความดีทั้งนักบวชและฆราวาส ในหมู่ชาวโศกจึงถือคติเรื่อง “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญูวิชา”

สันตโศกมิได้มุ่งเน้นการสร้างสรรคงานด้านศิลปะเพื่อสื่อความหมายทางธรรมเป็นหลัก แต่เน้นการทำงานบริการสังคม และการฝึกฝนตนเอง ในผลงานศิลปะจึงไม่มีความหมายด้านความเพลิดเพลินแก่ผู้เสพแต่สื่อความหมายถึงอุบายในการน้อมใจ ไปสู่ความเป็นจริงและการ

ปฏิบัติธรรม ในสาระสำคัญที่ศิลปะสื่อถึงไม่ใช่ความงามที่ปรากฏในลวดลายหรือแสงสี อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏชัดว่าสมณะโพธิรักษ์และชาวอโศกส่งเสริมจิตรกรรม

บทที่ 9 บทสรุป: เอกภาพในความหลากหลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดเอกภาพในความหลากหลายนั้น คือ

1. การยอมรับจากประเพณีเป็นพื้นฐาน
2. การส่งเสริมการอยู่สุขของมวลชน
3. การเชิดชูพระพุทธเจ้าและการสืบทอดคำสอนของพระองค์
4. การสร้างสังคมที่มีจริยธรรม
5. การมุ่งสู่ความพ้นทุกข์เป็นเป้าหมาย
6. การยึดแก่นสารเดียวกัน
7. การไม่แบ่งแยกนิกายอย่างเต็มรูปแบบ
8. การแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง
9. การเติมเต็มบทบาทซึ่งกันและกันทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส

3. ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ในทัศนะของผู้วิจารณ์หนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเอกภาพในความหลากหลาย” มีข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้คือ

จุดเด่นหนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเอกภาพในความหลากหลาย” ผู้เขียนพยายามนำประเด็นทางด้านปรัชญาคือ อภิปรัชญา ทฤษฎีความรู้ จริยศาสตร์และศิลปะว่าปรากฏมีอยู่ในแง่มุมใดบ้างของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย อาจเป็นเสมือนความพยายามของผู้เขียนที่จะนำเสนอให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นทั้งในแง่พัฒนาการของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้จะเห็นว่า มีการนำเสนอข้อมูลที่มีความกระชับ เห็นภาพรวมของพัฒนาการของพระพุทธศาสนาอย่างกว้าง ๆ ได้ดี

จุดด้อยและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ประเด็นสำคัญของงานนี้ที่ผู้เขียนต้องการคือชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาแต่ละช่วงยุคนั้นมีประเด็นแง่มุมทางด้านปรัชญาว่าเป็นอย่างไรบ้าง โดยวางกรอบ 4 กรอบคือ อภิปรัชญา ทฤษฎีความรู้ จริยศาสตร์และศิลปะ ดังนั้นประเด็นที่สำคัญที่ผู้เขียนนำเสนอขึ้น เริ่มต้นจากบทที่ 3 พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม ที่ผู้เขียนต้องใช้กรอบ 4 กรอบดังกล่าว นี้ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่า เหมือนกับการวางกรอบให้ซ้อนกัน คือ กล่าวไว้ว่า “บทที่ 3 พระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม” และกล่าวถึงเนื้อหาพระพุทธศาสนาแบบจารีตนิยม เป็นไปตามกรอบ 4 กรอบทางด้านปรัชญาอย่างไร ซึ่งซ้อนกันแทนที่จะกล่าวว่าสนับสนุนเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ส่วนชื่อเรื่องควรปรับให้สอดคล้องกับเนื้อหา กล่าวคือ ประเด็นสาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนประสงค์นำเสนอว่า พระพุทธศาสนามีแง่มุมทางด้านปรัชญาอย่างไรบ้าง ดังนั้น ชื่อเรื่องน่าจะปรับให้นำสนใจคือ “พระพุทธศาสนาในประเทศไทย มุมมองด้านปรัชญา”

ในส่วนของเนื้อหา ผู้วิจารณ์เห็นว่า ต้องปรับคือ ไม่ควรวางประเด็นซ้อนกันจากที่กล่าวถึงในแง่ของจุดด้อยแล้ว แต่จะต้องนำเสนอว่า พระพุทธศาสนาในแต่ละยุคมีความเป็น

ปรัชญาอย่างไร เช่น พระพุทธศาสนายุคทวารวดี ในมุมมองด้านปรัชญา หรือ พระพุทธศาสนายุคศรีวิชัย ในมุมมองด้านปรัชญา เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เห็นว่า เนื้อหาในเล่มก็จะมี 2 ส่วน คือ 1. ส่วนที่ตอบว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีลักษณะอย่างไร ซึ่งผู้เขียนได้เสนอว่า มีลักษณะแบบจารีตนิยม หรือแบบปัญญานิยม เป็นต้น 2. คือการตอบคำถามว่า พระพุทธศาสนาในแต่ละยุค มีแง่มุมมองด้านปรัชญาอะไรบ้าง ก็จะทำให้หนังสือ ชัดเจน และน่าสนใจ ง่ายในการทำความเข้าใจมากขึ้นอีกด้วย

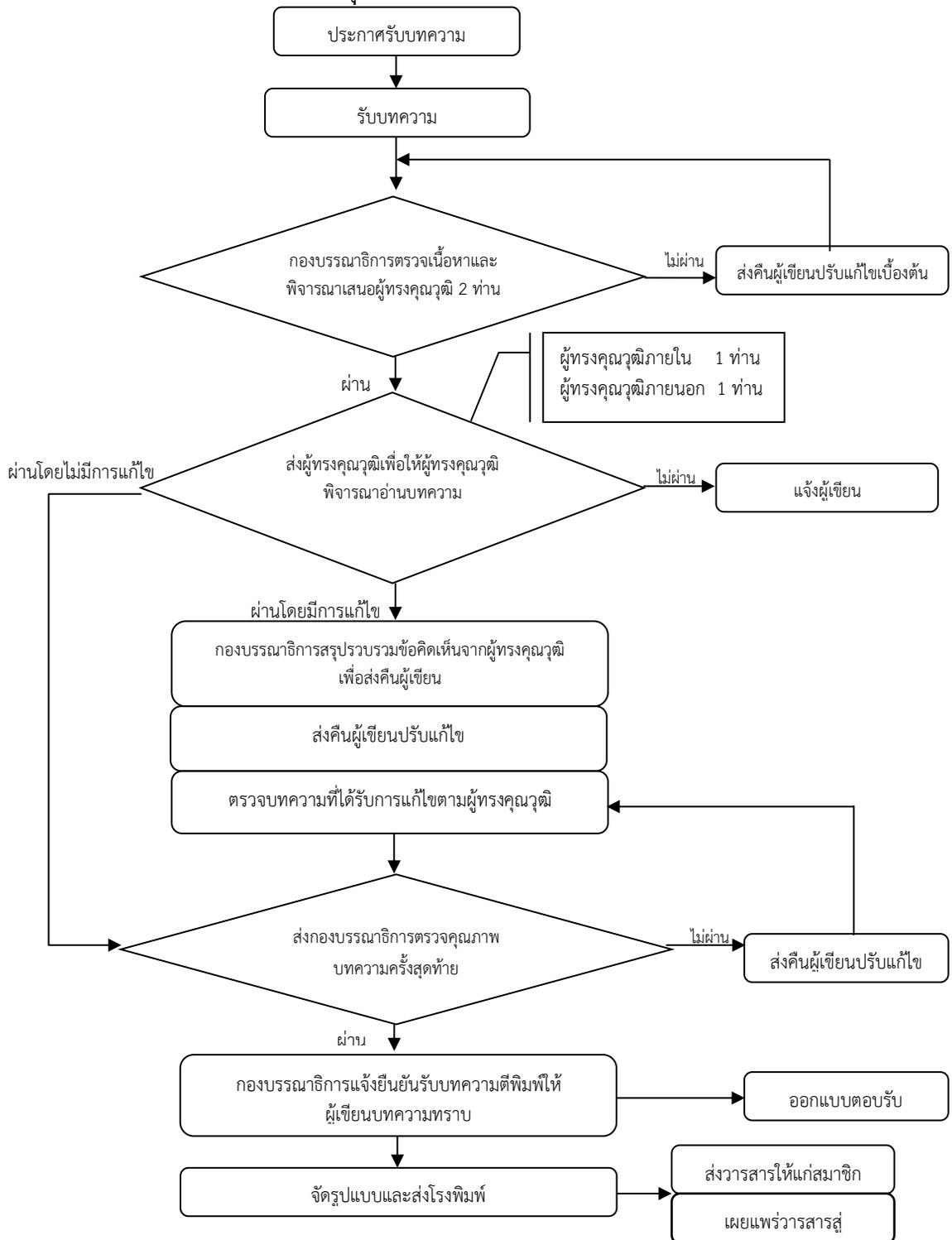
บรรณานุกรม

ภัทรพร สิริกาญจน. พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเอกภาพในความหลากหลาย.
กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000
โทรศัพท์ 026-219999 โทรสาร 026-219999

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (double spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์สัน โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – blind peer review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาค้างนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงการเขียนบรรณานุกรมแบบ APA 6th edition สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. from <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/> American Psychological Association (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ กรุณาติดต่อ “ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์” สำนักงานวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ 999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ 60000

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งดำเนินการโดยบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขาวิชา.....

จาก (ชื่อสถาบัน)..... ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะกรรมการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้รวมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ 3,000 บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก 4,000 บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย 5,000 บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....
.....
.....

E - Mail..... เบอร์โทรศัพท์.....
โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็น
สมาชิกวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

- () สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)
- () เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

- () เงินสด
- () ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)
- () ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์
- () แคนเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน
เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่) ลงชื่อ.....

คำบารุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ..... ()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....